

laurențiu fulga

889

laurențiu fulga
alexandra și infernul

«Cele șapte capitole ale romanului nu sînt, în fond, decît șapte elegii, pe tema condiției eroice a Omului. A statutului de Viață sau de Moarte. De Legitate sau de Hazard. A adevărilor interioare și a celor obiective... *Alexandra și Infernul* fiind, în succesiunea episoadelor ori (nu o dată) concomitent, un roman-rechizitoriu, un roman-pledoarie, un roman-poem.»

AUREL MARTIN

Lei 5

editura minerva

laurențiu fulga

Ilustrația copertei : *Dumitru Ionescu*

laurențiu fulga

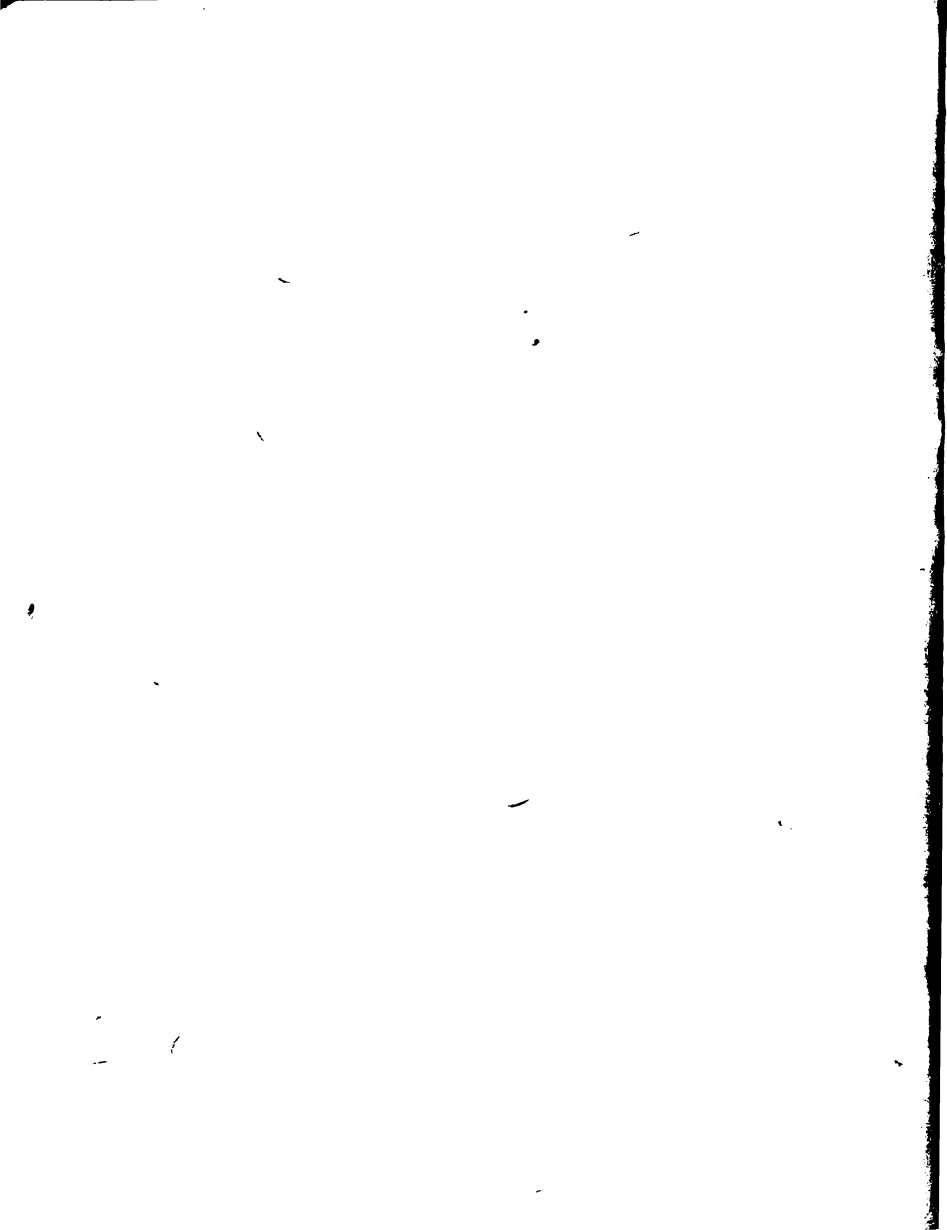
alexandra și infernul

ROMAN

PREFAȚĂ DE AUREL MARTIN

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1976

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

EROS ȘI THANATOS

Laurențiu Fulga are conștiința eroicului. A sacrificiului și a speranței. A setei umane de împlinire. A impasului existențial și a neputinței depășirii acestuia. A oglinzilor interioare, reflectând lumini și umbre abisale, contradicții esențiale, întrebări dilematice, situații-limită, prin excelență vitale. Toate, la scara trăirii în absolut. Uneori escaladind granița fantasticului. Nu o dată ancorînd în parareal. Intr-un univers, adică, în care viziunea e a lui Goya sau a lui Rafael, ori a amîndurora, a lui Gaudi sau a lui Dalí, a lui Rodin sau a lui Brâncuși. Parareal dedus dintr-un real care ține și de lumea larvară, telurică, sublimată, cinematografică, polifonică, policromică, tragică sau comică definitorie, prin apelul la dialectica evoluției umane, al operei lui Malraux, Erich Maria Remarque, E. Hemingway, N. Mailer, K. Simonov și a nenumărați alții pentru care războiul nu e doar o confruntare de interese, de bilanțuri contabile numite biruințe sau înfrîngeri, ci un act de semnificație simbolică, avînd ca nimb ideea de moarte sau de supraviețuire. Lume imaginară, firește, dar fundamental realistă prin omenescul ei. Ca demers. Ca recurs. Ca verosimilitate. Ca orizont. Ca diversitate tipologică și particular problematică. Laurențiu Fulga însuși intuind-o în date istorice și psihologice deosebite în *Eroica*, *Steaua bunei speranțe* și *Alexandra* și

Infernul. Cele trei romane, împreună cu piesa de teatru *Ultimul mesaj*, înlănțuindu-se însă sub constelația filosofică a *Straniului Paradis*. Volum de nuvele apărut în 1942, care îl definea ca neo-romantic. Un romantic, altfel spus, trecut prin toate experiențele postromantice. Absorbind din alchimia secolului nostru cuceririle psihanalizei, interogațiile existențialiste, sentimentul absurdului și pe cel al relativului. Dar mai ales fascinația Erosului, ca principiu inalienabil al ființei umane, ca semn distinctiv al personalității acesteia, ca dominantă a ei. Eros însemnând sinteză inefabilă a realităților afective și intelective. Ca în mitul platonician din *Symposion*. Reunire utopică a lui El și Ea. Vis reciproc al Fericirii. Implinit nu ca în *Cezara* eminesciană într-o paradisiacă insulă a lui Euthanasius. Și nici ca în basmele cu Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana, prin actul nupțial sărbătorit de semeni și de tot ceea ce e viață. În viziunea lui Laurențiu Fulga, Erosul stă sub controlul lui Thanatos. De unde straniețatea modurilor sale de devenire. Și în transcendent. Și în contingent. De unde condiția eroică a afirmării lui. Mobilitatea halucinantă, ciudată a manifestărilor, prezența obsesiilor. Calitatea parapsihologică a acestora, dureros de dulcele care le animă în marginea iluziei, tragicul imprimat pe însăși retina visului de fericire.

Eros și Thanatos — Dragostea și Moartea — sînt și eroii centrali ai romanului *Alexandra și Infernul*. Anunțînd corolarul sugerat în *Doamna străină* și desăvîrșit, prin implicațiile mitologice, în *Moartea lui Orfeu*. La granița dintre real și ireal. La scara fantasticului. A forțelor centrifuge și centripete. Antinomice și totuși convergente prin ispita lor de a se topi într-un unic sens. Thanatologia îmbrățișînd, finalmente, circumstanța eternității în absolut a Erosului. Cheie de boltă a literaturii lui Laurențiu Fulga, *Alexandra și Infernul* conferă contradicțiilor ontologice și gnoseologice, maniheiste sau nu, posibilitatea descifrării lor în realitatea imediată și proiectarea, ca atare, în spațiul duratei esențiale. Unde particularul e un semn al generalului. Și invers. Alexandra e și făptură materială. Dar și Idee. Infernul e și simbol mitic al Răului. Dar și expresie concretă a acestuia, numită Război. A traumatismelor înlesnite sau provocate de el. Ambii termeni

(„Alexandra“ și „Infernul“) sugerînd încărcături atomice de indiscutabilă complexitate. Eros și Thanatos implicîndu-se ca adevăruri cardinale în conștiința celui ce le trăiește la modul concret : Ostașul. Bărbatul. Care se bate, se salvează, ucide, moare sau visează.

Pentru care, în fapt, războiul e bolgie, golgotă, apocalipsă, coșmar. Așa cum era, pe alte coordonate, în viziunea lui Liviu Rebreanu o „pădure a spînzuraților“, în a lui Cezar Petrescu — o „întunecare“, în a Hortensiei Papadat Bengescu — un „balaur“, iar în a lui Camil Petrescu — antipodul „noptii de dragoste“. Eroii lui Laurențiu Fulga îl resimt, fiecare în funcție de datul biografic și de timbrul temperamental. La altitudinea evenimentului obiectiv sau la cea a fantasticului interior. Unii ca eroare esențială. Alții ca legitate. Unii ca semn al disoluției personalității. Alții ca superlativ al voinței de a decide și de a dicta. Pentru toți e o experiență de domeniul extraordinarului. Al confruntărilor — limită. Fie că se găsesc în linia întâi, în „țara nimănui“, în spatele frontului, înainte sau după luptă, sub bombardamente sau în clipe de acalmie. Veterani ori proaspăt angajați în ostilități. Diversele capitole ale romanului nu sînt altceva decît configurarea unei ipostaze. A unei nuanțe cromatice, identificate mereu într-un nou tip caracterologic. Expresie a sintezei numite *homo multiplex*. Instinctual, rațional, versatil, duios, fatalist, încrîncenat, dur, melancolic, energic, disimulat, extravertit, introvertit, reflexiv, traversează, voit sau nevoit, același Infern. Nu unul dantesc al pedepșelor meritate pentru păcate săvîrșite. Ci unul existențial. Avînd, totuși, la orizont, și ipoteza salvării. Supratema romanului e, de altfel, visul supraviețuirii. Trăit prin anamneză și prin speranță. Excelent surprins, printre altele, în primul și în ultimul capitol. Ambele respingînd *de plano* însăși ideea de război. De moarte nenaturală. Cel dintîi înfățișează, în pagini memorabile, fuga disperată a condamnatului, cu stîlpul puniției în spate, urcînd spre piscul libertății virtuale, ca un Christ urmărit de gloanțe. Celălalt relatează o altă fugă, nu mai puțin disperată, a unui român și a unui german. Mai precis : ieșirea din aceeași mlaștină (simbol al războiului), sprijinul reciproc (semn al omeniei), întîl-

nirea unei fetei (metaforă a candoarei) care vorbește o limbă necunoscută celor doi : limba păcii, a vindecării rănilor, a zîmbetului, a prieteniei. Numele fetei e Alexandra.

Cîte o Alexandră populează fiecare capitol al romanului. Intruchipînd o fațetă sau alta a inefabilului mister al Vieții înseși. Credința Bărbatului într-o realitate deopotrivă fizică și metafizică, sublimă, răscolitoare, tulburătoare, fidelă și infidelă : Femeia. Al cărei nume primordial e Eva. Cum al Bărbatului e, tot primordial, Adam. Cuplu etern. Frămîntat de neliniști. Avînd nostalgia paradisului și a certitudinilor, prin prisma (aici) a Bărbatului care vrea să scape din Infern, visînd la Eden. Gîndind-o pe Eva ca Beatrice, Veneră, Madonă, Antigonă, Penelopă, Desdemonă. Sau, spre a mă raporta la *Moartea lui Orfeu*, ca o Euridice. Metafore ale frumuseții absolute. Fizice. Morale. Absolute, uneori, prin unitate, alteori prin prevalență. Prin armonia contrariilor. Prin izolarea trăsăturilor de excepție. Alexandrele lui Laurențiu Fulga, abstracție făcînd de ultima, dotată instinctual cu toate farmecele ingenuității, ale virstei cunoașterii și autocunoașterii, purtînd măștile jocului și ale tainelor descoperite, realizează imaginea poliedrică nu atît a Femeii cît a senzației Vieții. A izvoarelor veșnice ale acesteia. A vieții exercitînd atracții polarizante prin ceea ce a oferit și mai ales prin ceea ce ar putea oferi omului care rîvnește pătimaș s-o trăiască prin toți porii sensibilității sale. Un ideal dedus prin real. Un bun. O proprietate. O necesitate. Femeia însemnînd, în contextul Războiului, suport moral, memorie afectivă, varianta ipotetice supraviețuirii. Fie că iubita e castă sau necredincioasă, aeriană sau telurică, diafană sau sensuală, în universul intim al celui ce o realizează mental, ea e Totul, mai corect : iluzia Totului. Prin care există și se valorifică, în perenitate, Sinele. Ființa. Un Tot conturînd paradoxal din geometriile visului sublimant nu circumstanța „frumoasei fără corp“, ci pe aceea a Cezarei, torturîndu-l și senzorial și spiritual, prin materialitatea ei, pe Ieronim. Femeia, adică Viața, configurîndu-se în sintaxa Patimei. Patimă iconodulă. Bărbatul reprezentîndu-și iubita ca pe un alterego narcisistic. Ca adevăr incandescent iscat din conștiința valorii transcendente a trăirii. Critic judecînd,

din modul subiectiv de a-și sublima, prin refulări și defulări, condiția. Obsesia triumfând. Supapă a supraviețuirii, prin amintiri și nădejdi. Prin stări distilatorii, în spiritul împrejurărilor ideale, dar și cenzurative, al îndoielilor care l-au subjugat pe Othello și au așezat natura umană sub semnul nonimposibilului. Alexandra poate fi, în viziunea lui Laurențiu Fulga, de la caz la caz, și necunoscuta aureolată cu însemnul idealului, și necunoscuta care, prin statutul ei, alimentează coșmarul. Accentuind fie evadarea din Infern, fie amplificarea, prin convergență, a policromiei acestuia. O policromie a stridențelor. Și un desen al convulsiilor, ca în *Guernica* lui Pablo Picasso.

Situații adânc conflictuale. Nu o dată limită. Lui Laurențiu Fulga plăcându-i îndeobște să extragă semnificațiile tragicului, *id est* ale eroicului, din momente existențiale dilematice. Extraordinare. Prin natura lor. Prin tensiunea la care sînt trăite. Prin proiecția evenimentului în fantastic. Sau prin, și mai ales, conjugarea stării de irealitate cu aceea de realitate. Subiectul imple-tindu-le, disociindu-le, confundindu-le, alambicindu-le, complicindu-le ori simplificindu-le, într-un registru al transfigurării care angajează ființa în toate structurile sale raționale și iraționale, inconștientul, subconștientul, epidermaticul topindu-și zestrea atavică în incandescența conștientului. Rînd pe rînd, capitolele romanului acuză atari situații. Prozatorul întrecîndu-se pe sine în arhitecturarea acestora. Atent la variante, alegîndu-le pe cele încărcate de semnificații morale, urmărind, în joc direct și în joc secund, modulațiile imponderabile ale conflictului. Alexandra intervenind mereu ca parte, ca instanță, ca adevăr, ca vis, ca șansă, ca dimensiune interioară, ca monadă astrală a imaginarului. Femeia intrînd în ecuație ca valoare infinitezimală. Decisivă, însă. Pentru că agravează, ca prezență sau ca absență, condiția eroicului. Prezență pe care euforia hagiografică, replica exorcistă, indefinitul o punctează ca referință. Absolută, relativă și, mai ales, ambiguă. Alexandra înălțîndu-și statuia în lumină, în umbră, în ceața ectoplasmei. Dilemele la care e martoră prin rapel afectiv sau pe care le parcurge ea însăși, sînt, fiecare, de o gravitate umană răscolitoare. Într-un context general evidențiat, ca atare,

Încă în primul capitol al romanului. Capitol arcuind, tematic, problema opțiunii. Nu a alegerii între bine și rău. Între știut și neștiut. Nici între a lupta și a nu lupta. Ci între a ucide și a fi ucis. Între moartea morală și cea fizică. Între a comanda, pe frontul din Moldova, un pluton de execuție (avînd astfel șansa promisă de a se întoarce acasă, lângă Alexandra) și (nesupunîndu-se la ordin) a fi executat. Eroul (un sublocotenent rezervist) preferă lucid a doua alternativă. A demnității. A supraviețuirii prin atitudine. Capitolul următor, antologic, se deschide, în atmosfera argezieană din *Cimitirul Bunavestire*, cu viziunea venirii spre țară, ca niște păsări, a celor prăpădiți pe meleaguri străine, tinjind să-și afle sălașul în glia străbună. Viziune poetică, tulburătoare prin mesajul ei. Punct de plecare oniric pentru evenimentul biografic, cu infinite implicații, care va declanșa drama protagonistului. Dat dispărut pe front, eroul supraviețuiește însă, spre a asista la ceremonia propriei înmormîntări (simbolice) și spre a constata, noaptea, că Alexandra i-a fost infidelă. Totul se desfășoară aici, ca în *Vedenia* lui Gib Mihăescu, sub zodia echivocurilor, a logicii ilogice, a posibilului și a imposibilului, a straniului, a avansării și a pulverizării iluziilor de fericire. Viața însăși fiindu-i eroului necredincioasă. A doua zi, moartea îl va absorbi în neanturile sale. Al treilea capitol, avînd ca fundal eroarea tactică a luptei de la Oarba, conturează, finalmente, drama prieteniei, a relativei culpabilități, a neputinței de a stabili adevărul, a îndoielilor, a speranțelor, a pendulării între „dar dacă da...” și „poate că nu”, generate de imaginea unei Alexandre care și-a înșelat iubitul. O Alexandră pe care acesta nu va ierta-o. Din cauza căreia își va căuta orbește moartea. Drame trăite intens de prietenul supraviețuitor. Care recunoaște într-o fotografie chipul unei Alexandre posedate întîmplător, cu frenezia dăruirilor totale. Aceeași, cunoscută și de cel căzut, și de cel ocolit de gloanțe? Sau, totuși, alta? Alta și aceeași, sugerează prozatorul, pentru că Alexandra e Femeia, în infinite ipoteze. Pentru Golia, eroul celui de al patrulea capitol, Alexandra e știuta necunoscută convocată mental să-i sărbătorească ziua aniversării. O Alexandră avînd energia Anei lui Manole, sosită însă prea tîrziu, pentru că

iubitul există doar ca un nume desenat pe o cruce. El doarme, alături de alții, într-un somn al uitărilor definitive, cînd morții nu-și mai amintesc de nimic și de nimeni. Primise sărutul de foc, unicul, irepetabilul, al Înaltei Doamne. Al acelei „Doamne străine” căreia Laurențiu Fulga îi va închina nuvela cu același titlu. Pe Alexandra nu o vede, nu o dorește, dar o simte înfricoșat în preajmă, maiorul din capitolul al cincilea, vinovat de moartea soțului acesteia. O Alexandră justițiară, în tăcerile sale. O Vitorie Lipan care, prin prezența ei, restrînge succesiv cercurile magice ale întrebărilor și ale răspunsurilor. Cercurile magice ale acuzării. Mărturisesc că aș fi preferat aici o Alexandră — mamă, descinsă din mitul mioritic. O Alexandră — *mater dolorosa*. Alexandra capitolului al șaselea e comunistă. Ca și iubitul ei, sublocotenentul a cărui formulă existențială, notată testamentar, e: „Sinteza vieții unui om stă în valoarea actului său ultim”. Act gravat exemplar, în biografia lui, încheiată pe Tisa, prin sacrificiul suprem. Parabolic, capitolul relevînd, și el, că omul se poate despărți de lucruri, dar nu și de amintiri ori de idealuri, de orice, dar nu și de imaginea Alexandrei. Imagine căreia ultimul capitol, al șaptelea (cifră fatidică, prin tradiție) îi dezvăluie nimbul ingenuității.

Cele șapte capitole ale romanului nu sînt, în fond, decît șapte elegii pe tema condiției eroice a Omului. A statutului de Viață sau de Moarte. De Legitate sau de Hazard. A adevărurilor interioare și a celor obiective. A fenomenologiei spiritului și a morfologiilor sociale. A ambițiilor și a resemnărilor. Dialogul Sinelui cu el însuși, cu lumea exterioară, proiectînd evenimentul în ordinea (sau dezordinea) universului și mai ales în molecula microcosmosului. Acolo unde se consumă dualitatea „Alexandra” și „Infernul”, cu dialectica ei metafizică, în disjunctii și în confluențe, antitetic sau în interangajări. *Alexandra și Infernul* fiind, în succesiunea episoadelor ori (nu o dată) concomitent, un roman-rechizitoriu, un roman-pledoarie, un roman-poem. Discursul epic (liric) derulîndu-se, în flux continuu, și mai ales prin sincope, în plan narativ, dar mai cu seamă prin cursivele chemate a marca disimularea, replica nerostită sonor, logica intimă, adevărurile esențiale și esen-

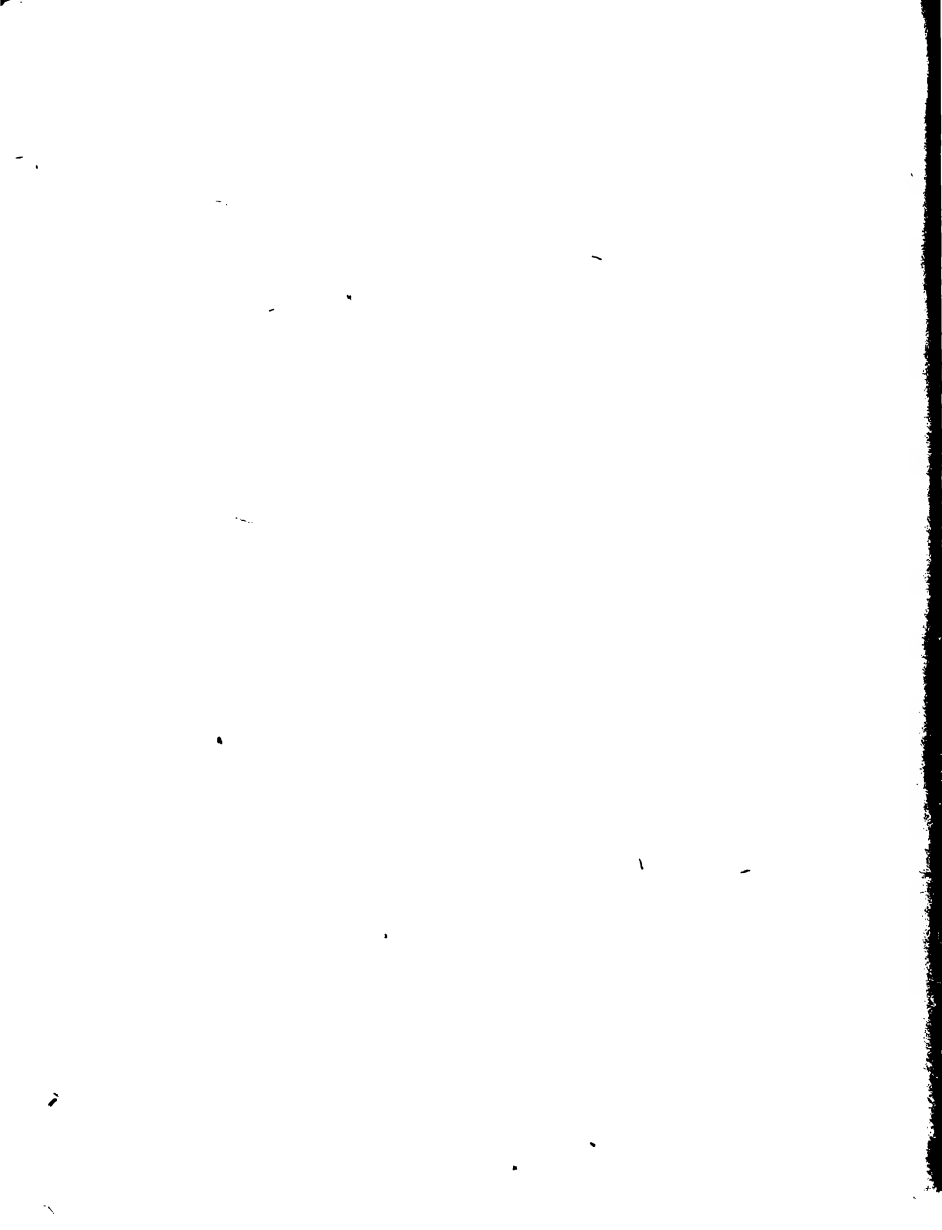
jalizante. Discurs alcătuit din vorbe și tăceri, ambele elocvente, prin ceea ce comunică. Prin ceea ce respiră, ca experiență vitală. Ca timp al trăirii. Ca spațiu moral. Ca revelație a celulei ființiale. Discurs patetic, savant gândit în toate articulațiile lui. Neignorînd nici una din legile elocinței. De la pianissimo la fortissimo. De la apelul la general-uman, la amănuntul particular, grăitor fără comentarii. De la exploatarea senzaționalului, ca în literatura romantică, la relatarea unor fapte oarecari, în manieră realistă. De la logosul rostirii auzite, la acela al aparteurilor sau al seismelor subterane înăbușite. Mai exact, spre a împrumuta titlul unei nuvele ale sale, Laurențiu Fulga realizează, în *Alexandra și Infernul*, un veritabil concert la două viori. Dar și mai exact, ascultă în căscă nu *Eroica* beethoveniană, ci *Simfonia a cincea*. Simfonia Destinului.

Sub acordurile căreia evoluează toate personajele. Și cele principale, și cele secundare. Și unele și altele, certificîndu-și, prin interogații sau prin noninterogații, identitatea. Destin cunoscînd variante individuale multiple. Momente-cheie, decisive. Înlesnind, uneori, calea salutară. Perturbînd-o, în schimb, nu arareori. În funcție de temperamentul și de caracterul celui ce optează. Dar și de imponderabile aparținînd aleatoriu. Destinul confundîndu-se cu Istoria. Autofigurîndu-se în raport cu aceasta. Cu facultatea eroului, de a o înțelege, de a-i descifra tainele și sensurile, de a-i discerne tribulațiile, de a-i intui potențialul și perspectivele. Sau, dimpotrivă, cu incapacitatea lui de a-i percepe contradicțiile și soluțiile legice. De unde, dincolo de accidentul obiectiv (moartea), calitatea morală a destinului particular. Apartenența protagoniștilor la una ori altă dintre seriile tipologice antinomice. Apartenență sugerată în fiecare capitol de altcineva. Numit sau nenumit onomastic. Cei care o au în memorie, ca metaforă obsedantă, convertită în mit personal, pe Alexandra, ca „*l'éternel retour*“, ca inger păzitor, ca simbol al eternității vieții, înregistrează istoria prin prisma setei de fericire, de frumos, de mai bine, chiar dacă sufletește sînt răniți ori sfîrtecați de îndoieli. Ceilalți, cum sînt generalul din primul capitol, locotenentul Halmez sau maiorul vinovat de moartea lui Cozia, diabolici, orgolioși, lași, fără vreo

Alexandă înscrisă pe retina conștiinței, străbat istoria agațată de iluzia scăpării din Infern, prin trădarea idealurilor morale.

Pentru mulți locuitori ai universului investigat de Laurențiu Fulga, Destinul înseamnă Moarte. Integrare într-un alt ciclu al Materiei. Ciclu liniștitor, al înfrățirii, al regăsirilor, al colocviilor abstracte, al reîntoarcerii în elemente. În ritmurile cosmice ale Firii. Consemnând ieșirea personajului din contingent. Din conflație. Deplasarea lui definitivă în timpul absolut. În nemurire. Ca soldat necunoscut. Ca erou anonim al patriei și al umanității. Ca Om. Fără ca vreunul (mă refer la seria îndrăgostiților de fantasma Alexandrei) să accepte o altă moarte decât cea naturală. Știind, fiecare, că, în condițiile Infernului, naturală e cea eroică. Meritul lui Laurențiu Fulga e că n-a redus la numitor comun nici împrejurările, nici tipurile posibile. Că destinele sînt diversificate diacronic. Primul căzut e un ostaș (a cărui conștiință politică e empirică, instinctuală), trimis în fața plutonului de execuție, pentru că a dezertat de pe frontul antisovietic. Omul reprezentat prin metafora lui Christ. Ultimul căzut e sublocotenentul comunist care, trecînd Tisa, cere alor săi să-l bombardeze spre a anihila artileria inamică. Diacronie care, de la capitol la capitol, aduce în prim plan biografii aparent independente, curgînd însă una din alta. Transmițînd același mesaj. Mesajul biruinței finale a idealurilor umaniste.

AUREL MARTIN

NOTĂ BIOBIBLIOGRAFICĂ

Laurențiu Fulga s-a născut la 2 noiembrie 1916, în comuna Fulga de jos, județul Prahova. Face școala primară în comuna Cioranii de jos, același județ, după care urmează cursurile Liceului militar din Chișinău și Facultatea de litere și filosofie din București. Adevăratul său debut literar se înregistrează la 21 noiembrie 1937, în paginile revistei *Bilete de papagal*, cu poemul în proză *Autobiografie*. Participă la cel de al doilea război mondial, experiență care se constituie ca sursă fundamentală pentru unele din romanele sale. Eliberarea țării îl găsește încadrat în mișcarea antifascistă, pregătit să-și aducă, pe specificul profesiei de scriitor, contribuția la edificarea noii orânduiri.

1942 *Straniul paradis*, nuvele, colecția „Universul literar“, Editura Universul.

1956 *Eroica*, roman, Editura Tineretului.

1963 *Steaua bunei speranțe*, roman, Editura Tineretului.

- 1964 *Concertul pentru două viori*, povestire, Editura Militară.
- 1966 *Alexandra și Infernul*, roman, Editura Tineretului ; ediția a II-a în 1968 și ediția a III-a în 1973, aceasta din urmă la Editura Eminescu (colecția „Romanul de dragoste”) ; Premiul Uniunii Scriitorilor.
- 1968 *Doamna străină*, nuvelă, avînd adaus poemul în proză *Ce paradoxală noapte de dragoste*, Editura Tineretului.
- 1970 *Moartea lui Orfeu*, roman, Editura Eminescu ; ediția a II-a în 1972, aceeași editură (colecția „Romanul de dragoste”) ; Premiul Academiei R. S. România.
- 1971 *Sinteza*, povestire, Editura Militară.
- 1975 *Straniul paradis*, nuvele, ediție nouă, fidelă ca structură celei dintîi și adăugită cu doar cuvintele absolut necesare după treizeci de ani ; Editura Cartea Românească ; Premiul revistei *Săptămîna*.

*Isabelei
și fetei noastre Ingrid*

...Fiindcă dincolo de Infern începe,
oricât n-ați vrea și oricât v-ați împo-
trivi, oricâte arme ați mai inventa și
oricâte alte seminții de soldați ați
trimite la moarte, începe, mereu în-
cepe Umanitatea !

LAURENȚIU FULGA

CAPITOLUL UNU

1

Gata, s-a terminat, ducă-se dracului, nu-mi mai trebuie nimic ! Decît să dorm și să uit, dacă voi mai avea timp să dorm și să uit, prea repede mi-a bătut ceasul. Nici o zi n-a trecut de cînd mă aflu pe front, și ceasul mi-a luat-o razna. Timpul meu s-a smuls din ordinea timpului universal și a luat-o razna. Orbește, bezmetic, împotriva firii și împotriva tuturor certitudinilor în care mai credeam pînă ieri după-amiază. Timpul meu nebun, care nu știe ce sentință i se pregătește și ce arme stau încă de pe-acum ațintite asupra lui, urmărindu-i atente goana dezlănțuită, să-l execute. Pe mine să mă execute, fiindcă eu și timpul meu suntem totuna, cum aș mai putea exista în afara propriului meu timp ucis ?

2

Ieri după-amiază, pentru prima oară pe front după trei ani de război. Prezent la comandamentul uneia din diviziile de pe frontul Moldovei, divizia să hotărască la ce regiment să fiu repartizat. Fac parte din acea ultimă pleavă de

adunătură, soldați îndeobște și eu singurul ofițer în acest sector. menită să cîrpească la repezeală cîte ceva din crăpăturile șandramei care se clatină sub loviturile ofensivei rusești. În perspectivă, așadar, erou pentru țară și rege.

Mă găsesc în fața comandantului de divizie. El — general activ, eu — sublocotenent de rezervă. El — tolănit într-un scaun, eu — smîrnă în picioare. El — piinea și cuțitul, eu — uncalta docilă și proastă. Sfînta, barbara ierarhie militară cu care va trebui să mă obișnuiesc și căreia, de-acum încolo, va trebui să mă supun fără murmur și fără șovăire. Mi-e puțin lehamite, dar n-am încotro. Am acceptat să intru în joc, va trebui să joc pînă la ultima consecință. Voi depinde mereu de alți factori, dintre care mulți imbecili și demenți, dar superiori rațiunii mele de a fi și modului meu de a gîndi numai-fiindcă au pe umăr cu o tinichea mai mult decît mine. După cum, deocamdată, e sigur că depind de voința acestui general anonim, de capriciile și perversitățile lui. De faptul dacă a avut crampe azi-noapte ori, dimpotrivă, s-a visat în brațele vreunei muieri, și muierea nu l-a satisfăcut, depinde însuși destinul meu. Sabia lui Damocles, deasupra capului meu ! Cade sau nu cade ? Voi fi adică trimis în linia întîii, unde, după cum se-aude, puține șanse ar fi să mai scape careva viu, sau, dimpotrivă, voi fi reținut aici, la comandament, unde, oricum, aș mai avea norocul să nu mă facă praf nici o bombă rusească ?

Stau țepăn în fața lui și-l privesc țintă. Generalul își ține fruntea plecată și cercetează încruntat datele din hîrtia oficială cu care am fost expediat pe front. Dar eu mă chinui, chiar și așa, să-i impun gîndul meu și să-l sugestionez : *Conștiință obtuză de general, acceptă ce-ți ordon eu ! Nu mă trimite în linia întîii, încadrează-mă undeva pe-aici, la comandament. Indiferent în ce funcție și oricît de umilitoare ar fi. La furaje, la aprovizionare, mai mare peste căruțe, mi-e totuna ! Doar să nu dau ochi cu moartea, să nu-mi puie rușii pielea pe gard...*

Așteptarea mi se pare lungă cît o eternitate. Nu-i văd decît buzele molfăind nemulțumite și țeasta pleșuvă pînă aproape de ceafă. Cum dracu' să sugestionezi însă o asemenea țeastă, de care gîndurile mele par că ricoșează ca gloanțele izbite într-o platoșă de fier? Generalul își ridică în sfîrșit fruntea, alene, și se uită la mine drept, fără să clipească. Are o față uscată ca de pergament și privirea îi este rece, abia mijită printre pleoapele umflate.

— Ce-ai făcut dumneata în acești trei ani de cînd noi ne batem cu lifta păgînă ?

E limpede : omul și stilul său, lepădătura !

— *Ține-te bine, băiete, s-a dus pe apa sîmbetei puterea ta de seducție ! Cu asta nu-i de glumit, asta îți trîntește o cizmă în tur de vezi stele verzi și-ajungi de-a berbeleacul tocmai în linia avangărzilor de sacrificiu...* Am învățat ! îi răspund, și fac eforturi să rămîn calm.

— Ai învățat... mă îngîină în schimb el, și un rînjet crud i se furișează în zbîrcitura buzelor subțiri. Și mă rog, dacă-mi dai voie, ce-ai învățat dumneata atîția ani ?

— Vreau să spun...

— Am onoarea să vă raportez ! mă corectează el cu o blîndețe evident perfidă. A nu se uita că de-acum înainte ești ofițer, ofițerii folosesc alt vocabular și alte formule decît civilii, ai uitat ?

— Am onoarea să vă raportez... repet ca un automat.

— Perfect !

— ...că mai întîi a trebuit să-mi termin studiile.

— Și-apoi ?

— Am intrat în învățămînt, mi s-a dat o catedră la liceul...

— În locul cui ?

— În locul nimănui, precizez nu fără oarecare uimire, incapabil deocamdată să descifrez ce gînd urmărește anume. Catedra a devenit liberă odată cu începutul războiului, am fost numit eu.

— Și pînă la numirea dumitale n-a funcționat nimeni la catedra aia, de la liceul ăla ?

— Ba da, un suplinitor.

— Care însă, între timp, a fost mobilizat, a luptat pe front și a murit eroic ! continuă generalul cu aceeași satisfacție cu care ar fi dezlegat o enigmă. Așa-i, domnule sublocotenent ?

— Nu !

— Nu... face el, clătîinîndu-și a îndoială țeasta pleșuvă. Tocmai pe mine ți-ai găsit să mă minți ?

— Nu ! strig aproape cu vehemență. N-am de ce vă minți. N-am mințit niciodată pe nimeni.

— Te rog să fii calm.

— Sunt calm... Suplinitorul acela, între timp, mai precis chiar în ajunul războiului, s-a însurat și a plecat undeva în provincie. Catedra a rămas liberă, cineva tot trebuia s-o ocupe.

— Și-atunci te-ai oferit dumneata.

— Nu ! M-a numit ministerul, fără să fac nici o intervenție.

— În schimb ai făcut toate eforturile ca să te sustragi de la mobilizare.

— Am fost scutit, explic eu. Doar știți bine că legea...

— Ba te-ai sustras, tinere domn ! o ține morțiș generalul pe-a lui și bate triumfător cu palma în hîrtia oficială cu care venisem pe front. Ai fost scutit pe durata studiilor, dar după aia ? Scrie și-aici că, după aia, trei ordine de chemare, trei ordine, ia aminte, a trebuit să ți se trimeată pînă ce-ai binevoit să te prezinți la partea sedentară... De ce ?

— Am fost bolnav, internat în spital...

— Te-ai sustras.

— Nu ! Am luat și acte justificative la ieșirea din spital, partea sedentară n-a mai avut ce să...

— Fiindcă la partea sedentară sunt niște clăpăugi, îi cunosc eu ! Iar dumneata ai profitat de tîmpenia lor și te-ai

sustras, ăsta-i adevărul ! Și-n locul dumitale au murit alți români în război, de ce nu recunoști ?

— Am și la mine copii de pe actele acelea, pof...

— Degeaba; tinere domn, te-ai sustras !

Să fie doar monstruos de încăpăținat sau, dimpotrivă, dotat cu o intuiție diabolică ? Oricum, bestia a reușit să mă scoată din țîțîni. Mai că-mi vine să m-arunc asupra lui și să-l înhaț de gîtlej, să-l strîng de gîtlej pîn-ar fi să-i plesnească ochii în cap și să-i urlu în obraz pîn-ar fi să dea ortul popii : *Ei bine, scîrnăvie, ai dreptate, m-am sustras ! La fiecare ordin de chemare, am inventat mereu alte motive de amînare. Tot sperînd c-o să scap, să nu-mi călcați voi în picioare rațiunea de a fi, puțin îmi pasă mie de războiul vostru. M-apuca greața numai la gîndul c-ar fi trebuit să ucid oameni, cu atît mai mult să-mpîng alți oameni la moarte, ori să-ngrăș pămîntul Rusiei cu oasele mele. Că rușii v-au pus pe fugă și-acum faceți în izmene din cauza lor, vă privește, scoateți-vă izmenele pe unde știți, chiar și-acum puțin îmi pasă de gloria voastră terfelită și de isteria voastră tembelă. Crezi că mi-e mai puțin groază acum, c-aș fi acum mai pregătît să fac moarte de om și să mor decît în prima zi de război ?*

Va trebui să mă resemnez. La urma urmei, mai mult decît să mă trimită în linia întîi ce poate să-mi facă ? N-am avut noroc, și basta ! Deși, parcă scrie undeva că trebuie numai decît să omor oameni sau, mai ales, dintre atîția români cîți vor mai fi azi în linia întîi, să mor tocmai eu ? Mi se bate ochiul stîng și pentru mine, am verificat-o de-atîtea ori, de cîte ori mi se bate ochiul stîng, e de bine ! Mă agăț de acest pai de superstiție, ca naufragiatul în viltoare, și sper nebunește că Dumnezeu e mare și bun, le vede și cîntărește pe toate, n-o să mă ucidă tocmai pe mine.

Observ, deodată, că generalul are globul ochiului foarte galben și mari pete cenușii îi tincturează mîinile și obrazii. Observ, de asemeni, că venele de pe tîmple i se zbat cu

atita violență încît mă și mir cum de nu se sparg dracului mai repede. Ciudat, dar descoperiréa asta îmi dă o satisfacție grozavă. *O să crăpi, șefule !* gîndesc și, nu știu de ce, tare-aș vrea să-mi audă gîndurile. *Eu poate că n-o să mor, dar tu e sigur c-o să crăpi. De ciroză, de apoplexie, de inima cîinească pe care o ai, mai devreme sau mai tîrziu tot o să crăpi !* Măcar de-ai avea conștiința acestui deznodămint fatal și să-l denunți, să te duci adică în linia întîi și să te belească rușii, să mori cel puțin eroic, cu dumnealor de gît. Numai că ți-e frică, e limpede că ți-e frică, joacă spaima tontoroii în ochii tăi și-ți biție trupul pe scaun. Ori poate crezi că vei supraviețui cataclismului, te vei încununa cu lauri și vei intra glorios în București, pe sub Arcul de Triumf ? Pe dracu', o să dea cataclismul peste tine și o să te facă terci, n-ai să mai vezi Capitala cît îi lumea și nici eroic n-ai să mori, ai să mori ca un șobolan înainte de clipa supremă, dacă va fi să fie una supremă — de ciroză sau de apoplexie, m-auzi ?

S-a ridicat. De-abia acum constată cît e de lung și osos. Uniforma stă pe el ca pe un manechin, dar autoritatea lui de general continuă să mă umilească. Tresare. De undeva dinspre răsărit, peste distanța celor trei-patru kilometri care despart comandamentul diviziei de linia întîi, străbate un vuiet înăbușit de explozii. I-or fi tocînd rușii pe-ai noștri, sau s-or fi jucînd ai noștri de-a baba oarba cu ei ? Generalul ascultă un timp, cu urechea ciulită, cutremurarea sacadată dintre cer și pămînt. Întinde mîna spre telefonul de campanie, răsuște de cîteva ori nervos manivela și ridică receptorul.

— Ce se-ntîmplă acolo ? întrebă el pe nu știu cine. Apoi așteaptă, uitîndu-se peste mine, tulbure, în gol, și-și molfăie buzele parcă scîrbit. Bine-bine, spune după un timp către nevăzutul interlocutor, să mă ții la curent.

A închis, pornește să măsoare odaia de la un capăt la altul. E odaia mare a unei case țărănești dintr-un sat evacuat, căruia comandamentul diviziei, cu toți învîrțiții și

toate gloabele lui, n-a izbutit să-i umple pustiul. Nici casa asta n-arată prea acătării, pereții sunt goi și geamurile sparte de bombardament, doar strălucirea cadaverică a generalului de o mai însuflețește cumva. Generalul care se oprește pe neașteptate în spatele meu și a cărui privire o simt cuitându-mi ceafa. Dau să mă-ntorc.

— Nu ! strigă însă generalul. Stai așa. Te prefer așa.

Mama lui ! Nu-mi place să-mi stea nimeni în spate, să-mi ardă ceafa cu privirea lui, cu atît mai mult să-și scuipe vorbele în ceafa mea ca pe niște gloanțe. Mi-a plăcut întotdeauna să mă uit în ochii oamenilor drept, oamenii să nu se ferească de privirea mea, oricît le-ar fi conștiințele de încărcate sau oricîte ar dospi chiar atunci împotriva mea, împotriva altcuiva. Dar uite că sunt pe lume ticăloși care preferă... generalul preferă...

— Cîți ani ai, tinere ?

— *De unde vii, tinere ? Către ce te îndrepti, tinere ?*

— Cîți ani ai ?

— Douăș' cinci ! răspund, ca sufocat de presimțiri grele.

— Însurat ?

— Da.

— Copii ?

— Nu.

— Cum o cheamă pe nevasta dumitale ?

— Alexandra.

— O iubești ?

Poftim, și mai ziceți că n-are haz boșorogul ! Nici n-am apucat să-mi vîr dorurile sub obroc, să stea acolo cît o mai dura războiul, că nemernicul ăsta mi le și dezlănțuie, ca pe șerpia din cutia Pandorei, să mă stranguleze înainte de vreme.

Răspund strangulat de emoție :

— În septembrie se-mplinește anul de cînd ne-am căsătorit.

— Deci o iubești, te iubește ?

— Ne-am luat din dragoste.

atita violență încît mă și mir cum de nu se sparg dracului mai repede. Ciudat, dar descoperiréa asta îmi dă o satisfacție grozavă. *O să crăpi, șefule !* gîndesc și, nu știu de ce, tare-aș vrea să-mi audă gîndurile. *Eu poate că n-o să mor, dar tu e sigur c-o să crăpi. De ciroză, de apoplexie, de inima cîinească pe care o ai, mai devreme sau mai tîrziu tot o să crăpi !* Măcar de-ai avea conștiința acestui deznodămint fatal și să-l denunți, să te duci adică în linia întîi și să te belească rușii, să mori cel puțin eroic, cu dumnealor de gît. Numai că ți-e frică, e limpede că ți-e frică, joacă spaima tontoroiul în ochii tăi și-ți bîfîie trupul pe scaun. Ori poate crezi că vei supraviețui cataclismului, te vei încununa cu lauri și vei intra glorios în București, pe sub Arcul de Triumf ? Pe dracu', o să dea cataclismul peste tine și o să te facă terci, n-ai să mai vezi Capitala cît îi lumea și nici eroic n-ai să mori, ai să mori ca un șobolan înainte de clipa supremă, dacă va fi să fie una supremă — de ciroză sau de apoplexie, m-auzi ?

S-a ridicat. De-abia acum constată cît e de lung și osos. Uniforma stă pe el ca pe un manechin, dar autoritatea lui de general continuă să mă umilească. Tresare. De undeva dinspre răsărit, peste distanța celor trei-patru kilometri care despart comandamentul diviziei de linia întîi, străbate un vuiet înăbușit de explozii. I-or fi tocînd rușii pe-ai noștri, sau s-or fi jucînd ai noștri de-a baba oarba cu ei ? Generalul ascultă un timp, cu urechea ciulită, cutremurarea sacadată dintre cer și pămînt. Întinde mîna spre telefonul de campanie, răsuște de cîteva ori nervos manivela și ridică receptorul.

— Ce se-ntîmplă acolo ? întrebă el pe nu știu cine. Apoi așteaptă, uitîndu-se peste mine, tulbure, în gol, și-și molfăie buzele parcă scîrbit. Bine-bine, spune după un timp către nevăzutul interlocutor, să mă ții la curent.

A închis, pornește să măsoare odaia de la un capăt la altul. E odaia mare a unei case țărănești dintr-un sat evacuat, căruia comandamentul diviziei, cu toți învîrțiții și

toate gloabele lui, n-a izbutit să-i umple pustiul. Nici casa asta n-arată prea acătării, pereții sunt goi și geamurile sparte de bombardament, doar strălucirea cadaverică a generalului de o mai însuflețește cumva. Generalul care se oprește pe neașteptate în spatele meu și a cărui privire o simt cuitându-mi ceafa. Dau să mă-ntorc.

— Nu ! strigă însă generalul. Stai așa. Te prefer așa.

Mama lui ! Nu-mi place să-mi stea nimeni în spate, să-mi ardă ceafa cu privirea lui, cu atît mai mult să-și scuipe vorbele în ceafa mea ca pe niște gloanțe. Mi-a plăcut întotdeauna să mă uit în ochii oamenilor drept, oamenii să nu se ferească de privirea mea, oricît le-ar fi conștiințele de încărcate sau oricîte ar dospi chiar atunci împotriva mea, împotriva altcuiva. Dar uite că sunt pe lume ticăloși care preferă... generalul preferă...

— Cîți ani ai, tinere ?

— *De unde vii, tinere ? Către ce te îndrepti, tinere ?*

— Cîți ani ai ?

— Douăș' cinci ! răspund, ca sufocat de presimțiri grele.

— Însurat ?

— Da.

— Copii ?

— Nu.

— Cum o cheamă pe nevasta dumitale ?

— Alexandra.

— O iubești ?

Poftim, și mai ziceți că n-are haz boșorogul ! Nici n-am apucat să-mi vîr dorurile sub obroc, să stea acolo cît o mai dura războiul, că nemernicul ăsta mi le și dezlănțuie, ca pe șerpia din cutia Pandorei, să mă stranguleze înainte de vreme.

Răspund strangulat de emoție :

— În septembrie se-mplinește anul de cînd ne-am căsătorit.

— Deci o iubești, te iubește ?

— Ne-am luat din dragoste.

— Da sau nu ? O să te doară inima sau nu ?

— Nu, domnule general !

Idiot ! De o mie de ori idiot ! Atît am ajuns să spun : *Da, domnule general ! Nu, domnule general !* Ca un. papagal tîmpit, ca o morișcă blestemată. Rahat în loc de creieri, bragă în loc de sînge, rîme în loc de idei. Rațiunea mea de a fi, de a visa, de a iubi — redusă la zero, lungită pe patul tilharului ăstuia și ciopîrțită cu fierăstrăul, nici mai mare și nici mai mică decît propria lui rațiune de Procust în uniformă. Cum se mai poate trăi după acceptarea unui asemenea automatism, cum să mai înduri asemenea lăsatăți ?

Generalul însă jubilează. Se apropie de mine și mă bate pe umăr, fericit.

— Ei bine, ai cîștigat !

— *Ce mama dracului am cîștigat, cobe ?*

— De-acum încolo n-o să te mai zbați între spaime și incertitudini.

— *Parcă știi tu, pacoste, ce-i în sufletul meu ?*

— Te redăruiesc dumitale însuți, tinere. Mai precis, restabilesc contactul dintre dumneata și iluziile cu care ai plecat în război.

— *Iluzii la ordin, satrapule !*

— Într-un cuvînt, vreau să te salvez, înțelegi ?

— *Cum, care-i prețul ?*

— Dumneata o să-mi dai imediat o dovadă de devotament, eu îți garantez că te vei întoarce viu la nevasta dumitale.

— *Garanțiile tale de cioclu, mulțumesc !*

Dar nu-mi explică despre ce devotament e vorba și care-i măsura acestui devotament. Nici măcar nu se uită la mine, să vadă cît de prăpădit și nătîng arăt. Se îndreaptă spre ușă, împinge ușa cu vîrful cizmei și strigă către cineva, de prin fundul casei, probabil vreun ofițer de ordonanță sau vreo santinelă :

— Să vie șeful de stat-major !

A venit, sunt foarte prompti cățelusii ăștia. E un omuleț scund, cu capul cit o baniță și gradul de colonel. Își tăcăne pintenii și se-mpieptosează cocosește, doar-doar de-o mai crește cu cițiva milimetri peste dimensiunea lui de gîndac.

— La ce oră s-a hotărît execuția de mîine ? întrebă cu gravitate generalul.

— În zori, la ora patru ! răspunde colonelul foarte precis.

— Ați găsit comandant pentru plutonul de execuție ?

— S-a oferit un ofițer din linia întii.

— Nu mai e nevoie. Înaintea aceluia, care o fi, s-a oferit domnul sublocotenent aci de față.

Parcă m-ar fi lovit Dumnezeu cu o ghioagă în moalele capului, simt că mi se țăie picioarele. Sîngele îmi bubuie în tîmple, mi-e gura paralizată. Ochii îmi caută de la unul la altul prosteste, se-nvîrtește pămîntul cu mine și trebuie să mă sprijin de perete ca să nu cad.

— Dacă-mi permiteți... l-aud pe colonel bolborosînd. Locotenentul Halmez o să fie dezolat. A mizat totul pe promisiunea dumneavoastră. I-ați promis, în schimbul misiunii de mîine dimineață, că-l scoateți din linia întii.

— Ce-i al lui e pus deoparte. Dar cealaltă parte, și generalul zîmbește complice, îi revine amicului nostru.

Dumnezeule, *amicul* lor sunt eu ! De s-ar despica pămîntul în două, să mă-nghită pămîntul. De-ar avea loc o explozie, să mă spulber în aer fărîme. De-ar fi cu puțință... Nu, degeaba, nu mai e cu puțință nimic. Absurdelor soluții pe care le invoc, li se opune această absurdă perspectivă de neînălăturat. Eu — comandant al plutonului de execuție, eu dînd suprema dovadă de devotament față de patrie ! Și dovada asta pusă în balanța singurei probabilități a întoarcerii mele printre cei vii, de acasă : executarea unui om ! Schimb la schimb, prin urmare : viața aceluia condamnat la moarte pentru viața mea de nemernic !

De-abia reușesc să îngăim :

- Domnule general, după câte înțeleg...
- Ai înțeles perfect, dragul meu ! mă-nterupe însă generalul. Miine în zori, dumneata vei comanda plu...
- Dar nu se poate ! țiș scos din fire. N-aveți dreptul...
- Ce drept nu am, domnule sublocotenent ?
- Sunt ofițer de infanterie, nu sunt jandarm. Trimiteți-mă în linia întâi, pentru asta am venit pe front. Vreau să mă bat cu luptători înarmați, nu cu dezarmați. N-aveți dreptul să mă transformați în călău, s-a oferit călău Halmez acela. Nimeni n-are dreptul să-mi dea un astfel de ordin, nici chiar dumneaa...
- Recunoști, așadar, că e vorba de un ordin ?
- Da, ordin, dar pe care eu refuz să-l execut.
- Mai clar, te rog !
- Refuz să-l execut.
- A nu se pierde din vedere că ne găsim în război.
- Nu pierd din vedere nimic.
- Și totuși continui să refuzi ?
- Da, refuz.
- Știi, eventual, cu ce se pedepsește refuzul de a executa ordinele superiorilor, în condiții de război ?
- E demont, doar nu-i posibil așa ceva. În ce țară ne găsim, la ce legi ne supunem, nu-i nimeni pe lumea asta care să mă apere de ordinele acestui general demont ?
- Cu moartea ! răspunde singur și chicotește batjocoritor. Ți-e clar, stimate domn ?
- Ți-e clar ? Ți-e clar ? Ți-e clar ?
- Aștept ultimul dumitale cuvânt.
- *La mine o fi lătrînd dulăul ăsta ?*
- Aștept, am spus !
- *Dulăii care latră nu mușcă, ăsta constituie o excepție.*
- Ultimul dumitale cuvânt, amice !
- Refuz, domnule general !
- Generalul, atunci, se întoarce către șeful de stat-major :
- Ești martor, și Dumnezeu din cer de asemeni, c-am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să-l salvez. Deocamdată,

să treacă în supravegherea lui Halmez. Vreau să spun, dezarmat și pus în imposibilitatea de a dispărea din zonă. Dacă pînă mîine dimineată nu-și bagă mințile în cap, dacă tot se-ncăpățînează să refuze, întocmite imediat actele de dare în judecată. Să asiste în orice caz la execuție, ca să vadă ce dulce e moartea prin împușcare. După aceea, Consiliul de Război... Sunteți liberi ! *Ești liber, domnule sublocotenent !*

...*Ești liber domnule sublocotenent Liber să faci toată viața pe saltimbancul și liber să te ploconești în fața oricărei mărimi Liber să fii disprețuit și liber să fii călcat în picioare de orice nătărău cu stea în frunte Liber să-nhați cu exlavie arma cu care te-au blagoslovit dumnealor și liber să ucizi pe cine-ți hotărâsc ei Ucide Ucide Ucide Istoria nesătulă are nevoie de cît mai multe crime Nu te teme de răspundere în fața posterității Se angajează ei să răspundă în numele tău Nu te speria de chinurile conștiinței Vor avea ei grijă să ți-o neutralizeze cumvă Ești gata așadar să-ndrepti pușca asupra aceluși om și să-l ochești drept în crucea inimii Bravo felicitările noastre Și tu draga mea care spuneai că nu poate să mai dureze mult Că războiul se va termina mai înainte ca să pun și eu mîna pe armă N-am să pun e drept Dar uite că mi s-a dat în schimb libertatea să comand un pluton de execuție E grozav nu-i așa Pe treapta asta nu te-așteptai să mă vezi ridicat Asemenea glorie nici nu visai că mi se pregătește E drept că nu voi pune mîna pe armă și nu voi apăsă pe nici un trăgaci Dar e ca și cum eu însumi aș trage toate gloanțele în omul acela care va fi Cum Tu ești O Dumnezeule tu ești Ce-î cu tine aici Alexandra Ce cauți tu aici draga mea Cine te-a legat la stîlp și cine de ce te-a osîndit la moarte Glumești Alexandra Dumnezeule dar e absurd să-ți închipui că oferindu-te pe tine îl poți salva pe celălalt Ei n-au nevoie de vise la stîlp Alexandra Au nevoie de oameni în carne și oase Gloanțele să trosnească în oasele lor și oamenii să moară Te rog Alexandra Fugi pentru Dum-*

- nezeu *Întoarce-te imediat acasă Ce nebunie ce nebunie*
- *Să te joci cu viața ta cu viața mea De ce te uiți așa la mine Tu nu vezi că se-apropie plutonul de execuție și comandant al plutonului de execuție sunt eu Fugi Alexandra Fugi dragostea mea Chiar dacă m-aș așeza împotriva lor ei tot te vor ucide Vis lumină iubire ce-mi ești te vor ucide Alexandra Și va fi ca și cum te-am ucis eu Eu Eu...*

— Ești liber, domnule sublocotenent !

Pornesc împleticit. Mi s-a lăsat deodată un gol în stomac și parcă am uitat cum mă cheamă. Înregistrez totuși cu chiu-cu vai, afară, ca pe ecoul unei noi umiliri, vorbele colonelului :

— Nenorocitul, ce-ai făcut ! Ți-era greu să-nchizi ochii și să comanzi *Foc* ? Ți dai seama ce te-așteaptă acum ?

Nu, nu-mi dau seama. Nu reușesc să realizez conținutul, dimensiunile catastrofei al cărei personaj principal am devenit pe neașteptate. Am impresia că mi se joacă o farsă. Lugubră, dar simplă farsă. Oamenii se distrează, au nervii prea încărcăți de anomaliiile războiului și simt din când în când nevoia să se distreze. Ce importanță are că tot o anomalie aleg ca să se distreze, așa o fi jocul. Dar de ce tocmai cu viața mea, de ce ?

3

Noaptea mi-o petrec împreună cu Halmez într-una din încăperile grajdului comunal, pe niște așternuturi de paie împutite, fiecare în alt colț al grajdului. Fiecare în colțul său, dușmănește ! Dușmănește, sau numai în imposibilitate de a comunica unul cu altul, de la om la om, călăul cu victima ? Cert este că monstrul ăsta frumos (e de-adevărat al dracului de frumos, de parcă l-ar fi făcut mă-sa numai din rozmarin și lapte de măgăriță, are obrazul ca de caisă coaptă și ochii galeși-lăcrămoși ca de curvă scumpă !), cert este așadar că, din clipa în care am fost aruncat în bra-

tele lui, Halmez nu mi-a adresat un cuvînt. Doar jandarmilor le-a ordonat să mă dezarmeze, pînă și cureaua de la pantaloni mi-au luat-o, să nu mă spînzur cumva, bestia are ordin să mă țină în viață pe toată durata festivității de mîine, pe tot timpul care mă desparte (ca să zic așa) de organizarea și desfășurarea propriei mele festivități. Apoi mi-a arătat culcușul din fundul grajdului, el însuși s-a trîntit pe așternutul de lîngă ușă, doarme sau numai se prefacă că doarme, dracu' știe ce colcăie în sufletul lui împutit !

De altfel, aici, toate sunt împutite și de neîndurat — paiele și podeaua, aerul și pereții. Pișoarca atîtor generații de iepe și armăsari, cîte vor fi locuit grajdul pînă mai ieri, a pătruns atît de adînc în toate și exală un miros atît de acru întens, că-ți vine să borăști și mațele din tine ! O gazorniță agățată afară, chiar în dreptul singurei ferestruici zăbrelite a grajdului, face să pătrundă înăuntru o lumină gălbuie-murdară. Iar la intervale egale de timp, în pas rigid ca de sperietoare mecanică, trece pe dinaintea ferestrei umbra cu baionetă a unei santinele, exponenta trează a nemernicului ăluia de general.

De spînzurat, prin urmare, nu mă pot spînzura. Gazornița nu-i chip s-o trag înăuntru, ca să dau foc grajdului, scapă cui i-o fi dat să scape. Iar dacă, prin absurd, aș reuși să-l gîtui în somn pe Halmez și să fug unde-aș vedea cu ochii, mai mult ca sigur că m-ar achita santinela de afară. Prins deci în cercul virtual al morții ca o gînganie, și cercul ermetic se micșorează mereu, simt fiziologic cum se micșorează încet dar implacabil, pînă la sufocare.

Doamne, de mi-ai oferi măcar un punct de sprijin, din universul tău nemărginit, pe al cărui virf de ac să pot da stabilitate jalnicei rămășițe a propriului meu univers ! Zac întins pe așternutul de paie, cu fața în sus, miinile adunate sub creștet, încercînd desperat să restabilesc o cît de infimă legătură cu lumea dinafara cercului în care mă

aflu pecetluit. O convoc pe Alexandra, dar Alexandra nu vine. Îl chem pe tata, dar tata nu m-aude. O chem pe mama, dar mama e oale și ulcele. Pînă și bunăvoința materiei o solicit, a lucrurilor care au aparținut cîndva vieții mele rebele și care ar trebui să fie sensibile la tragedia mea, dar materia tace. Mă asaltează totuși fără încetare mii și mii de imagini, șoapte, ecouri, noțiuni, miresme, chipuri, melodii — într-o haotică rostogolire pe sub fruntea arsă de febră, dar zadarnic întind mîinile după ele, măcar de una să mă prind. să conversez de pildă cu imaginea cuiva pînă-n zori sau să-mi umplu golul din suflet cu șoaptele nu știu cui. Trecutul îmi scapă printre degete, prezentul îmi moare înainte de a se naște, pentru mine timpul viitorului nu mai există.

Atunci constat, cu o biată zdreanță de luciditate, că febra scade treptat și încep să mă răcesc. O infuzie ca de gheață îmi pătrunde sîngele și carnea. Valuri de lipitori, parcă, se iscă din beznă și mă acaparează. Tot cuprinsul grajdului e invadat de neființa spaimei. Iar spaima se concretizează acum în ochii mamei, ochii tatii, ochii Alexandrei, ochii tuturor lucrurilor care mi-au aparținut cîndva. Ochii au apărut pe neașteptate prin spațiul grajdului, pîlpîie ca niște flăcări și se uită la mine holbați. **Și o tăcere mare se lasă, tăcerea armelor dinainte de a se apăsa pe trăgace...**

Deodată, în această tăcere aproape neverosimilă, aud pe cineva plîngînd. Cineva, dincolo, zgîrie nevăzut perețele care ne desparte de cealaltă încăpere a grajdului și plînge înfundat.

— Domnule locotenent ! strig uluit.

Observați ce politicoș, folosind formula protocolară, sunt cu cerberul meu. Pînă și-n șoaptă sufocată m-am adresat, de teamă să nu-l trezesc prea brusc din somn. Dar tîlharul nu doarme, sau doarme numai cu un ochi și cu o jumătate de conștiință, a auzit și el ce se petrece dincolo, cu

neputință să nu-l fi intrigat și pe el întâmplarea, dar se grăbește să mă liniștească :

— Nu te speria. E *ăla* de mine.

La atîta se reduce acum soldatul osîndit la moarte, un *ăla* bun de aruncat la cîini.

— Plînge ! subliniez eu, totuși înfiorat.

— Se mai întîmplă.

— Plînge și zgîrie peretele.

— O fi scriind acasă ! izbucnește Halmez în rîs, convins desigur că explicația lui e foarte spirituală.

Eu însă mi-l închipui pe oropsitul acela de soldat, singur în bezna încăperii alăturate, cel mult înconjurat ca și mine de ecouri și halucinații, după ce va fi descoperit pe undeva vreun cui sau ciob de sticlă, cum zgîrie peretele subțire, cu scrisul său șontic : *Aicea și-a trăit ultima noapte soldatul Cutare din comuna Așa-și-pe-dincolo județul Nu-știu-cum înainte ca să fie împușcat de frații lui români anul 1944 luna august...*

Mă ridic în capul oaselor și-mi reazem ceafa de marginea ieszii.

— De ce a fost condamnat la moarte ?

Halmez șovăie să răspundă, nu-i înțeleg ezitarea. Mai tîrziu i-o voi înțelege, cînd voi avea revelația similitudinii soartei sale cu soarta soldatului necunoscut. De-aceea și stăruir :

— Domnule locotenent...

— A dezertat ! răspunde Halmez, și-l aud cum se mișcă agitat printre paie. Da' ce dracu' te-a apucat ? izbucnește el cu o minie inexplicabilă. Ai mîncărime la limbă ? Culcă-te odată, lua-te-ar dracu', și lasă-mă-n pace !

— Nu mi-e somn. Și vreau să știu tot.

— Ți-am spus.

— Cum de l-au prins ?

— O fi crezut că se duce acasă ca-n brînză, n-a fi știut că spatele frontului e-nțesat cu jandarmi. L-au înhățat

Țandarmii, și gata ! Acum îmi poți da pace ? Mi-e somn și mâine am treabă.

— *Nu, pramatie, n-am să-ți dau ! Știu că ai treabă, așa treabă să fie de sufletul mă-ti, mă și mir că-ți mai este somn. Dar acum te-am dibuit, acum știu ce poamă-mi ești și n-am să-ți dau pace... E tânăr ?* continui să-l întreb.

— Nu l-am văzut, răspunde a lehamite Halmez. Când am sosit eu aici, l-am găsit închis în grajd.

— Nici n-ai avut curiozitatea să-l vezi ?

— La ce bun ?

— Ca să stai de vorbă cu el, ca să știi pe cine omori mâine.

— Nu-mi trebuie.

— Dar mâine ai să-l vezi.

— Nu sunt obligat.

— Crezi c-ai să scapi de ochii lui ?

— Nu sunt obligat să mă uit la el, răspunde repede Halmez, și devine evidentă dorința lui de a fi absolvit de orice răspundere. Mi-am și făcut planul de cum au să se petreacă lucrurile, mi-e capul plin numai de asta. Dacă vrei să știi, o să mă uit toată vremea la cer, pe tot drumul pînă unde o fi să fie. Acolo e treaba procurorului să-i citească sentința, să-l ducă la marginea gropii și să-i rupă epoleții de pe umăr. Treaba mea e doar atât : să-i pun pe jandarmi în linie, la cîte cinci pași unul de altul, apoi în genunchi, cu armele la ochi, și să ordon : *Foc !* Restul îl privește pe doctor, să se apropie de el, să constate moartea și să dispună îngroparea. Eu o să mă uit toată vremea la cer.

— Așa se petrec de obicei lucrurile ?

— Cam așa.

— Cunoști foarte bine ceremonialul, ai mai comandat și alte plutoane de execuție ?

— Am asistat la destule execuții.

— Ești un om tare, domnule locotenent !

— Războiul m-a făcut tare.

— Dar ce se-ntîmplă cu dumneata dacă amăritul acela de mîine profită de nu ştiu ce neatenţie a jandarmilor, te-nşfacă pe neaşteptate de piept, se uită adînc în ochii dumitale şi te întrebă : *Domnule locotenent Halmez, nu vă e ruşine să faceţi ce faceţi ?* Spune, ce se-ntîmplă atunci cu dumneata ?

Sare din aşternut ca o panteră. Îl văd în lumina murdară a gazornîtei aproape ireal, ca pe o făptură de coşmar. Are obrazul galben — desfigurat de furie, ochii căscaţi şi sticloşi, gura strîmbată ca de un spasm epileptic. Îngereasca lui frumuseţe s-a preschimbat brusc într-o mască a hidoşeniei. Se repede dintr-un salt asupra mea şi-şi înfige ghearele în umerii mei. Mă zgîlţie din temelii şi urlă asurzitor :

— Ce ai cu mine, mă ? Spune, ce ai ?

Încerc să-i înlătur mîinile alene, cu aceeaşi scîrbă cu care aş înlătura un limbric, cam put a moarte mîinile lui, şi-l privesc calm în ochi, sfidîndu-l zîmbind :

— Încetişor, frăţioare !

Dar el nu se lasă înduplecat de duhul blîndeţii. Continuă să mă tragă în sus, ca pe un sac, şi-şi varsă duhoarea drept în obrazul meu.

— Crezi că-ţi dă cineva dreptul să-ţi baţi joc de mine ?

— Eu nu mai am ce pierde, Halmezule !

— Şi te-aş ruga să fii reverenţios cu mine, sunt locotenent.

— Nu mă înnebuni !

— Ți-aş putea face de petrecanie chiar de pe-acum, iar mîine aş pretinde că ai vrut să dai bir cu fugiţii.

— N-ai s-o faci, mortul de mîine ți-e de-ajuns.

— Atunci de ce nu-mi laşi sufletul în pace, mă ? Spune, de ce ?

Nu mă aşteptam la o reacţie atît de sălbatică din partea lui. Ca să fiu drept, vorbindu-i cum i-am vorbit, nu voiam decît să-mi cunosc călăul. Pe toate feţele şi mai

ales în adîncime. Să-i scotocesc sufletul pînă-n măruntaie și să descopăr ce buboaie pline de venin i-au putut zămisli și întreține conștiința de ucigaș. Mi-ar fi nu știu cum să mor, să m-așez adică de bună voie înaintea plutonului de execuție și s-accept moartea, fără să-mi fi confruntat măcar o dată conștiința cu conștiința celui care va ordona să fiu omorit. Cu atît mai rău pentru el dacă soarta ne-a pus față în față, acum, oferindu-mi prilejul acestei confruntări. N-are decît să suporte și n-are decît să-i bles-te (ar fi singura lui consolare) pe idioții de la comandament, care au avut ideea să ne închidă pe amîndoi în același grajd. Ce și-or fi închipuind dumnealor, că prezența lingă mine a călăului prezumtiv îmi va spulbera orice speranță eventuală, un om care-și vede moartea cu ochii suferă răsturnări capitale, și că asta mă va determina să-mi schimb hotărîrea, voi accepta adică să comand plutonul de execuție ?

— Ascultă, domnule locotenent ! îi spun. Vreau să-ți fie limpede de la bun început. În privința ordinului pe care mi l-a dat generalul, care dintre noi doi să fie călăul de miine. Eu nu-mi schimb hotărîrea.

— Te privește.

— Asta trebuie să-ți dea o mare satisfacție, ce-i al dumatile e pus deoparte, scapi de linia întîi.

— Știu.

— Mîine seară, după judecată, sau poimîine în zori, ai să mă conduci și pe mine la locul execuției.

— Ce sunt eu de vină ? !

— Nu-ți fac nici un proces de intenție. Delimitiez numai raporturile dintre noi doi.

— Perfect !

— Pe soldatul de dincolo ți-a fost frică să-l vezi și să stai de vorbă cu el. Nici mîine n-ai să te uiți la el, o să te uiți toată vremea la cer, iar întrebarea de-adineauri, pe care ți-am pus-o în numele lui, sigur că amăritul acela nu va îndrăzni să ți-o pună niciodată.

— Iar începi ?

— Dar pe mine mă vezi și mă auzi. De mine n-ai cum fugi. Mîine seară, sau poimîine în zori, cînd va fi ce o să fie, eu o să te trag de mîneacă și am să te oblig să-mi răspunzi.

— La ce ?

— La întrebarea pe care ți-o adresez încă de pe-acum : *Nu ți-e rușine să faci ce faci ?* Răspunde !

Mîinile i se moleșesc deodată, ca și cum s-ar fi scurs din el tot singele, devin deodată inerte și foarte reci. Cît mai am putința să mă uit în ochii lui, îi constat privirea fixînd buimacă peretele din spatele meu, electrizată ca de imaginea unui abator al conștiințelor (haide să zicem tribunal, e mai puțin macabru !), la porțile căruia conștiința lui a fost mînată pe neașteptate. Se-ndepărtează pînă spre mijlocul încăperii frecîndu-și ochii ca să-i dispară din orbite vedenia, și rămîne înfipt în podea ca un uriaș păianjen negru.

— Ce știi tu ! murmură el amărit.

— Ce să știi, domnule locotenent ? îl întreb. Spune !

Probabil că buboaiele de care v-am pomenit mai înainte s-au spart în el, iar veninul care i-a zămislit și întreținut conștiința pînă-n această clipă l-a inundat cu atîta intensitate, otrăvinduo-i țesuturile și celulele gînditoare, încît omul simte nevoia să vorbească. Dar vorbește fără să mi se adreseze mie, poate numai propriei bezne din el ori acelui vierme de Dumnezeu care o mai fi sălășluind în el, singurul căruia o mai fi crezînd necesar să dea socoteală.

Face războiul de trei ani neînterupt, de la Prut pînă la Volga și înapoi. S-a aruncat în război orbește, încă de pe băncile școlii militare, de-ndată ce i s-a pus pe umăr tresa de sublocotenent (locotenent a fost făcut pentru niște isprăvi în retragere) și a fost investit cu dreptul de a ucide și a se lăsa ucis pentru țară și rege. De ucis, nu știe dacă a ucis. Cînd declanșezi asupra inamicului o mie de gloanțe și-n drumul tău spre poziția de cucerit nu descoperi decît

zece leşuri, nu ştii cărui om dintre ai tăi aparţine fiecare leş, cu atât mai mult care leş îţi aparţine ţie, în orice caz te speli foarte uşor pe mâini şi-ţi spui că tu n-ai omorât pe nimeni. Asta te scuteşte de orice complexe şi dureri de burtă. Complexele au început s-apară mult mai târziu, mai precis pe calea înfringerilor repetate şi a retragerilor elastice, la început aproape insesizabil şi-apoi din ce în ce mai stăruitor, pînă aici, în Moldova, cînd au culminat în adevărate crize de nebunie. Războiul în România ? Nici că se poate mai absurdă realitate — şi totuşi asta e adevărul, crud, amar, de nesuportat ! El, Halmez, nu ştie decît atât — că nervii nu-l mai ţin, frica îi macină ficatului ca un cancer nepotolit, prevestiri negre de moarte îi dau tîrcoale mereu, se simte sleit de orice curaj, în ce gaură de cîrţiţă să se-ascundă ca să nu-l găsească moartea ? Forţele ruşilor sunt de-a dreptul infernale, socoteşte el, tancurile şi katiuşele lor vor fi suficiente să treacă ţara prin foc şi sabie, cine ştie a cui stea va mai străluci mîine pe cer ? Ospăţ sardanapalic de sînge va fi, ruşii îşi vor duce mînia răzbunătoare în vîrful baionetelor, cine-i garantează lui Halmez că mîine va mai rămîne viu ? I s-a întimplat şi un lucru îngrozitor, povesteşte el. După trei ani de ascetism, gonind încolo şi-ncoace numai peste vaste cîmpii pustiite, neavînd în trei ani la îndemîină nici o femeie pe care s-o despice în două ca pe un harbuz şi trupul femeii să pîrie sub cuţitul bărbăţiei lui, iată că tot în Moldova i-a căzut şi pleasca asta din cer. O ţarancă, într-un atac local, sub plin bombardament de iad, dibuită în fundul unei grădini, răstignită pe pămîntul gol, ea însăşi cu simţurile devastate, îngrozită de moarte, preferînd însă morţii îmbrăţişarea şi furia oricărui taur de bărbat, altfel ea însăşi tinăra şi voinică, văduvă şi flămîndă, doar să pui gura şi să muşti, doar să-i dai poalele peste cap şi să te pierzi în ea pînă la pierderea cunoştinţei, nici o grijă, te va scula ea din morţi cu toate cele. Dar Halmez n-a fost în stare de nimic, a rămas ca de lemn, zadarnic s-a chinuit

femeia să-i trezească morții din morți, singele zăcea în el înghețat și carnea se făcuse pe el iască, pînă la urmă Halmez a izbit-o cu cizma în tîmplă (mai-mai să-i trîntească, de rușine, și un glonte în cap !) și s-a dus la ale lui, de războinic.

Acum înțeleg eu, ăsta cum m-o fi chemînd, profesorul, că altă soluție ca să scape de moarte, de prizonierat, de procesul lent al atrofierii organice, singura soluție nu-i decît fuga ? De aceea a și jubilat Halmez cînd i s-a oferit ocazia să scape de linia întii, în schimbul funcției voluntare de comandant al plutonului de execuție. Puțin îi pasă de disprețul celor din linia întii, de faptul că la catastiful lui se va înscrie și funcția asta. Mîine o să se uite toată vremea la cer, la dracu' remușcări și probleme, va fi liber și se va remedia sufletește, se va putea remonta fizic, războiul tot nu va ajunge pînă aici și, chiar de va fi să ajungă vreodată, aici sunt mai multe șanse ca să fugi mai departe, să fugi definitiv, să nu te-nhățe moartea prea de tînăr, să-ți pui iarăși nervii la punct, glandele să funcționeze din nou, să te mai culci o dată cu o femeie..

— Dar și dumneata ești un dezertor ! strig uluit, ca-n fața unei revelații, după ce Halmez sfîrșește de povestit.

— Poftim ? ! exclamă el intrigat, de parcă abia atunci ar fi descoperit că sunt și eu prezent. Ce spui ?

— Ce foarte bine ai auzit, domnule locotenent, ești un dezertor ! Soldatul acela a fugit de pe front fiindcă i-a fost dor de ai lui de acasă ; dumneata, fiindcă ți-e frică de moarte. Soldatul ca un prost, luînd-o brambura prin porumb. Dumneata — mai abil, ca pungașii deștepți, în numele datoriei față de țară și rege.

— Nu-ți permit... încearcă el să mă-nterupă.

— Ba ai să-mi permiți, domnule locotenent. E ultimul cuvînt pe care ți-l mai adresez, acesta ! Și ia bine aminte, cu atît mai mult cu cît mamelucul dumitale de general n-a tras concluzia cea mai dreaptă. După toate legile din lume

ar trebui să fii și dumneata considerat dezertor, să fii și dumneata condamnat la moarte și executat, chiar mâine, odată cu soldatul acela. Dar nu ești, și-atunci ce-mi rămîne altceva decît să te felicit ?

Se-ntoarce deodată spre mine, același păianjen uriaș înfîpt în podeaua grajdului, și urlă :

— Dar nu-nțelegi, omule, că vreau să trăiesc ? Cu orice preț, dar vreau să trăiesc !

În aceeași clipă, ca un făcut, e sigur că soldatul l-a auzit, de dincolo izbucnesc bubuituri în perete.

— Mai e cineva care vrea să trăiască, domnule locotenent. Du-te și vezi ce vrea, măcar atîta să faci și dumneata pentru el. Eu n-am să-ți cer nimic... Hei, momiie, n-auzi ?

Șovăie încă un timp, dar pînă la urmă dă ușile într-o parte și iese. În cadrul ușilor se proțăpește în schimb matahala santinelei, cu arma la mînă, gata să-mi trăsnească una în bot dacă aș avea intenția să dau buzna peste el. Parcă de asta îmi arde mie acum ! Aștept nemișcat, încordat, întoarcerea lui Halmez. Urmează un timp gol, ca sincopa dintre viață și moarte, cînd așteptî să-nceteze una, să înceapă cealaltă. Halmez revine cam după vreun sfert de oră împleticindu-se ca beat. Trage ușa la loc, simt că nu-i în toate apele. Tace și se agită, măsurînd grajdul de la un capăt la altul, spune într-un tîrziu :

— Cred că și-a pierdut mințile.

— Ce voia ?

— Un smoc de iarbă sau o floare, cîteva spice de grîu sau o creangă de copac, orice de-al pămîntului.

— I-ai dus ?

— Am cules niște iarbă și i-am dus.

— Înseamnă că tot mai e un pic de omenie în dumneata, domnule. Te-a întregat ceva ?

— Nimic. Doar a vrut să-mi prindă mîna și să mi-o sărute. Nu l-am lăsat.

— Noapte bună, domnule locotenent !

Mă-nșel eu, sau e adevărat ? Da, e adevărat. Locotenentul Halmez a căzut ca trăsnit pe culcușul de paie, strînge acum paiele în brațe și plînge încet, ca un copil oropsit...

4

Am pornit.

Nu e dimineața blestemată care se concepe obișnuit pentru asemenea evenimente, cu cerul de plumb și cețuri spînzurînd pînă la pămînt, ceea ce ne obligă uneori să pretindem că însăși natura îngrozită, umilită, resemnată aderă din toată ființa ei la tragedia respectivă. Dimpotrivă, e o dimineață criminal de frumoasă, iar natura de o indiferență sublimă, să chiui de fericire că trăiești, nici dușmanilor să nu le dorești o moarte atît de tragică într-o asemenea beată și nebună dimineață.

De cum am părăsit curtea comandamentului, la fel de tîlhărește pe cît de tîlhărește ne strecurăm acum spre marginea satului, adică într-o mușenie absolută, ca nu cumva să atragem luarea-aminte a celorlalți soldați din comandament sau poate să nu stingherim somnul generalului ăluia-beșleagă, am pătruns într-un șir de ulițe întortocheate și pustii, ca să coborîm și să ne tîrșim picioarele acum de-a lungul unei vîlcele strîmte, la capătul căreia e de presupus că organizatorii au hotărît locul execuției. Ne înregistrează trecerea doar păsările de prin copaci, gîngurind în legea lor, aiurite, și ne-nsoțește de-adevărat, în coada convoiului, un jigărit de cîine al nimănui, care și-o fi închipuind că mergem la cine știe ce banchet regal, de unde e posibil să se-aleagă și el cu ceva oase de ros.

Convoiul nostru are următoarea așezare : în față, deschizător de drumuri, Halmez ; imediat în spatele lui, grupul celor doisprezece jandarmi, cu armele la mînă, în cumpănire, încadrîndu-l pe osîndit într-o perfectă figură geo-

metrică ; în sfârșit eu, încadrat la rîndu-mi de doctor și procuror ; iar în urma noastră, încheind convoiul, fiindcă nu-l alungă nimeni, face acum parte din compunerea convoiului, sunt tentat să-mi imaginez că-l reprezintă chiar pe general, jigodia vagabondă.

Jigodii, într-un fel, sunt și ăștia doi din stînga și dreapta mea, companionii mei oficiali. Pe găinațul ăsta de doctor n-aș da nici două parale, e sfrijit ca o scovergă și poartă un smoc de bărbîță roșcată (pasămite, Doamne, ca să arate și el a bărbat !), iar glasul îi e subțire ca de scapet. În schimb procurorul arată ca o huidumă, numai șunci și osînze, afișează un zîmbet atît de cretin și-și belește ochii atît de șăgalnic-muierește, încît pot jura că-n afara legii e o experimentată hoască homosexuală.

Unul zice, dezvinovățindu-se pesemne față de conștiința lui imbecilă, față de mine :

— Nu pentru asta am eu diplomă de doctor, să știi, nu !

Iar celălalt, prinzîndu-mă la răstimpuri de braț, strîngîndu-mă cu subînțelesuri obscene și frecîndu-și șuncile de mine, se tînguie cu buzele unsuroase lipite de obrazul meu :

— Mai ai timp să te răzgîndești, prietene ! Un cuvînt, și ești salvat. M-ar dura sufletul să nu te pot salva, crede-mă ! Ce zici, tinere, hî ?

— *Fac ceva pe sufletul tău și pe diploma lui, asta zic !*

Dar de-adevăratarea nu zic nimic. N-am nici un chef să conversez cu potăile astea, pentru mine sunt însăși forța ocultă care guvernează această lume absurdă, n-am ce discuta cu ei. Unul își screme de trei ani creierii să justifice cu paragrafe de lege fiecare condamnare la moarte, celălalt (de trei ani) nu face altceva decît să asiste oameni executați prin împușcare — ce să comunice eu cu sufletele lor nenorocite ?

Atenția, toată, mi-e concentrată asupra soldatului necunoscut. E în picioarele goale, îmbrăcat doar în izmene și cămașă, cu capul descoperit. Țara a sărăcit, acești trei

ani de război i-au dezechilibrat economia, dacă poate să mai recupereze chiar și o pereche de bocanci scofîlciți, o capelă și niște țoale jechoase — foarte bine, să le recupereze, înseamnă că tot i-o mai rămîne ceva de sămînță. Mîine vor fi date altui soldat, care nu va ști niciodată cui au aparținut inițial, dar care va continua destinul celui dintîi, dacă nu cumva, potrivit aceluiași legi absurde, îi va repeta și sfîrșitul.

Asta însă n-are nici o importanță. Singurul lucru teribil, de neconceput și totuși real, pe cale de a se săvîrși, este moartea acestui om. Făptura lui albă se conturează straniu, aproape halucinant, pe verdele peisajului campestru. Atît de straniu, încît am senzația unei dedublări, de parcă eu însumi m-aș fi desprins din mine și m-aș fi proiectat în acea iluzorie pată albă pe care foarte curînd vor ucide-o jandarmii. Dar încerc zadarnic să trăiesc și să gîndesc în numele soldatului necunoscut. Fiecare îns își trăiește și-si gîndește propria moarte. Oricît de legat m-aș simți de el, prin fatalitatea noastră comună, el împușcat azi, eu urmînd să fiu împușcat mîine, resemnarea lui eventuală sau mîniile lui îmi rămîn străine. Chiar dacă de azi aș fi împins lîngă el, amîndoi în fața aceluiași pluton de execuție, tot n-am comunica în vreun fel, ceva tot ne-ar separa definitiv. Nu mă refer numai la faptul că fiecare ar veni în fața armelor cu altă biografie și altă spiritualitate, esențial diferite, ci mai ales la opoziția categorică dintre determinanta morții lui și determinanta morții mele. În fond, eu ar trebui să-l urăsc pe omul acesta ! Dacă el va muri pentru el însuși, din cauza dorului său de libertate nerealizat, eu voi muri din cauza lui. Dacă el n-ar fi îndrăznit să fugă, eu n-aș fi fost pus în situația de a alege între a comanda o execuție și a suporta consecințele neexecutării ordinului superior. Sunt convins însă că logica asta nu va rezista deseară, ca argument decisiv, în fața Consiliului de Război, în eventualitatea că voi fi chemat să mă apăr. Și-atunci de ce să-l urăsc pe

soldatul necunoscut ? Mi se pare dimpotrivă că, în raport cu toate elementele conjugate în această dublă crimă, suntem amîndoi la fel de inocenți. Cel puțin de-ar ajuta la ceva moartea noastră, de-ar da alt curs istoriei și umanitatea ar cîștiga ceva de pe urma sacrificării noastre ! Probabil însă că nu stă nimeni să facă asemenea socoteli. Și generalul, și Halmez, și doctorul, și procurorul, și jandarmii, și toată liota angajată, cu răspunderi majore sau de mîna a șaptea, în această porcărie de război, sunt atît de înspăimîntați de ceea ce se întîmplă, încît numai împușcarea unor nerozi ca noi le mai poate acorda, pentru un timp, iluzia că sunt stăpîni pe situație. Parcă a fost vreodată altfel ? De cînd lumea, de ucis n-au fost uciși decît cei care anunțau vreun vis în contradicție cu ideile perimate ale epocii respective ! Și criminali n-au fost decît cei care mai sperau că pot rezista în istorie datorită exclusiv gloanțelor ! *Iată de ce, dragul meu, n-am nici un motiv să te urăsc ! Tu însuți n-ai de ce să-ți simți conștiința împovărată de soarta mea. De altfel, tu nici n-ai habar cum, fără voia ta, mă tragi după tine în groapă ! Pe cine ar trebui totuși să urîm amîndoi ?*

Am ajuns.

Ne găsim chiar la închizătura văii, dinaintea unui bot de deal. E de presupus că s-a ales anume locul acesta, pentru ca strîmtimea văii să înăbușe ecoul împușcăturilor. Război-război, dar, oricum, împușcături prea apropiate pot pune oamenii pe gînduri ! Groapa, săpată pesemne din ajun, se holbează la noi ca o gură hidoasă. A fost săpată chiar sub botul dealului, pe un fel de terasă îngustă, pentru ca jandarmii să poată avea înălțimea necesară pentru luarea liniei de ochire iar gloanțele, pierdute eventual, să se înfigă în peretele de pămînt și să nu primejduiască viața vreunui rătăcit peste deal. Deasupra gropii, la o palmă de loc, pe latura cea mai lungă a dreptunghiului ei, se află înfipt un ciot de lemn, cam strîmb și noduros, la care va fi legat osînditul. Frînghia

zace alături, colac, pusă desigur acolo tot de cu seară. Mi-nchipui că, după ce se va fi sfârșit totul, doctorul constatînd moartea și vreunul din jandarmi dezlegînd leșul, le va fi foarte ușor, cu o simplă împingere de picior, să răstoarne leșul în groapă.

Îl caut cu privirea pe Halmez și constat că se ține tare, nu i-a venit încă timpul să intre în scenă, se uită la cer. Deocamdată e rîndul procurorului să-și joace rolul. Îl prinde pe soldat de braț, alături de osînzele lui soldatul arată sfrijit. Procurorul mai mult îl tîrăște decît îl conduce spre stîlp, soldatul a devenit deodată moale ca de cîrpă și, prin contrast, îngrozitor de greu. În sfîrșit, iată-l sprijinit de stîlp, întors către noi. Abia acum îl văd și eu pentru prima oară la față. Are un obraz negricios și uscat, îi tremură mîinile și nu știe ce să facă cu smocul de iarbă pe care i l-a cerșit lui Halmez azi-noapte, se uită năuc la gloata jandarmilor care așteaptă ordinul de a lua poziție de tragere. Nu se citește nici un act al sentinței, procurorul e hotărît să termine cît mai repede, aproape în toți presimt aceeași grabă, o neliniște dureroasă ca o rană deschisă brusc, pe toți îi biciuie timpul din spate și-i crispează. Mișcările procurorului însuși au ceva de spasm, deși cred că treaba asta o putea lăsa în seama oricui. Probabil însă că așa o fi scriind la regulament, sau o fi plăcerea lui (sunt pe lume și hahalere dintr-astea care nu trăiesc decît pentru asemenea plăceri !), să lege el osînditul la stîlp. L-a legat, pe buzele omului a apărut un biet suris de abdicare, o mai fi crezut pînă-n această clipă în vreo minune, de-acum însă nu mai e cu puțință nici o minune, jandarmii așteaptă, Halmez se uită la cer, doctorul bîiguie ca un țicnit o rugăciune (*Primește-l, Doamne, în împărăția ta pe robul tău...* — *Cum l-o fi chemînd ?* se-ntoarce țicnitul spre mine, dar eu tac, la fel o să se-ntrebe și mîine despre mine, la urma urmei, cine sunt, ce caut aici, ce coșmar mi-a fost dat să trăiesc, monstrul ăsta de Dumnezeu de ce rămîne indiferent la crima care are loc

sub ochii lui, există tragedie mai mare decât asta care se consumă acum ?), scapetul aşadar continuă să se roage, ciinele urlă sinistru (eternale instincte care funcţionează ideal !), procurorul a scos din buzunar o panglică neagră...

Cine ştie peste câte perechi de ochi a fost pusă aceeaşi panglică neagră, ultima indulgenţă umanitaristă a călăilor, victima să nu-şi vadă ucigaşii, iar ucigaşilor să li se dea iluzia că trag asupra unui manechin ! Dar omul acesta refuză, îşi răsucesce capul într-o parte şi alta refuzînd panglica neagră. Şi atunci se petrece un lucru de necrezut, menit să schimbe într-o singură clipă întreg ceremonialul consfinţit de veacuri al execuţiilor prin împuşcare. Tot zbătîndu-se într-o parte şi alta, constatînd probabil că cioţul de care e legat cedează, putred fiind, cu un efort neomenesc în care se amestecă disperarea şi speranţa, omul izbuteşte să smulgă stîlpul din pămînt. Această mişcare sălbatică îl răstoarnă pe procuror în groapă, soldatul însuşi e uluit de întorsătura tragediei, ochii lui ne privesc hălucinaţi şi gura parcă ar da să ridă, e oricum un rînjat imens pe buzele lui, mintea fireşte că-i lucrează numai în fulgere, s-a răsucit pe loc şi a pornit-o pe panta dealului în sus, din cîteva salturi e sus, cu mîinile legate de stîlp ca un Cristos fugit de pe Golgota cu crucea în spinare, încă o clipă şi a dispărut.

— Tîmpiţilor ! Imbecililor ! urlă, înnebunit de groază, procurorul către jandarmi. Ce staţi ca nişte popîndăi ? continuă şobolanul prins în capcană. Fugiţi şi-l prindeţi, tîlharilor !

Maşina însă, e limpede, s-a dereglat. A fost suficient o singură piuliţă să sară, pentru ca tipicul ceremonialului execuţiei să fie dat peste cap. Nu atît în ceea ce priveşte ordinea după care ar fi trebuit să se desfăşoare lucrurile, cît în ceea ce priveşte răsturnările care au loc subit în sufletul fiecăruia dintre călăi. Mă găsesc în spatele lor, nu le văd mutrele, dar îi bănuiesc cutremuraţi. Stupoarea dinţii s-a preschimbat în groază. Fiecare se închipuie la

stîlp, în locul celui evadat. Dacă nu vor reuși să-l prindă și să-l aducă înapoi, să moară la stîlp, după litera legii. e sigur că anatema se va abate asupra lor. Descopăr însă că groaza s-a întipărit cel mai mult pe obrazul lui Halmez, comandantul *ad-interim* al jandarmilor. E ca un blestem, după ce a acceptat funcția de călău și după ce i s-a promis că va fi scos din linia întâi, răsturnarea asta, oare, să-l ducă chiar pe el în fața plutonului de execuție ?

— Mamelucilor, dați-i drumul ! țipă din nou procurorul, din care doar botul i se vede pe marginea gropii, ca de bulldog. Vă mănînc de vii, dacă nu-l lichidați ! Halmez, nenorocitul, ce mai aștepți ? Vrei să te pun pe tine la zid în locul lui ?

Haita a pornit, în sfîrșit. Se desfășoară în lanț de trăgători pe panta dealului. Aș putea să fug, s-o iau razna înapoi, unde-oi vedea cu ochii, neșansa acelui nefericit să fie singura mea șansă de salvare. Nu știu însă de ce pornesc buimac pe urmele lor, urc panta dealului odată cu ei, odată cu procurorul care de-abia își poate duce osînzele și gîfiile ca un porc. Doar ciinele, jigodia vagabondă, a rămas pe buza gropii, să urle în continuare lugubru. De unde suntem acum, sus pe deal, se deschide înaintea noastră o miriște neagră fără hotar. Omul cu stîlpul în spate, alb ca o arătare, gonește în neștire spre un liman necunoscut. Lanțul trăgătorilor se dezorganizează, unii aleargă mai repede, alții mai încet, pămîntul glodos le îngreuiază tuturor urmărirea. Ori poate, scăpați de sub orice control, pătrunși de cuțitul cine știe căror tîrzii remușcări, jandarmii anume merg alandala, să nu se mai împovăreze și cu această crimă ?

— Trageți, tembelilor ! le strigă dinapoi procurorul. Trageți odată și lichidați-l !

Chiar dacă ar vrea să tragă, tot nu și-ar atinge ținta. Fiindcă, împins înainte de aceeași obscură spaimă care i-a acaparat acum conștiința, între haită jandarmilor și acel Cristos al anului 1944, s-a interpus locotenentul Halmez.

Cum să deschizi focul, fără să te temi că-l vei lovi chiar pe comandantul plutonului de execuție, care pare a fi luat asupra-și, aproape frenetic, răspunderea întreagă a chestiunii ?

Da, și-a luat-o ! Distanța dintre Halmez și Cristos crește văzînd cu ochii. Un glonte, și țandări din crucea de pe spinarea Omului sar șuierînd în lături. Al doilea glonte, și Cristos se clatină. Al treilea glonte, și Omul se împleticește, se ridică, zboară din nou peste cîmp. Al patrulea glonte, și Cristos e mort... *Crucea mă-ti, Halmez, te felicit ! Ai fost grozav, din numai patru gloanțe ai omorît un dor de libertate !*

Acum s-a terminat, ne întoarcem. Vreau să spun că pe soldat l-au tîrît ca pe un cîine pînă la groapa deschisă și l-au îngropat, doar jigodia vagabondă a rămas să hăuie nostalgic pe mormîntul soldatului necunoscut, jigodiile astelalte au reintrat în normal. Procurorul spune :

— Mi-e o foame de lup. De fiecare dată mi se-ntîmplă la fel, mi-e o foame de lup.

Doctorul îl consolează :

— Mai am eu niște conserve. Sper să ne sature pe amîndoi.

Mă întorc spre Halmez, care-i în urma noastră cu jandarmii. Nu știu însă ce l-a apucat pe Halmez, s-a oprit pe marginea drumului și vomează. Comic final, nu-i așa ? Cel doi se plîng că li-e o foame de lup, dar ăsta își varsă și mațele din ei...

5

De-aici începe și suferința mea. De la constatarea că totul sfîrșește în comedie. Blestemul care ne-apasă e de o logică monstruoasă. N-a scăpat, nu scapă, nu va scăpa niciodată nimeni din lanțurile acestei logici. A te revolta înseamnă a-ți sublinia și mai mult umilința. Ați văzut

doar ce s-a întâmplat cu soldatul acela, zadarnic a încercat să se revolte, hăitașii lui l-au socotit fiară și l-au tratat ca atare. La fel m-ar trata și pe mine, de ce să mă mai revolt ? Jocul are niște reguli foarte precise, eu am refuzat să le respect, în consecință voi fi pedepsit. O fi fost uman gestul meu, aș zice chiar senzațional pentru împrejurările în care crima își face de cap în numele țării, dar gestul meu e sortit să rămână anonim. Admițând prin absurd c-aș avea puterea să-l anunț întregii omeniri, sperînd într-o coaliție universală pentru salvarea mea, știu bine că omenirea va da din umeri indiferentă. Nu fiindcă pe fronturi au loc masacre mai numeroase, cifrele (oricît de mari) tot nu scandalizează pe nimeni, ci pentru simplul motiv că logica despre care v-am pomenit funcționează ireproșabil. La ora asta omenirii îi este foame, la ora asta omenirea face dragoste, omenirii nu-i convine la ora asta să renunțe la tabieturile sale domestice, omenirea și-a acceptat blestemul și n-are de gînd la ora asta să facă nici o suferință suplimentară !

— *Cine e amenințat cu moartea ?*

— *Un vierme din România.*

— *Pentru ce ?*

— *A îndrăznit să-și denunțe condiția de vierme.*

— *Cu ce scop ?*

— *Să-și demonstreze sieși că-i posibil, chiar și-n circumstanțele crimei legiferate a războiului, să pună ideea de Om deasupra oricărei condiții animale. E un romantic iremediabil !*

— *E un timpit iremediabil ! Cine a mai pomenit asemenea îndrăzneală, pentru atîta lucru ne-ați deranjat de la ale noastre, lumești ? Bocancii cu trese ofițerești din Consiliul de Război al României n-au decît să-l strivească...*

Mi se pare că asta se și pregătesc să facă. Mă găsesc pe treptele casei comandamentului, cu un dulău de jan-

darm alături, de pază. Membrii Consiliului de Război au trecut pe lângă mine ca pe lângă un butuc. Până acum nu m-au chemat, sunt convins că nici n-au să mă cheme înăuntru. Ce lucru revelatoriu le-aş putea aduce pentru negarea actului meu de refuz, ce jurământ solemn de solidaritate la cauza lor le-ar putea anula hotărîrea anunţată încă de ieri după-amiază prin dulcele grai al generalului ? Dacă asta-i războiul pentru care s-a vărsat inutil atîta sînge şi dacă comanditarii lui nu mai pot supravieţui decît apelînd la execuţii, atunci sunt fericit că nu l-am slujit măcar o clipă şi pot muri împăcat. Deşi nu e deloc uşor s-accepti moartea tocmai într-un asemenea ceas... Aştept, prin urmare, şi constat că aşteptarea sentinţei mă doare, aşa cum o să mă doară şi scurgerea timpului pînă la executarea ei, mai mult decît chiar clipa în care gloanţele mă vor izbi în plin. E totuşi viaţa mea pusă pe tapet şi, oricît de groaznice ar fi întîmplările ce au acum loc pe faţa pămîntului (alte execuţii şi alte măceluri), tragedia mea e singura pe care o înregistrez, singura mare tragedie din lume.

Cel puţin de-aş putea-o împărtăşi cuiva ! Să se petreacă de pildă o minune, spaţiul să se despică în două către *tine*, şi *tu* să vezi totul. Măcar de mi s-ar lăsa dreptul la ultima dorinţă, le-aş cere hîrtie şi creion, să-ţi scriu. Cu toate că soldatului aceluia nu i-au acordat acest drept, e sigur că nici mie n-o să mi-l acorde. Ai săi n-au să ştie niciodată cum a murit, nici *tu* n-o să afli vreodată adevărul. E de închipuit că secăturile astea n-au să lase nici un document privitor la executarea soldatului şi a mea, cum o să descoperi atunci în ce chip am dispărut de pe pămînt ?

Forţez în schimb eu densitatea spaţiului care ne desparte şi încerc să pătrund pînă la *tine*. Mă gîndesc la *tine* cu înverşunarea omului nevoit să îngrămădească într-un timp-limită tot ceea ce într-o iubire ca a noastră

n-a avut nici o limită... Dormeai Nu te speria Eu sunt
Alexandra De ce plîngi Ți-am făgăduit că n-o să lipsesc
prea mult și uite c-am venit Doamne că flămîndă mai
ești De parcă nu ne-am fi văzut de-un veac Bine acum
culcă-te Somn ușor draga mea Dormi Trebuie Mîine mer-
gem la pădure Nu uita să-ți iei mantaua de ploaie Bate
vîntul și sunt semne de ploaie Dă tu haina albastră la
curățat și ai grijă de cărțile mele Ești foarte frumoasă
Alexandra Să nu uit Deseară luăm masa la bar italian
Da Ca-ntotdeauna Vreau să mănînc melci și broscuțe
pané Uite ce neroadă e luna Cum se uită la noi de parcă
n-ar fi văzut îndrăgostiți de cînd lumea Vrei să-mi
aprinzi o țigare A căzut o stea Cine o fi murit Bine aprin-
de-ți și ție una și așază-te alături E loc pentru amîndoi
Te rog Nici un cuvînt Ce mai face alunița de sub sinul
tău sîng Taci Parcă bate cineva Mi s-a părut Nu e ni-
meni De ce plîngi Alexandra Lasă-mă să te descalf eu
Știi ceva Hai mai bine să ne plimbăm pe străzi Și ce
dacă-i trecut de miezul nopții Stai puțin Ascultă Auzi
cum plesnesc mugurii pe crengi Tu ești ca iarba și ca
vîntul Vîntul te bate iarba te odihnește Tu ești ca ar-
șița și ca vinul Arșița te arde vinul te naște din nou
Uite o vererită Hai mai bine să înotăm în larg Tu Ale-
xandra te pricepi să faci tocăniță de ciuperci Păcat
Aveam o poftă nebună de ciuperci cu mămăliguță De ce
plîngi Alexandra Alexandra ce-i cu tine Iar te-ai plim-
bat singură prin ploaie Aha nu singură Ia seama Fac
moarte de om dacă aflu că mă-nșeli Te ucid Zău că te
ucid Jură că mă vei iubi toată viața Toată viața Așa
Acum dă-mi mîna Repede repede Ce dracu' tu altă mîn-
care nu știi să mai gătești O Dumnezeuule da' lasă-mă-n
pace Alexandra Mi-e somn Cînd mi-e somnul mai dulce
ție-ți arde de dragoste Unde vrei să mergem la vară în
vacanță Nu te-aud Unde Ai să rîzi dar ți-am cumpărat
o păpușă De ce zîmbești Nu mă împac Ești rea urîtă nu

te-am iubit niciodată Știi ce iubesc eu cel mai mult din făptura ta Alexandra Umbra pe care o fac sinii între ei cînd îmbraci rochia roșie cu decolteu Trec eu pe la școală să te iau Cumpără-mi niște covrigi cu susan Uite-așa am eu chef să mănînc covrigi cu susan și să beau coniac Ridică-te puțin mi-a amorțit brațul Ce te-ai fi făcut tu în viața asta dacă nu m-ai fi întîlnit pe mine și nu te-aș fi luat eu de nevastă Zadarnic fetișo ai pierdut îmi dătozezi o mie de sărutări și o butie cu vin Mi-e grozav de sete Pîaptănă-te așa cu părul lăsat pe spate îți stă mai bine așa Te iubesc Alexandra De ce rîzi Îți jur că te iubesc Ce faci tu acum Știi că idioții aștia au de gînd să mă omoare Crede-mă Alexandra E adevărul cel mai cumplit pe care ți-l pot comunica la ora asta Ascultă-mă Vreau să-ți împărtășesc ultima mea dorință și tu să mi-o îndeplinești Doamne doar nu mînt De ce rîzi De ce rîzi De ce rîzi Acesta e adevărul Mă vor împușca Astăzi pe seară Sau cel mai tîrziu mîine în zori Au mai împușcat un soldat Generalul procurorul doctorul jandarmii Halmez Ei l-au împușcat Ascultă-mă De ce te-ai închis în casă Deschide ușa Vreau să intru Ascultă-mă Nu te mai vîd Nu te mai aud De ce nu mai rîzi Ascultă-mă Unde ți-ai ascuns De ce nu răspunzi Alexandra De ce nu răspunzi Pentru Dumnezeu eu sunt Răspunde Alexandra Răspunde Alexandra Răspun...

Legătura s-a rupt, revin la condiția mea de vierme. Privesc în depărtarea dinspre răsărit, acolo e frontul. Ca și cum nici n-ar fi război, o tăcere de piatră s-a lăsat peste toate. Poate că și universul, tot, s-a strîns și s-a înghesuit în jurul meu. Doar eu mai exist și jandarmul de-alături, Consiliul de Război din casă și Halmez care așteaptă să fiu dus la execuție... Cît o să mai dureze pînă ce vor da sentința ?

Se spune că sunt pe lume oameni care receptează, în subite cutremurări lăuntrice, orice nenorocire s-ar petrece, indiferent unde, cu semenii lor cei mai dragi... Oare

tu, singura femeie pe care o iubesc și la care gîndesc în acest ceas, care mă socotești la rîndu-ți a fi parte integrantă din întregul tău și care de asemeni mi-ai jurat credință, oare tu, în clipa de adio, la fel vei simți, cum gloanțele te vor izbi deopotrivă și pe tine, odată cu mine, e posibil să mori de-adevărat și tu ?

6

Cred că n-o să mai fie nevoie. Se întîmplă, deodată, ceva. Nu-mi dau prea bine seama ce anume, dar se întîmplă ceva. E ca un vînt de nebunie care-ncepe deodată să bată dinspre linia frontului. Ca o rostogolire de valuri seismice care străbat, deopotrivă, prin văzduh și prin pămînt. Un huiet formidabil, neîntrerupt, umple zarea de la un capăt la altul. De parcă, la declanșarea unei forțe diabolice, catapetesmele cerului ar fi fost scoase din țîțini, cosmosul întreg ar fi fost supus unei dezagregări lente, dar cu atît mai convulsive și pe durată lungă... *Să fie asta sfîrșitul ?*

Nu pot să-mi descifrez sentimentele, e în mine un amestec de bucurie și dezmăț. Mai puțin din cauza neprevăzutului venit să mă salveze de la moarte, cît din cauza panicii care invadează pe neașteptate, ca un duh al dezlanțuirilor de spaime și neputințe, tot cuprinsul comandamentului. Încremenit pe trepte, am posibilitatea s-aud și ce se vînzolește în interiorul casei, să văd și ce se petrece în afara ei. Tot ceea ce zăcuse pînă atunci în nesimțire, sub zăpușeala toridă a acestei după-amiezi de august, sare deodată în aer. Ordinea aproape abstractă, în care omul și războiul apăreau în relații indestructibile și a cărei posibilă dezorganizare, cu o clipă mai devreme, nu îndrăznea nimeni nici măcar să și-o imagineze, iat-o acum ruptă în bucăți. Tot ceea ce pînă acum o clipă mai constituia o certitudine despre capacitatea noastră de a apăra

țara pe frontiera de răsărit, cu oricâte eforturi și jertfe; s-a preschimbat acum în nonsensul ei, adică în zădărnicie...
Să fie asta sfârșitul ?

L-aud pe telefoniști cum urlă și se tinguie în pîlniile aparatelor lor, cerșind celor din linia întâi amănunte; pe radiști cum lansează în eter aceeași lamentabilă implorare : *Răspunde dacă m-auzi ! Răspunde dacă m-auzi !* — tot sperînd că desperata lor chemare va fi recepționată de vreun comandament superior, capabil să priceapă ce se întîmplă pe front și suficient de lucid ca să găsească soluții pentru evitarea catastrofei ce se presimte. L-aud pe general ordonînd, în țipete isterice și necontrolate, să se trimită de urgență agenți în toate părțile, spre linia întâi și spre cei din rezerva primei linii, pentru a se constata la fața locului adevărul. Dar adevărul a căpătat între timp, într-un timp fulgerător și rapace, asemenea proporții încît evidența lui apocaliptică se face simțită și aici, mai înainte chiar ca motocicliștii și agenții călări să fi pornit la drum. Acel huiet formidabil și neînterupt, încă neverosimil acum o clipă, se rostogolește către zona noastră ca o uriașă masă de materie răzvrătită. Se clatină văzduhul și tremură pămîntul, mi se pare uneori că, printre teribile hohote metalice și vaste explozii surde, înregistrez și amarnice țipete omenești, ale acelei umanități strivite acolo, în depărtare, fără milă și inutil...
Să fie asta sfârșitul ?

În schimb, aici, telefoanele tac, aparatele de radio tac, agenții și motocicliștii umblă prin curte ca somnambulii, ofițeri livizi îi biciuie din spate repetînd ordinele generalului, jandarmii s-au strîns ca niște pui de cățea unul în altul, îngroziți de moarte, agenții pornesc în sfîrșit, dar e limpede că vor goni în deșert, n-au către cine să se mai ducă, un gol imens pare că s-a căscat pe neașteptate de jur împrejurul nostru. Niciodată, mai mult ca-n acest ceas, n-am avut asemenea senzație de subită decapitare, în afara ta să nu mai existe nimeni și să nu mai ai cu cine

comunica, doar acel huiet fantasmagoric să ~~capete~~ din ce în ce mai certă consistență materială și singurul care să ridă în sinea lui să fiu doar eu, fiindcă perspectiva morții mele s-a preschimbat de necrezut în perspectiva unei morți generale, de la general la ultimul soldat... *Să fie asta sfârșitul ?*

Numai generalul, se pare, nu crede acest lucru. Sau își impune să creadă că e cu neputință ca realitatea de-aici să scape autorității sale de comandant. A apărut lângă mine, pe trepte, rigid ca-ntotdeauna dar pămîntiu la față. Citindu-mi parcă în gânduri și descoperind, în orice caz, licărul de dispreț din privirile mele, mă izbește cu cizma în șold și scrișnește înăbușit :

— Nu te bucura, anarhistule ! E vorba doar de o amînare, atît. Apoi se-ntoarce spre jandarmul de-alături, santinela : Ochii pe el, toată vremea ! La prima-ncercare de fugă, tragi în el fără somație ! Coboară treptele și continuă obsedat : Fiindcă nu-i decît o simplă amînare, băiete, înțeles ? Atît !

Nefericitul, mai bine s-ar gândi că orice groapă săpată pentru altul poate să devină și propria-i groapă ! S-a oprit în mijlocul ogrăzii, țeapăn, și-i simt făptura crispată, simțurile electrizate, desperat că din pustietatea ce-l desparte acum de linia întîi nu-i vin decît semnele aceleiași halucinante rostogoliri, căreia nici una din forțele sale subalterne nu i se mai poate opune. În fond, mi-e milă de el. Trebuie să fie groaznic, după ce trei ani le-ai fost oamenilor și mașinilor tale de război Dumnezeu, biciul lui Dumnezeu, să constăți deodată că nu mai ascultă nimeni de tine, nu mai poți determina nici o cotitură radicală în soarta războiului, în realitate nu mai ai pe cine comanda, ai devenit deodată un amarnic și colosal Nimic. Nimicul prezent, manechinul asta cu trese de general pe umăr, care stă acum față în față cu cadavrele propriilor sale himere... *Să fie asta sfârșitul ?*

Un urlet, atunci, ca de fiară înjunghiată, spintecă asurzitor văzduhul. Alt urlet, la fel de sălbatic, îl încalecă pe cel dintii și-i îngroașă tragismul. Al treilea, în sfârșit, dacă nu cumva chiar ecoul celorlalte, multiplicându-le astfel pe amândouă pînă la intensitatea unor desperări de muri-bunzi, vestește lumii de-aici :

— S-a spart frontul ! Fugiți, că s-a spart frontul !

Sunt motocicliștii și agenții călări trimiși acum un ceas pentru confruntarea cu adevărul de la fața locului, dar care e sigur că nici n-au ajuns acolo, acel huiet formidabil întorcîndu-i înapoi de la jumătatea drumului, să-l anunțe pe general că singurul adevăr în care se mai poate crede, care foarte curînd se va verifica pe propria piele, e acesta : *S-a spart frontul !*

Motocicliștii și agenții călări nici măcar nu se abat spre comandament, să raporteze despre ce au văzut și aflat, să dea amănunte. Gonesc orbește înapoi, ca niște fantome, spre o țintă de nimeni cunoscută, pe care însă mințile lor încețoșate de groaza morții o mai pot imagina salvatoare : *Spre inima țării, spre zarea natală !* Dar zarea s-a și populat cu avioane rusești. Au țîșnit de după coama dealului exact în acea firimitură de clipă care precizează, în asemenea circumstanțe, linia despărțitoare dintre viață și moarte. Rafalele lor i-au și prins din urmă pe năpăstuiții agenți și motocicliști, nu le lasă răgaz nici măcar să mai cuprindă pe retinele lor ceva din fantasticul peisaj al lumii acesteia, cel puțin imaginea (ultimă satisfacție în comă) a vreunui copil sau neveste. Cad fulgerați unul peste altul, de-a valma, ori desenînd ciudate sinoidale agonice de-a lungul șoselei, în timp ce în scenă își fac apariția bombardierele grele.

Și acesta-i cel dintii semn concret al halucinantei rostogoliri de materie, sub a cărei bănuite amenințări așteptăm de-atîta vreme cu sufletul la gură. E de închipuit că acesta-i cel mai îndepărtat val din suita de valuri de avioane, vînătoare sau bombardiere grele, care toacă de

cîteva ceasuri, neînterupt, omenirea alungată de atacul frontal din tranșeele primei noastre linii defensive. E de închipuit că acest continuu și surd uruit, care răzbate pe sub pămînt pînă la noi, trebuie să fie uruitul motoarelor de tancuri, tot în valuri succesive și răspîndite pe mari suprafețe de pămînt, care-i calcă sub șenile, făcîndu-i piftie și foi de plăcintă, pe bezmeticii fugari ai nimănui din linia întii. E de închipuit că nici nu ne mai aflăm în război, ce război mai poate fi și acela în care unii și-au aruncat armele și fug iar alții și-au dezlănțuit furiile în plin și ucid, ăsta nu mai e război ci limita lui absolută, adică sfîntul sfîrșit. De altfel, cît mi-e dat să cuprind cu ochii, de o parte și alta a satului, le și zăresc aceste biete resturi ale omenirii noastre cum cad pradă, umilită și resemnată, valului neobosit al morții, istoriei care-și scrie aici ultima pagină neagră.

Unde-i Dumnezeu care ar trebui să răspundă de soarta lor ?

A dispărut, generalul meu s-a dus dracului, cine știe în ce gaură de șoarece s-o fi ascuns, nici nu-mi dau seama cînd a dispărut. Ultima verigă, astfel, din lanțul care-i ținea legați pe căpcăunii de la comandament, unul de altul, s-a rupt. Fiecare se simte absolvit de constrîngerile anterioare și liber să ia viața pe cont propriu, sperînd că riscurile pe care și le asumă singuri vor fi mai puțin primejdioase decît riscurile pe care li le-ar fi impus generalul. E, firește, numai un fel de a te amăgi. Fiindcă focul avioanelor s-a întetit, s-a concentrat atît de intens și cu atîta siguranță asupra comandamentului, încît numai nebunia te-ar putea împinge să străbați de bună voie cercurile concentrice ale acestui infern. Se pare însă că nebunia a devenit acum singura expresie a rațiunii umane. Rînd pe rînd, căpcăunii se năpustesc afară din case și caută, săgeți, într-o sălbăticie neierarhizată, soldați peste ofițeri, ofițeri peste soldați, cu toții același refugiu : șanțurile de protecție antiaeriană din

jurul comandamentului, săpate așa ca să fie, dar care acum ar putea face minuni. Cei mai mulți însă nu ajung. Exact în clipa pe care ei vor fi crezut-o de sincopă între o explozie și alta, suficient de lungă ca să le garanteze străbateră distanței pînă la șanțuri, alte explozii intermediare îi lipesc pe unii de ziduri, îi prind pe alții chiar în focarul lor și-i fac terci. Dacă m-ați întreba : *Unde-s companiile duminicale oficiale, cioclii care ar fi urmat să te conducă la execuție, doctorul și procurorul diviziei, parcă mai adineauri au țîșnit ghiulele din casă, unde sunt acum ?* — n-aș ști ce să vă răspund, i-am văzut și eu ieșind de-a berbeleacul din casă, pe amîndoi în aceeași miime de clipă, dar în miimea de clipă următoare nu mai erau, chiar așa, unde or fi ? Nici jandarmul de lingă mine nu mai există, coloana de fum și pămînt care l-a înghițit nu mi-a zvîrlit înapoi decît un ciot de labă neagră. Iar pe șeful de stat-major, colonelul acela microscopic cît un gîndac și cu capul cît o baniță, suflul exploziei l-a izbit cu atîta putere de zid încît n-a mai rămas din el, desenat pe zid, decît conturul fostei sale făpturi, caraghios ca o caricatură.

Cît mă privește, continui să stau încremenit pe trepte. Nu mă ispitește defel acest mod barbar de a căuta moartea cu luminarea, de a mă azvîrli ca tîmpitul drept în brațele ei. Dacă o fi să fie, n-are decît, poștească, o aștept aici, nemișcat. E mai odihnitor și cinstit așa, a fugi tocmai acum din condiția personală mi se pare o lașitate de neiertat, s-a văzut bine cum lașitățile (indiferent de conținutul și justificarea lor) pînă la urmă tot se plătesc. În comparație cu toți acești generali și procurori militari care timp de trei ani s-au desfătat împărțind generoși moartea, convinși că numai așa se clădește o lume în care nu va mai fi ucis nimeni, după care pacea va dăinui cel puțin o mie de ani, dar care au plătit cu viața chiar în clipa de constatare a dezastrului, eu mai păstrez totuși (așteptînd neclintit pe trepte) o ultimă șansă : aceea de a

rămîne în afara jocului, salvat, nemolipsit de ideile lor, credincios prin urmare exclusiv mie însumi. Restul nu mă interesează. Nici rațiunea (Ah, rațiunea !) acestui asasinat în masă care durează de trei ani, nici consecințele, perspectivele lui pentru România. O cîrțiță oarbă e mai fericită decît una căreia vreun deștept de veterinar ar reuși să-i redea vederea. Declar fără nici un sentiment de umilință : *Sunt o cîrțiță, lăsați-mă să mă tîrăsc prin labirintul meu subteran, n-am nevoie de lumina nici unui alt adevăr în afară de al meu. Adevărul ăsta sucit și poticnit mi-e de ajuns, n-are a face că se limitează doar la piinea și la femeia mea cea de toate zilele, eu sunt fericit așa, în orice caz mai fericit decît acești morți căzuți în numele idealului vostru sublim. Voi, ceilalți, care pretindeți că numai adevărurile voastre sunt sfinte și necruțătoare, ametînd lumea că merită să mori pentru ele, duceți-vă în mama voastră, n-am nevoie de voi !*

S-a întunecat și, ici-colo, tot mai bubuie cîte o explozie anapoda, tot mai înfioară văzduhul cîte o rafală gratuită. Simt deodată în ceafă, ațintită asupra-mi ca o țevă de pușcă, privirea cuiva. Mă întorc brusc, ar fi culmea să-mi dea moartea tocmai acum ocol, și ca prin ceață îl zăresc pe Halmez. Ochii lui au ceva de cîine care cerșește îndurare, mi se pare că am rămas singurul martor al crimei lui. Spune :

— Te-am urmărit prin fereastră. O vreme am crezut că ești nebun. Mare noroc pe tine că ai scăpat.

— Ce vrei ?

— De-abia acum începe greu, rușii ne-au prins în laț. Cum o să mai ieșim de-aici ?

— Nu știu.

— Eu știu. În orice caz, am o idee. Să sperăm că-i salvatoare, trebuie să fie. Cel puțin pînă mîine dimineată. Mîine, pe lumină, o să ne orientăm mai ușor. Haide !

Mă las dus de Halmez. N-aș putea spune de ce o fac, și nici de ce se îngrijește Halmez de viața mea. Poate

pentru că la amindoi ne-o fi frică, sau o fi altceva ? Bij-
 biim pe întuneric în căutarea șanțurilor de protecție anti-
 aeriană, le-am găsit, coborîm, mergem de-a lungul lor, ne
 împiedicăm de niște cadavre și acolo ne oprim. Halmez are
 inițiativa în toate, înlătură cadavrele din drum, le așază
 pe altele boltă peste buza șanțului, mă tîrăște după el în
 această sinistră ascunzătoare. Glasuri străine de neamul
 nostru au și început să se-audă în afara noastră, se mișcă
 umbre confuze prin jur, de undeva răzbate vaietul stins
 al unui muribund, tăcerea nopții e plină numai de bănuiele
 - și temeri. Noi înșine tăcem înspăimîntați și ne petrecem
 noaptea foarte strînși unul în altul, ca doi frați oropsiți,
 ai nimănui, dormind sau numai înșelîndu-ne că dormim,
 sub protecția duioasă a morților de deasupra noastră...
*...Morții de deasupra noastră Butucii de lemn de deasupra
 noastră Foștii noștri camarazi — țărînă Visurile lor —
 țărînă Iubirile lor — țărînă Micul infern al unui război
 „sfînt“ Cu atît ne-am ales Limitat la dimensiunile unui
 simplu șanț Cu morți deasupra Cu morți căptușind in-
 trarea și ieșirea Cu morți de vii la mijloc Fără puțință de
 evadare Osîndiți pe vecie la infernul din noi și la infernul
 dinafară Ce cauți tu aici Alexandra Mă bucur firește că
 ai venit Dar mă și-nfricoșez Cum o să mai ieși de-aici
 Degeaba te chinui să dai morții la o parte Morții sunt
 acum în noi Vor dăinui în noi cît lumea și nu vor avea
 liniște niciodată Minia lor ucisă va renaște în minia
 noastră viitoare Mă-nșel eu sau e adevărat Te-nsoțește
 cineva Cine-i omul acesta Parcă l-am mai văzut undeva
 De ce se uită așa la Halmez cu ochii lui orbi cu zîmbetul
 ăsta ucigător Da acum mi-amintesc îl recunosc Știi după
 ce-l recunosc Alexandra După straietele albe cu care e îm-
 brăcat și după smocul de iarbă pe care-l ține lipit de
 buze E soldatul împușcat azi-dimineață Alexandra Acum
 înțeleg de ce se uită așa la Halmez Unde l-ai întîlnit
 Rătăcea singur pe cîmp Căuta cumva drumul spre casă*

E bine că l-ai adus aici E și firesc să sălășluiască aici De-acum înainte el n-o să mai fie decît umbra lui Halmez Unde va fi Halmez va fi și el De cîte ori va rîde Halmez el o să-i întunece rîsul De cîte ori va fi Halmez gata să-nhațe vreo fericire el o să-i smulgă fericirea din mîină De cîte ori va-ncerca să-l mîngîie cineva pe Halmez el se va introduce între Halmez și acela aceea Halmez nu va mai avea parte de mîngîierea nimănui E bine că l-ai adus aici Alexandra Cineva trebuia să facă dreptate Numai tu puteai face dreptate Uite acesta e Halmez Soldatul poate să se-apropie și să-l judece Și pe general vrei să-l judece Nu nu l-am văzut Probabil că-i și el ascuns pe-aici pe undeva Bine Alexandra E drept Alexandra Hai să-l căutăm pe general...

Abia în zori aveam să descopăr că hoitul cel mai aproape de noi și cel mai cert, ca mijloc de protecție, nu era altul decît hoitul generalului. Nici un glonte, nici o zgîrietură. Generalul a murit așa cum prevăzusem, crăpase fierea în el...

7

Ne-am sculat dintre morți tot împreună, ca niște strigoi vii, dar n-are cine să se sperie de arătările noastre. Rușii au fost și nu mai sunt, au pornit-o spre apus. Iar priveliștea din jurul nostru e prea dezolantă în însăși esența ei, ca să merite din partea noastră o cît de infimă contemplație. Ieșim la drum și ne așezăm pe pămîntul gol. Halmez a cules de prin resturile prăpădului ceva de mîncare și ne ospătăm. Parcă am mai văzut cîndva, undeva, o scenă asemănătoare — un om fusese omorît, alți doi se ospătau lingă mormîntul lui. Dar cînd a fost asta, unde a fost asta, nu-mi amintesc și pace ! Poate că numai am visat, sau fabulez fără sens.

Însoțitorul meu mă întrebă :

— Ce ai de gînd să faci acum ?

Șovăi să răspund, ce l-a apucat pe flămîndul ăsta să-mi pună întrebări atît de piezișe ? Tocmai lui să-i mărturisesc că mi-e silă de toate cîte s-au întîmplat și-abia aștept să rămîn singur ? Că nu-mi mai trebuie nimic altceva decît refugiul de-acasă, cu preocupările mele mărunte și cu femeia mea iubită ? Răspund totuși :

— Cred c-o să mă-ntorc la ale mele.

— Vrei să facem drumul împreună ?

— Fiecare se-ntoarce la ale lui.

— Cel puțin o bucată de drum, pînă va veni vremea să ne despărțim.

— Prefer să ne despărțim de pe-acum.

Însoțitorul meu își mușcă neliniștit buzele, parcă s-ar teme să nu-l omor pe la spate cum l-a omorît el pe Cristosul român. Îi surprind în ochi aceeași privire de cîine care cerșește îndurare, sunt singurul pe lume care s-ar putea îndura de el. Se reculege greu și mi se adresează din nou :

— Ai să mă poți ierta vreodată ?

Răspunsul vine mai grabnic decît l-am gîndit :

— Nu te cunosc. Nu știu cine ești. N-am pentru ce să te iert.

— Ieri-dimineață, lucrul acela...

— N-am memoria nici unuia din lucrurile care mi s-au întîmplat de ieri-dimineață pînă acum.

— Vrei să spui că...

— Du-te, omule, atît îți spun ! Du-te cu Dumnezeu și lasă-mă în legea mea !

Se ridică anevoie și caută dezorientat de jur împrejur. Dar nu știu ce caută anume, poate să nu fi înviat morții și să-l înhațe de gît. S-a hotărît în sfîrșit, pleacă tîrșindu-și picioarele prin praf. Și deodată, cum se-ndepărtează anevoie, mi-aduc aminte că pe omul acesta de nimic îl cheamă Halmez, frumosul locotenent Halmez. Privesc lung pe urmele lui și văd că Halmez poartă pe spinare un stîlp de lemn, care seamănă foarte mult cu o cruce...

CAPITOLUL DOI

1

După un timp avea să pornească și Filip. Dar conștiința lui își pierduse orice facultate de înregistrare a timpului, astfel că Filip nu știa nici în ce timp se petrecuseră celelalte și nici în ce timp se afla acum. Știa doar atât : că se țira singur printr-un teritoriu fără hotar. Cel mai deprimant teritoriu pe care-l străbătuse vreodată. Copaci schilodiți de bombardament și iarba pîrjolită de explozii ; tunuri căutînd spre cer cu țevile boante și tancuri răsturnate pe o rînă, fumegînd încă ; soarele arzînd cu o violență incandescentă, care și începuse să topească materia, și pămîntul despicat în mii de crăpături prin care răzbeau la suprafață valuri de abur fierbinte. Nicăieri, nici un semn de viață ! Doar păsări nenumărate — albe, albastre, galbene, roșii, verzi, violete — păsări abia ieșite din găoace și păsări mature cu aripile larg desfăcute zăceau ucise pe cîmpuri, și-n ochii tuturor, ochi deschiși spre lume cu o imensă nedumerire, sclipeau lacrimi. Ce se întîmplase, oare, cu viața de pe pămînt ?

Filip își aruncase de multă vreme bocancii și se țira acum în picioarele goale, tălpile i se făcuseră carne vie și singerau din belșug. Ii era, astfel, drumul înapoi în-

semnat cu sînge și-l mistuia o sete grozavă, i se uscaseră limba în gură și ar fi dat orice pentru o picătură de apă. Cînd zări foarte departe, cu o claritate de cristal, cumpăna unei fîntîni și găleata spînzurînd deasupra ghizdurilor de piatră. Dar pe măsură ce gunea înnebunit, urlînd de speranță și durere, vedenia se depărta neîncetat, pas cu pas, rînjind către el și hohotînd. Ofițerul se împleticea și cădea, se ridica din nou și o lua razna la goană, fîntîna îi juca acum dinainte la numai un întins de braț, doar să întindă mîna și să-nhațe găleata, dar cumpăna se și pulverizase în văzduh, iar deasupra ghizdurilor fîntînii ardeau flăcări. Filip se opri locului, frînt, și căută de jur împrejur să-și vadă moartea. Fiindcă-și da seama că alt sfîrșit nu poate să-l aștepte, moartea trebuia să fie pe undeva pe-aproape, pîndindu-i ca-ntotdeauna mișcările și apropiindu-se tiptil, hohotul de-acum o clipă nu putea să fie decît al ei.

Atunci, întorcîndu-și într-o doară ochii spre răsărit, descoperi zarea plină de oameni. De unde să fi răsărit atîția oameni în pustiul acela deprimant și cine să fi fost oamenii aceia necunoscuți ?

Veneau de pretutindeni, fără sfîrșit, și zarea era plină numai de ei. Răsăreau de după coama dealurilor și se ridicau din bălării, ieșeau de prin păduri și uneori însuși pămîntul se sălta în sus, brazde-brazde, lăsînd s-apară la suprafață alți oameni, care doar își scuturau țărîna de pe umeri și se adăugau valului principal ce se scurgea de-a lungul șoselei. Călcău neauzit, mișcările lor aveau ceva din automatismul soldaților disciplinați, privirile le erau oarbe și ținteau avide același gol dinaintea lor. Unii purtau încă uniforme, alții erau îmbrăcați doar în izmene și cămăși. Unii aveau capetele sau piepturile înfășurate în bandaje, alții — frunțile însemnate de glonte ori de schijă. Se deosebeau și dintr-aceia betegi de-a binelea, amputați de mîini sau de picioare, și alții care-și purtau ca pe niște ofrande scumpe mațele în mîini ori și-arătau

la vedere burțile ciuruite de gloanțe. Ba se zăreau și cițiva fără capete, și alți cițiva sâcni ferfeniți, sugestii doar a ceea ce vor fi fost cîndva, greu de acceptat că mai puteau fi identificați. Dar și aceștia mărșăluiau în cadență, făceau parte integrantă din rostogolirea generală și fără oprire. Nu se împiedicau de nici o opreliște și materia dispărea din calea lor, făpturile lor n-aveau consistență și nici contur, doar un soi de cutremur se-apropia odată cu ei, ceva gemea și se agita între cer și pămînt. Va fi avut desigur fiecare un nume și o biografie, ceva propriu care să-i distingă pe unii de alții, dar păreau cu toții pecetluiți de aceeași taină și înțelegi de la bun început să n-o dezvăluie nimănui.

Ca la un semn, însă, păsările- (ucisele) începură să se ridice de la pămînt. Mai întii într-un filfiit slab, fără vigoare, apoi cu mișcări din ce în ce mai precise și parcă ordonate de o forță unitară. Dar nu-și luau zborul, să se împrăstie de-a valma încotro le-ar fi bătut vîntul, ci pluteau alene, planat cu pămîntul, însoțind astfel nesfîrșita coloană a umbrelor doar la cițiva metri înălțime. Ai fi crezut că fiecărui om îi corespunde o pasăre, și păsările și oamenii trăiau din plin emoția acestei nesperate regăsiri, oamenilor le rideau ochii de bucurie, iar păsările cîntau. Cerul tot devenise acum o vastă, ondulatorie umbrelă multicoloră, iar cîntarea păsărilor suna ca un triumf al vieții asupra morții, fiecare om cu iluzia lui înviată din morți.

În acest timp, coloana oamenilor se apropia tot mai mult de locul unde Filip zăcea frînt la pămînt. Filip era convîns că oamenii vor trece peste el, ca peste nimic, preschimbîndu-l în pulbere și mărșăluind indiferenți mai departe. Zadarnic ar fi încercat să se dea la o parte din calea lor implacabilă, n-ar fi avut unde se ascunde și nici puterea să se miște din drum, așa îi fusese sortit, să moară acolo, neștiut de nimeni și călcat în picioare de oamenii-umbre. Cînd simți, deodată, că e luat de subțiori

și încadrat în primul rînd al coloanei, susținut să meargă odată cu ei.

Filip se uită la vecinii din dreapta, la vecinii din stînga. Dar nu recunosc pe nimeni, întrebă :

— Cine sunteți ?

— Floarea României ! i se răspunse.

— De unde veniți ?

— De sub pămînt.

— Și unde vă duceți ?

— Acolo unde iarba crește deasupra pămîntului.

— Acasă ?

— Fiecare la casa lui.

— Credeți că vă mai așteaptă cineva ?

— Așa ni s-a făgăduit la plecarea în război.

— Dar cine să mai aibă nevoie de voi, așa cum sunteți acum ?

Întrebarea păru că-i zguduie. Întrebarea străbătu înapoi, din gură în gură, pînă la ultimul îns din coloană :

— Am cules de pe drumuri un om viu. Il ducem cu noi, în frunte. Omul acesta se îndoiește c-ar mai avea cineva nevoie de noi, acasă, așa cum suntem acum. Ce să-i răspundem ?

Se scurse un timp gol de așteptare, coloana aștepta locului încordată, valul tălăzii în cele din urmă spre cei din frunte :

— Răspundeți omului acela că e un idiot ! De-aceea ne și întoarcem acasă, fiindcă am auzit glasuri care se tînguiau : Ce o să ne facem noi fără voi, dacă rămîneți pe-acolo pe unde v-a dus războiul ? Erau glasuri de neveste și de copii, glasul vitelor și glasul ierbii. Noi le-am auzit și n-am mai putut răbda să întîrziem, zi și noapte veneau acele glasuri către noi, ne-am adunat laolaltă de pe sub pămînt și am pornit înapoi spre casă. Acesta este adevărul ! Și dacă omul acela tot nu vrea să creadă în ce credem noi, dați-l în mama dracului și mergeți mai departe !

— Ai auzit ? îl întrebă unul dintre însoțitori. Acum ce mai spui ?

— Vă invidiez pentru credința voastră. Eu nu mai cred în nimic.

Dar locotenentul Filip continuă să meargă pas cu pas cu ei, nici ei nu-l aruncară afară din mijlocul lor. Peisajul rămăsese neschimbat, privescuse cîmpurile de după sfîrșitul măcelului — aceeași. Tunuri holbate spre cer și tancuri lugubre răsturnate pe o rîină, copaci schilodiți de bombardamente și iarba pîrjolită de explozii. Doar păsările, cu penajele lor orbitoare și alunecarea lentă prin aer, acordau un anume fast mutei și dezolantei lor parăzi.

Nimic totuși n-ar fi tulburat această solemnă și pașnică întoarcere acasă, dacă, deodată, pe înălțimea unui bot de deal, chiar pe direcția urcușului lor, n-ar fi apărut o mogîldeață culcată la pămînt, grad și stea de general, cu mîinile încheștate pe o mitralieră. Era cel dintîi războinic viu, după atîta timp, care le ieșea în cale, așteptîndu-i parcă ostentativ, și de care privirile mulțimii se izbiră nedumerite.

Filip simți cum un fior îi clatină pe camarazii din frunte.

— Cine-i căpcăunul ăla de pe deal ? întrebă careva.

— Vreunul, probabil, din cei care au gîndit și determinat războiul.

— Dar porcăria aia, din mîinile lui, ce este ?

— Mă mir că n-o recunoașteți, e o mitralieră.

— Și ce vrea să facă cu ea ?

— Să vă ucidă.

— Dar noi am murit o dată. Cine ne-ar mai putea ucide și a doua oară ? Și de ce să ne mai omoare o dată ?

— Asta e meseria lui.

— Adevărat, consimți umbra. Uitasem că sunt pe lume și meserii dintr-astea.

Porniră totuși să urce pieptiș. Căpcăunul se pricepuse ce poziție să aleagă, ideală pentru omorît oameni. Iar la

gura mitralierei lui clănțăneau parcă toți dracii din infern. Rafală după rafală, fără-ncetare, în secerare lungă de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga, înapoi, focul lui ar fi fost menit să lase morți, val după val, toți morții care se-ntorceau acasă din război. Numai că morților puțin le păsu, continuau să urce dealul pieptiș, cu același pas fără zgomot și muți, cu o așîtare sporită doar de cîntarea speriată acum a păsărilor multicolore. Gloanțele îi loveau în plin, pe cei din frunte de cîte zeci de ori, treceau prin ei și-i loveau la rindu-le pe cei din spate, erau gloanțe diabolice, gloanțele aceluia căpcăun, de o forță pe care n-ar fi putut-o egala nici toate mașinile de război ale României. Cîteodată se întîmpla să pătrundă cu o precizie matematică prin înseși găurile gloanțelor de odinioară, prin aceleași frunți și prin crucea acelorași inimi, dar nici unul nu cădea.

Nici Filip nu cădea, gloanțele îl străpungeau și pe el, dar nu-l omorau.

În schimb, pe măsură ce coloana înainta, gravă și sfi-dătoare, ochii căpcăunului se căscău tot mai intens, îngroziți, propria lui făptură creștea deformîndu-se pînă la dimensiuni de fiară preistorică, mitraliera însăși (care tot își mai vărsa asupra coloanei ploaia de gloanțe ucigașe) se preschimbăse acum într-o unealtă senzațională, pe care nici mintea celui mai netrebnic dintre constructorii de arme n-ar putea-o concepe vreodată. Dar pe buzele oamenilor-umbre stăruia același zîmbet de dispreț, nu se sinchisea nimeni de forma hidoasă pe care o căpătase acum căpcăunul, coloana trecea nepăsătoare mai departe, strivindu-l și risipindu-l, cu armă cu tot, în pămînt.

Cel puțin de s-ar fi sfîrșit acolo tristul lor pelerinaj ! Sau poate că tocmai acela avea să le fie sfîrșitul ? Nici n-apucară să uite penibilul incident de pe deal, că numai după vreo sută de pași capul coloanei se izbi de un zid. N-aveai cum ști cine-l ridicase acolo ca din senin, dacă n-o fi fost acolo de cînd vecii ! Era ca un hotar dintre o lume

și altă lume, hotarul dintre infern și paradis. destul de înalt ca oamenii să nu-l poată escalada și suficient de lung ca să se teamă că, dînd să-l ocolească, laturile lui se vor lungi la infinit. Piatră peste piatră, deci, dură și impenetrabilă ca orice piatră de zid ! Vor reuși oare morții aceia să străbată prin el și să-și continue drumul spre casă ?

De pătruns, e adevărat că pătrunseră (și oamenii și păsările lor), dar de ieșit, morții și iluziile lor, nu ieși nimeni.

Doar locotenentul Filip străbătu pînă dincolo, n-avea să-și explice niciodată cum de reușise să se smulgă dintre pietre și să iasă de partea cealaltă a zidului. Mai zăbovi o vreme locului, întors cu fața către zid, și așteptă la început răbdător. Apoi se enervă și începu să bată cu pumnii în zid, strigă după ceilalți și-i imploră să iasă, măcar un semn de viață să dea, în măsura în care morții ar fi putut da semne de viață. Dar nu-i răspunse nimeni, morții tăceau și păsările amuțiseră, piatra era acum insensibilă și dușmănoasă, sigur că, de-ar fi încercat să treacă din nou prin zid, de astă dată piatra l-ar fi refuzat.

— Proștilor ! rosti el atunci. Voi care pretindeați că de asta vă întoarceți acasă, fiindcă sunteți așteptați și aveți convingerea fermă că aici o să mai fie nevoie de voi ! Nu v-așteaptă nimeni, vedeți ? Nici vitele și nici iarba, nici nevestele și nici copiii, nu mai sunteți necesari nimănui, chiar ai voștri v-au ridicat zidul în cale, anume, ca să vă interzică întoarcerea acasă. Țara n-are nevoie de niște morți ca voi, istoria pe care ați scris-o cu sîngele vostru n-ajută cu nimic României. Acum pricepeți că v-ați înșelat, că, mai ales, ați fost înșelați ?

Peisajul era acum altul, nimic nu mai amintea de teritoriul deprimant pe care-l străbătuse pînă atunci, Filip nici memoria morților n-o mai avea. Fiindcă lui i se restituia altă fericire. De necrezut, dar acesta e adevărul ! Alexandra se afla acolo, la numai zece pași, lipită de un copac. Era goală, doar frunzele copacului jucînd umbre

pe carnea ei albă, și foarte frumoasă, cum niciodată n-o văzuse Filip mai frumoasă și mai lacomă de dragoste. Filip o privea fulgerat de uimire și simțea cum îl gîtuie o gheară nevăzută, ca-n ceasurile cînd el o dorea și ea venea de bună voie să i se dăruie.

N-avea totuși puterea să se apropie, nici ea puterea să se dezlipească de acel copac.

— Tu ! șopti Filip. Ce-i cu tine aici, Alexandra ?

— Te așteptam, răspunse femeia. Vino !

Filip porni către ea ca beat, și i se păru foarte straniu să se găsească din nou, viu și nevătămat, în paradisul comun de altădată...

2

Se trezi împotriva voinței lui, pe neașteptate, sub impulsul unei lovituri venite dinafara somnului. Starea de excitație și beție din vis încetă la fel de brusc, asemeni unei legături electrice smulse brutal din priză, și trupul cunoscu în aceeași clipă senzația unui gol dureros. Lui Filip îi trebui un anume timp ca să restabilească, puțin derutat, contactul cu realitatea. După-amiaza era fierbinte și camionul gonea de-a lungul unui drumeag de țară, printre porumburi și lucernă uscată. Încercă să-și dea seama cam pe unde s-ar afla, față de orașul spre care se îndreptau, dar nu reuși să descopere nici un amănunt cunoscut. Constată în schimb că suflarea războiului nu ajunsese pînă aici, după toate semnele nici n-avea să ajungă vreodată, și asta fu cea dintîi certitudine cîștigată în nevoia lui de a-și recăpăta pacea.

L-auzi pe Toma spunînd :

— Ai dormit ceva, sper că somnul ți-a priit, acum ce gîndești ?

Toma sta rezemat de peretele cabinei, cu genunchii la gură și bărbia proptită pe genunchi, privindu-l atent.

Avea obrazul scofilit și barba crescută sălbatic, ochii arzînd în fundul capului și un aer de martiraj pregnant în toată făptura, ca o altă identitate, străină, pe care n-ai eum o refuza, ești osîndit s-o duci cu tine pînă la sfîrșitul vieții : *Probabil că la fel arăt și eu, nu-i înfățișarea cea mai indicată cu care să te prezinți înaintea unei femei, după trei ani de război !*

Filip și-aduse aminte de discuția lor, era convins că se lămuriseră. De-aceea se și lungise pe paiele de pe platforma camionului, convins că n-are rost să mai continue discuția. Totul era limpede și definitiv, va putea să doarmă liniștit și împăcat. Se vor despărți, fiecare urmîndu-și destinul, poate că n-au să se mai vadă niciodată : *Într-un fel, toți ne întorcem mutilați din război, la ce bun să ne răscolim reciproc rănile ? Destul că trei ani am fost considerați carne de tun, măcar noi să știm ce suntem de-adevărat fiecare și să ne respectăm. Am jucat, am pierdut, jocul pe mai departe nu mă interesează. Sunt de acord că e necesar, dar joace-l cine-o pofti !*

Nu pricepea rațiunea pentru care Toma îl sîcîia cu aceeași întrebare, zîmbi totuși :

— De ce-ți închipui că acum aș gîndi altceva ?

Toma stăruia să-l privească țintă, întunecat și trist.

— Am avut impresia că refugiul tău în somn a fost mai degrabă regizat.

— Ba mi-era somn și mă bucur c-am adormit. Am avut un vis frumos.

— Te felicit pentru vis, dar te desfid pentru ironie. Continui să faci teatru.

— Dacă tu pui atît de puțin preț pe hotărîrile mele.

— Pretinzi, așadar, că ești hotărît ?

— Da.

— Nu mergi mai departe cu mine, pe front ?

— Nu.

— Rămii să crești căței și purcei, aici, pentru piață ?

— Simplu, rămîn !

Gestul celuiilalt fu prea spontan, ca să-l poată preveni. Se trezi încreștat și cu vocea lui Toma gîfîindu-i în obraz :

— Dar de ce, omule ? De ce ?

Se eliberă alene, parcă înlăturînd o povară. Erau cam de-aceeași vîrstă, locotenenți amîndoi, și erau prieteni. Se cunoscuseră în război, războiul le oferise destule verificări pentru o prietenie durabilă :

— *Dar, oricît de deschis ai comunica cu cineva, tot mai păstrezi ceva și pentru tine. Sunt zone misterioase personale, pe care nici ție însuși nu izbutești să ți le descifrezi, darămite altcuiva, oricît de apropiat ți-ar fi. În asta și constă bucuria de a exista, ai conștiința propriului tău mit. Poate că asta sună puțin a egocentrism, n-are decît fiecare să se substituie în centru al universului, eu nu mă supăr ! O, dar e vorba de cu totul altceva...*

Filip nu-și justificase niciodată actele față de nimeni, cu atît mai mult nu găsea necesar s-o facă acum. Credea nestrămutat în libertatea omului de a alege între o atitudine și alta, fără să fie obligat la explicații publice :

— *Destul că trei ani am suportat calea impusă de alții, cel puțin acum, cînd catastrofa a devenit evidentă, să mi se lase dreptul să aleg singur !*

Se ridică în capul oaselor și căută sprijin în peretele platformei. Toma nu-l slăbea din ochi :

— *Răspunde !*

Filip îi suportă stoic atacul :

— *Nici o grijă, îți voi răspunde !*

Scoase tabachera din buzunar și-si aprinse o țigară. Zimbetul îi pierise de pe buze și fața lui arăta acum severă. Camionul străbătea aceleași lanuri de porumb pleostit sub soarele fierbinte, dar privirea lui Filip, aruncată în gol, urmărea altă mișcare, tainică, a căderilor și salturilor propriiei sale ființe, egale cu moartea și învierea, din trecutul imediat al războiului...

— *Dacă există o rațiune a cauzelor care explică un război, în schimb pentru actele inumane la care ne obligă*

războiul nu există nici o rațiune. N-o să pot niciodată să determin linia despărțitoare dintre omul care eram în timp de pace și omul care am devenit de-ndată ce m-au aruncat în război. Cum de-am renunțat la visurile mele umane, ca să accept condiția de ginganie războinică ? E suficient un simplu ordin de mobilizare, al celor care se pretind singurii deținători ai formulelor de fericire a patriei, la un moment dat, ca să-mi justifice și de ce trebuie să ucid sau să mă las ucis pentru ei ? Vrînd-nevrînd, trebuie să convin că de fapt ne aflăm cu toții înghesuiți într-un cerc închis ermetic din care nu poate ieși nimeni. Dumnezeu, la care apelăm adesea ca să ne salveze, nu-i în cazul de față decît un simplu corolar al imposibilității oricărei salvări și de care conștiința mea se izbește neîncetat. Fiindcă Dumnezeu niciodată n-a fost invocat pentru a interzice răul general, ci pentru a ne salva de inevitabilul finalității. Nu veți întîlni un singur om în război care să strige : Dumnezeule, oprește-mă să ucid ! Toți vor striga desperați și numai în clipa în care au atins finalitatea : Dumnezeule, nu mă lăsa să mor ! Pînă la acest ceas al derutei, conștiința soldatului trăiește în eartaz. Certitudinea că banalul său gest de a apăsa pe trăgaci poate să împingă o viață de om spre moarte îi creează iluzia că e nemuritor. Abia în clipa în care și pe el l-a lovit de moarte un glonte, lăsîndu-i desigur și timpul să-și consume conștient agonia, conștiința lui suferă o sincopă : a fost înșelat, de fapt cineva s-a folosit de el ca de un instrument, așa-zisa lui nemurire e de fapt o minciună lugubră. Ei bine, asta e singura clipă care mă interesează ! Nici un act presupus eroic de pînă atunci și nici o eventuală gloriificare postumă nu valorează mai mult decît această clipă unică pentru un soldat, cînd pentru prima dată în război omul e singur cu sine însuși. Dar e prea tîrziu să te ridici în picioare și să ceri socoteală, ești mort !...

Cum să-i explice Filip lui Toma că și el a trecut o dată prin asemenea clipă, clipa de-atunci îi e de-ajuns,

de alta nu mai are nevoie, că datorează prea mult visurilor sale părăsite din cauza războiului, ca să nu se mai întoarcă niciodată la ele ?

— Am obosit, băiete ! Începu el să vorbească. Acești trei ani de război m-au îmbătrinit prea mult, ca să mai pot suporta o nouă tinerețe războinică. I-am dat războiului tot, războiul nu mi-a dat în schimb nimic. Ba nu, uitasem, cu ceva tot m-am ales ! rectifică el, nu fără oarecare nuanță de bățjocură în glas. Își dezlegă cureaua de la pantaloni și scoase de pe curea tocul de piele roșcată, cu pistolul înăuntru. I-l întinse pe palmă, ca pe un dar de preț, și zîmbi : Poftim, îl vrei ?

— Mulțumesc ! refuză însă Toma. Îl am și eu pe-al meu.

— Perfect ! și-n clipa următoare pistolul zbură peste peretele platformei, undeva între cuiburile de porumb. Privi lung într-acolo : Dacă mi-aș putea arunca la fel de ușor și trecutul !

— N-ai să poți.

— Știu. Memoria e cel mai al dracului blestem cu care ne-a blagoslovit Dumnezeu.

— În cazul nostru nu-i vorba numai de memorie.

— Cît mă privește, da ! Fiindcă eu vreau să uit.

— Ca și cum ai avea conștiința încărcată de cine știe ce nelegiuiri.

— Eu nu pot să-mi detașez conștiința de angrenajul general al războiului.

— Atunci, cu atît mai bine ! Mi se pare c-a bătut și pentru noi ceasul unor clarificări.

Filip clătină amar din cap și scuipă :

— Uite ce e, băiete ! Nu-mi vorbi ca o stație de propagandă. Sunt sătul pînă-n gît. La ce dracu' clarificări te referi ? Așa, pe nepusă masă, numai fiindcă rușii ne-au bătut și noul guvern a ordonat să-ntoarcem armele împotriva nemților ? Ce fel de clarificări or mai fi și astea, la ordin ? Și-n ce măsură ești tu gata să țipi iar *Ura* ! și să pornești iar la atac ?

Toma îl privi încruntat :

— Firește, lucrurile sunt ceva mai complicate...

— A, complicate ! făcu Filip în silă. Ei bine, eu m-am săturat de complicații. Mai ales de complicații care te-aduc pe pragul disperării și te-aruncă din nou în brațele morții. Nu pricep nimic din ce se-ntîmplă azi în România, mai precis nu mă satisface simpla schimbare a unor stăpîni cu alți stăpîni, iar generali și iar politicieni, ca atare nu mai am chef să mor pentru nimeni.

— Dar-ar gîndi toți ca tine...

— Nu-mi pasă ce gîndesc alții ! strigă Filip. Sau, dacă vrei, foarte bine că sunt și dintr-aceia care gîndesc altfel. N-o să bage nimeni de seamă că eu absentez de pe front.

— Asta se cheamă loialitate ?

— Spune-i cum vrei, mi-e indiferent !

— O să te doară.

— Am devenit imun.

— Mă rețin, totuși. Fiindcă am uneori sentimentul că văd în tine mai adînc decît reușești singur.

— Și ce vezi, mă rog ?

— Că abdicarea ta de azi e puțin artificioasă, nu e susținută de nici o rațiune solidă. În tine nu pot coexista, în părți egale, și lucidul și lașul. Te cunosc bine. A fost o vreme cînd...

— Mi-e teamă că greșești.

— Nu mă-ntrepupe ! strigă la rîndul său Toma. Lasă-mă să termin. A fost, așadar, o vreme cînd tu singur așteptai ziua asta, a dezastrului și a clarificării. Să-ți aduc aminte de toate convorbirile noastre, noaptea, în tranșeele de pe graniță ? Cînd acuzai și războiul și obiectivele lui, propunînd în schimb război războiului, adică nemților, și forțarea pozițiilor spre altă lume decît asta în care trăim azi ? *Dragă Toma, altă soluție nu există, trebuie să ne asumăm răspunderea acestei soluții !* Unde-i omul de-atunci, și ce s-a petrecut cu tine de-ai ajuns ce ești acum ?

— Stai puțin...

— De ce confunzi, continuă însă nepotolită Toma, schimbarea de azi cu o schimbare de etichete, cînd de fapt e vorba de o simplă tranziție spre altceva, nu știu cum va fi și cum se va chema, dar sigur spre altceva ? Crezi că se mai poate trăi cum am trăit pînă la război ? Spune !

— Multe ar fi de spus, dacă...

— Nu, Filip ! Fiindcă lucrurile încep să se limpezească. Dacă armistițiul și ordinul de întoarcere a armelor ne-ar fi surprins la dracu-n praznic, nu știu unde, fără să poți fugi încoace, tu ai fi mers mai departe cu noi, în acest al doilea război. Ce te reține s-o faci ? Hai să spunem lucrurilor pe nume, chiar dacă prietenul tău Toma o să te cam disprețuiască un pic. Undeva, în mașinăria ta de celule și glande, a apărut un dereglaj, un viciu de funcționare... Unde te duci acum, domnule locotenent Filip ?

— Acasă.

— Și cine te-așteaptă acasă ?

— Nevasta.

— Nu cumva asta-i și enigma ?

— *Da, recunosc, ai dreptate. Dar mai e ceva, ceva foarte grav...*

— Cel puțin de te-ai opri doar pentru o noapte, regimentul și-așa deocamdată n-are nici un dumnezeu, pînă se pune iar pe roate ar fi timp și pentru cinci neveste, în cinci ceasuri ai fi din nou la regiment, ce gîndești ?

— *Nu, nu doar pentru o noapte. Fiindcă...*

— De ce taci, Filip ?

— *Oricum nu m-ai înțelege !*

— Spune-mi, dacă prin absurd nu-ți găsești nevasta acasă, tot rămii ?

— Da ! răspunse Filip.

Ar fi trebuit să se explice, el care avea oroare de explicații :

— *Adevărul, băiete, e că m-am săturat să fiu scos mereu la licitație ca bun numai pentru război, cînd simt în mine nevoia de a deveni și altceva decît un bun de*

sacrificat. Pînă de curînd eram convins că destinul le ordonează pe toate ; constat acum că stă în puterea mea să înfrunt destinul și să-l îmblinzesc în favoarea visurilor mele. Grozav aș vrea să realizez și eu ceva în viața asta, e dreptul și rațiunea mea de a exista. Gloria de fum a eroilor din război nu m-a ispitit niciodată, visez la un lucru care să dureze mai mult decît mine. Îmi va fi greu să mă dezintoxic de toate veninurile cu care m-a otrăvit pînă acum războiul, dar mă voi bate să-mi recîstig umanitatea. Ce-mi rămîne altceva, atunci, decît să-mi caut vizuina de șoarece în care să m-ascund pînă la sfîrșitul războiului și-n care să nu răzbată nimic din tristețea de a nu se fi realizat ale celorlalți, de pe front ? Nu sunt eu de vină că, întîmplător, în vizuina asta de șoarece se află și o femeie. Aș zice, dimpotrivă : cu atît mai bine ! Va fi cine să m-ajute să dau viață visurilor mele, fiind ea însăși Visul meu cel mai de preț. Numai așa voi uita ce am fost în răsărit și n-o să mă doară sufletul pentru că n-am mers mai departe cu voi. Îți sta adineauri pe buze un cuvînt, dar ți-a fost greu să mi-l zvîrli în obraz. Zvîrlă-mi-l acum : lașitate ! Ha-ha, băiete ! Cînd te-ntorci la visurile la care mă-ntorc eu, nu-ți mai pasă de disprețul nimănui...

Toma schiță un gest a lehamite, pîrînd a nu mai avea nevoie de nici o explicație.

— Degeaba, nu se mai poate face nimic cu tine, pentru mine ești un om pierdut !

Se rezemă din nou de peretele cabinei și oftă :

— Îmi pare rău. Eram prieteni buni.

Filip tresări, sincer contrariat, și-și mușcă buzele.

— De ce spui eram ?

— Ceva s-a rupt între noi. Aș zice, ireparabil. Cînd două conștiințe nu mai au ce să-și comunice, după ce se verificase că sunt trainic legate una de alta, înseamnă că una a încetat să existe.

— A mea ?

— Exact ! Pînă azi eram convins că ne leagă și altceva decît mizeria războiului. Un anumit mod de a gîndi, comun, o anumită rezistență la filozofia crimei, care ne onora pe amîndoi. Să-ți spun c-am fost foarte fericit că te-am cunoscut, și că-n bună măsură revolta ta m-a contaminat ?

— Înseamnă că tot ți-am folosit la ceva.

— Dar revolta ta de pînă azi, pe front, era primară. Tu ai fost întotdeauna și continui să fii tributari al instinc-telor. Acum îmi dau seama că de fapt jucai teatru, în esență sunai a gol.

— De ce crezi că-i necesar să mă blamezi ?

— Fiindcă mă lași singur. Deși, acolo unde mă duc acum, nu singurătatea o să mă ucidă. Ci regretul că omul în care am crezut, exact în clipa în care trebuia să-mi dea dovada superiorității lui, m-a trădat. Prietenia care te-nșală e mai condamnată decît o dușmănie fățișă. Și asta n-am să ți-o iert niciodată... Ți-aduci aminte de zilele și nopțile petrecute împreună, atunci, în *țara nimănui* ?

— Oarecum.

— Printre altele mi-ai salvat viața.

— Nu ți-am cerut nici o recompensă pentru asta.

— Dar eu m-am simțit tot timpul obligat față de tine.

— Sper că n-o să-mi ceri acum să merg anume în război ca să mă salvezi și tu !

— Firește, nu ! Dar mi-ar fi plăcut să-ți demonstrez ce-am devenit prin tine.

— Mi-e suficient că mi-o spui.

— Hain mai poți fi, omule ! De ce nu m-ai lăsat să mor acolo ?

Amintirea explodează fulgerător sub frunte. Fusese un atac deznădăjduit, dacă nu, mai degrabă, neghiob. Fiindcă divizia îl gîndise cu picioarele, regimentul atacase în gol. Seara se trezise strangulat, pentru ca într-o singură noapte regimentul să fie supus unui masacru rece și calculat pe metru pătrat. Nici după ce, a doua zi, se-ncercase stră-

pungerea încercuirii, n-au putut fi salvați toți supraviețuitorii. Mulți aveau să rămână între linii, unii să-și consume agonia, alții să aștepte coborîrea lui Cristos din cer. Așa-l descoperise Filip pe Toma, îngropat sub o explozie de obuz greu și cu mințile un pic învălmășite. Patru zile și patru nopți se bătuse cu moartea, ca să nu i-l înhațe. Îl hrănise ca pe un pui de bogdaproste, renunțînd la sine, și adesea îl acoperise cu propriul său trup împotriva altor explozii. N-ar putea spune de ce o făcuse, în război astfel de lucruri sunt comandate de un umanism specific, și cu un dușman s-ar fi purtat la fel, nu bătuse niciodată monedă pe treaba asta, asemenea fapte sunt atît de curente în război, încît gloria lor rămîne de categorie minoră. Uluitor fusese altceva, prima lui manifestare de revoltă și nevoia nebună de a-și afla în Toma un confesor gata să-i recep-teze revolta : *De-aici, băiete, vreau să spun din`porcăria asta de război, nu se poate ieși decît scoțînd sabia și tăind capete, doborînd toți idolii la care ne-am închinat pînă azi : de la rege pînă la ultimul satrap de politician !* De-aici începuse totul : și modul deschis de a comunica unul cu altul, pe alte coordonate decît cele prescrise de război și revelația mai ales (apoi confruntarea definitivă) că sunt atît de legați unul de altul, încît și gîndul despre un divorț posibil ținea de domeniul absurdului : *Hai să hotărîm o dată pentru totdeauna !* spusese într-o bună zi Filip. *Să mergem împreună pînă la capăt. Indiferent cîte iaduri ne vor sta în drum. Sunt convins că împreună o să le trecem pe toate. Iar ajunși la capăt, să bem pentru cea mai frumoasă și durabilă prietenie din lume... De acord ?*

Filip se porni, pe neașteptate, să ridă. Ceea ce îl cam descumpăni pe Toma.

— De ce rîzi ?

Hohotele sunau vulgar și parcă-l pălmuiau. Dacă-n el n-ar fi dospit încă durerea, grea ca un cancer ! Dacă doar cu cîteva clipe mai înainte nu s-ar fi mărturisit și, la urma urmei, nu s-ar fi umilit !

— De ce rizi ?

— Mi-aduc aminte de tembelii ăia de la regiment, răspunse Filip. Care, atunci, după dispariția noastră, s-au și grăbit să ne dea morți și să trimită acasă plicurile de consolare. Ai uitat ? Mie, cel puțin, mi-au trimis și lada de campanie ca pe un sicriu. Rîsul izbucni din nou, de o satisfacție intensă tocmai prin contradicția cu adevărul sumbru de odinioară. Cînd mă gîndesc, reluă Filip, că-n ladă se găsea un veston minjit de singe, cărasem o dată un muri-bund în spinare, și-mi închipui cu ce evlavie s-o fi uitînd nevastă-mea la el, m-apucă jalea și-mi vine să plîng. Ochii îi lăcrămară subit și buzele îi tremurau. Puteam să-i scriu imediat, s-o liniștesc. N-am făcut-o, îmi plăcea să-mi torturez imaginația anume în perspectiva acestei zile. Cînd știam bine că-n ciuda veștilor despre moartea mea, despre așa-zisa mea moarte, ea totuși mă va aștepta. Cînd știam bine că mă voi întoarce, dar învăluit într-un fel de aură, ca de legendă. Iar acum uite că mă-ntorc viu dintre morți, nu-i grozav ?

— O iubești mult ?

— Cum să-ți spun ? Mai presus de orice, acum e altceva, după trei ani de castitate forțată...

— Înțeleg !

— E ca și cum mi s-ar face cadou o nouă noapte de nuntă, o...

— Înțeleg !

Și brusc, nebunia năvăli asupra lui Toma ca un val fierbinte, proiecția se declanșă dinaintea ochilor lui ca o sarabandă sălbatică. O vedea, îl vedea, îi vedea pe amîndoi. Clipă de clipă, într-o suită de imagini halucinante. Întîmpinîndu-se, uluindu-se, trezindu-se, căutîndu-se, încreștîndu-se, despuîndu-se, iar încreștîndu-se, mușcîndu-se, despărțindu-se, chemîndu-se, din nou încreștîndu-se. Gemînd și țipînd, murînd și înviînd, temîndu-se de minuta epuizării și întîrziînd cît mai mult epuizarea, topîndu-se unul în altul și revendicîndu-l mereu unul pe celălalt,

buimaci că se află unul lângă altul și căutînd mereu să se încredințeze că nu-i minciună, răscolind mereu taine de mult cunoscute și descoperindu-și reciproc alte taine, pînă ce...

Toma simți că se îneacă și se înpăimîntă de slăbiciunea lui. Nu atît fiindcă se lăsase de bună voie victimă acestei crize, cît de faptul că dintre toate femeile pămîntului tocmai pe femeia prietenului său o vedea pervertindu-se în propria-i fantezie. N-o cunoștea, nici măcar nu știa cum arată, cum o cheamă, Filip îi înfășurase existența în mister, iar el îi respectase discreția. Dar acum, datorită acelor capricii inexplicabile ale absurdului, iată că-n starea lui de frenezie nu pe Filip și pe nevastă-sa îi vedea, ci pe această femeie necunoscută și pe sine, reluînd de la capăt imposibila aventură. Trebui să facă un efort desperat ca să scape de tentațiile nălucii și să se trezească la realitate, cu un gust amar totuși pe buze :

— *Eu n-am pe nimeni. Dar chiar dac-aș avea, oare aș urma pilda lui Filip, aș rămîne adică și eu, poți abdica la tine și la ideile tale pentru o femeie ? Nu !*

Căută, eliberat, peste peretele platformei și spuse :

— Mi se pare că ne apropiem de orașul tău.

Într-adevăr, orașul se zărea departe, vag, prin ceața iluzorie a arșiței de august. Apoi se deosebiră coloane groase de fum înnegrind cerul, ardeau probabil ceva case, n-avea cine te lămuri cum și de ce. Camionul opri brusc, se auzi clar geamătul unuia din răniții aflați la cabină. Camionul se afla în căutarea regimentului prăpădit pe frontul Moldovei, se spunea că s-ar fi retras în zona munților (dincolo de orașul acesta), să-și tragă sufletul și s-aștepte noi ordine pentru războiul cu Germania.

Șoferul doar scoase capul prin fereastră, adresîndu-se locotenentului Filip :

— Dracu' știe ce se petrece acolo, nu prea am chef să intru în oraș. Cum putem ajunge în zona regimentului ?

— Ocolește orașul pe la sud. Drumul spre munți pornește chiar din barieră.

— Dumneavoastră tot vreți să rămâneți ?

— Da.

— Coborâți aici, eu în oraș nu intru.

— Bine.

Atunci Toma încercă ultimul argument :

— Ascultă, Filip, gîndește-te bine : comiți o mare eroare, mai târziu o să regreti, hai cu noi pe front !

— Inutil, băiete ! Sortii au căzut. Îi întinse mîna : Cu bine și noroc ! Dacă după război o să-ți mai amintești de mine, caută-mă. O să te revăd întotdeauna cu mare plăcere. Dar Toma sta țeapăn. Toma, nu-mi dai mîna ?

Toma tăcea, privea încremenit podeaua. .

Filip se învîrte de cîteva ori de jur împrejur, tot căutînd ceva, n-avea ce găsi, nu se avea decît pe sine, părea prins într-o rețea nevăzută din care voia să scape, dar nu era chip. Ori poate că nu era totuși decît o ultimă rezistență, o șovăire ? Șovăirea se spulberă însă repede, omul încălecă grăbit platforma și coborî. Căută încă o dată privirea lui Toma și-l strigă, dar acesta tot nu răspunse. Filip rămase stingher în mijlocul drumului, abia acum dezorientat de-a binelea și zîmbind strîmb, pînă ce depărtarea înghiți camionul într-un nor gros de praf...

3

Ceva, așadar, nu mergea. Cuirasa confecționată anume, ca să-l ocrotească de orice lovituri, se dovedea încă de la început vulnerabilă. Filip simțea cum clipă de clipă îl invadează o neliniște, ceva insesizabil încă măcina temeliile disciplinei pe care o crezuse stabilă și definitivă, pînă și decizia care-l adusese acolo ceda sub presiunea tot mai puternică a îndoielilor : *Nu cumva am greșit, nu cumva Toma are dreptate ?* Dar nici să fugă înapoi nu era capabil,

o forță obscură îl împingea mereu înainte, camionul și-așa dispăruse, despre regiment nu știa nimic cert, singurul om prin care și-ar fi putut recîștiga liniștea și echilibrul dispăruse din viața lui, disprețuindu-l, chiar și revenind să-l caute în zona munților, cum l-ar mai fi putut convinge de sinceritatea revenirii lui ?

În această scurtă luptă cu îngerul, Filip izbuti să-și îngenuncheze încă o dată conștiința și porni mai departe amețit, stăpînit de acea dulce beție a inconștienței, prin aburul căreia binele și răul ne apar foarte confuze și la dimensiuni foarte groțesti, binele înghesuit într-un colț ca un șoarece și răul rînjind din toate părțile ca o dihanie diformă, zadarnic instinctele ne alarmează neîncetat asupra primejdiei de moarte de la capătul drumului, alt drum nu mai suntem în stare să căutăm, euforia e prea păcătoasă ca să ne mai batem pentru altă soluție.

Tot ce mai spera, desperat, era să stabilească o relație de compromis cu oamenii de aici, din interior. Oamenii să-l accepte fără întrebări și să convină la hotărîrea lui fără a-i cere justificări. Mai mult decît atît, dacă s-ar ivi acuzatori ai gestului său, el să găsească partizani gata să-l apere. Să-l apere mai ales împotriva propriilor sale, eventuale, noi ezitări și muștrări de conștiință. Fiindcă nici un adevăr nu ne scutește de remușcări mai mult decît minciuna amabilă a prietenilor noștri : *Fii serios, bătrîne ! Ai făcut foarte bine, dă-l dracului de război ! Ce contează unul în plus ori în minus pe front, nemții au să mănînce bătaie și fără tine. Important e că-n sinea ta s-a petrecut ceva, o revoluție ! Pledgezi pentru libertatea absolută a individului de a adera sau nu la o cauză, noi îți respectăm libertatea. N-o să ne uităm pe fereastră cînd o să te culci cu nevastă-ta, culcă-te sănătos și fii fericit !*

Dar constată că oamenii orașului aceluia nu manifestă nici un interes față de ofițerul în uniformă boțită și sălbatic la înfățișare, nebărbierit de cîteva zile și cu ochii

arzind încercănați, care se îndrepta stingher spre centrul orașului. Nu păreau nici măcar curioși să afle din ce iad se întoarce, cu ce minii pe suflet și ce găoace a trecutului caută în care să se refugieze. Orașul oferea imaginea unei bălți stătute, prin suprafața căreia, acaparată de alge putrede, mișcările populației acvatică abia se întrezăresc. Impresia se datora mai puțin zăpușelii toride a după-amiezii, care preschimbase casele în simple blocuri inerte de carton, cât unui anumit aer de tristețe generală care copleșea umanitatea orașului ca o molimă.

O primă încercare a lui Filip de a descoperi cauza acestei atmosfere stranii, pentru un oraș cunoscut în-deobște ca exaltat și superficial, se izbi de muțenia acerbă a interogațiilor. Ai fi zis că ori oamenii pierduseră facultatea de a comunica, ori legi speciale le interziceau să comunice cu străini ca Filip. Nu se poate spune însă că oamenii se izolau sau fugeau din calea lui. Deși tăcuți și sumbri, ei arătau totuși foarte preocupați, urmăreau ca duși de o vrajă un obiectiv la fel de ciudat și greu de descifrat din prima clipă, lui Filip îi lipsea tocmai amănuntul revelator, cert este că-și părăseau pe rînd casele și porneau spre o țintă deocamdată necunoscută.

Dar amănuntul revelator nu întîrzie să i se prezinte. Dacă oamenii de pînă acum își purtau tristețea numai întipărită pe obraz, următorii și-o aduseră chiar în ținuta vestimentară. Nenumărate femei tinere și femei bătrîne, copii și bătrîni deopotrivă, în doliu, apăreau de pe ulițele lăturalnice, în grupuri mai mici sau mai mari, să se adauge valului mereu crescînd de pe strada principală. N-aveau nimic somptuos în veșminte, se vedea bine că se-mbrăcaseră așa la repezeală, cu ce aflaseră negru la îndemînă, doar să facă față unei anume ceremonii. Ceremonia părea însă de neînțeles, fiindcă aproape fiecare grup venea pe urma cîte unui sicriu. Erau sicrie mici și sicrie mari, unele împodobite bogat și altele abia închegate din scînduri negeluite, purtate în fastuoase care funerare sau pe simple

platforme de căruță, unele mai ușoare purtate în roabe sau chiar în cărucioare de copii — diferențiind astfel starea materială a morților sau excesul de dragoste tardivă din partea celor rămași în viață. Doar că morți nu existau, ceea ce vedea Filip în sicrie nu erau decît lucruri dintre cele mai anapoda : straie civile mai scumpe sau mai ieftine, lenjuri amestecate de felurite culori și pantofi sau ghetе, cărți și unelte de tot felul, în aproape fiecare cîte o fotografie reprezentînd mereu alt om tînăr, foarte tînăr, și bani la vedere, monede, firește, pentru plata luntrașului de peste Styx, icoane și cruciulițe, flori și betea de miri, chiar și o jucărie zări. Nu plîngea nimeni, toată durerea era mută, adunată doar în priviri și-n obraz. Convoiul, pe unde trecea, scotea orașul în stradă, ca să spună adio acestor morți atît de ciudați.

Clopote apoi începură să sune, și-n piața orașului convoiul fu întîmpinat de un sobor de preoți.

Pe Filip nu-l mai țineau nervii, avea senzația că se repetă întîlnirea cu morții din vis. Dar visul se spulberase, realitatea de acum dura peste puterile lui. Se agăță de brațul unei bătrîne, în ochii căreia se păru că citește oarecare compasiune pentru ofițerul rătăcit pe-acolo, și întrebă :

— Ce se-ntîmplă aici, măicuță ?

— Se îngroapă morții din război, răspunse simplu femeia :

— Care morți ? strigă furios Filip. Nu văd nici un mort.

— Amintirea morților, domnule ! preciză bătrîna. Pînă ieri se mai spera că morții au să stea la locul lor și au s-aștepte, nu va fi nici o opreliște și ne vom putea duce la ei, să ne-nchinăm la mormintele lor și să le-aprindem cîte o luminare. Dar acum se știe bine că n-o să se mai poată nici duce pe pămîntul acela străin și nici aduce osemintele morților acasă, la toamnă sau la primăvară o să se treacă cu plugurile peste gropile lor, ce putem face ? Numai că

sufletele morților au nevoie de odihnă pe lumea cealaltă, iar noi n-am avea liniște dacă nu ne-am îngriji de odihna lor. Așa că, domnule ofițer, ne-ngropăm morții, a doua oară, aici...

Filip cunoștea legea nescrisă a relațiilor dintre vii și morți, morții fără groapă și fără luminare aprinsă la căpătii te vizitează noaptea și-ți chinuie somnul. Maică-sa însăși, la sfârșitul primului război mondial, după ce primise hîrtia oficială și se convinsese că n-are la ce mormînt să se închine, adunase într-un sicriș cîteva lucruri de-ale omului ei și-i făcuse înmormîntare (ca și multe alte văduve, de altfel, oamenilor lor) după toate canoanele, în cimitirul satului. Se ducea simbătă de simbătă la cimitir, aprindea candela și ingenunchea, plîngea încet și se ruga pentru odihna celui reprezentat sub pămînt doar prin cîteva nimicuri. Semnificația, oricît de primitivă, salva măcar în felul acesta eroii de la uitare. Acorda, vrînd-nevrînd, o glorie de două lumînări la leu unor sacrificii care, cel puțin pentru acele femei, se dovediseră inutile.

Așa cum avea să le-o acorde și cestorlalți, acum, la aceeași valoare. Deși ceremonia de-aici, desfășurată în formulă atît de bizară și sub apanajul unei psihoze colective, era impresionantă. Dar pe Filip nu-l impresiona decît prin raportarea la el însuși : *O fi zguduitoare ceremonia, sufletele morților n-au decît să fie fericite pe lumea cealaltă, dar eu mă prefer pe lumea asta și-s bucuros că sunt viu !* Abia atunci își explică rezerva, dacă nu chiar ura, pe care oamenii o manifestaseră față de el la intrarea în oraș. Orașul tocmai se pregătea să-și îngroape morții, el era viu. Ceilalți n-aveau să se mai bucure niciodată de nimic, despre el oricine putea să-și închipuie că-n aceeași noapte se va culca într-un pat curat, cu o femeie vie alături. Ca să se înalțe acum deasupra mulțimii și să acuze războiul care le omorîse bărbații și fiii, ar fi apărut demagog și caraghios, adevărații acuzatori se aflau pe front, încelestați în războiul cu Germania. Ce-i mai rămînea decît să fugă și să se

ascundă, să se-ngroape în trupul femeii iubite și să nu mai știe de nimic, nici de morți și nici de război, pînă la sfîrșitul războiului? Dați morților ce socotiți că-i al morților, dar lăsați-mi și mie dreptul să fac ce vreau cu viața mea! Ce sunt eu vinovat că n-am murit în Rusia și sunt prea obosit ca să mai fac alt război? Nevas-tă-mea o să m-accepte și fără să fiu neapărat erou, iar disprețul vostru am să-l îmblînzesc eu cumva. Atîta vreme cît se mai poate dialoga, va trebui să mă ascultați și să mă înțelegeți. La urma urmei puțin îmi pasă, n-o să-mi pun eu cenușă pe cap din cauza voastră! Se lipi de zid și hotărî s-aștepte neclintit scurgerea convoiului spre cimitir, după aceea îi va fi mai ușor să se strecoare pînă acasă, nu-l despărteau de casa lui decît cinci străzi.

Atunci o văzu pe Alexandra!

Femeia era îmbrăcată tot în doliu. Dar, spre deosebire de multe altele, veșmintele ei fuseseră croite atent și meticuloș, parcă pe îndelete și anume gîndite pentru a-i pune în valoare farmecul și frumusețea. Oricît de încarcerată îi era făptura în rochia foarte strînsă pe trup, sau poate tocmai de aceea, negrul armonizîndu-și distincția cu misterul, făptura i se bănuia pe dedesubt în panică voluptuoasă. Paliditatea feței, cu buzele aproape albe și ochii verzi încercănați, în lumina căroră durerea lăsa totuși loc și eternului feminin, îi da aerul unei madone prea mîndră de amintirea excitantă pe care o lasă omenirii, ca să nu urce la ceruri în extaz.

După prima clipă de spaimă și încremenire, Filip se arătă într-atît de fascinat de apariția ei, încît și uită un timp că femeia duce la groapă însași amintirea lui. Femeia nu era însoțită de nimeni, admitînd că gloata de cască-gură care însoțea convoiul n-avea nimic de-a face cu el sau cu ea. Mergea, așadar, singură în urma unui car funerar, pe platforma căruia se afla așezată propria lui ladă de campanie, lada pe care o trimisese regimentul odată cu scri-soarea de consolare după acel memorabil atac ratat, iar

în ladă, la vedere, peste alte lucruri care-i aparțineau firește, Filip își zări vestonul, acel veston mînjit de sînge, cu sîngele camaradului muribund pe care-l cărase cîndva în spinare, iar deasupra, sau mai precis acolo unde ar fi trebuit să-i fie capul, fotografia lui.

După prima clipă deci de încremenire și spaimă, înregistrată lucid, scena îi relevă ceva de comic și illogic, pe temeiul absurdității care ne guvernează adesea coșmarurile. Apoi se trezi cercetîndu-și nevasta atent, neutru, cu acea curiozitate și lăcomie cu care ne place să descifrăm, vizual, tainele fizice ale unor necunoscute frumoase. Pentru el desigur nu mai existau taine, doar își cunoscuse nevasta în nesfîrșite ceasuri de desfriu sau mută adorație. Dar cei trei ani de absență îl distanțaseră infinit față de trupul ferecat acum într-o rochie de doliu, trupul (dimpotrivă) i se înfățișa acum inedit și cast, tulburător ca orice enigmă care te solicită și lăsîndu-se dorit cu înverșunare tocmai prin severitatea vestimentară cu care i se interzicea.

O clipă de fulger privirile lor se și întîlniră. Filip se simți invadat de plăcere la gîndul c-ar putea fi descoperit chiar acolo, dar femeia rămase indiferentă și rece. Ori nu-l recunoscuse (era cu neputință de recunoscut în neverosimila lui înfățișare de acum), ori n-avea cum concepe alt om viu în locul *mortului* de odinioară. De altfel asta fu și cauza, certificarea acestui devotament orb față de așa-zisa lui memorie, pentru care nu-și urlă acolo, în piață, drep-turile de supraviețuitor al măcelului și de proprietar absolut al femeii iubite. De asta și consimți să participe, străin, la înmormîntarea propriei sale amintiri, cu acea satisfacție scandaloașă cu care urmărim uneori prin gaura cheii nu știu ce banale ori senzaționale întîmplări. Aven-tura i se părea hazlie și tragică în egală măsură, de un gust îndoielnic și dezolantă în același timp, dar pregătind pe îndelete, ca o beție preliminară, cealaltă aventură, de-acasă, în patul conjugal — cînd trupurile nu mai admit

între ele nici o fantomă și mor de plăcere, încolăcite, fără totuși să moară.

Dar la cimitir, după ce soborul preoților sfârși slujba și mamele, tații, nevestele, frații, iubitele, surorile tocmai se pregăteau să pună capacele peste sicrie, Filip simți deodată cum i se împăienjenesc ochii și se clatină. Observa spectacolul de pe înălțimea unei movile, neslăbindu-și soția din priviri, când simți că-l cuprinde o ceață și se pierde în adînc. Trebui să-mbrățișeze copacul de-alături, desperat, ca să nu cadă el însuși mort la pămînt. Conștiința lui suferi o ruptură năprasnică, și o suferință mare puse stăpînire pe el. Fiindcă întîmplarea de-acum îl întorcea din nou în lumea beznelor, și beznele abia așteptau să-l înghită definitiv. Se zbătea inutil să-și recapete luciditatea, alt adevăr părea de neconceput. Din depărtări se făcea auzit un fel de vaiet, vaietul creștea cu fiecă clipă. Văzduhul tot se coloră în roșu sîngeriu, de parcă ar fi luat joc cerul, și pămîntul se cutremură sub goana precipitată a unei mulțimi fără număr.

— Ei, voi ! strigă atunci o bătrînă (aceeași care vorbise mai devreme cu Filip), adresîndu-se femeilor și bărbaților în dolii. Nu vă grăbiți s-acoperiți sicriele, așteptați !

Se lăsă o tăcere grea, plină de neliniște și încordare.

— Ce se-aude ? ! Vin ?

— Așteptați, așteptați ! le strigă peste umăr bătrîna. Și după numai cîteva clipe, coloana morților din vis apărură dinaintea porților larg deschise ale cimitirului. Filip îi recunoscuse, un fior străbătu mulțimea celor vii.

— Dragii de ei, au venit ! exclamă în lacrimi bătrîna, și porni să-i întîmpine. Intrați, dragii noștri, intrați !

Își pierduseră aerul mîndru cu care le-nfruntaseră pe toate pînă atunci, arătau foarte obosiți și resemnați. Iar păsările erau toate din nou moarte, fiecare și-o purta pe-a sa pe brațe. Se făcură deodată mici, fiecare pe dimensiunea sicriului respectiv, și-și ocupară locul ce le era sortit pentru odihna de veci.

Doar unul rămase stingher și orb, parcă al nimănui. Avea peste ochi o panglică neagră și mâinile legate la spate pe un stîlp de iernă putred. Bătrîna îi smulse mai întîi panglica de pe ochi și-i dezlegă mâinile, aruncînd lemnul cît colo. Apoi îl conduse de braț pînă la un sicriu mic, ca de copil, și-l ajută să se așeze :

— Aici, dragul mamei ! Așa, ușor, să-ți fie somnul lin !

— Gata ? întrebă careva.

— Da ! spuse bătrîna. Acum puteți acoperi sicriile. S-a terminat...

Zgomotul așezării capacelor stîrni în aceeași clipă ecouri lugubre peste bocetul abia acum izbucnit al mulțimii, și Filip își veni în fire. Nu era greu de imaginat că poate exact la același ceas, în mii de alte sate și orașe ale României, cu fast ori fără fast, se desfășoară ceremonii asemănătoare. Înhumarea unor simple amintiri sau iluzii, ale celor despre care se știa bine că n-aveau să se mai întoarcă din război. Dar războiul continua, anume ca să li se răzbune moartea și să se plătească pentru zadarnica lor jertfire. Și Filip avu din nou senzația că se clatină pămîntul cu el, morții s-au ridicat deodată în picioare și-l privesc țintă. Filip ar fi dat orice ca să poată fugi de judecata lor :

— N-ai fost tu acela care pretindeai că singura soluție ca să ne salvăm e războiul războiului și că trebuie să ne asumăm răspunderea acestei soluții ? De ce am fost uciși înainte ca să ne fi convins de acest adevăr ? Și de ce trebuie să suportăm în gropi lașitatea și rușinea tă ? Locotenent Filip, pe cine mai slujești tu acum ?

Dar Filip renunță la dialogul cu morții, ochii lui stăteau țintuiți pe mâinile Alexandrei care țintuia singură lada de campanie, și-atunci îl cuprinse groaza : *Exist sau nu mai exist ? Pe cine îngroapă femeia asta acolo ?* O superstiție idioată îl proiectă brusc într-un destin asemănător (azi, mâine, poimîine, peste șapte zile) care trebuia

să se împlinească numaidecît, era fatal să se împlinească, și-l cuprinse deznădejdea, ura, mînia. Să se repeadă asupra femeii și s-o palmuiască, să se răzbune sfîșiindu-i hainele negre și siluind-o față de toată lumea, să muște fiară din ea și măcar ei să-i țipe în obraz : *De ce ai făcut asta, pe cine îngropi tu aici ? Trebuia să crezi că mă voi întoarce și să m-aștepți, de ce nu m-ai așteptat și de ce m-ai îngropat ? Fiindcă, uite, sunt viu, nefericito ! Mă vezi, mă simți, mă auzi ? Eu te sărut, eu te snopesc în bătaie, eu te am — cel viu, nu fantoma lui, de ce ai făcut asta ?*

Dar își potoli și această minie, îi era milă de nevastă-sa, milă de jalea ei și de frumusețea ei ofilită. O vedea căzută peste sicriul acelei lăzi de campanie, îmbrățișată cu trupul său fictiv pecetluit între cele patru scînduri și bolborosind ultime cuvinte de dragoste, spectacolul nu mai avea nimic grotesc și barbar, era cumplit și greu de îndurat. Filip își spuse că va trebui să amîne cu o noapte întoarcerea acasă, nevastă-sa n-ar suporta să-l vadă viu dintr-o dată în cadrul ușii, va trebui mai întîi s-o prevină și s-o obișnuiască cu ideea întoarcerii lui dintre morți, se va bărbieri și va pune oarecare ordine în ținută, nu te poți prezenta ca un sălbatic înaintea femeii pe care o iubești, așadar totul să se petreacă pe date certe și la lumina zilei.

Filip așteaptă să rămînă singur și se abătu pe la proaspătul său mormînt. Își citi numele scris pe cruce și constată că nu-l doare nimic. Murmură *Adio, băiete !* și plecă. Intră în prima cîrciumă ce-i ieși în cale și ceru de băut...

4

Pe la miezul nopții era prea beat ca să mai reziste tentației de a se duce imediat acasă. Tot răsucea paharul între degete, la înălțimea ochilor, și-n lumina tulbure a vinului n-o vedea decît pe Alexandra, goală. Dar de cite ori

încerca să se ridice de la masă, o mînă autoritară se-nclășta pe mîna lui și-l reținea :

— *Stai, n-am terminat, și-așa spui că n-ai unde te duce pînă mîine dimineață, ai să dormi la mine, am atîtea să-ți spun, nu te pot lăsa la voia întîmplării, ce se petrece cu dumneata ?*

Filip și-aducea vag aminte că omul din fața lui îi fusese cîndva profesor de istorie, la fel de vag că omul tocmai ieșise dintr-un lagăr de concentrare, tot ce vorbiseră pînă atunci plutea în ceață și vag. Omul se așezase la masa lui într-un timp prea crincen pentru Filip, cînd pămîntul și începuse să se clatine cu el, astfel că mintea lui înnegurată abia de înregistra cîte un amănunt. Mai ales acum, cînd năluca Alexandrei îi biciuia sîngele, nu pricepea nimic.

Profesorul totuși (avînd de partea lui avantajul lucidității) se-ncăpățina să vorbească, poate din nevoia de a-și deschide cuiva sufletul, ori sperînd că va reuși să răzbată pînă la rămășița lui de conștiință trează :

— Între ce și ce vrei să alegi ? E ușor de spus : *M-am săturat, am oroare de război, nu vreau să mai duc oameni la moarte !* E ușor și, desigur, consolator. Cînd te hotărâști să te-nchizi într-o odaie, cu femeia pe care o iubești, lași preconceptul la ușă toate întrebările sîciitoare. Într-un pat cald, alături de o femeie goală, nu încap și idei. Dar cît durează un act sexual ? Sunt gata să admit că dumneata ești de o natură specială, o poți duce tot într-o beție. iar pauzele dintre un act și altul să le acoperi mîncînd semințe, dar odată și-odată tot va trebui să te dai jos din pat și să deschizi fereastra. E chestie de igienă elementară ! Și-atunci ai să constăți îngrozit că întrebările sîciitoare nu și-au luat valea, or fi ele acum un pic mai leșinate, dar tot te înhață și te-aduc la realitate. Fiindcă nebunia care ți-a imprimat dumitale oroarea de război continuă să-și facă mendrele în Ardeal, și dumneata n-ai ridicat nici un deget împotriva ei. Fiindcă oamenii

se duc în războiul cu nemții nu ca să moară de florile mărului, ci ca să repare erorile istoriei de ieri, convinși că România nu poate intra în istoria de mâine fără acest certificat al onoarei, dar dumneata te mulțumești să transpiri într-o nesfârșită paparudă erotică. Și-atunci dă-mi voie să te întreb : cu ce ochi ai să te uiți într-o oglindă, ca să te speli sau ca să te recunoști, când vei descoperi că din oglindă se uită la dumneata un laș ?

Se pare însă că numai ultimul cuvânt avu în conștiința lui oarecare ecou, deși de scurtă durată, deoarece în clipa următoare Filip se ridică de la masă cu o siguranță surprinzătoare pentru starea în care se găsea.

— Toate astea nu mă privesc.

— Ascultă-mă ! se agăță totuși profesorul de brațul lui.

— Nu !

— După ce te trezești, izbuti profesorul să continue, adică după ce te trezești din nebunia asta, treci pe la mine. E-n interesul dumitale.

— Nu vreau să mai știu nimic, biigui însă Filip și porni împleticindu-se spre ușă. Absolut nimic !

Aerul nopții operă asupra lui efectul amoniacului în doze mici. Negura de sub frunte se risipea pe încetul iar el își recăpăta, la fel de lent, puterea unui anume discerământ. Deocamdată numai asupra realității înconjurătoare, întunericul era întuneric și străzile — străzi, fiindcă pe planul celălalt, al speculațiilor imaginative, rămânea prizonier tot al vechii obsesii.

Avea cheia de la poartă și cheia de la intrarea principală, nu-i va fi greu să pătrundă înăuntru fără să-l simtă nimeni. Asta și fusese marea lui plăcere de totdeauna, să se-ntoarcă acasă în tîrziul nopții și să intre în casă pe nesimțite, să-și însemneze calea pînă la dormitor cu hainele aruncate alandala și să se furișeze în dormitor în virful picioarelor, s-o găsească pe Alexandra dormind adînc și să se strecoare lîngă ea ca un abur, mîngîierile să-i fie atît de molatice încît ea nici în vis să nu recep-

teze prezența lui și s-o aibă în somn, cînd primul țipăt al ei suna mereu a spaimă (ca-n fața unui necunoscut), iar continuul geamăt următor (tocmai fiindcă totul se petrecea ireal) suna mereu a dulce și amănunțită tînguire. Femeia nici nu se trezea măcar și a doua zi ar fi jurat că el minte, ceea ce însă nu ascundea lucirea din ochi a satisfacției sau dorința secretă ca jocul să se repete noapte de noapte, ea n-o să se supere niciodată.

Filip găsi poarta grădinii dată de perete, dar nu se sinchisi, străbătu grădina năuc. Găsi și ușa de la intrarea principală neîncuiată cu cheia, dar nici pe asta n-o luă în seamă, își rupse vestonul din copci să nu se sufocă. Îi trebui un timp ca să se obișnuiască cu întunericul și să se încredințeze că n-a pătruns într-o casă străină, întunericul era dens și parcă populat cu fantasmе. Constată că și ușa dormitorului era deschisă larg ca o invitație, dar acum nu mai știa pe ce lume se află, se strecură pe nesimțite înăuntru și se lipi de perete. Inima îi bătea în mare agitație, tot trupul se chinuia ca prins într-o centură de foc, așteptă să i se potolească primul val de panică și doruri, mai întii să stabilească o cît de infimă relație cu raiul de odinioară, doar ea se afla acolo, la numai cîțiva pași în fața lui, îi auzea respirația regulată și-i bănuia trupul destins în somn (*Dumnezeule, în sfîrșit !*), mai întii să se lepede (*Repede, repede !*), odată cu uniformă, de toate micimile și decadentele îndurate în război, abia după aceea (redevinind el însuși) s-o redescopere și pe ea.

Atunci o auzi pe Alexandra vorbind, oarecum înăbușit, de parcă și-ar fi avut capul îngropat în pernă :

— Te-ai întors ? Dacă ai uitat cumva ceva, ia-ți repede ce ai uitat și du-te ! Nu vreau să te mai văd.

Era evident, deși cu neputință de acceptat dintr-o dată, că femeia vorbea altcuiva, străin. Pus astfel în contact atît de brutal cu o realitate la care nu se aștepta, pe care mai degrabă era dispus s-o creadă de domeniul fantastic

(femeia visează și vorbește în vis cu cine știe ce durere sau neliniște, dacă nu chiar cu imaginea lui, care era un mort), Filip îngheță. Spera că femeia va trage peste coșmarul ei o perdea groasă, strigoii să nu mai răzbată în somnul ei, și va adormi.

Dar femeia reluă cu o claritate înverșunată, impusă pesemne tocmai de tăcerea umbrei ce se furișase în odaie :

— Ți-am dat tot, ce mai vrei ? Ne-am înțeles pentru o singură noapte, ai avut-o, de ce te-ai mai întors ? Te rog să pleci, nu vreau să te prindă ziua aici. Chiar dacă-mi juri că te-ai întors pentru toată viața, n-am nevoie de tine. Ar fi și asta o minciună, ca multe altele de pînă ieri ale altora, nici o deosebire între tine și ceilalți, m-am săturat, ia-ți ce-ai uitat și pleacă !

Filip sta ca paralizat, lipit de perete. Solilocviul femeii suna în auzul lui asurzitor, deși vorbele veneau spre el șoptite ca o tînguire. Nu putea scăpa de senzația că e sub narcoză, întîmplarea aparținînd parcă unui subconștient în efervescentă, pe care amenințarea nici unui bisturiu nu-l putea convinge să tacă. El însuși, în ciuda evidențelor care ar fi trebuit să-l alarmeze și să-l înfurie, accepta umilit ridicolul situației.

Atunci femeia, speriată de tăcerea inexplicabilă a umbrei (acum îi vedea clar forma neagră pe perete), sau intuind poate că săvîrșise o mare eroare, se mișcă brusc în așternut și țipă :

— E cineva în odaie ! Cine e acolo ? Răspunde !

Filip se trezi definitiv din beție. Ridică doar mîna deasupra capului și răsuci comutatorul. Lumina țîșni între ei ca o explozie.

— O ! făcu holbată femeia, nevenindu-i a crede și totuși convinsă că se află în fața singurului adevăr la care nu se aștepta — omul ei în carne și oase. Tu ești ?

Filip îi căută ochii, dar ochii lui căzură din prima clipă pe floarea vînată a unei mușcături ce-i stigmatiza

umărul stîng. Zadarnic femeia, instinctiv, cu un ultim rest de pudoare, se chinuia (trăgîndu-și cearșaful peste piept) s-acopere semnele vinovăției. Semnele erau prea multe, privirea lui Filip se lovea de ele ca de niște șerpi vii. Veșmintele ei de doliu zăceau aruncate pe podea, la întîmplare, sugerînd graba și sălbăticia cu care fusese dezbrăcată ; patul arăta zvîrcolit, cu pledul atîrnînd pe o margine, și-n fiecare cută, a pernelor și a cearșafurilor se simțea prezentă patima care o mistuise îndelung ; tot aerul odăii era îmbîcsit de sudoare și parfum, sudoarea ei și sudoarea celui ce va fi fost, într-o senzuală osmoză evocatoare a însuși dezmațului pe care-l consumaseră împreună.

Cum să mai negi (există femeii care să nu-și nege trădarea), sau cum să te justifici ?

— De ce te uîți așa la mine ? întrebă femeia. Doar nu-ți închipui că... ?

Filip zîmbea, privind-o acum neclintit, cu un zîmbet în care nu se cuprindea nici durere și nici scîrbă, ci numai o seninătate amară și tristă. Pînă și gîndurile și le cenzura (un dialog mental cu ea, în contradictoriu, ar fi sunat acum absurd, deși disputele mentale constituiseră una din plăcerile lor dinainte de război, stăteau muți unul în fața celuilalt și-și vorbeau, se certau și se împăcau, mimau ura și-și făceau declarații de dragoste); dar acum pînă și gîndurile și le cenzura, căpăta tot mai mult sentimentul unei detașări, idolul se dovedise putred pe dinăuntru și omul nu mai avea la ce să se închine, cel mult de nu va deveni și el iconoclast și-și va călca idolul în picioare, s-o sugrume de pildă sau, și mai simplu, cu conștiința deplină că face dreptate, s-o oblige pe ea să se omoare — cine va afla vreodată că el a trecut pe-aici și și-a osîndit nevasta la moarte ?

— Ești liber să-ți închipui orice, spuse femeia. Dar eu nu sunt vinovată de nimic. Mie mi s-a scris că ai murit.

Se răsuca brusc pe "o parte și cearșaful alunecă alături (Filip îi vedea șoldul rotund și sinul incandescent dezgolit sub îndoitura brațului, dar nici nu tresări măcar), smuci sertarul nopției și scoase la iveală o hîrtie împăturită. Pentru mine nu ești decît un mort ! adăugă femeia, fluturînd spre el hîrtia. Uite, citește, scrie negru pe alb, un simplu mort !

Filip continua să zîmbească imperturbabil și trist. Nu manifestă față de hîrtia oficială a regimentului nici un interes, îi era de ajuns crucea de lemn pe care, șase ceasuri mai devreme, își citise numele. Între cele două coordonate, astfel, viața lui căpăta valoare de simbol. Sau, mai precis, de simplu semn abstract într-o ecuație zguduitoare : infinit plus infinit egal infinit ! Să fii mort și să ai totuși posibilitatea de a-i frecventa pe cei vii ! Nu cu rol neutru, să te uiți doar prin fereastră și să înregistrezi cum jubilează după moartea ta. Ci, dimpotrivă, cu un rol percutant : să te faci văzut și să ceri socoteală, să chinui fizic subiectul pe care-l frecvențezi și să-i arzi conștiința cu fierul roșu ! Ar fi bineînțeles grozav, asemenea magie neagră ar da satisfacție multor nefericiți și înșelați de pe lumea cealaltă.

— *Dar eu sunt viu, această femeie a trădat, justiția mea nu cunoaște mila, această femeie trebuie să moară !*

— E un fapt că te-am iubit, te iubesc ! spunea femeia, și glasul ei răsuna în tăcerea odăii cu o fermitate scrîșnită, aproape desperată. Dumnezeu mi-e martor că te-am așteptat și ți-am fost credincioasă. Numai noi, femeile cu bărbați plecați în război, știm ce dureroasă e așteptarea și cîte viclenii trebuie să învingi, ca să rămîi cinstită. Eu am rămas, și sunt mîndră că am rămas ! Pentru tine și pentru mine. Nimeni să nu se laude vreodată că m-a avut, mi-ar fi fost toată viața silă de mine. nu mi-aș fi iertat-o în vecii vecilor ! (Vorbea prea mult, și lui Filip nu-i plăcea. Justificările prea metaforice miroso de departe a

minciună sfruntată, doar cocotele fără imaginație folosesc asemenea debordantă poezie, ca să-și amețească mai repede clienții.) Dar ieri după-amiază, reluă femeia, a avut loc înmormântarea simbolică a celor care nu se vor mai întoarce niciodată din război. Iar în noaptea asta... (Filip tresări : *Ei, da, ce s-a întâmplat în noaptea asta ?*) Pentru prima oară, cum să-ți spun ? izbucni deodată femeia într-un strigăt șuiurat, de fiară încolțită, văzuse oare ceva în ochii lui Filip ? Dar trebuie să mă-nțelegi, a fost o nebunie, mă-ntorceam de la cimitir, unde te-ngropasem, vezi ? vorbesc despre tine ca și cum n-ai fi, chiar și-n clipa asta mă-ndoiesc că ești cu adevărat, prea stai lipit de peretele ăla, una cu peretele, și prea taci, de te-ai dezlipi odată de-acolo și te-ai apropia de mine, am visat de-atâtea ori cu ochii deschiși cum te-ntorci acasă și eu te aștept în prag, eu te dezbrac și eu te-mbăiez ca pe un copil, ți-aduc să măninci și eu stau rezemată de genunchii tăi, nu ne spunem nimic și numai ne sorbim din ochi, arar tu îmi dezmierzi părul și eu îți sărut mîna, de ce te uiți așa la mine ? Nu pricepi că eu n-am nici o vină ?

— *Această femeie a trădat, justiția mea nu cunoaște mila, această femeie trebuie să moară !*

— Pentru Dumnezeu, spune ceva, de ce taci ? continuă femeia să se lamenteze. Bate-mă, ucide-mă, plătește-mi oricum, dacă socotești că trebuie să-mi plătești neapărat ! Orice, numai vorbește ! Dă-mi un semn că ești yiu, altfel înnnebunesc, m-auzi ?

Filip se mișcă în sfîrșit, dar nu pentru a oferi certitudinii femeii. Femeia nu-l mai interesa, femeia constituia acum pentru el un simplu obiect, ca o figură de metal din acelea de la bilci (pasăre, lighioană, mireasă) în care tragi și nimerești, mireasa dansează, lighioana dă din coadă, mulțimea de gură-cască aplaudă. Filip simțea însă nevoia să se confrunte cu lucrurile care-i aparținuseră cîndva, nimicurile între care se mișcase și visase, de care războiul

il despărțise atât de brutal. Când femeia după care gonești o viață întreagă, ca după o iluzie, încetează să mai existe, cu ce altceva să te mulțumești decât cu cinstea lucrurilor de rînd ?

— Filip ! șopti atunci femeia, sincer înfiorată, ispitindu-l. Te rog, Filip !

Dar el n-o auzi, fiindcă nefericirea venea să-l întîmpine cu alte flamuri negre de peste tot. Pe un perete zări o acuarelă, acuarela reprezenta o balerină, balerina era Alexandra lui, iar cartonul era semnat cu două inițiale și o dată calendaristică dinainte, cu mult, de presupusa lui moarte. Pe măsuta toaletei, printre fleacuri femeiești, se găsea o hîrtie mototolită, un program de cinematograf la un film german. Filip netezi hîrtia și află că cineva a venit, a constatat că nu e acasă, a plecat, dar va reveni a doua zi, datindu-și firește și acesta (sub semnătură indescifrabilă) incursiunile pe aici. În sertarul deschis al noptierei se afla cartonajul unui pachet de țigări, în pachet doar o țigară, iar pe învelișul cutiei numele ei și numele altuia, repetat de cîteva ori, mereu în suprafața altor inimi săgetate de arc. Apoi o carte, autorul și titlul nu-i spuneau nimic, în orice caz cartea aceea nu figurase vreodată în biblioteca lui, o răsfoi la întîmplare, era o antologie de anecdote scabroase englezești, pasaje întregi erau subliniate cu roșu și comentate de mîna ei, în replică de mîna unui al patrulea, toți se pare că aveau mania datării și a autografelor. Toate la îndemînă și toate relevînd o femeie necunoscută lui, care doar în altă viață va fi fost a lui, el nici memoria acelei vieți n-o mai avea.

— *Justiția mea nu cunoaște mila, această femeie trebuie să moară !*

— Filip ! se auzi strigat pentru a doua oară.

Se întoarse foarte alene, îi stăruia pe buze același zîmbet : de astă dată puțin crispat și obosit. Femeia se găsea acum în picioare, în mijlocul odăii, la doar patru pași înaintea lui. Femeia i se arăta acum cu întreg trupul gol,

într-o ațîtare căreia calculul și inconștiența specifică îi sporeau intensitatea. Însuși gestul abia schițat de a acoperi ceea ce nicicum nu se putea acoperi doar cu două miini ascundea intenția de a hipnotiza șoarecele pe îndelete și definitiv. E adevărat că sînii erau acum mai lăsați, cu spațiul dintre ei mai larg, dar suficient de grei și patetici ca să descleșteze din neființă și piatra. E adevărat că pîntecul nu mai avea netezimea nervoasă de odinioară, aproape adolescentină, dar în crucea coapselor se adunau încă suficiente ispite ca să scoată din minți pînă și un ascet. Femeia aștepta neclintită în picioare, neverosimil de albă în lumina crudă a lămpilor, oferindu-se ostentativ și conștientă de gloria cărnii sale, ca-n vremurile imemoriale cînd apariția ei, așa, era suficientă să-l piardă pe Filip.

— *Această femeie trebuie să moară !*

Atunci descoperi, chiar sub o cută a rochiei de doliu, pistolul. Cel ce va fi fost aici, al cincilea, al șaptelea, al nouăzecilea, tot uitase ceva și ar fi avut motive puternice să se întoarcă. Cine știe ce domnișor sclifosit de pe la partea sedentară a regimentului sau rătăcit pe aici, dintre războinici, în drum spre front ! A venit, s-a îndestulat, a plecat. La suita celor fără număr din trecut, acestuia îi fusese destinat să aducă nu numai revelarea cumplitudinii adevăr, presupunînd că fără el femeia s-ar fi priceput să înlătore rapid semnele celelalte ale vinovăției, ci și unealta cu care urma să se plătească adevărul.

Filip se aplecă și ridică pistolul. Era o jucărie mică, de metal negru, cu aplicații de sidef alb pe prăsele. Atît de gingaș că te și temei să nu se topească în palmă, tocmai bun pentru asemenea distracții.

— Nu ! urlă femeia și se dădu, înfricoșată, înapoi. Nu mă omori ! Nu mă omori !

Filip o mai privi o clipă, zîmbi la fel de trist și obosit : *Această femeie trebuia să moară, această femeie a murit ! A murit ! A murit !* Virî apoi pistolul în buzunar și ieși pe nesimțite, așa cum și întrase...

O singură întrebare se mai punea, și la această întrebare nu era decît un singur răspuns.

Își petrecuse restul nopții și bună parte din ziua următoare dormind în cîmpul de la marginea orașului. Se aruncase în somn cu voluptatea oarbă a celor care caută, într-un act desperat, neantul. Nu-l găsisese, conștiințele nu mor decît odată cu trupurile respective. Dacă e adevărat că fiecare oră de somn e un acordat morții, în nenumăratele etape pregătitoare pentru moarte, somnul lui fusese dimpotrivă un continuu proces agitat cu reprezentarea Alexandrei. Femeia îi apăruse în vis mereu în altă ipostază — întinsă pe pat ori dreaptă în mijlocul odăii, prăbușită peste sicriul lăzii de campanie ori șezînd comod într-un fotoliu și citind aceeași carte de anecdote nerușinate, pieptănîndu-se goală înaintea oglinzii ori coborînd din cadrul acuarelei și dansînd, așteptînd în cadrul ușii dormitorului să-i vină nu știi cine sau lepădîndu-și singură veșmintele de doliu, ca să rămînă goală în fața nu știi cui — dar avînd mereu o gaură de glonte în piept, ca pe un trandafir roșu, și întrebînd : *Acum ce-ai să faci ?*

Întrebarea avea să-l chinuie și după ce se trezi din somn, rostită însă de astă dată, la infinit, ca pe o placă uzată, de mecanismul propriei sale minți : *Acum ce-ai să faci ? Acum ce-ai să faci ?* — fără să-și dea seama dacă întrebarea se referă la întîmplările din timpul nopții sau la drumurile lui viitoare. Cel puțin de-ar fi fost convins că n-a omorît-o, s-ar mai fi liniștit, eliminarea acestei probabilități ar fi exclus și obiectul remușcărilor. Întrebarea s-ar fi limitat în acest caz la o singură suferință : *Ce-ai să faci cu viața ta pe mai departe ?*

Ciudat cum întrebarea, considerată exclusiv din acest punct de vedere, îl calma. De parcă întrebarea s-ar fi adresat altcuiva, care trăia în el dar nu era el, care avea

amintirea unor anume fapte dar putea la fel de bine să le nege, care orbecăia printr-un fel de labirint dar pe care tocmai el (cel viu) îl conducea spre ieșirea salvatoare. La urmă urmei, și-așa avea senzația că planurile real și ireal se confundă, trecutul trece insesizabil în prezent și prezentul se sublimează în trecut. Poate că nici n-a fugit de la regiment și deci prietenul său Toma n-are ce să-i reproșeze, poate că nici n-a intrat pînă acum în oraș și deci participarea la propria-i înmormîntare ține de hazul arbitrariului, poate că nici n-a fost acasă și deci n-avea cum să fi luat cunoștință de trădările Alexandrei, tot ce i se pare a se fi întîmplat aparținînd mai degrabă acelor reziduri ale subconștientului de care un om întors din război nu va scăpa niciodată. Se și imagina îndreptîndu-se spre oraș *pentru prima oară după trei ani de război și ducîndu-se acasă*. Îi plăcea să constate că nevastă-sa nu poartă doliu și-l întîmpină înmărmurită de emoție, se repede apoi în brațele lui și-l strînge pătimaș, rîde și plînge deopotrivă : *Sunt atît de fericită că te-ai întors ! Atît de fericită, dragul meu drag !* Zadarnic va căuta el pe pereți și-n sertare, pe sub pat și-n tre foile cărților semne ale vinovăției femeii, nu va găsi nimic, cîntea îi stă înscrisă pe obrazul ofilit de dor și-n lăcomia cu care-l va dezbrăca, nebună, în lumina beată a zilei, sfîșiindu-i ca o fiară carnea și înclătîndu-se desperată de trupul lui : *Filip, n-am să te mai las să pleci nicăieri. N-o să mai am răbdarea s-aștept vie să te-ntorci și din războiul ăstălalt. Mai bine moartea, acum, să murim împreună, decît...* Ce-ar însemna asta atunci, nebunia ei ce-ar vrea numaidecît să justifice ? Așteptarea lungă de trei ani, sau conștiința evidentă a trădării ? Ar dispărea cu totul amintirea acuarelei de pe perete și semnele altor popasuri nocturne, ale altora, pe acolo ? Vorbele ei de dragoste și scîncetele ei de falsă fecioară : *Nu, te rog, te rog ! Ce faci ? Ce faci ?* — cui i-ar fi de fapt adreșate și-n ochii ei imaginea cui, altul sau alții, ar pîlpîi ? După asta, extenuați, n-ar constata că de

fapt n-au ce-și mai vorbi și nu le-ar fi silă, reciproc, de prezența celuiilalt alături, scandaloasele, acuzatoarele amintiri nu vor sări iar pe pereți și prin sertare, să-și ocupe vechiul loc în istorie și să le otrăvească viața pînă la sfîrșitul vieții cu permanența lor fictivă (chiar dacă între timp au fost arse, chiar dacă au fost aruncate lă lada de gunoi) și, cînd nervii nu vor mai rezista la asaltul atîtor fantasme, nu tot strangularea sau împușcarea să constituie plata ?

— *Dar am și omorît-o ! strigă în sinea sa Filip. Nu mai am la cine mă-ntoarce. Orice joc deșăntat al imaginației poate fi mai primejdios decît adevărul însuși. Femeia nu mai există, am omorît-o azi-noapte, acum doar eu exist, doar pe mine mă privește această întrebare : Ce-ai să faci cu viața ta pe mai departe ?*

Întrucît îngerul scosese sabia din teacă, lui Filip nu-i mai rămînea decît s-accepte lupta. Chiar dacă toate șansele erau de partea îngerului, n-ar fi vrut să-i dea satisfacția de a-l vedea fugind din calea lui. De ajuns că fugea de propriu-i trecut, de sabia ticălosului care-i ațînea din nou calea nu se mai temea. Doar mai avusese de-a face cu el, pe durata celor trei ani de război în Rusia, și-i cunoștea vicleniile de spadasin :

— *N-ai să mă doborî tu pe mine, băiete ! Pot face prinsoare pe ce vrei — de cad eu, îmi iei sufletul și mi-l duci în iad ; de cazi tu, nu-ți cer decît o femeie care să mă iubească și să-mi fie credincioasă. Te prinzi ?*

Lui Filip i se păru că și aude un mic hohot de rîs, că și vede înscris cu vîrfu! săbiei pe pămînt :

— *Da !*

Atunci printre ierburi se auzi un foșnet și apăru Alexandra. Smulse sabia din mîna îngerului și încercui cuvîntul decisiv înscris pe pămînt. Voi să-l și taie cruciș cu două diagonale, dar vîrfu! săbiei se frînse.

— *Prea tîrziu ! spuse Filip.*

Îngerul, alături, se ghemuise cu genunchii la gură și zîmbea. Își tot petrecea privirea de la unul la altul și zîmbea amuzat. La rîndu-i, Alexandra îi zvîrli înapoi sabia boantă, pe care îngerul o prinse fără dificultate, și constată amar :

— Doi împotriva mea ! Sunteți mulțumiți ?

Îngerul tăcea, jucîndu-se nepăsător cu ciucurii săbiei. Filip sta rezemat de trunchiul unui copac și fuma. Căuta pierdut peste apa lacului, spre o barcă rătăcind pe valuri, a nimănui, sau poate ocupată de alte umbre la fel de năpăstuite ca și ei. O văzu pe Alexandra apropiindu-se și tresări. N-avea nevoie de ea, se temea de mîngîierile ei. Ochii lui fulgerară scînteii, și femeia încremeni locului ca de piatră.

— Filip, întrebă, e ultimul tău cuvînt ?

Urmă o clipă de gol, ca o șovăire.

— E ultima mea hotărîre, se grăbi Filip să răspundă.

Femeia își mușcă buzele, crispată.

— Din desperare o faci ?

— Din nevoia de a-mi rămîne credincios pînă la capăt.

— Cînd ai pornit spre mine, lepădîndu-te de ceilalți, nu-ți erai credincios tot ție ?

— M-am înșelat.

— Asta s-a-ntîmplat abia ieri, nu te-ai schimbat prea repede ?

— La mijloc a fost o noapte întreagă de gînduri.

— Eram totuși visul tău cel mai de preț, alături de mine gîndeai să-ți realizezi și celelalte visuri părăsite din cauza războiului... Ce o să fie cu ele acum ?

— Au murit odată cu tine.

Femeia se clătină, ca sub arsura unei dureri ascunse. Își recăpătă însă repede calmul și spuse cu oarecare uimire :

— Filip, dar tu nu poți trăi fără visuri !

— S-au și născut altele, între timp. Dar în legătură cu Altceva, cu Alticineva. Așa că voi avea la cine și la ce să mă-ntorc după război.

Femeia și-aruncă fără să vrea privirea asupra personajului ghemuit alături și zîmbi ciudat. Întrebă :

— Crezi că tocmai el îți va da femeia la care visezi ?

Filip ridică din umeri, disprețuitor :

— Oricare alta îmi va fi mai necesară decît tine.

— Ce virtuți ar trebui să aibă, ca să se bucure de alegerea ta ?

— Exact virtuțile pe care tu le-ai pierdut într-o singură oră.

— Te-ai gîndit totuși că ora mea de slăbiciune, dacă vrei s-o numești așa, a coincis cu însăși ora slăbiciunii tale ?

— N-o să fiu mai înțelegător din cauza asta.

— Dar loial poți să fii ?

— E destul că te dezleg de orice obligații față de mine.

— Fără să te-ntrebi cît de săracă rămîn ?

— Întreabă-te, mai bine, cît de sărac plec eu la război.

Pe obrazul femeii se așternu o paloare grea și ochii i se umeziră de lacrimi. Schiță intenția să se apropie, întinse chiar mîna să prindă mîna lui Filip. Dar Filip o refuză cu brutalitate, și gestul femeii rămase frînt la jumătate. Femeia nu mai îndrăzni alt gest și oftă adînc :

— Chiar n-ai să mă ierți niciodată ?

Omul tăcea, împietrit.

— Filip ! imploră femeia. Te rog !

— Cel puțin de mi-ai spune numele acelui om, replică Filip.

În ochii femeii sclipi lumina unei speranțe.

— La ce ți-ar folosi ?

— Să știu pe cine va trebui să desfid, sau săucid !

Ingerul, atunci, se ridică brusc în picioare și înfipse sabia în pămînt. Alexandra scoase un țipăt și se dădu înapoi înfricoșată. Pe pămînt, de jur împrejurul vîrfului

săbiei, iarăși întreg, se desenase chipul unui bărbat. Dar Filip se chinuă zadarnic să-i descifreze trăsăturile mîzgălite pe țărînă, chipul omului rămînea confuz și misterios...

Nu mai era nimic de făcut, Filip reveni în oraș. Cumpără un pachet de țigări și intră într-o frizerie să se bărbierească. Se privea neclintit în oglindă și zîmbea. Frizerul, desigur neobișnuit cu asemenea clienți, îl întrebă de ce zîmbește. Filip nu socoti necesar să-i explice și continuă să privească, de fapt zguduit, oglinda. Pe front, în Crimeea, fusese obligat să asiste la executarea unui om. A unui ofițer tinăr și frumos, pentru un motiv care ulterior se dovedise a fi o nemernică și ireparabilă eroare. În ajunul execuției (și amănuntele scurtei convorbiri se răspîndiseră ca fulgerul în toată zona, dîndu-le cu atît mai mult asistenților sentimentul grozăviei ce urma să se consume), procurorul diviziei îl întrebasese pe ofițer dacă are cumva vreo ultimă dorință, așa scrie la regulament și regulamentul trebuie respectat. *Da !* răspunsese condamnatul la moarte. *Să mă bărbieresc și să beau o cană cu lapte bătut !* Dorințe care-i și fuseseră împlinite.

Dar lui Filip nu-i plăcea laptele bătut, aprecia dimpotrivă coniacul de Segarcea și vinul de Târnave. Așa că, ieșind din frizerie, se opri pe marginea trotuarului să se orienteze, în căutarea unei cîrcumi. O găsi, cîrciuma își lăfăia firma cîțiva pași spre centru, pe partea cealaltă a străzii. Filip trebui să mai zăbovească un timp, fiindcă strada fu deodată invadată de o coloană de căruțe militare și tunuri de infanterie, cai samarizați cu lăzi de muniție și soldați împovărați pe umeri cu piese de armament greu. Recunoscui oameni din propriul său regiment, se-ndreptau spre gară, unde probabil avea loc îmbarcarea pentru front. Orașul privea tăcut defilarea coloanei, de la balcoane se aruncară cîteva flori răzlețe, dar soldaților nu le fu la îndemînă să le prindă, le zdrobiră caii sub copite.

Filip intră în cămăruță și nu se miră să-l vadă pe Toma bînd singur la o masă. Nici Toma nu se miră văzîndu-l și luînd loc la masa lui, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic între ei, de parcă Filip s-ar fi dus doar după țigări și era firesc să se întoarcă. Lui Toma îi rîdeau ochii, bucuros totuși că-l reîntîlnește, și se grăbi să-i toarne vin în pahar.

— Ei, cum a fost noaptea ta de nuntă ?

Filip dădu paharul peste cap și-și șterse buzele.

— Nimic deosebit, spuse el în doi peri.

— Arăți grozav ! Se vede cît de colo că ai avut o noapte plină.

— Găsești ?

— Sunt convins. De altfel și eu sunt în al nouălea cer, am avut și eu azi-noapte o aventură. Să-ți povestesc ?

— Umple paharele !

Putîn îi pasă lui de aventura celui alt ! Tîrfe găsești pe toate drumurile, apar ca ciupercile (mai ales în vremuri de război) chiar și-n case foarte onorabile. Se vede treaba că anumite femei afirmă din plin acel instinct, feroce și filantrop, potrivit căruia oferă amatorilor cele mai ieftine iluzii, iar lor își satisfac orgoliul de a fi posedat niște oameni aparți. Cînd te gîndești că multe ni se dăruiesc, înainte de plecarea noastră pe front sau în plin război, numai fiindcă mîine nu vom mai fi, iar noi vom duce în veșnicie amintirea lor ultimă, e explicabil de ce nici noi și nici ele nu mai stăm să alegem. Parcă actul posesiunii e altceva decît demonstrația spaimei pe care o parcurgem de-a lungul anilor maturi, cînd ne-agățăm unii de alții și ne pierdem unii în alții, sperînd că timpul se va opri în loc și ni vom face, astfel, să dispară dintre noi gîngania morții ? Filip gîndea toate acestea furios și scîrbit, fiindcă Toma (nevinovat și inconstient) venea cu aventura lui să vîre cuțitul într-o rană încă deschisă. Cum să-i interzică însă lui Toma plăcerea de a povesti, cînd nu i-ar fi putut închide gura decît cu aruncarea adevărului

pe masă ? *Noaptea mea de nuntă a fost de fapt singeroasă. Am descoperit că nevastă-mea mă-nșală și am omorît-o !*

Paharele erau pline, ciocniră și băură. Filip zîmbi :
— Și acum dă-i drumul, băiete ! Sunt numai ochi și urechi.

Nu era chiar așa, o vreme nu-i acordă nici o atenție. Toma povestea cum ajunsese în zona regimentului și cum comandantul le dăduse liber pînă a doua zi. Unii refuzaseră această porție de libertate echivocă și rămăseseră să doarmă cu soldații pe cîmp. Alții o acceptaseră însă frenetici și porniseră în oraș, să caute o casă de curve. Toma se despărțise de aceștia din urmă chiar la intrarea în oraș, preferînd surprizele hazardului. Hazardul era însă capricios și-l ducea tot pe căi neumbrate. Dacă l-ai fi întrebat, nici el n-ar fi știut ce vrea. Poate un necunoscut cu care să bea un pahar de vin sau o necunoscută cu care să discute pînă-n zori. Să bea sau să discute, și să se despartă la fel de străini. Toma pretindea că-i place uneori jocul acesta gratuit, al comunicărilor singulare și vagi, care nu te obligă la nimic, dar care-ți lasă pe suflet ceva din parfumul florilor presate, a căror amintire nu reușești niciodată s-o localizezi. Se întunecase, și orașul cu atît mai mult se interzicea oricărei invitații la dialog. Toma băuse de unul singur într-o circiumă și gîndea să se-ntoarcă la regiment. Dacă zeii hotărîseră ca ultima lui noapte dinainte de a pleca în acest al doilea război să fie goală, poate-i mai bine așa ! Cînd pleci la război e greu să te împovărezi cu amintirea nu știu cui, sau cu promisiunea că vei fi așteptat. Dar iată că, străbătînd parcul orașului, să iasă în șoseaua mare, auzise pe cineva plîngînd. Se apropiase intrigat și descoperise, pe o bancă, o femeie care plîngea. Femeia era îmbrăcată în doliu.

Atunci Filip tresări și-și ridică ochii din pahar. Privirea lui eră acum umbroasă și țîntea avidă lumina ochilor lui Toma.

— De ce te uiți așa la mine ?

— Nimic ! șopti Filip și, ca să-și disimuleze curiozitatea, dădu paharul peste cap. Nimic ! reluă. Te ascultam.

— Adevărul, spuse la rîndul său Toma, e că de-abia acum începe toată povestea. Să continui ?

— Dă-i drumul !

Și-n clipa aceea Filip se lăsă lansat pe o orbită amețitoare. Relatarea aventurii lui Toma se grefa pe propria-i tragedie ca o mască zîmbitoare pe un obraz desfigurat. Elemente doar tangente și uneori date comune foarte precise îl îndemneau să ție : *Acesta-i omul care s-a culcat azi-noapte cu nevasta mea !* Alteori însă amănuntele erau cu totul diferite, răsturnînd dintr-o dată tot vechiul eșafodaj al proiectărilor în conștiința lui. și atunci Filip răsuflea ușurat : *Nu ! M-am înșelat, e vorba de altă femeie !* Pentru ca imediat coincidențele să-l scoată din sărite, suita contradicțiilor să țeasă în jurul lui o pînză de păianjen din ce în ce mai groasă, planurile real și ireal din nou să fuzioneze și el să n-o mai poată detașa pe nevastă-sa de reflectarea celeilalte, în asemenea măsură încît se și întreba dacă Toma nu cumva anume amestecă planurile și introduce contradicții în povestire, ca să-l deruteze și să-l batjocorească, plătindu-i în felul acesta (cu propria-i monedă, carnală și dulce) pentru trădarea prieteniei în care Toma crezuse.

Dar privirea lui Toma era sinceră și senină, cel mult ușor înfiorată de suava reverie a evocării.

Toma povestea că toate eforturile lui de a liniști femeia și de a o determina să discute cu el se dovediseră inutile. E adevărat că femeia încetase să plîngă, socotind poate prezența străinului alături un prejudiciu adus nevoii sale de singurătate, dar se refuza cu încăpăținare oricărei comunicări. La un moment dat se ridicase, fără cuvînt, și plecase. Reacția lui Toma fusese promptă, deși nu urmărind vreun scop obscur, așa cum el ni se impune adesea în legătură cu femeile singure și descoperite fără apărare.

Toma o reținuse, prinzându-i cu autoritate brațul, și-i spusese : *Nu te pot lăsa în halul ăsta. Cine știe ce prostie ești în stare să faci ! Atunci femeia se eliberase din strînsoarea lui și rostise : În cazul acesta, vino cu mine ! Dacă nu te temi de o femeie singură, vino cu mine ! Dar cu o singură condiție : nici o întrebare ! Nici cum mă cheamă, nici ce este cu viața mea, nici de ce mă port cum mă port ! Mîine dimineată ne despărțim și nu ne mai cunoaștem. Dacă vei avea puterea să uiți, cu atît mai bine ! De acord ?* Neașteptata propunere, oricît de senzațională prin simplitatea cu care fusese exprimată, îi dăduse totuși un sentiment de inefabil și fantast. Îndeobște nu agreea femeile care se oferă orbește, lupta pentru a cuceri o femeie proporționează geometric și plăcerile biruinței, chiar dacă biruitorului i se pune pînă la urmă nota de plată pe masă. Dar aceasta se înfășura în prea adînc mister, cu nuanțe de straniu care depășeau condiția unei femei oarecari, pentru ca explorarea misterului să nu merite orice sacrificiu. La urma urmei, în ce primejdie l-ar fi putut eventual împinge (Toma n-avea de ce se speria, doar avea pistolul în buzunar) și ce i-ar fi putut cere mai mult decît obișnuit cere o femeie în asemenea circumstanțe ? O urmase docil, femeia tot nu răspundea la întrebări, indiferent de banalitatea sau semnificația lor ; încercase cel puțin să și-o reprezinte, dar femeia purta vâl, iar imaginația oricît de febrilă se izbea de realitatea doliului ca de o materie impenetrabilă : riscurile nu mai țineau acum de imprevizibilul vîrstei sau al frumuseții, ci de acel lent proces de acumulare în carne și în sînge care-l durea ca un foc. Se pare însă că nici femeia nu rămăsese în afara acestei contagiuni oculte prin care două trupuri, străine la un moment dat, dar pornite alături pentru același scop, se caută reciproc și se pregătesc pe îndelete, la tensiuni identice. Toma avea să-și dea seama de asta, firește, abia în clipa în care, ajunși acasă, nu-și

mai putură suporta hainele pe ei și jocul paralel al morții începu.

Din clipa aceea Toma nu mai păstra nici o amintire, furiile ei de femeie văduvă se ciocniseră de furiile lui de om întors din război, intenția lucidă de a dezlega misterele identității femeii se subordonaseră singurului mister veșnic care ne topește, după nu știu ce legi diabolice, trupurile unul în altul, al nostru și al femeii pe care o avem. Când a adormit sau când a murit, cât a dormit sau cât a zăcut mort în brațele ei, Toma nu-și aducea aminte. Atît își mai amintea — că, trezindu-se, femeia nu era nicăieri. O strigase, o căutase, femeia nu era. Toma găsisese ușa deschisă și plecase.

— Asta e tot ! sfirși de povestit Toma. De azi-dimineață umblu ca năuc.. Tot mi se pare că am visat.

— Interessant ! murmură Filip.

— Dar n-am visat, strigă cu înverșunare Toma. Înțelege ?

— Interessant ! repetă Filip.

Își simțea gura uscată și-și mușca buzele, să nu vadă Toma că buzele-i tremură. Ardea carnea pe el și-l mistuia o sete grozavă, deși băuse pe toată durata povestirii și tot ar mai fi băut, dar nu era beat și ar fi vrut să fie, ca să poată urla : *Tu ai fost ! De ce tocmai tu ?* N-avea însă nici o certitudine, se lăsa convins o clipă dar se nega singur în clipa următoare, cum să smulgi adevărul dintre atîtea confuzii și, la urma urmei, la ce i-ar sluji adevărul ? Orgoliul lui nu suferea, dar cât de ușor i-ar fi fost să țipe în gura mare ceea ce bărbații îngroapă îndeobște sub grămezi de compromis, minciună și ipocrizie ? Admițînd că acesta ar fi adevărul — Toma nu era vinovat de nimic, n-avea de unde să știe că necunoscuta fusese Alexandra lui și patul în care se culcase cu ea fusese patul lor conjugal — cum să-i ceri socoteală și, de pildă, să-l împuști ? Cu ce ochi totuși te-ai uita după asta în ochii lui — doar îi ești prieten, i-ai salvat cîndva viața pe front, chiar și ceea

ce gîndește azi gîndește datorită ție ? El însuși, Toma, nevinovatul vinovat, ultima picătură de otravă în paharul prea plin, fără de care poate că Filip n-ar fi aflat niciodată nimic, admitînd că acesta ar fi adevărul, cu ce ochi și-ar privi prietenul în ochi ? Amîndoi, deopotrivă, cum să ducă toată viața pe suflet tortura unui asemenea blestem ?

— Ascultă, Toma ! Spuneai adineauri că ai fi gata să juri că n-ai visat, pe ce te bizui ?

— Pe simplul motiv că trăiesc cu picioarele pe pămînt, răspunse Toma. Și nu-mi închipui că războiul m-a înnebunit în asemenea măsură, încît să nu mai pot deosebi visul de realitate.

— Așadar, nici un amănunt ?

— Concret, nici unul. Am stat tot timpul pe întuneric.

— Vrei să spui că n-ai văzut-o la față ?

— Ba nu ! am văzut-o, o miime de clipă, într-un timp de odihnă. Stăteam întinși pe covor, toate cîte s-au petrecut pe covor s-au petrecut, am vrut să fumez și am aprins bricheta, mi-a stins-o imediat.

— Cum arăta ?

— Prea mare lucru n-am distins. În orice caz, tinăra și, cred, foarte frumoasă.

— Ce păr avea ?

— Parcă roșcat, destul de aspru.

— Ce ochi avea ?

— Cred că negri. Da, negri, sunt sigur. Parcă fulgerau scînteii, cînd mi-a stins bricheta.

— Era mică, era înaltă ? Asta se constată și pe întuneric, cum era ?

— Înaltă și trupeșă. Într-un fel, aducea cu o statuie.

— Dacă ar fi să între acum pe ușă, împreună cu alte șapte femei, ai recunoaște-o ?

— Știu eu ? ! Poate numai din instinct.

— Lasă instinctele. Altfel.

— Nu !

— Dar dacă, prin absurd, ar fi să te culci într-o singură noapte, sau opt nopți la rînd, cu opt femei deosebite, ai putea-o descoperi pe aceea de azi-noapte ?

— Poate că da. Doar știi bine că femeile au, fiecare, un mod aparte...

— Amănunte, Toma ! Dacă pe aceea de azi-noapte ai recunoaște-o după un anume amănunt ?

— Da, mi-aduc bine aminte. Avea o aluniță pe ceafă, chiar la încheietura omoplaților.

— Sigur ?

— Sunt amănunte care nu se uită niciodată. Zadarnic le cauți la alte femei, nu le mai găsești la nici una.

— La ce oră a început aventura voastră ?

— Zău că nu știu. Timpul încetase să mai existe pentru mine.

— La ce oră s-a sfîrșit ?

— Nici asta nu știu.

— Cum îți explici dispariția ei ?

— Poate că totuși nu dispăruse. O fi stat pe undeva ascunsă și nu mai avea chef să-mi răspundă.

— De ce n-ai aprins lumina, s-o cauți ?

— Am căutat-o, dar tot pe întuneric. Am răsucit comutatorul, dar casa n-avea lumină. Probabil era stricată siguranța.

— Bănuiesc că ți-ai aprins bricheta, odaia sau odăile în care ai căutat-o nu ți-au lăsat nici o amintire ?

— Odăi ca toate odăile. Sau dacă vrei, într-una, care dădea spre o verandă, pe un șevalet, o pînză abia începută.

— Altfceva ?

— Tot acolo, pe o etajeră, fotografia unui bărbat.

— Ai privit fotografia atent ?

— Nu m-a interesat... Rîse deodată și întrebă : Nu te supăra, Filip, de ce mă supui la un interogatoriu alit de minuțios ?

— Ca să-ți întăresc convingerea că n-ai visat.

Acum lucrurile se clarificaseră, în măsura în care câteva date concrete puteau delimita o realitate de altă realitate. Nevastă-sa era mică de statură și avea trupul gingaș, ca de adolescentă ; părul îi era negru mătăsos, în plete lungi, dezordonate, până pe umeri și ochii verzi ; avea și ea o aluniță (toate femeile au ?), dar a ei se afla sub sînul stîng, aurie, rotundă cît o boabă de năut ; casa lor n-avea nici o verandă, cu atît mai mult n-o știa pe nevastă-sa pasionată de pictură ; aventura nevastă-si în pat se desfășurase, nu pe covor, patul era zvîrcolit de patimi, iar în casa lor lumina ardea : *Nu, femeia aceea n-a fost nevasta mea !* Ar fi avut acum toate motivele să fie calm, să fie fericit, se spulberase cel puțin incertitudinea în legătură cu prietenul lui, din cauza celorlalți n-avea nici un motiv să sufere. Deși ceva tot nu era clar : *Minte sau nu minte Toma ? Datele referitoare la acea femeie sunt sau nu sunt exacte ?* Și iarăși își spunea că nu el îl forțase pe Toma să vorbească, deci Toma n-ar fi avut de cît minți, Toma nu știa și nu va ști niciodată ce s-a petrecut între el și nevastă-sa — va reuși totuși el să scape de gîndul că Toma, în alt timp și-n alte circumstanțe, i-a avut nevasta, ar fi putut s-o aibă ?

— He, ducă-se ! oftă atunci Toma. Crezi că e cazul să duc dorul la ce a fost ?

— Depinde ! șopti mohorît Filip.

— Nu, nu ! Cel puțin acum, nu ! Războiul, acum, pentru mine... Șovăi, parcă amenințat de o presimțire, și începu să ridă. La ce dracu' tot despre mine vorbesc ? Tu de ce nu-mi spui nimic despre noaptea ta de nuntă ?

Filip își înălță ochii din pahar și-l scrută atent :

— Chiar te interesează cum mi-am petrecut eu cea-de-a doua mea noapte de nuntă ?

— Firește ! se miră Toma. De ce nu ?

— Atunci află, prietene, că n-am avut parte de ea. Degeaba am fugit dintre voi. Nevastă-mea a murit.

Toma împietri, cu paharul la gură.

— Nu se poate ! Mă lași atîta vreme să-ți povestesc timpniile mele, și tu... Cum ? De ce ?

— S-a sinucis !

Lăsa anume un timp, să constate efectul senzaționalei declarații pe obrazul lui Toma, și zîmbi în sinea sa văzîndu-l deodată palid. Reluă apoi zguduît, convins el însuși că spune adevărul :

— Ți-aduci aminte cînd tembelii ăia de la regiment ne-au dat morți pe-amîndoi ? Cînd mi-au trimis acasă condoleanțele oficiale și lada de campanie ? Nevastă-mea n-a suportat știrea și s-a împușcat. Niciodată nu-și imaginase că va reuși să mîntă cu atîta nerușinare, foarte calm. Citea groaza în ochii celuiilalt și se bucura de reușita jocului pe care-l joacă. Scoase apoi, foarte cumpănit, pistolul din buzunar și-l puse pe masă între ei : Cu ăsta s-a împușcat ! preciză. Era convins că lovitura de teatru îl va scoate pe Toma din țițini, dar constată că apariția pistolului nu adăugase pe fața lui Toma nici un element nou de surpriză și oroare. De-aceea se și grăbi să întrebe, tot nu mai avea ce pierde : Toma, tu mai ai pistolul ?

— Da, desigur ! răspunse celălalt, oarecum intrigat, și i-l arătă. De ce mă întrebi ?

Dar Filip tăcu, lovitura eșuase. *Al cui totuși e pistolul acesta ?* Își turnă și bău, își turnă din nou și rămase cu paharul ridicat la înălțimea ochilor, privind prin pahar și zîmbind. Altădată vedea o singură ființă, nălucire obsedantă după chipul și asemănarea celei de-acasă, acum nu vedea decît licoarea tulbure, pustie...

— Acum ce-ai să faci ? întreabă Toma.

Celălalt tăcea, concentrat : *Acum ce-ai să faci cu viața ta pe mai departe ?*

— Filip ! stărui prietenul său.

— Aici, nimic ! răspunse Filip. Lăsa paharul pe masă și-și înălță fruntea. Vreau să știu la ce oră se pleacă dincolo, peste munți ?

— Deseară, la șapte.

(Mai fusese cîndvǎ o plecare. Conveniseră sǎ se despartă la uşă, simplu, fără cuvinte, după obiceiul de totdeauna. Alexandra totuşi spusese : *Ți-amintești de ghemul pe care i l-a dat Ariadna lui Theseu, sǎ afle drumul la întoarcere prin labirint ? Eu îți dau chiar viața mea, desfășoar-o după tine ! Ca sǎ nu te pierzi și sǎ știi cǎ la capătul celălalt sunt mereu eu...* Cînd a fost oare asta ?)

— *Poate numai am visat, e sigur c-am visat !*

Tocmai se dăduse semnalul pentru plecarea trenurilor militare de la rampă. În clipa aceea Toma îl făcu atent pe Filip asupra apariției unei femei foarte tinere lîngă ultimul stîlp al peronului gării. Femeia era îmbrăcată într-o rochie albă de voal și avea un mic trandafir roșu-incandescent prins pe încheietura corsajului, între sîni, ca o rană. Sta neclintită, rezemată de stîlp, apariție singulară în pustietatea tristă a gării, și privea dusă pe gînduri vagoanele cum defilează pe dinaintea ei.

— Pe cine o fi conducînd frumoasa asta ? întrebă Toma.

Era tot ce-i mai putea oferi lui Filip. adică nimic, sau mai precis minciuna unei iluzii de nimic, la această a doua și ultimă despărțire, femeia pe care atît de mult o iubise și-n al cărei devotament crezuse necruțător. Căzu chiar a doua zi, în prima luptă...

CAPITOLUL TREI

1

A avut o agonie lungă, inexplicabil de lungă pentru un trup sfîrtecat de schije, deși fără dureri. Fiindcă, pînă la sosirea mea aici, doctorul s-a-ngrijit să-l îndoape cu morfină, singura soluție de a-l trece pe lumea cealaltă pe nesimțite. Așa că toate ale sale dinăuntru sunt acum atrofiate definitiv, de un calm imperturbabil. Uneori, doar, cîte o șuviță subțire de sînge se mai ivește în colțul buzelor, semn că inima tot nu și-a încetat bătaia. Mă grăbesc să-i șterg sîngele cu o bucată de pansament și-atunci, atingîndu-i fără să vreau obrazul, simt cît de temeinic s-a statornicit neființa în ființa lui. Răceala specifică, un pic umedă, și rigiditatea pielii, ca de pergament, mă pun în contact nemijlocit cu însuși misterul care generează moartea. E limpede că nu se mai poate face nimic, oricît aş implora eu zeii să-l salveze. De altfel, doctorul nici nu gîndește să revină, prea mulți răniți au năvălit azi la postul său de prim-ajutor pentru ca, după o triere sumară, să se mai ocupe și de cei pe care-i socotește condamnați. Sunt singurul, așadar care-i asistă agonია și n-am la îndemînă nici o iluzie cu care să-l mint, parcă nu-mi dau seama că-i zadarnică orice iluzie ?

Dar nu certitudinea că e pierdut mă intrigă, ci nepăsarea cu care el își acceptă moartea. Faptul mi se pare cu neputință, ca o trădare declarată împotriva propriei sale naturi. Omul acesta care iubea cu atita frenezie viața, pe toate coordonatele și sinoidalele ei, care se bătea sălbatic pentru viață și nu admitea să se lase bătut, iată-l acum ingenuncheat și indiferent față de ingenuncherea lui. Zeci de muribunzi mi-a fost dat să asist, multora fiindu-le chiar confesorul de pe urmă, dar n-am întâlnit încă unul atât de anihilat sufletește mai înainte ca moartea biologică să se fi consumat. Ceilalți urlau și țipau, injurau și blestemau, plîngeau și cerșeau cerului îndurare, se agățau cu înverșunare de mine și mă implorau să-i salvez. În ultimă instanță, cînd presimțeau că-i gata să plesnească și ultima coardă a viorii lor lăuntrice, tot mai găseau puterea, printre lacrimi și vaiete, să-mi transmită vreun mesaj : *Spuneți-i Cutăreia să aibă grijă de copii ! Cutare să afle că m-am gîndit la ea pînă-n ultima clipă ! Spuneți-i Cutăreia că n-am iubit altă femeie în afară de ea !* — pentru ca imediat, odată despovărarea terminată și eliberată de orice obsesii, spaima din fața eternității pustii (ori populată de spectrele remușcărilor nerezolvate) să-i acapareze din nou, iar să țipe și să blesteme, camarazii aceia să-și dea sufletul crispați de durere și minie.

Numai omul acesta și-a lepădat armele și tace, nu vrea nimic și nici n-are ce să transmită, nu geme și nu plînge, s-a resemnat. S-a resemnat sau, dimpotrivă, e altceva ? Cine anume a intervenit între el și destin, obligînd destinul să-i iasă în cale înainte de termen sau pe el însuși împingîndu-l să se ducă de bună voie în ghearele bestiei ? Și muțenia lui încăpățînată, surprinzătoare, ce taină oare ascunde ?

Zace întins pe pămîntul gol, sub un salcîm, la numai cîțiva pași de tranșeea din care au fost alungați germanii. E acoperit peste pîntec, să nu i se vadă rănile, cu o foaie de cort. Mîinile și le ține lungite pe lîngă trup, țepene, și

doar degetele, înfiorate poate de pîlpiitul ierbii, tremură arar ca pe niște clape de pian. I s-a scos casca și, cum capul stă căzut pe spate, fără sprijin, privirile lui țintesc neclintite cerul. E singura relație ce pare că-l preocupă, nici o alunecare a privirilor spre foștii lui soldați din tranșee sau spre mine. Deși, încă din prima clipă a sosirii mele aici, am încercat să stabilesc o cît de înfîmă legătură cu el, rugîndu-l să se uite la mine și să mă recunoască, întrebîndu-l cum se simte și dacă dorește ceva anume. Eram pe deplin conștient de ridicolul vorbelor în asemenea circumstanțe, ce sens are să-ntrebi un muribund cum se simte și ce haz are să-i ceri comunicări speciale ? Pînă la urmă am renunțat. Mă mulțumesc să-l veghez în tăcere, dar tăcerea lui mă-nfricoșează. A ajuns oare în acel stadiu în care n-aude și nu mai vede nimic din lumea înconjurătoare, sau refuză să vadă și să mai audă ceva ? Chiar și pe mine să refuze să mă recunoască, și mie să refuze a-mi împărtăși ultimul său gînd ?

Faptul că aproape toți ceilalți, pe care i-am asistat în ceasuri asemănătoare, își strigau mamele ori nevestele și copiii, cu speranța poate că vor veni, era o dovadă că agonicii caută întotdeauna sursa primordială din singele și carnea căreia au fost plămădiți, ori se-aruncă desperați spre luminile plămădite din ei și menite să-i continue pe pămînt. Dar omul acesta nu cheamă pe nimeni ! Deși o are și el pe nevastă-sa, pe care știu c-o iubea nebunește, n-am întîlnit încă om mai dăruit ca el unei iubiri, despre nevastă-sa însăși spunea că n-ar fi conceput viața fără el. *Ne suntem fiecare celuilalt ca un fel de Ariadna !* Îmi mărturisise cîndva. *Fiecare poartă cu sine, prin labirintul acestor ani de război, firul vieții celuilalt. Ca să afle fiecare, după uciderea Minotaurului propriu, drumul întoarcerii la celălalt. Durînd iubirea noastră, vom dura și noi pînă la capăt. Pierînd unul, fiindcă nici moartea n-ar putea să ne despartă, va pieri și celălalt în aceeași clipă. Acesta-i legămîntul nostru de credință, acesta-i și bleste-*

mul nostru pentru fiecare în parte ! Cum e cu pufină atunci să tacă, să n-o cheme și, dacă pe ea însăși refuză s-o cheme, care să fie cauza refuzului său ? A-ncetat oare el să-și iubească nevasta, ea însăși moare odată cu el undeva ? A căzut ea oare victimă vreunui accident în țară, el însuși aici, la aceeași oră, nefiind decît victima nevinovată a păgînului lor legămînt ?

Nu !

De fapt, totul se desfășoară după alte legi, iar speculațiile mele sunt la fel de absurde ca și legile care l-au ucis azi pe el și nu pe mine, dar care mă pot ucide și pe mine într-o zi, la fel de arbitrar ca și pe el.

Un soldat venit din partea căpitanului m-anunță că la noapte schimbăm poziția, ocupăm o nouă bază de plecare la atac, la poalele *Oarbei*, toată noaptea noi și *Oarba* față în față, mîine dimineată reluăm atacul, să cucerim numai-decît *Oarba*. Asta-i totuna cu : *Pină la noapte trebuie să moară ! Chiar dacă nu moare, va trebui să-l părăsiți și să vă duceți la plutonul dumneavoastră, el va rămîne să moară singur !* Mi se pare nedrept și inuman, dar războiul e război, pînă ce ne va veni și nouă rîndul — morții cu morții și viii cu viii, și-apoi cîți n-au pierit uitați de Dumnezeu ca niște ciini, parcă mai are vreo importanță amănuntul ăsta, singur sau nu, în ce măsură va muri el mai împăcat știindu-se asistat de mine sau de lumea întreagă ? Nu cumva însăși prezența mea îl stingherește, n-ar fi mai bine să ne retragem lingă perete și să-i lăsăm pe agonici singuri cu ale lor ? E adevărat că unii vor preot, să-și descarce sufletul ; alții așteaptă să le vină cineva, abia după aceea își dau sufletul ușurați. Dar omul acesta continuă să tacă și să nu vrea nimic.

Totdeauna am cerut muribunzilor, ajunși la un pas de apele Styxului, să ne împărtășească descoperirile lor și să ne dezvăluie cine și cu ce cuvinte îi întîmpină la granița eternității, să ne înarmeze pentru această întîlnire cu Nu-Știu-Cine sau să ne găreanteze că n-ar trebui să ne mai

fie frică. Nici unul însă n-a fost în stare să se delaseze de propria groază și să ne comunice esențialul ! Fiindcă li se interzice să vorbească, fiindcă nu vor sau nu au ce comunica ?

M-aplec spre el, să-i șterg singele ivit din nou în colțul gurii, și-i constat ochii împăienjeniți de o mare tristețe :

— *Ce-i cu sufletul tău, omule ? Ce-ai vrea să despovărezi și nu poți, pe cine aștepti să vină și te doare sufletul că nu vine ? Ce vezi tu dincolo și cu cine de dincolo vorbești în sinea ta, ce-ai vrea să fac pentru tine și ce gîndești să-i transmit Ei ?*

Trebuie să-i dau iluzia că Ea a venit, s-a petrecut o minune și Ea se află aici; în locul meu. Îi cuprind o mîină într-ale mele, dar mina lui e rece și indiferentă ca de pămînt. Îi mîngîi fruntea, alene și tandru, dar fruntea lui e uscată și impersonală ca de pămînt. Îi caut inima sub veston, dacă mai bate, dar am senzația că pieptul lui e de pămînt și că sub pămînt nu bate nimic. Mi-e frică ! De ceilalți nu mi-a fost frică, erau alții, camarazii mei întimplători, dar alții, acesta-i cel mai bun prieten al meu și mi-e frică ! Mă uit la el și aud miile de fire nevăzute care ne leagă, din copilărie și de pe băncile acelorași școli, cum pîrîie și se rup, oare moartea din el să-și fi lăsat și-n mine sămînța ?

Tresar... prin grîu vine cineva. E un ghemotoc de băiat cu părul ciufulit și obraji mînjîți de marmeladă, cu pantaloni peticiți și genunchii zgîriați. De unde o fi răsărit, cum se face că a răsărit tocmai aici, pe cîmpul de luptă, și tocmai acum ? Băiatul se apropie și se uită într-un fel ciudat la omul întins pe pămînt, omul se uită la băiat și zîmbește...

— Pe el îl așteptai, omule ?

S-au recunoscut, dar nu-și spun nimic. Eu, cel puțin, nu aud nimic. Sunt bucuros doar că el zîmbește, pentru înțîia oară agonia lui e luminată de un zîmbet. Acum nu-mi mai este frică, băiatul n-a venit decît pentru el.

Băiatul care să vină pentru mine cine știe pe unde s-o fi jucând încă, în depărtarea copilăriei ? O clipă, și băiatul acesta de aici se apleacă spre omul prăbușit în iarbă, spre sine însuși adică, și-i viră mina în sin. Scoate la iveală o pasăre, o pasăre plăpindă, parcă-i gata să se topească în căușul palmei sale. Băiatul deschide larg pumnul, văd și eu pasărea acum, e roșie ca focul, n-am mai văzut pasăre atît de plăpindă și roșie ! Pasărea își filfue de cîteva ori aripile și urcă drept în sus, nu prea sus, cam la o înălțime de pom. Se rotește de cîteva ori în jurul omului culcat la pămînt, dîndu-i parcă onorul, luîndu-și parcă rămas bun. Apoi pornește săgeată și dispăre în nemărginirea de peste munți, la Ea, să-i anunțe ce s-a întîmplat pe Mureș. Încă o clipă, și mă întorc : băiatul nu mai este, s-a mistuit în pămînt...

Caut spre prietenul meu, prietenul meu e mort !

Atunci l-aud pe căpitan, sosit pe neașteptate în linia întîii :

— Pregătiți-vă ! Peste un ceas schimbăm poziția.

Ceea ce dovedește că prietenul meu a respectat întocmai programul războiului. Războiul poate să continue...

2

Dar nu-mi vine să mă despart de mormîntul lui, ceva din mine va rămîne pe vecie îngropat aici. Stau pe buza tranșei alături de căpitan și-i privesc neclintit mormîntul, aliniat chiar sub salcîm, în fruntea altor zece morminte de soldați căzuți odată cu el. Am senzația că ochii lui au străbătut prin țărîină la suprafață, immobili și triști ca înainte de moarte, și se uită țintă la mine. *Nici în pămînt n-ai liniște, omule ?* Căpitanul aprinde două țigări și-mi întinde una. Fumăm tăcuți, concentrați asupra aceleiași amintiri. Poate numai am visat, nici o minune dacă el ar apărea de undeva viu și ne-ar întreba cu oarecare aplomb :

Domnule căpitan, pe cine ați îngropat acolo sub salcîm, în fruntea acelor morminte, e ofițer ? Nu știu ce i-am răspunde, și gîndul acestei probabilități ireale mă îngheață. Timpul trece însă gol pe lîngă noi, mișcările oamenilor care se pregătesc de plecare aparțin parcă unei lumi din-afara realității noastre. Ar trebui să mă duc la plutonul meu și să mă dăruiesc pe istovite pregătirilor proprii, ca să uit. Să uit că prietenul meu cel mai bun a murit și să nu mă las dominat de teama că moartea, acum, vine probabil hoștește pe urmele mele.

Căpitanul îmi strînge ușor brațul și spune :

— Sincer, îmi pare rău !

Cuvinte ! Care n-au compensat și nu vor compensa niciodată viața unui om. De ce o fi simțind oare nevoia să vorbească, n-ar fi mai bine să mă lase în pace ? E toamnă și țipă cocorii deasupra noastră, le bănuiesc siluetele caligrafiate pe bolta cerească. Amurgul a căpătat o culoare violetă și e multă liniște, nici o primejdie deocamdată nu-și arată colții pe-aproape. De ce, atunci, n-am vorbi despre orice în afară de morți ?

— L-am prețuit mult pe prietenul dumitale, reia însă căpitanul. Se ferește să-i pronunțe numele, și asta îmi dă o impresie de neutralitate stranie față de fosta lui existență. Era un ofițer loial și curajos. Credea în necesitatea acestui război și-n fiecare acțiune de luptă punea o luciditate extremă. Nu-ți spun nimic nou, dumneata îl cunoșteai mai bine. Îi plăceau victoriile grele, dar ura sacrificiile inutile. Cu atît mai mult mă doare *hotărîrea* lui de a muri.

Mă-ntorc și-l fulger cu privirea. Cunosc această categorie de comandanți care, după fiecare luptă, simt nevoia (măcar față de ei) să-și absolve conștiința de orice mustrare eventuală. Cu mine însumi se-ntîmplă de fiecare dată la fel. Dacă însă pe mine n-a îndrăznit nimeni să mă înfrunte pînă acum, eu nesăvîrșind greșeala pe care o să-

virșește el de a impune procese publice, n-are decît să suporte, i-o zvîrlu în obraz fără milă :

— Am impresia că vreți să vă justificați pentru pierderile de azi : un ofițer și zece soldați.

Dar căpitanul surîde amar :

— Pentru a lui, în nici un caz !

Asta mă descumpănește și mă-nfurie :

— Aveți cel puțin în vedere că de-abia l-am îngropat.

— Voi continua să-i respect memoria, cum l-am respectat și-n viață.

— Ridicînd piatra asupra morții lui ?

— Explicîndu-ți rațiunea pentru care s-a aruncat orbește în ghearele morții.

— Ce știți dumneavoastră mai mult decît știu eu ?

— Se pare că dumneata nu știi nimic.

Coboară și se plimbă de-a lungul șanțului, într-o parte și alta. E înalt și slab, cu obrazul negru ca tăciunile. Doar lumina ochilor, de un albastru deschis, acordă obrazului desenat în linii dure o anume căldură și îndulcire. Se spune că soția i-ar fi murit pe masa maternității, odată cu pruncul nou-născut, ceea ce explică într-un fel rigiditatea în relațiile cu subordonații și înverșunarea cu care se refuză oricărei comunicări intime. Descopăr însă azi în omul cunoscut îndeobște ca metodic și rob strict al regulamentului, care nu-și prea pierde vremea cu examene de conștiință, o vibrație lăuntrică inedită. Se pare că moartea prietenului meu l-a afectat peste măsură, din cauze deocamdată necunoscute mie, fapt care mă contrariază și mă umilește.

— *Se pare că dumneata nu știi nimic !*

— Domnule căpitan, ce nu știam și-mi va fi dat să știu ?

S-a oprit în dreptul meu și se sprijină de peretele tranșei. Nu-i refuz privirea, dar privirea lui, ca niciodată, e umbrită de o melancolie grea. Vorbește cu buzele strînse,

aproape încheștat, și vorbele au în ele ceva ca o presimțire care mă înfioară înainte încă de a-i afla conținutul.

— Azi-dimineață, înainte de atac, spune așadar căpitanul, aveam toate informațiile despre organizarea inamicului. Își concentrase toată puterea de foc pe centru, convins că pe centru îi vom da și noi lovitura principală. Efortul nostru de șoc, după cum prea bine știi, ar fi trebuit să-l susțină chiar plutonul prietenului dumitale. Dar în zori am schimbat planul de atac. L-am prevenit în acest sens și i-am ordonat să stea pe loc, pînă ce flancurile vor evolua suficient ca să-și ușureze înaintarea. N-aveam nîci un chef să transform atacul într-o baie de sînge și să risc eșecul regimentului pe toată linia. Dar prietenul dumitale mi-a nesocotit ordinul și a pornit la atac pe cont propriu... De ce a făcut-o ?

Sunt nevoit să observ că mai niciodată previziunile de-acasă nu se confirmă pe cîmpul de luptă, mai totdeauna apar surprize și imponderabile cărora trebuie să le faci față, rapid, pe teren. Să-și aducă aminte că nici flancurile n-au evoluat cum se prevăzuse, inamicul ne-a ținut și pe noi, aproape trei ceasuri, cu botul în pămînt.

— De ce n-acceptați că anume a declanșat atacul, ca să ne scoată pe noi de sub focul inamic ?

— Fiindcă adevărul e altul ! și glasul lui scade înfiorat, ca-n fața unei revelații de necrezut chiar pentru sine, care se pare că avea toate datele despre dispărut.

Numai că eu zîmbesc superior-ironic, bocănind cu picioarele în peretele uscat al tranșeei.

— Și care-i, vă rog, acest alt adevăr ?

— Prietenul dumitale și-a premeditat moartea !

Îmi vine să urlu : *Esti nebun !* Dar simt în mine o surpare și o stare de paralizie, nu-mi regăsesc cumpătul și mi se pare că alunec lent, fără a mă recunoaște ce am fost și ce sunt, ca într-un vid.

— Domnule căpitan... biigui mototolit, cerșindu-i parcă îndurare.

— Prietenul dumitale s-a aruncat orbește în acest atac, fiindcă *dorea* cu orice preț să moară.

— Nu vă dau dreptul... izbutesc totuși să strig, și, dintr-un salt, sunt pe fundul gropii, la un pas înaintea lui, gata să-l înșfac de piept și să dau cu el de pământ. N-aveți dreptul... spumeg din nou. Înțelegeți ?

— Adevărul, continuă însă el neabătut, e că prietenul dumitale s-a sinucis !

— Nu-i adevărat ! strig sălbăticit. A fost lovit în plin de o grenadă. Chiar pe punctul de a pătrunde în tranșee. L-au văzut oamenii.

— Da, recunoaște căpitanul, grenada l-a lovit în plin. Dar prietenul dumitale a căutat *anume* explozia acelei grenade.

— Pe de altă parte, reiau întăritat, sacrificiul lui i-a ridicat pe soldați în picioare. Numai așa au putut cuceri tranșeea.

— Asta nu schimbă cu nimic lucrurile, prietenul dumitale *s-a sinucis* !

Dau înfricoșat înapoi, despicat în două de oroarea acestui sacrilegiu. Mă răsucesc și cad cu capul frînt pe taluzul tranșeii, înecat de plîns și înveninat de ură. La cîțiva pași doar, sub salcîm, aliniat în frontul altor zece morminte de soldați, zăresc mormîntul lui. Îl implor pe cel din groapă și strig către el : *Ridică-te și palmuiește-l pe ticălosul ăsta de căpitan ! Nu-ți lăsa memoria pîngărită și pedepsește-l ! Sau dă-mi mie dezlegarea s-o fac, la primul atac îl omor !* Dar pămîntul tace, și numai ochii prietenului meu, la fel de imobili și triști ca înainte de moarte, se uită din pămînt țintă la mine.

L-aud pe căpitan întrebînd :

— Cînd ai stat de vorbă cu el ultima oară ?

Ezit să răspund, aproape dușmănește. Prea sună a pastose glasul lui și prea-și arogă drepturi de judecător al memoriei celui alt — să ne lase mai bine în pace și să se ducă la ale lui !

— Vreau adică să știu, stăruie însă căpitanul, cînd ai stat de vorbă cu el ultima oară mai pe îndelete, de la om la om ?

— Înainte de a trece munții, răspund în silă, fără să pricep ce scop urmărește.

— La multe zile după permisia ce i-am dat-o, să se-abată pe la el pe-acasă ?

— Cum a revenit la regiment.

— Era în epoca în care ieșeau și dumneata din spital ?

— Exact.

— N-ai observat nici o modificare în comportarea lui ?

— Doar în măsura în care popasurile pe-acasă, chiar și pentru un ceas, ne schimbă pe fiecare.

— Ați discutat despre asta ?

— Nu obișnuia să facă confidențe despre viața lui intimă.

— Crezi, prin urmare, că era același de totdeauna ?

— Fiecare devine altul cînd pleacă la război.

— Chiar și-n modul nostru de a gândi, de a privi lumea, devenim alții ?

— Cît îl privește, era prea exaltat pentru a-i dibui toate ascunzișurile.

— În ce chip se manifesta exaltarea lui ?

— Rîdea și brava, a și băut cam mult în seara aceea.

— Și asta ți s-a părut normal ?

— La fel de exaltați eram și noi, ceilalți. Tot la război plecam și noi.

— Crezi că pe-aceleași date ?

— Esențiale, da !

— Dar în privința celor personale ?

— Acum, dacă mă obligați să reflectez bine, cred c-a-vea motive foarte precise.

— Ți le-a mărturisit ?

— Ar fi trebuit să i le fi descifrat de pe-atunci și să fi impus o discuție.

Urmează o clipă de șovăire, ca un regret, și glasul căpitanului, într-adevăr, sună acum mușcat între dinți :

— Deci nu ți-a spus nimic...

— Ce să-mi spună ?

Stăm din nou față în față, galbeni deopotrivă și încordați. Eu — lacom de curiozitate, el — doborât sub gânduri. Oftează din greu, nu cu sentimentul eliberării, ci mai degrabă al unei noi constrângeri lăuntrice, și începe să vorbească :

— Ciudat om, omul ăsta ! și privirea lui rămîne o clipă strecurată spre neființa celui foarte prezent între noi. N-am întîlnit încă om care să se pregătească de moarte rîzînd și disimulîndu-și cu atîta cinism, chiar și față de dumneata, suferința care-l măcina în adînc.

— Ce trebuia să-mi spună și nu mi-a spus ? insist ca pe jar.

— Acum îmi pare rău că n-am păstrat taina pentru mine. Dar eram convins că dumneata știi ce se petrece cu el, și-n acest caz o datorie elementară mă obliga să te consult în primul rînd pe dumneata.

— Despre ce taină e vorba ?

— Nu sunt de acord cu cei care caută în război rezolvări la dramele personale, își urmează însă el neștrămutat gîndul. Cunosc un om care duce cu el în război amintirea a două mari pierderi, e definitiv singur și s-ar zice că după asta nici o bucurie pămîntească nu-l mai poate vindeca de rănile veșnice deschise în el. Dar nici o clipă omul acesta nu gîndește să caute în moartea care ne este foarte la îndemînă, fără nici un efort, vindecarea de care totuși ar avea nevoie... Prietenul dumitale a ales tocmai soluția inversă, de ce a făcut-o ?

— Domnule căpitan... intervin din nou.

— Tot atît de adevărat, continuă însă el încăpățînat, e că războiul ne rupe în două încă din clipa primirii ordinului de mobilizare. Jumătate din noi rămîne acasă, pasămite să-și păzească de intruși casa și amintirile. Dar

cohorta de fantome a acestei jumătăți se tirăște mereu după noi : nevasta, copiii, pământul, vitele, ce-am visat și n-am realizat — într-un cuvânt tot trecutul și jalea lui ! Cealaltă jumătate se duce înainte să înfrunte gloanțele și obuzele, crezînd în această necesitate sau numai fiindcă așa au vrut sorții, sperînd că va ajunge la capăt și uneori ajungînd, dar de cele mai multe ori căzînd, numai fiindcă jumătatea dintii atîrnă prea greu și-i trage pe oameni mereu înapoi. Căpitanul pare că se reculege, obrazul lui a devenit mai aspru, se uită la mine înversunat : Am să cer, în consecință, soldaților și ofițerilor mei să rămînă întregi. Numai așa poți privi moartea în față și o poți învinge, sau (dacă e necesar) s-o accepți, altă rațiune pentru sacrificiile noastre nu cunosc... Prietenul dumitale de ce s-a împotrivit acestei rațiuni ?

— Pentru Dumnezeu, țiip atunci, spuneți-mi ! Ce știți ?

Scoate cu mișcări domoale din porthart o scrisoare, dar nu-mi oferă decît foaia dinăuntru.

— Poftim !

— Ce-i asta ? șoptesc nedumerit.

— Citește !

Scrisul nu-mi spune nimic, nu-l cunosc, e un scris lăbărțat și nervos. Nici numele femeii care iscălește scrisoarea, *Alexandra*, aruncat și acesta pe ultima pagină parcă în furie, nu-mi spune mare lucru. Deși înțeleg că e vorba de nevasta prietenului meu, hotărît, dar care mi-e la fel de străină ca orice străină de la marginea lumii. N-am văzut-o, n-am comunicat niciodată cu ea. Iar datele oferite de prietenul meu au fost întotdeauna mult prea vagi, omul interzicîndu-se aproape sălbatic oricărui fel de confesii pe acest plan, ca să mi-o fi putut reprezenta vreodată. Exista undeva o femeie, soția lui, care-l aștepta să se-ntoarcă din război și pe care el o iubea, atît ! Încerc acum, din cele citeva linii ale scrisului, să mi-o închipui — dar nu izbutesc, imaginea ce se creionează cu

claritate pentru o clipă se tulbură în clipa următoare și piere. Nici valențele sufletești nu izbutesc să i le cuprind, femeia se refuză oricărei descifrări, ca o enigmă. La dracu' însă examenul grafologic, scrisoarea mi-a fost dată pentru altceva ! Numai că privirile mele gonesc peste cuvinte în panică, dezordonat, căutînd cît mai repede frazacheie, fraza fatală, menită (după opinia căpitanului) să dezlege misterul unei morți. Nu găsesc fraza, trebuie să iau lectura de la capăt, liniștit și pe îndelete. Dar de la primele rînduri sunt zguduit. Nu adevărul relevat în aceste rînduri mă zguduie, ci cruzimea cu care e mărturisit.

Femeia recunoaște că l-a înșelat pe prietenul meu, dar își justifică fapta printr-o nebunie de moment pe care el e implorat s-o înțeleagă și să aibă puterea să uite. Nu dă amănunte, presupun că scrisoarea urmează unei discuții violente (desigur chiar din ziua în care a trecut pe-acasă pe neașteptate) și mai ales hotărîrii de a se despărți. Dar aducîndu-și pesemne aminte de ceea ce-și declaraseră cîndva : *Pierînd unul, fiindcă nici moartea n-ar putea să ne despartă, va pieri și celălalt în aceeași clipă !* — femeia pare că trăiește o sinceră criză de conștiință, se teme ca bărbatul ei să nu comită vreun act necugetat, pieirea ei din viața lui să nu-l împingă desperat spre moarte, odată rupt firul Ariadnei el să nu mai găsească drumul la întoarcere prin labirint, îl roagă să accepte un armistițiu pînă după război, ea o să-l aștepte, îi jură din nou credință, crede nestrămutat că după război vor fi suficient de înțelepți ca să nu mai acorde *nimicului* dimensiuni de tragedie.

Am terminat lectura, și mîna îmi spînzură moale pe lingă trup. Mi-e puțin silă ! Și de femeia căreia nu-i pot acorda nici o indulgență, pe mine însumi parcă m-ar fi trădat, și de căpitanul acesta care și-a închipuit că, pentru atîta lucru, prietenul meu ar fi fost în stare de asemenea lașitate.

Îi dau înapoi scrisoarea :

— Asta nu explică nimic. Și v-aș ruga respectuos să cereți imediat scuze memoriei...

Căpitanul suride compătitor și-mi întinde, de astă dată, însuși plicul scrisorii :

— Dar asta ce explică ?

Pe toată întinderea plicului, dintr-un colț în altul, prietenul meu scrisese cu roșu : *Spuneți-i că n-am s-o iert niciodată !* Recitesc și iar citesc îngrozitoarele cuvinte, sentința dată cu luciditate propriului său destin, și nu-mi vine a crede. Tăcerea serii s-a făcut deodată parcă mai grea și prezența morții parcă mai evidentă.

— *Cum de-ai putut gândi așa ceva, omule ?*

Dar pământul de sub salcîm tace, înșiși ochii care se uitaseră pînă atunci țintă la mine, copleșiți de o imensă tristețe, s-au stins în pămînt.

— Sună sau nu sună a testament ? întreabă căpitanul și pe buzele lui a apărut acum o anume duritate. Nu nevastei lui i-a adresat ultimele cuvinte, ci nouă ni le-a adresat, care rămîneau după el : *Asta-i dorința mea ultimă și vă rog să mi-o respectați. Spuneți-i că n-am s-o iert niciodată !*

— De unde aveți scrisoarea ?

— El mi-a trimis-o, înainte de atac.

— El ? !

— Da, acum înțelegi ?

Nu, nu vreau să-nțeleg, nu vreau să convin la o asemenea concluzie ! Oricît de brutal s-ar lega faptele între ele, moartea unei iubiri determinînd o moarte fizică, după logica dubioasă a legămîntului lor reciproc, nu vreau să concep că omul acesta a vrut cu orice preț să moară. De vină nu-i decît coincidența absurdă, poate o presimțire funestă care adesea ne mistuie conștiințele în război, altceva nimic ! Mi-l închipui murdărit de faptele femeii aceleia și lovit drept în obraz de nerușinarea ei, avînd totuși puterea să ducă cu el în război stîrvul iubirii lui și să

ridă, să bea cu mine la masă și să-și confecționeze o mină de om fericit, prizonier al propriului său coșmar, dar fără să-l declare nimănui. Cine l-a ucis, atunci ? Gîndul otrăvit că numai un asemenea deznodămînt îl va scuti de orice durere și umilință, faptul că ea însăși i-a oferit cu cinism această soluție sau numai împlinirea idoață care i-a venit în întîmpinare sub forma unei simple grenade ?

La ce bun însă comentariile ? Chiar dacă nu e adevărat ce pretinde căpitanul, că omul acesta și-a premeditat moartea, ruptura din el nu poate fi pusă la îndoială. Ochii lui privind neclintîți cerul (acum îmi dau seama) erau prea împietriți de tristețe și dezgust, ca să n-am dreptul, în numele lui, să acuz pe cine el nu mai avea puterea să acuze. Fiindcă singurul adevăr absolut e acesta : el a murit, iar tîrfa aceea își face de cap în țară ! Va trebui să afle și, oricît s-ar împlătoșa în indiferență și scuze plauzibile, un glas de undeva, din necunoscut, tot va trebui să-i torpileze la anumite ceasuri conștiința : *Din cauza ta a murit ! Zadarnic încerci să te aperi și să te-ascunzi, tu ești vinovată de moartea lui !*

Adaug sub propria lui declarație : *Căzut azi, 28 septembrie 1944, în luptele de pe Mureș, cota 507... și-l rog pe căpitan să-i expedieze cu prima poștă aceste documente, nemernica să afle și să n-aibă în vecii vecilor odihnă.*

— Vrei să vezi cum arată ? îmi întinde căpitanul o fotografie. I-a trimis-o odată cu această scrisoare.

Privesc fotografia și simt, deodată, cum se clatină pămîntul cu mine : *Dumnezeule, dar pe femeia asta eu o cunosc ! Mai mult decît atît...*

— Ce-i cu dumneata ? mă-ntreabă, întrigat, căpitanul.

— Nimic ! răspund și mă chinui să rămîn calm. Nu m-așteptam să fie atît de frumoasă.

— Parcă-i mai ajută cu ceva prietenului nostru frumusețea ei ?

Ne trezim privind amîndoi, stăruitor, cele unsprezece morminte aliniate ca-n front. Căpitanul nu-l vede decît

pe cel din frunte, eu n-o văd decît pe *Ea* ! Dar pe cine am îngropat noi acolo, femeia din fotografie cine este ?

Căpitanul spune, într-un tîrziu, ca pentru sine :

— Al cincilea strat de pămînt pe care-l dă regimentul nostru în geologia războiului cu Germania ! Cîte vom mai da pînă la sfîrșitul războiului ? Întoarce-te la pluton, e ora să pornim spre *Oarba* ! adaugă apoi și-mi strînge mîna. Îți urez, și urează-mi, să nu facem niciodată parte din asemenea stratificări... De acord ?

De acord, firește. Numai că nimeni nu știe nimic, absolut nimic...

3

Singurul lucru pe care-l știu e că arde carnea pe mine. Aș vrea să mă fi-nșelat, dar mi-e teamă că nu mă înșel. Privesc din nou fotografia (căpitanul a uitat să mi-o ceară, sau eu m-am prefăcut că uit să i-o dau) și mă întreb : este femeia asta din fotografie totuna cu ~~aceea~~ de atunci ? Dacă ar fi să apară deodată aici și și-ar descoperi soțul ucis, ar accepta ea oare să mă recunoască și (mai ales) ar avea curajul să repete noaptea de-acum exact o lună ? Deși, hotărît, mă înșel ! Oricît de confuze ar fi trăsăturile femeii din fotografie, obiectivul surprinzînd-o ca printr-un vâl de ceață, n-o regăsesc nicidecum în ea pe cealaltă. Ceva le deosebește, un anumit aer, altă privire și alt suris. De unde, atunci, iluzia că eu o cunosc și că mi-a aparținut cîndva ? Numai fiindcă o cheamă *Alexandra* ca și pe cealaltă, cîte *Alexandre* n-or fi încă pe fața pămîntului, e obligatoriu ca fiecare *Alexandă* să ne treacă prin viață și să ne lase conștiința mereu la răscruce ? Ori numai fiindcă mă obsedează o anumită femeie, ultima pe care am avut-o înainte de a pleca în război, al cărei chip și-așa mi se arată destul de nebulos, din care motiv mi se pare că-l întrezăresc adesea în orice altă femeie,

chiar și într-o fotografie oarecare ? Da, numai asta trebuie să fie ! Altfel ar fi groaznic ca tocmai eu să fi constituit cauza pierzaniei prietenului meu, dacă admitem că trădarea acestei femei l-a împins la sinucidere. Și totuși nu pot scăpa de senzația că ochii aceștia uimiți (parcă verzi, parcă albaștri) s-au deschis odată larg asupra mea, iar gura asta mult prea mare (cu buzele ușor răsfărâte, voluptuos) eu am sărutat-o într-o caldă noapte de august, părul acesta gălbui, în plete lungi, dezordonate, eu l-am văzut revărsat prin iarbă, strălucitor în lumina lunii ; trupul însuși (pe care acum doar îl reconstitui, dincolo de cadrul fotografiei, din ceea ce mi-a rămas în carne și mă doare), nu pot scăpa de senzația că trupul însuși e același, al cesteilalte, zadarnic încerc să mă mint, vinovat sau nevinovat — acesta e singurul amarnic adevăr !

De ce însă a trebuit ca adevărul despre ea să mă fulgere chiar prin mijlocirea bărbatului ei mort, prietenul meu cel mai bun, și să-mi despice conștiința în două pentru toată viața ?

Sau poate că totuși mă-nșel, de vină nu-i decît drumul ăsta prin necunoscut spre *Oarba* și tulburarea în care m-a aruncat moartea acestui om ? Cu cine să confrunt datele pe care le am despre una, despre cealaltă, cînd singurul om care mi-ar fi putut risipi îndoielile a-nctat să existe ? Alexandra lui, Alexandra mea ? Nu cumva ele sînt deopotrivă statornicul, nebunescul nostru vis, în variante infinite, de care avem absolută nevoie ca să rezistăm în război ?

Mi-aduc aminte că noaptea noastră de nuntă a avut loc tot sub semnul spaimelor morții. Spun *noapte de nuntă* fiindcă, deși străini unul altuia, am trăit-o trecînd prin aceeași suită de alarme și fioruri, extaze și exaltări pe care le cunoaștem îndeobște într-o noapte consfințită de biserică și lege. Cu toate că, desfășurată după un protocol foarte propriu, de o stranie păgînită, avea să sfideze pînă la urmă toate canoanele și prejudecățile în rigoare. De

asta, desigur, adăugînd și precizarea c-a fost unica noastră noapte de dragoste, s-a așezat atît de profund în mine și nu-i forță pe lume care să mi-o scoată vreodată din minți...

...Îmi făceam pe vremea aceea convalescența în spitalul St. Vincent de Paul, a doua zi urma să mă-ntorc la regiment. S-a întîmplat chiar atunci, în rezerva noastră, să moară un om. Camarazii au hotărît să-i dau eu onorul, în numele lor, ai săi se aflau în provincie. Cînd am urcat în mașina care trebuia să-l ducă pe ultimul său drum, la capătul sicriului, pe o banchetă, am găsit o femeie în doliu. Mi s-a spus că e sora celui ofițer, venită anume să ia parte la ceremonie. Femeia, tăcea împietrită, mi-a fost cu neputință să smulg vreun cuvînt de pe buzele ei. Ceremonia s-a desfășurat sobru, fără nici o lacrimă. Ne-am trezit apoi singuri, unul lîngă altul, dar între noi dura prăpastia înstrăinării. I-aș fi putut spune cîteva cuvînte de conveniență și să fi plecat. N-am plecat, nici ea (se pare) n-a avut puterea să plece.

Și astfel am rămas împreună.

Dar eu mergeam pe străzi parcă dibuind pămîntul, mereu cu senzația unei alunecări în gol. Nu știam în ce chip s-o desferesc din tăcerea ei și cum s-o smulg, mai ales, din păienjenişul năucitor în care ne proiectează totdeauna moartea cuiva foarte drag. Pe ea însăși o simțeam, alături, povîrnită și alarmată de aceleași temeri. Privea drept înainte, ca oarbă, cu obrazul foarte palid și gura crispată. Orașul ni se dezvăluia indiferent și clocotitor, parcă mai beat și excitant decît în oricare altă noapte. Oricum, certitudinea că nici o moarte nu oprește viața în loc și pe vecie mulțimile anonime vor refuza să adere la suferința ta, fiecare văzîndu-și nepăsător de ale lui, această certitudine mi-a dat încă o dată sentimentul deșertăciunii și m-a îngreșat. Aș fi vrut totuși s-o feresc pe femeia de lîngă mine de osînda acelei umiliri și să-i mărturisesc compasiunea mea, s-o conving că se poate

bizui pe mine, războiul m-a răzvrătit destul ca să-i respect suferința și singurătatea. Dar de la primele vorbe ea s-a împotrivit, doar privindu-mă tristă, și a trebuit să tac. Pesemne era conștientă de inutilitatea vorbelor, ne trebuia altceva.

Tot ea însă, cea dintîi, a vorbit :

— Mi-e frică să mă-ntorc acasă.

— Vino la spital ! eram gata să-i propun. Măicuțel-surori l-au apreciat mult pe fratele dumitale și vor fi bucuroase să te găzduiască pentru o noapte.

Dar femeia a adăugat repede, mai înainte ca să-mi fi putut mărturisi intenția :

— Mi-ar fi cu neputință să suport pereții unei odăi. Mai ales în noaptea asta, înțelegi ? Ai oricărei odăi.

Înțelegeam, desigur ! Imaginea mormîntului strîmt, de care abia ne despărțisem, mi s-a fixat dinainte exact între coordonatele casei lor din provincie. Mi-o închipuiam pe femeia de lîngă mine fără somn și zvîrcolindu-se ca fiara în cușcă între cei patru pereți ai odăii de dormit, neînstare să scape de senzația că pereții s-au desprins din încheieturi și se strîmtează pînă la dimensiunile altui mormînt, în care s-o îngroape de vie. Nici eu n-aș fi suportat o asemenea modificare de geometrii, pîrindu-mi-se mereu că bate cineva în geam ori scîrțîie podeaua, și aș fi fugit.

Așa cum fugeam acum, lăsînd în urmă tumultul orașului cu toate ispitele lui, tocmai fiindcă orice ispită am fi acceptat, ca să uităm și să ne rupem din încheștarea morții, tot între patru pereți ne-am fi desfătat, cu muzică și cu vin, într-un fel tot ne-ar fi ucis pereții. Doream numaidecît să pătrundem în alt univers, fără limită, chinuite jumătăți de monadă care numai așa se puteau regăsi.

— Cum te cheamă ? am întrebat-o.

— Alexandra.

— Ce rost ai pe lume ? De unde vii ? A cui ești ?

— Nu mai răspund la nici o întrebare.

Și astfel a început noaptea noastră...

Ne-am oprit în iarba deasă de pe marginea lacului, într-un cot ascuns, ocrotit de sălcii, știut numai de mine. Pădurea care ne despărțea de oraș, în spatele nostru, îngina cu murmure misterioase clipocitul apei în maluri. Era neînchipuit de cald, noaptea de august torid păstra încă în catifelele ei ceva din zăpușeala zilei. Pe cer, dintre tărimurile întunecate ale orizontului, tocmai apăruse luna, cum rareori îmi fusese dat s-o văd, imensă și orbitoare, împrumutînd arborilor podoabe de fantast și lacului o vagă irealitate. Stam în capul oaselor, cu genunchii la gură, și mă căutam rătăcit printre constelații. Alexandra căzuse alături, răstignită cu brațele în lături, pierită în culcușul ierbii ca într-o lacomă îmbrățișare vegetală. Nu-i recunoșteam timpului nici un sens, pentru prima oară nu-l mai gîndeam și nu-l mai simțeam, îl subordonasem voinței noastre de a trăi în afara lui. Poate că nici conștiința celui-lalt n-o mai aveam, fiecare ne eram celui-lalt totuna cu elementele naturii.

Dar mișcîndu-mă fără să vreau, și mina mea descoperind deodată umărul mic al Alexandrei, am dorit cu înverșunare să știu că Alexandra există și i-am strîns umărul în pumn. A gemut ușor, mai mult uimită de gestul neașteptat, și nu s-a refuzat flăcărilor pe care le va fi bănuir în degetele mele. Astfel c-am îndrăznit mai departe, căutîndu-i în neștire ceafa, și ceafa a tresărit ca arsă, deși însăși pielea ei ardea. Stam neclintit, Alexandra neclintită — și între noi doar mîna bolnavă de necunoscut și tremurînd la fiecare nouă descoperire. Dar cînd, tot cercetînd năucă, s-a furișat prin încheietura bluzei și a descoperit sînul stîng, lăcomîndu-se prea mult și vrînd cu orice preț să cuprindă sînul ca pe o pasăre în laț, Alexandra s-a ridicat brusc în picioare și s-a uitat înapoi, șoptind :

— Parcă m-a strigat cineva. Dumneata n-ai auzit nimic ?

Se poate să-mi fi pierdut și eu luciditatea, singele înfierbîntat să-mi fi înnebunit și mie vederea, auzul. Fiindcă, întorcîndu-mă de asemeni, mi s-a părut că văd strecurîndu-se printre copaci silueta unei femei și aud tainele pădurii cum îi cîntă numele. Abia după o clipă mi-am dat seama că de fapt numele ei sunase în mine, iar silueta risipită în beznă nu era alta decît propria ei reflectare despoară de dolii.

I-am spus :

— Eu te-am strigat. Uite, ascultă : Alexandra ! Alexandra ! Acum recunoști că te-ai înșelat ?

Dar ea continua să contemple mută adîncul pădurii, tot iscodind și așteptînd. Bănuiesc, mai degrabă, c-o bîntuiau mari spaime ale morții, nu putea scăpa de obsesia celui dispărut. Alt glas nu s-a auzit și nici o vedenie nu străbătea pădurea. Totuși a rămas insensibilă față de duioșia cu care-i dezmiardam brațul, față de chemarea sfioasă prin care încercam s-o trezesc la realitate, dorind s-o cobor din nou lîngă mine.

S-a răzvrătit apoi din senin și mi-a poruncit :

— Închide ochii !

— De ce ? am întrebat-o surprins.

— Închide-i, îți spun !

M-am supus. După foșnetul moale al veșmintelor, ca potrivit unui ritual sacru și meticulos, mi-am dat seama că Alexandra se dezbracă. Din prima clipă n-am intuit pentru ce nebunie se pregătește, eram încredințat că nebunia n-o poate împinge decît spre mine, de-aceea și clipele își urlau în mine pe rînd satisfacția. Îmi mușcam buzele, ca să nu țin de bucurie, tot sufletul mi se adunase vîlvătaie în gît. Fiecare mișcare a ei, abia bănuită, se descria sub pleoape ca într-un nou act de creație, nici Dumnezeu n-ar fi putut fi mai meșter dezvăluind-o, amănunt cu amănunt, din necunoscutele pumnului său de lut... Acum e cu umerii și sînii goi, doar luna îi învăluie în pulbere de aur și-i sărută. Acum își desface fusta din copci,

cămașa cade odată cu fusta la pământ, și numai un biet petic de mătase, alb, ne-o mai interzice mie și lunii. Acum e goală pe de-a-ntregul, miracol încremenit ce se oferă cu bună știință pîngăririi, așteptînd doar semnul diavolului din cer, pentru ca omul (flămîndul și însetatul de cunoaștere, eu) să renunțe la nemurirea făgăduită și să se mulțumească doar cu infima plăcere a unui joc de paradisuri efemere...

Fie chiar și atît, numai fie !

Dar o clipă apoi, nemairăbdînd și deschizînd ochii, am văzut-o arc destins peste ape. Fugea din nou, de astă dată singură, spre un al treilea univers între limitele sau nelimitările căruia eu nu mai puteam determina nimic. Mă temeam totuși, de cum dispărea în zonele de întuneric compact ale lacului, să nu se lase dusă de vraja depărtării și, istovită, să n-o tragă morții la fund. De cum răsărea însă din nou pe făgașul lăptos al luminii lunare, ea însăși ca o pasăre zămislită din lumină, recăpătăm calmul robului credincios care-i păzește pe mal veșmintele și-i așteaptă întoarcerea. Întîrzia să revină, deși se-apropiase mult sub ochii mei, și-atunci linia trupului gol, unduindu-se odată cu unduirea apei, mi-o releva pe cea austeră de-acum un timp într-o reprezentare bizară, de parcă n-ar fi existat de-adevărat, ci numai sîngele meu beat inventînd-o și dorind-o anume după chipul și asemănarea celei reale.

Era totuși Alexandra, dar nu știam de cine fugise — de mine sau de spaimile ei ? Nu știam mai ales pentru cine se va întoarce — pentru mine sau pentru umbrele ei ? O stea a căzut, în depărtarea neagră a lacului, amîndoi am văzut-o și, sigur, amîndoi ne-am întrebat în aceeași clipă : A cui, din toată lumea, să fi fost steaua asta ?

A urcat apoi malul printre sălcii, sălbăticiune superbă de rai, și a venit să se culce alături. Nu i-a păsat de sunt orb sau o constat, cu privirile holbate, în deplina-i goliciune dureroasă. M-am aplecat asupra ei s-o înve-

lesc (ori s-o usuc cu răsuflarea mea), dar m-a refuzat ușor într-o parte, ierburile fierbinți ale pământului îi erau de ajuns. Pieptul îi sălta în ritmul repezit al respirației și sinii sfruntau cerul cu minia lor trufașă. Carnea avea acum o lucire de fildes, cu picioarele lipite foarte strâns și pîn-tecul ușor tremurînd. I-am zărit pe buze un suris de abdicare și în ochi un fel de cersire. Timpul își recîștigase funcția de a fi și de a ne măcina. Îl simțeam deopotrivă ca pe niște semnale de alarmă, în carne și-n sînge. Totuși — eu încremenit, Alexandra încremenită, între noi și peste noi noaptea, trupul unuia chemîndu-l pe al celuilalt în neant. Dar nici unul n-avea curajul răspunderii pentru alungarea din rai și pentru consecințele firești, să-l ducă cu sine și-n sine pe celălalt ca pe un triumf și ca pe un blestem.

Alexandra m-a întrebat nemișcată :

— Crezi c-am săvîrșit o nelegiuire dacă m-am scăldat tocmai în noaptea asta ?

— Nu ! i-am răspuns.

— Crezi c-am săvîrșit o nelegiuire dacă mi-am lepădat, chiar în noaptea asta, hainele de doliu ?

— Nu ! i-am răspuns.

— Crezi că săvîrșesc o nelegiuire dacă, tocmai în noaptea asta, vreau să fiu a ta ?

Am tăcut, sufocat, și sigur m-aș fi topit în propria mea tăcere, de foc și așteptări, dacă Alexandra n-ar fi strigat :

— Sărută-mă, omule !

Abia atunci, după ce atîtea ceasuri în prezența morții n-a vărsat o lacrimă, Alexandra a izbucnit în hohot de plîns. Eram omul-viu, și Alexandra își înfigea unghiile în carnea acestui om viu ca să-l simtă ca atare. Eram singurul ei apărător împotriva spaimelor morții, și Alexandra îl mușca pe omul acesta pînă la sînge, ca să constate că nu se înșală. Eram omul-Dumnezeu, și Alexandra se ruga

plingînd de dumnezeul ei să n-o cruce, îi mulțumea rîzînd pentru ce-i da și-i dezvăluia.

O imploram, sărutînd-o :

— Cine ești ?

— Nu știu.

— De unde vii ?

— Nu știu.

— A cui ești ?

— Nu știu nimic, nu vreau să știu nimic...

Tirziu, am simțit nevoia să cobor spre marginea apei, să-mi răcoresc obrazii în apa lacului. Mi-ar fi plăcut să vină alături și să ne petrecem tăcuți noaptea, pe mal, numai noi. N-a venit. Cînd m-am întors, culcușul dintre ierburi era gol. Am strigat-o, am căutat-o, am așteptat-o pînă în zori. N-a mai apărut.

Și astfel enigma acelei Alexandre a rămas, pentru totdeauna, pecetluită în cercul ei ermetic...

Iar acum sunt aici, pe Mureș, sub munții Metalici, în drum spre muntele Oarba. Să ocupăm noua bază de plecare la atac, mîine dimineată reluăm atacul, să cucerim numaidecît Oarba. Pînă acum un ceas îl mai aveam aici pe prietenul meu, acum nu-l mai am, a murit și l-am îngropat pe cota 507, sub un salcîm. Pînă acum un ceas eram liniștit, nu-mi torpila conștiința nici un dușman, puțin îmi păsa de moarte. Dar acum simt că se-ntîmplă ceva cu mine, am ca niciodată niște mari îndoieli și mi-e frică. M-am înșelat sau nu m-am înșelat ? Sunt sau nu sunt răspunzător de moartea prietenului meu ? Scot fotografia din porthart, o rup în bucăți și arunc bucățile pe drum, frumosul ei chip ciopîrțit să-l calee soldații în picioare. Și strig în mine, asurzitor :

— N-a fost ea ! Nu sunt eu vinovat de moartea lui ! Femeia pe care am cunoscut-o eu, atunci, a fost alta.— Alta ! Alta !

Dar îmi va fi oare dat să aflu vreodată adevărul ?

Deocamdată, adevărul cel mai cumplit pentru toți se cheamă *Oarba*. Încă din timpul nopții, după ce ne-am instalat și ne-am organizat baza de plecare la atac, *Oarba* ne-a apărut ca o imensă pată neagră conturată pe bolta sinilie a cerului, desprinsă de cer, dar covârșind cerul cu materialitatea ei evidentă și gata parcă să se prăvale peste noi. Senzația durează mai ales acum, în lumina tulbure a zorilor, când muntele ni se arată detașat, la dimensiunile exacte și cu înfățișarea-i nimicitor de lugubră.

O femeie uriașă de rocă și metal, dintr-o singură bucată diformă, cu picioarele încrucișate șezînd și masivii sini goi revărsați pînă pe genunchi. Brațele i-au fost amputate iar capul de-abia-și distinge trăsăturile, el însuși ca mutilat de cuțite. Dar nici gura pecetluind un soi de oroare lăuntrică și nici maxilarele încremenite într-un fel de spasm nu ne-nfioară mai mult decît orbitele vinete, pustii. *Oarba* capătă astfel o forță neașteptată, secretă, aceea de a concentra asupra orbitelor sale privirile tuturor, hipnotizîndu-le. Cine știe ce dezlănțuită mișcare geologică a terțiarului, gheața dinafară și focul dinăuntru războindu-se pentru așezarea definitivă a scoarței, a dus pînă la urmă la o atît de sinistră fixație ! Ori cine știe ce zeu furios, de pe vremea cînd pămîntul era populat de făpturi fabuloase, umilit sau trădat de vreo pămînteană, socotind necesar să plătească, o fi autorul acestei odioase răzbunări !

Din nefericire, se pare, *Oarbeii* i s-a lăsat totuși o consolă : să tortureze la rîndu-i și să ucidă pe nesăbuiții care-ar îndrăzni s-o cucerească, indiferent de faptul c-ar face-o împinși de împrejurări absolute, cum aceștia, azi, suntem noi.

Stăm agățați de buza tranșeelor, îngropați în șanțuri pînă la gît, pe lîziera subțire a unei păduri de fagi. Pri-

virile, abia strecurate pe sub căștile grele, măsoară, metru cu metru, infinitul de-aici și pînă pe ultima creastă. Nici o *țară a nimănui*, dintre cîte am străbătut pînă azi, nu ni s-a părut mai amenințătoare și tăinuind atît de multe capcane ca asta de acum. De după care stîncă și din care viziună de metal ne-o fi pîndind moartea ?

Simt deodată în ceafă răsufllarea fierbinte a cuiva și-n intensitatea acestei răsufllări deslușesc proporția egală a fricii de necunoscut. Ca-n fața unei planete bîntuită de tăceri și mistere, pe teritoriul căreia, la fiecare pas, te poți trezi cu cîte o altă surpriză monstruoasă. Fiindcă nici un atac nu seamănă cu precedentul, oricît am face noi pe grozavii, pentru fiecare atac ne ocupăm locul în front cu aceeași doză de neliniște și cu aceeași încărcătură de întrebări fără răspuns. Parcă eu sunt plămădit din alt aluat decît ceilalți, nu mușcă frica și din mine ca o pisică flămîndă ? *Oricine ai fi, omule, te-nțeleg și ader la neliniștea ta !*

Mă-ntorc și dau cu ochii de căpitan : *Va să zică și dumneavoastră ? !* Obiceiul lui de a parcurge pozițiile, înainte de fiecare atac, pentru a ne împărți (ca pe bomboane) dulci minciuni convenționale. Îi fac loc lîngă mine, pe buza șanțului foarte strîmt, și-i spun arătînd spre dihania *Oarbei* :

— O să fie cam albastră azi !

Căpitanul m-asigură că ni s-a făgăduit o pregătire de artilerie masivă, capabilă să despice muntele pînă-n măruntaie și să le ia nemților piuitul pe veci.

Dar eu icnesc scurt, a ironie, și remarc :

— Numai de-ar fi și nemții de acord cu treaba asta !

Căpitanul mă face atent că, oricum, pînă dincolo de jumătatea muntelui au să ne ocrotească puzderia de lăstari uscați, înalți cît omul, de culoarea vîntului. N-au să ne dibuie prea ușor supraviețuitorii de pe culmi, presupunînd

că va mai rămîne careva viu după sarabanda artileriei noastre.

— Dar au și ei artilerie ! Credeți că n-au să ne-o trîntească în cap, de cum o să ieșim din șanțuri ?

— Barajele se termină repede.

— Și-apoi ? De-acolo înainte ? întreb scrișnit. Muntele e ca o țeastă de eunuc. Cine... ?

— E tot ce-am avut să-ți spun, mă-ntrerupe el energic. Treci pe la grupe și pregătește-ți oamenii. Peste un sfert de oră pornim.

Izbucnesc deodată în rîs. .

— Ce te-a apucat ?

— Sfertul de oră ! răspund și continui să rîd.

— A, da ! tresare el tulburat. Cine dracu' a mai inventat și expresia asta ?

Nu știi cine a inventat-o, eu am auzit-o încă din prima zi a războiului, cred că circulă pe toate fronturile, și la noi și la inamic, cu aceeași teribilă semnificație. Expresia are de fapt cinci cuvinte și, oricît de banal ar suna aparent, nu îndrăznește nimeni s-o declare deschis. De-ar fi însă posibil să le spargi tuturor frunțile în două, la lucizi și fricoși deopotrivă, n-ar fi unul sub fruntea căruia să nu citești : *sfertul de oră dinaintea morții* ! Timpul dezagregării morale și al renunțării la propria ta umanitate, răstimpul în care toate valorile autentice se răstoarnă pe dos și-și arată cealaltă față, primară, necesitatea de a ne convinge că de la o anumită oră mai departe trebuie să ucidem și să murim. Ca să fugi înapoi nu se poate, să rămii pe loc nu-i cu putință, timpul te ține prins în clește și te tîrăște după el. Moartea începe la oră exactă, moartea ta sau moartea inamicului, vrei nu vrei trebuie să-ți trăiești sfertul de oră. Cam puțin pentru evocări și reconsiderări, pentru ultime surisuri și declarații de dragoste lansate femeilor de-acasă, pentru regrete și iluzii.

Dar nici nu bagi de seamă ce repede gonesc secundele și cât de insesizabil te transformi în altceva : omul care se pregătește să ucidă, omul care se pregătește să moară !

— Ți recomand să rămii lucid ! mi se adresează căpitanul. Pentru dumneata și pentru soldații dumitale.

— Am înțeles ! spun, dar simt că-n mine s-a și produs o ruptură.

— Nu uita, continuă sever căpitanul, că nemții n-au să ne ierte niciodată lovitura pe care le-am dat-o întorcînd armele contra lor.

— Știu.

— Alungîndu-i peste Carpați, le-am dezechilibrat întreg sistemul defensiv și am apropiat sfîrșitul războiului pe puțin cu cîteva luni.

— Mi-nchipui.

— Dar dacă-ți închipui că ei vor ceda, fără să se bată pe viață și pe moarte, pămîntul care-i mai separă de Germania, te-nșeli amarnic.

— Am și simțit-o suficient.

— Vom simți-o și mai al dracului de-acum înainte.

— E limpede.

— Reacționezi cam mecanic, dragul meu, și nu-mi place. Parc-ai fi un automat, nu te mai recunosc. Ce se întîmplă cu dumneata ?

Zimbesc, de astă dată acru, și-i arăt ceasul de pe mînă :

— Mi se pare c-a-nceput *sfertul de oră* !

Din spatele nostru, într-adevăr, cu o precizie matematică, se declanșează vuietul pregătirii de artilerie. Prelungi, nesfîrșite coloane de obuze trec pe deasupra noastră, în zbor nevăzut, spre *Oarba*. Suflarea frontului nostru, toată, în picioare, urmărește cu sufletul la gură temuta rostogolire a morții materiale și așteaptă să vadă muntele sărind în aer. E-n tot văzduhul, dintre o zare și alta, un fel de izbire ca de cataclism, cerul pornit împotriva pă-

mîntului și pămîntul înfruntînd la rîndu-i, furios, cerul. Tone de oțel și exploziv se prăbușesc asupra *Oarbeii*, s-o facă praf și pulbere. Fruntea muntelui acum e prinsă ca într-o coroană de foc, numai jerbe de flăcări și fum, s-ar crede că pînă și roca se va topi și *Oarba* va înceta să existe.

— Hu-hu ! Dumnezeuul și paștile mă-si ! Zi-i, mă !

Așa începe pentru unii *sfertul de oră dinaintea morții*, cu o veselie debordantă și molipsitoare. Altora, însă, nici cu baioneta nu le-ai putea descleșta buzele. Înregistrăm astfel încă multă vreme (în fond, la fel de înverșunați deopotrivă) spectacolul care ne aduce *Oarba* tot mai aproape, în ochii arși de insomnie și spaime, ca pe o nălucire de infern ce stă gata să ne înghită. Dacă se va dovedi că și după o urgie ca asta germanii de pe *Oarba* tot vor supraviețui, atunci va fi rîndul nostru să-i gustăm iadului de-acolo dulceața și veninul.

— Uitasem, spune la un moment dat căpitanul. A mai sosit o scrisoare pentru omul acela.

— Care om ? întreb nedumerit.

— Prietenul dumitale.

— Scrisoare, de la cine ?

— Cred că de la aceeași femeie, Alexandra cum o cheamă, e scrisul ei. Poftim !

Îngrozitor individ căpitanul ăsta, de parc-ar fi întruchiparea destinului însuși ! Abia am reușit să mă absolv de orice vinovăție și să mă distanțez de obsesia acelei femei, că iată-l din nou, cu scrisoarea în mînă, punîndu-mă în contact la fel de dur cu fantomele trecutului.

— Și de ce socotești necesar să mi-o dați tocmai mie ?

— Am hotărît ca lucrurile lui să rămînă în grija dumitale. După război va trebui să le duci acasă.

— Eu ? !

— Dar e foarte firesc ! Ai fost prietenul lui.

— Nu lau nici o scrisoare. Rupeți-o !

— Să știi că nici pe cealaltă n-am trimis-o înapoi.
— Nu ?
— Nu ! N-avem dreptul să-i luăm acelei femei speranța că el se va întoarce.
— La ce-ajută asta ?
— Cel puțin va pricepe că prețul a fost prea mare.
Și va deveni alta.

— Pentru cine ?
— Pentru cel ce va urma. E omenește, nu ?
— Da, e omenește ! și zîmbesc întunecat.
— Atunci, de ce mai șovăi ?

A-i aminti însă căpitanului că doar aseară tot el mi-a recomandat să nu tirăsc nici o amintire după mine și să rămîn lucid, dar că scrisoarea acelei Alexandre mă împovărează cu încă o soartă de om și că n-aș putea să pornesc la atac supus unei asemenea fatalități, ar însemna să-i povestesc ce a fost între mine și acea femeie și să recunosc mai ales că eu sunt răspunzător de moartea prietenului meu.

N-am s-o pot face niciodată. Iau în consecință scrisoarea și o vîr în porthart. De-ar ști căpitanul ce greu mi-e sufletul acum !

— Îți urez noroc ! mă salută el respectuos, cu mîna la cască.

— Și dumneavoastră... răspund moale, pierit.

A plecat, bombardamentul continuă, dar și *Oarba* continuă să existe. Cade o frunză, apoi alta și alta, necontenit alta. S-ar zice că toată pădurea se prăvale peste noi, sub presimțirea acestei apropiate desfrunziri omenești. De fapt, însă, adevărata vinovată e toamna ! Această toamnă în care zborul cocorilor s-a frînt sub obuze iar eu aștept să răsară din senin o anumită femeie (goală, beată, nebună) și să-mi spună : *Sărută-mă, omule !*

A venit toamna, oameni buni, și peste numai zece minute noi vom ataca *Oarba* ! Sau, ca să repet vorbele de-aseară ale căpitanului, vom porni să ne ocupăm cu-minți locul în geologia viitoare a războiului...

5

Mai sunt zece minute ! E atita liniște prăbușită peste noi, în răstimpul dintre o avalanșă de obuze și alta, sus pe *Oarba*, încît aud bubuitul secundelor în ceasornic. Sau or fi inimile tuturor adunate într-o singură bătaie bezmetică, o fi hohotul lui Dumnezeu din cer ? Simt, pe măsură ce se apropie *ora*, concentrate asupra mea privirile oamenilor, duioase și lacome în același timp, crîncene și cerșetoare deopotrivă, ca și cum de mine (numai de mine) ar depinde ce soartă li se hotărăște azi. Parcă ei nu știu că și soarta mea depinde de voința altcuiva, un lanț nesfîrșit de voințe dependente una de alta, fără a se afla vreodată care-i voința inițială, singura răspunzătoare de moartea fiecăruia dintre noi ! Dar ei nu mă văd decît pe mine, eu li-s și începutul și sfîrșitul, cum să mă apăr de judecata lor nerostită și cum să-i apăr împotriva gingașei doamne care încă de pe-acum își alege victimele ?

N-o să mă credeți, dar *eu o văd* cum se apropie strecurîndu-și făptura printre copaci, siluetă fragilă, deși fără consistență, îndeplinind un rol înfricoșător deși cu zîmbetul plin de ispite, petrecîndu-și privirea de la unul la altul și înclinînd ușor capul de cîte ori alegerea e făcută, oare ceilalți o văd ? Tot ce se poate că da, ori măcar o presimt, fiindcă am de asemeni senzația că fiecare gest al unuia sau altuia, uimirile sau refuzurile lor, acele inexplicabile și inconstiente convulsii de care sunt străbătute trupurile înainte de orice atac (cînd oamenii se încătăramează ori își încarcă ranițele în spinare, se uită năuci

de jur împrejur sau își înfulecă restul de merinde) răspund parcă exact chemărilor și semnelor Domniei-Sale. Înseși umbrele, deșirate de-a lungul șanțurilor nu par a mai fi ale lor, ci ale altora străini, poate chiar ale viitoarelor poziții orizontale pe pământ, în pământ. Oare eu ce atitudine voi lua, când superba doamnă se va apropia de mine și mă va atinge pe umăr ?

— Nu ! strig înăbușit. Nu vreau !

— Ați zis ceva, dom' su'locotenent ? tresare, pe fundul gropii, telefonistul.

— Nimic ! spun, bucuros că intervenția lui mă smulge din plasa ticăloasei obsesii.

— O mai fi mult ?

— Șapte minute.

— Poate vreți să-mbucăți ceva ? și telefonistul îmi întinde ce i-a mai rămas dintr-o conservă și un coltuc de piine neagră. Poftiți, luați, că pîn-ajungem sus...

— Nu, mulțumesc !

E drept că-l invidiez, nepăsarea lui biologică, oricît de firească, mă emoționează. Dar mi-s nervii și carnea prea pătrunse de beția și otrava atacului ce va urma, ca să nu mi se întoarcă mațele pe dos chiar și fără să mănînc ceva. Deși stau drept în picioare și sfidez toate necunoscutele țării nimănui dinaintea mea. Scot din toc pistolul de rachete și-i dau piedica într-o parte. Încă șase minute, încă cinci minute, încă... Aud timpul cum gîfîie în preajma mea, în mine, în ceilalți, cum gîfîie și se poticnește. E timpul sau propria noastră agonie ?

Cînd iată, prin fișitul ierburilor uscate din spatele poziției, aud de-adevărat pe cineva cum se tirăște gîfîit spre noi.

— Care ești ? mă răsucesc brusc, ca săgetat de o primădie aievea.

Abia-i deslușesc făptura, ghemuită după un fag.

— Eu, Gherghina, dom'su'lo...

— Ai căpiat, băiete ? Ce cauți aici ?

Se-apropie vreo cîțiva metri pe coate, acum îi văd ochii scînteind sub cască și gura boțită ca de un bocet interior.

— Dom' su'locotenent... începe el smerit. Dacă mor...

Șovăie o clipă, gemuindu-se în pămînt și mușcîndu-și pînă la singe pumnul.

— Vorbești prostii, ce te-a apucat ? Du-te la groapa ta !

— ...vă rog, continuă însă el, de astă dată într-un suflet, să luați un săculeț de țărînă de pe mormîntul meu și să i-l dați lu' Rachieru de la a cincea, să-l ducă nevesti-mi...

Mi se pare c-ar fi glasul unei umbre care se zbate să iasă din întuneric spre lumină. Nu prea știu multe despre el sau, în orice caz, nu știu exact acele lucruri care să-mi fi relevat cît de sucit suflet are. Zgîndăre pămîntul cu degetele crispate și se uită la mine ca un cîine cerșind milă.

— Da' ce ți-a intrat ție-n cap, măi Gherghina' ?

— Eu mor în atacu' ăsta, dom' su'locotenent ! răsufală el ușurat ca după spovedania unei taine.

Ar trebui să-l încurajez și să-l mint. Că doar funcția de comandant mă obligă să mențin ridicat moralul soldaților, ce s-ar întimpla dacă s-ar năpusti toți asupra mea și mi-ar cere să mă-ndur de ei fiindcă au ei, așa, o presimțire că vor muri ? Dar nu-i asta (adică obligația de a le planta alte suflete în locul celor cancerate) o complicitate stupidă la furia nebună cu care, peste două-trei minute, vom porni să infruntăm destinul și inamicul ?

— Măi Gherghina, da' tu ești om în toată firea ! Cum poți vorbi asemenea tîmpenii ?

— Eu pentru atît am venit, să vă spun.

— Căpitanul zice că nu-i bine să pornim la atac jumătăți de oameni.

— Parcă știe domnu' căpitan ce-i în suflet la fiecare ?

— Bine, bine ! Acum du-te, că trebuie să-i dăm drumul.

Se-ntoarce, ezită, iar se răsucesce, se uită la mine fără să clipească. Are niște ochi mohoriți și pe buze un suris de șfială, de parcă și-ar cere iertare pentru încăpăținarea lui.

— Să nu uitați de săculeț, dom' su'locotenent ! și se întoarce din nou, cu o decizie aproape disperată. Pornește înapoi pe brînci, pentru ca să adauge de departe, sugrumat, peste umăr : Săculețu' de țărînă... lu' Rachieru de la a cincea... nevستی-mi...

Furia urcă în mine ca un venin și mă sufocă :

— *Dumnezeii tăi de soartă ! Doamnă scumpă și tîrfă, dumnezeii tăi ! Dacă ții neapărat să te bați cu careva dintre noi, de ce tocmai cu cei slabi de înger ? Bată-te cu mine, dacă-ți convine !*

Însuși telefonistul a-ncremenit cu pîinea la gură și se uită la mine mut :

— *Faceți ceva pentru amărîtul ăsta ! Altfel o să-l aveți pe suflet toată viața !*

Strig înnebunit către ființa celui pierdut în iarba din spatele nostru :

— Hei, tu, Gherghina, omule ! Vino îndărăt !

Nu știu dacă va fi sperat vreodată într-o răsturnare atît de brutală a vieții lui. A revenit cu umilința soldatului care, vinovat-nevinovat, își așteaptă resemnat pedeapsa, numai fiindcă legile războiului sunt cum sunt, iar în ierarhia militară el ocupă locul eternului rob. Dar eu îl trag de umeri peste șanț și-l mototolesc pe fundul gropii :

— Să te ia dracu' ! Muiere ești, nu bărbat ! Ai să-mi stai aici pînă se termină atacul, telefonist intermediar între noi și companie. Dă-i, băiete, aparatul de rezervă și învață-l ce să facă ! Să nu fugi de-aici pentru nimic în lume ! mă adresez din nou celui alt. Dumnezeu din cer de-ți ordonă să pleci, tu să nu pleci ! Ai înțeles ? Te chem eu, cînd s-o sfîrși, după ce ajungem pe Oarba. Iar de

miine o să vedem ce mai facem cu tine... Acum, de ce bîzii ?

Poate că nu l-aş fi auzit plîngînd, cum stătea cu capul frînt pe genunchi, dacă-n aceeaşi clipă nu s-ar fi lăsat o tăcere mare. Tunurile au amuţit ca gîtuite de o putere nevăzută, doar ecoul ultimei concentrări de explozii mai dăinuie în văzduh. Ultimele coloane de schije şi pămînt, ţîsnite spre înaltul cerului, cad acum asupra muntelui în bucle enorme, ca o ploaie neagră. Apoi perdeaua groasă de fum, care ne interzicea muntele pînă de curînd vederii, se risipeşte, şi *Oarba* ne apare mai clar ca niciodată, respingătoare şi imensă, rînjind parcă spre noi cu un dispreţ şi o trufie necunoscute încă. Îmi dau seama c-a sunat în sfîrşit ora să pornim la atac, trebuie să lansez racheta, *Oarba* ne-aşteaptă.

N-aş putea spune însă de ce întîrzii să lansez racheta, mi-o fi frică sau e altceva ?

— *Mi-e frică să mă-ntorc acasă.*

— *Vino la spital ! Măicuţele-surori l-au apreciat mult pe fratele dumitale şi vor fi bucuroase să te găzduiască pentru o noapte.*

— *Mi-ar fi cu neputinţă să suport pereţii unei odăi. Mai ales în noaptea asta, înţelegi ? Ai oricărei odăi.*

— *Cum te cheamă ?*

— *Alexandra.*

— *Ce rost ai pe lume ? De unde vii ? A cui eşti ?*

— *Nu mai răspund la nici o întrebare.*

— *Alexandra... Alexandra...*

— *Parcă m-a strigat cineva. Dumneata n-ai auzit nimic ?*

— *Eu te-am strigat. Uite, ascultă : Alexandra ! Alexandra ! Acum recunoşti că te-ai înşelat ?*

— *Închide ochii !*

— *De ce ?*

— *Închide-i, îţi spun !*

— Alexandra... Alexandra...

— Crezi c-am săvîrșit o nelegiuire dacă m-am scăldat tocmai în noaptea asta ?

— Nu !

— Crezi c-am săvîrșit o nelegiuire dacă mi-am lepădat, chiar în noaptea asta, hainele de doliu ?

— Nu !

— Crezi că săvîrșesc o nelegiuire dacă, tocmai în noaptea asta, vreau să fiu a ta ?

— Alexandra... Alexandra...

— Sărută-mă, omule !

— Cine ești ?

— Nu știu.

— De unde vii ?

— Nu știu.

— A cui ești ?

— Nu știu nimic, nu vreau să știu nimic...

— N-a fost ea ! Nu sunt eu vinovat de moartea lui !

Femeia pe care am cunoscut-o eu, atunci, a fost alta. Alta ! Alta...

N-aș putea spune însă de ce întîrzii să lansez racheta, simt deodată nevoia unei confruntări cu femeia al cărei mesaj pentru mort îl duc în porthart. M-aș împiedica mereu, pe toată durata atacului, de spiritul ei omniprezent, dacă n-aș cunoaște conținutul acelui mesaj. Scot scrisoarea din porthart și o privesc îndelung, dar nu îndrăznesc s-o deschid. Cine-mi garantează că pacostea asta de femeie nu va interveni între mine și destin ca și-n cazul celuiilalt ?

— Înapoi în turbincă, vidmă ! N-am nevoie de tine în atacul ăsta, prefer să pornesc la atac singur. Singur ! Singur !

Ridic pistolul și trag. Racheta se înalță fulger de lumină roșie, rămîne o miime de clipă suspendată în văzduh, semn de viață și de moarte pentru toți, după care coboară încet, ca o pasăre rănită. Ale căror straturi geologice se pregătesc sus pe Oarba ?

— Înainte, băieți ! Dați-i drumul !

Unii sar peste șanțuri, împungind aerul orbește și cu brațele lăbărțate într-un fel de răstignire. În schimb ieșirea altora din gropi, încă amețiți de frică sau neconvinși, capătă aspectul răscolirii unor șoareci dintr-o casă prăbușită. Unii se-mpleticesc și se uită de jur împrejur, ca beți, tot căutînd ceva ce n-au uitat și negăsind în consecință nimic. Alții își fac cruce de-a valma și bolborosesc rugăciuni, ferindu-se încă de pe-acum de aripa nevăzută a frumoasei lui Dumnezeu.

— Haide, băieți ! Curaj, înainte !

Am și pătruns în zona de lăstari vineți și uscați, care acoperă prima jumătate a urcușului pe *Oarba*. Pantele sunt încă line și credem că germanii de pe creste n-au să ne dibuie prea ușor. Ne mișcăm în lanțuri destrămate, sute și sute de pioni ai aceluiași joc de șah, potrivit unei inerții mecanice și uniforme. În culoarea de cenușă a dimineții, prin plasele ca de junglă ale acestor ierburi, doar căștile și țevile armelor sclipind uneori dau semn despre existența noastră pe-aici. Deocamdată însă *Oarba* tace, și nici o tăcere în atac nu-i a bună, prea-ți cuțitează carnea și-ți macină nervii, nu știi niciodată spre ce abisuri te atrage mirajul tăcerii inamice. Ar fi totuși extraordinar dacă bombardamentul i-a alungat la toți dracii pe germani, morți și vii laolaltă, iar noi am cuceri *Oarba* fluierînd !

— Înainte, fraților ! Curaj !

Dar nu ni se mai lasă timp de iluzii, timpul s-a rupt deodată în două și iluziile s-au dus dracului ! Cred că ne aflăm chiar în inima junglei cînd, năprasnic, se abate asupra noastră prima dezlănțuire a barajului inamic. Avertizate de vuietul surd prin văzduh, în infinitezimala pauză care ne mai rămîne pînă la contactul obuzelor cu pămîntul, trupurile cad trăsnite la pămînt și urlă : *Aha, n-ați fugit ! Pui de lele ce-mi sunteți, așa ne-a fost*

vorba ? Sperăm totuși nebunește că e numai o tatonare, un salut de adio, o rețea subțire pe care vom depăși-o repede. Se pare chiar că, prea răzlețe sau prea îndepărtate de linia noastră, întiilele obuze au căzut în gol. Nici un vaiet și nici un țipăt de groază. Ne amintim atunci lecția învățată pe multe alte cimpuri de luptă și ciulim urechile pîndind, gata să ne reluăm nepăsători urcușul. Dar n-am sfîrșit bine gîndul, că altă avalanșă de foc ni se-nfige în față, și-apoi încă una, și alta, val după val, într-o succesiune frenetică și rapidă. Cel puțin de-ar bate numai fișia dinaintea noastră, care ne desparte de crestele golașe ale muntelui, am aștepta locului să se potolească furia inamică. Doar n-au ei atîta muniție cît să ne țină cu botul în țărînă pînă la sfîrșitul războiului ! Dar barajul acoperă acum întreaga suprafață a zonei de lăstari, rece și calculat, într-un fel de bolgii concentrice. E de-nchipuit că satisfacția diavolului de observator, de sus de pe munte, care comandă și reglează focul artileriei germane, e cu atît mai mare cu cît pentru fiecare, în parte desenează cîte o bolgie din care să nu mai scăpăm. De-ar exista măcar găuri de cîrțiță în care să ne vîrîm, de-am avea în noi sămînța nemuririi ! Dar n-avem la îndemînă decît ticăloșii ăștia de lăstari, prin care mai degrabă ne zbatem ca-n niște păienjenisuri, și pîrdalnicul ăsta de pămînt în care pînă și lopata își rupe colții săpînd. A și început să geamă careva, un altul hăuie ca lupii la lună. Sub ochii mei, la doi pași în dreapta, unul (*Care o fi, Doamne ?*), decapitat ca sub lama unei ghilotine, își caută cu gesturi bezmetice capul prin iarbă, deși capul zace răsturnat pe o parte și se uită la ciotul fostului întreg cu ochi foarte mirați. Un altul, cu pieptul despicat în două, amăgit însă de cine știe ce ispită, pornește năuc înainte, în pași ca de dans pe sîrmă, ca să cadă exact în gura unei noi explozii care-l adoarme definitiv.

De ni s-ar lăsa cel puțin răgazul unei speranțe, al unei picături de dezmeticire. Să ne orientăm și să ne calculăm

șansele, să ne spunem rugăciunea de pe urmă și să ne convocăm amintirile la un ultim colocvii, să ne doară sufletul pentru cei care au pierit și să ne bucurăm că n-am pierit noi. Diavolul însă, de sus de pe munte, continuă să ordone alte bolgii și jubilează : *Iad ați vrut, iad aveți !* Cum să lupți împotriva acestui masacru metodic, decît preschimbîndu-te tu însuși în fiară ? Mi-e rușine de ura pe care o simt în mine fierbînd contra aceluia observator, contra tuturor, dar mi-e rușine și de condiția la care am fost redus, de simplă gînganie ce-și așteaptă indiferentă moartea. *De ți-e scrisă moartea, atunci în picioare, domnule sublocotenent !* N-o fac bravînd, mi-e grozav de frică. Dar cineva trebuie s-o facă, altfel oamenii aceștia sunt pierduți. Mi s-a dat o răspundere, nu mi-ar fi și mai rușine dovedindu-mă laș ? Dracu' știe cum, au greșit sau anume, cert e că germanii ne împroașcă acum cu obuze incendiare. Pămîntul a luat foc, lanurile de lăstari uscați ard ca hirtia. Valuri de flăcări lacome ne amenință din toate părțile, fumul ne înecă și ne orbește. *Iad ați vrut, iad aveți !*

Mă ridic pe genunchi, pămîntul mă trage înapoi. Mă salt în picioare, Dumnezeuule, ce frică mi-e !

— Înainte, camarazi ! Altă scăpare nu-i decît înainte ! Pentru Dumnezeu, înainte !

A fost glasul meu, glasul căpitanului ? Știu doar atît : că-ntre cer și pămînt e acum un huiet unanim de spaime și minii, de scrișnete și înjurături, de agonii și halucinații. Suntem o simplă masă de instincte dezlănțuite, pe care nu-i forță s-o ordoneze și căreia nici baraj să i se opună. Scăpați de prima îmbrățișare a morții, gonim ca fascinați spre altă îmbrățișare. Trecem printre explozii și peste flăcări în salturi grotești de saltimbanci, fiecare cădere înseamnă un destin încheiat. Recunoaștem în fiecare arătare de coșmar pe unul de-ai noștri, dar în aceeași măsură s-ar putea să nu fie decît umbrele lor, singurele care ar mai avea curajul să traverseze infernul pînă la capăt.

Omul acesta, de pildă, căruia schija i-a smuls arcadele ochilor din rădăcini, arătînd ca o păpușă de porțelan cu găoacele orbitelor negre, tot orbecăind pe loc și tînguindu-se ca un copil rătăcit : *Unde sunteți ? Nu vă mai văd !* — e om, va mai fi vreodată om ? Și ăstălalt care rîde, ei, da ! rîde înnebunit de bucurie și-și flutură prin aer brațul însîngerat, mă vede și chiuie către mine : *Iu-iu, 'tu-i laptele mă-si, dom' su'locotenent, gata, am scăpat, m-a rănit, s-a zis cu războiul, v-aștept acasă...* — dar care exact în clipa următoare, întorcîndu-se spre țară, e lovit în plin de alt obuz și aruncat în neant — ce a devenit acum decît amintirea celui ce-a fost ? Dar n-am timp, nimeni n-are timp să-și pună întrebări și s-aștepte răspuns. Trebuie să gonim mai departe, s-ajungem la capăt. Fiindcă la marginea junglei, cînd va fi să-nceapă iadul urcușului pe gresia creștelor, viii se numără, nu morții !

Mă-mpiedic deodată de trupul cuiva, mai precis mă trezesc cu picioarele încheștate de strînsoarea unui muribund. Zadarnic mă zbat să scap, îngrozit la gîndul că tocmai acum aș putea fi ucis.

— Dă-mi drumul, omule ! și continui să mă lupt cu el. Ce ai cu mine, nu vezi că sunt viu ?

E limpede că mă trage spre ultima lui spovedanie, n-am ce face, m-aplec să-l ascult. Are fața desfigurată, un obraz i s-a întors peste celălalt ca o foaie dintr-o carte. Îi urmăresc morfolirea buzelor rupte, dar cuvintele sună fără formă în gitlejul sufocat de hemoragie. Nu știu cine este, dar după război, de m-ar întreba vreo femeie despre un om tînăr care nu mai dă semne de viață, i-aș povesti : *L-am cunoscut, am stat de vorbă cu el pînă-n ultima clipă, mi-a spus...*

Îngenunchez lîngă el și-l rog :

— Haide, frate, vorbește ! Ce să le spun ăloră de-acasă ?

Gura lui mai molfăie ceva cu neputință de descifrat și capul încremenește cu jumătatea de mască îndreptată spre cer. Miinile își slăbesc încheștarea, acum sunt liber. E asta libertate ?

Și în plinul acestei vărsări de sînge și foc, văd alergînd odată cu mine o făclie vie, un biet om care arde ca o torță. Și-a aruncat arma, casca, sacul de merinde, centura, grenadele, ranița din spinare. Acum se chinuie să-și scoată vestonul, dar fumul îl înăbușă, văpăile îl cuprind tot mai strîns ca niște brațe de reptilă. Urlă lugubru și continuă să alerge prin jungla în flăcări, ca dus de cine știe ce neagră putere nevăzută.

Strig spre el, răgușit și înspăimîntat :

— Oprește-te, omule ! Tăvălește-te pe pămînt ! Stinge-te !

Dar el tot mai gonește, lăsînd în urmă o diră-de fum cenușiu. Apoi se cocoloșește de la sine și vezi bine cum fumegă încă hainele pe el, aerul miroase a carne prăjită. Degetele încirlegate trosnesc în jărăgaiul molcom și corpul se chircește ca o armonică. Lanțurile trăgătorilor trec peste el, sărindu-l ca pe un obstacol. Nu-l blagoslovim cu nici o privire de milă sau deznădejde, beția de a nu fi noi acela sau alții e acum singura noastră rațiune.

Fiindcă și rațiunea destinului e la fel de ticăloasă ! Prin vuietul sacadat al exploziilor și prin perdelele negre de fum, un glas străbate pînă la mine, anume spre mine, al telefonistului :

— A murit Gherghina ! Dom' su'locotenent, auziți ? L-a omorît pe Gherghina !

Din prima clipă nu pricep cine-i acest Gherghina, ce relație mai ales poate să existe între mine și moartea lui. Apoi mi-l aduc aminte și-l văd : un biet boț de om și pămînt, cu priviri de ciine milog și glas de bocet amar. Săculețul cu țărînă, Rachieru de la a cincea, nevastă-sa... *Ai învins, ingerule-diavol ! Și pe mine m-ai învins !* O singură satisfacție i s-a mai lăsat celui ce s-a aflat în lupta

cu umbrele proprii și căzut chiar în șanțul în care eu îi acordasem, împotriva tuturor, o sentință de achitare : că de-acolo tot se mai poate culege un săculeț de țarină ! Pe cînd ăstorlați de-aici, care au căzut pe muntele de piatră și metal, ce le-am putea trimite acasă, la neveste ?

— Curaj, camarazi ! Înainte !

S-ar părea că zarea se limpezește, bombardamentul inamic își potolește bătaia. Am și ajuns la limita zonei de lăstari, de-aici pînă pe coama *Oarbei* ar mai fi vreo cinci sute de metri piștiș pe piatra goală. I-om face și pe ăștia oricum, însemnîndu-ne și acest drum cu sînge. Dar tare am avea nevoie să ne tragem un pic sufletul și să ne socotim ! Cîți am fost, cîți suntem, cîți n-au să mai fie ! Ordon din om în om să rămînă, toți pe loc, care pe unde s-o nimeri, fiecare cu ale lui. Și constat că pe soldați îi bucură acest repaus neprevăzut, e ca un supliment de viață la care nici n-au visat.

Vreți să știți cum și-l petrec, în ce tăceri au să coboare mohoriți sau ce probleme capitale vor dezbate ? S-au lungit cu burțile pe pămînt și-și trag dinainte sacii cu merinde. Scot la iveală coji de pîine uscată sau codri de mămăligă acră, cepe și brînză, struguri și castraveți. Se-apucă să înfulece lacomi, cu o poftă și grabă neobișnuite. Puțin le pasă că pe undeva, departe, gem încă răniți ori se dau de ceasul morții muribunzi. De aceștia să aibă grijă sanitarii și brancardierii, de-aceea li-e dată unora moartea, altora viața ! Se sperie doar de mai șuieră vreun proiectil, din suita ultimei convulsii a barajului inamic, și-atunci își bagă repede capetele în pămînt și-și acoperă cu sălbăticie resturile de mîncare.

— Pofțiți la masă, domn' sublocotenent ! Să ne stea peștorii !

Omul care mă invită e singurul comandant de grupă ce-l mai am, sergentul Duda Valer. Și-a găsit refugiu la umbra unei stînci, cu încă trei oaspeți la tain, și aceștia ultimii oameni din grupa pe care o comandă. L-au

recunoscut după vorbă, altfel față îi este neagră de foc și pământ. Doar ochii îi strălucesc în fundul capului, prea blinzi și prea luminoși pentru un trup atât de uriaș ca al său. Are nevastă și copii, doi mi se pare, cărora le scrie doar în poezie, din amintiri sau uneori inspirație proprie, dar nu mai înainte de a le citi camarazilor săi și a se prăpădi de ris pentru ce i-a trăsnit prin cap. Naiba știe ce le spune și acum aceluia de lângă el, fiindcă oamenii rid cu gurile pînă la urechi.

— Domn' sublocotenent, poștiți, făceți-ne cinstea !

N-aș putea spune de ce-l refuz, e desigur în noi o necunoscută care hotărăște la un moment dat (fără justificări) ce să facem și ce nu. Duda pare cam dezolat, deși cu același aer mîndru și nepăsător cu care i-a sfidat întotdeauna pe superiori și destinul.

— Atunci vino tu, telefonistule ! zice el. Că te văd cam sărac, și la mine e berechet.

Telefonistul tocmai se pregătea să cheme compania la telefon, să vorbesc cu căpitanul. A rămas cu mîna țeapănă pe manivela telefonului, îi este desigur foame, și se uită la mine așteptînd. Cred că nici n-am apucat să gîndesc a-i da voie, cînd un obuz venit ca din senin explodează cu o precizie drăcească chiar în grupul de la umbra stincii, strîns buluc lângă Duda. Se vede doar o coloană scurtă de fum, care urcă spre cer așchii de arme și resturi de carne, căști și bucăți de postav. E un geamăt surd ca într-o ciocnire de tampoane și un țipăt strangulat în care se adună țipetele a patru oameni. Apoi o tăcere de nesuportat se lasă, cu ecouri profunde care se repercutază în noi asemeni unor alte explozii reale. Prin fumul care se risipește zăresc plutind încă în aer niște oameni, sau mai bine zis fostele lor identități efemere.

Doar sergentul Duda a rămas trîntit la pămînt, cu o firimitură de suflet în el. Piciorul drept i-a fost tăiat chiar de la jumătate, de tot, pe cînd cel stîng se ține încă legat de trunchi printr-o șuviță subțire de carne și o bucată

de pantalon. Eu și telefonistul suntem singurii martori ai acestei scene, Duda e de un calm desăvârșit. Nu dă deocamdată nici un semn de suferință, ca și cum nici n-ar fi vorba de picioarele lui. Își scoate briceagul din buzunar și foarte cumpănit, privindu-și rănila cu ochi limpezi, taie ultima suviță de carne care-i mai lega piciorul stâng de restul trupului. Abia acum chinurile încep să-l mistuie amarnic miinile scormonesc nervoase țărina. Duda stă pe șezut ca pe un cărucior cu roate, caută ahtiat înainte și-l descoperă pe telefonist.

— Trage, telefonistule, nu pregeta ! și arată cu mîna sleită spre piept. Drept aici să tragi !

Telefonistul dă înapoi holbat, surprins că tocmai lui i s-a adresat, și tot ar vrea să se-ascundă în spatele meu:

— Trage, ciine ! strigă sălbatic muribundul. Nu vezi cum mă chinui ?

— Cum, mă, vere Duda ? Am mincat amîndoi dintr-o gamelă și-acum să trag în dumneata ?

— Trage, telefonistule, duminica mă-ti ! Că eu te-am instruit de recrut și eu ți-am pus pușca-n mină. Închide ochii și trage !

— Mă vede Dumnezeu, vericule.

— Trage, omule, și Dumnezeu o să te miluiască !

Telefonistul și-a ieșit din minți. Aruncă de pe el tot, armă și telefon, lopată și baionetă, grenade și gloanțe, tot ce ține de legile războiului, și izbucnește în plins.

— Nu pot, frățioare ! Blesteamă-mă, omoară-mă, dar nu pot !

Atunci Duda își zărește alături pistolul-mitralieră. nevătămat. Pare că nu-i vine a crede, se uită la el ca la o adevărată minune. Prea tîrziu ca să mai pot interveni, pistolul se află acum în miinile lui. Dă fulgerător piedica într-o parte și-și proptește gura pe gura țevii. Pornesc totuși spre el, n-am trăit încă asemenea groază în război. Dar Duda urlă, înnebunit de dureri :

— Te omor, ofițerule, zău, te omor ! Pe toți vă omor, dacă v-apropiați !

Și-n clipa următoare tîmpla îi cade moale pe colțul stîncii, ca pe o pernă.

— Dumnezeu să-l ierte ! șoptește, hohotind, telefonistul.

— Dumnezeu să ne ierte ! adaug, și mă închin.

A fost ultimul semn de moarte al acestei zile de septembrie. Am ajuns pe coama *Oarbei* ca-n excursie, fără să tragem un singur glonte. Fiindcă pe *Oarba* nu mai era nimeni...

7

Nimeni — e un fel de a vorbi. Sunt germanii morți, sunt apoi morții noștri adunați de pe urcuș. Nu-i chip să le săpăm gropi în gresia muntelui, noroc că muntele ne oferă două despicături strîmte și adinci cît un înalt de om. Ne îngropăm morții în picioare, în aceste despicături, români față-n față cu germani, și le căptușim geologia cu lespezi.

Și asta-i tot, se lasă amurgul. Aș bea un vin bun și m-aș culca cu o femeie. De fapt, mi-afum sufletul cu tutun prost și strîng în brațe fantome. Mi-amintesc prin urmare de Alexandra, acum poate să iasă din turbincă. Sfîșii scrisoarea și scot la iveală o nouă fotografie de-a ei ; nici această fotografie nu-mi dă certitudinea că Alexandra prietenului dispărut este aceeași cu Alexandra din trecutul meu. Trăsăturile sunt la fel de șterse, nici un amănunt esențial care să mi-o infirme sau confirme pe cealaltă. E îmbrăcată într-o bluză albă și are prinsă pe încheietura corsajului, între sîni, o broșă de aur roșu ca o rană. Surprinzător, însă, pe fișia albă a cartonului scrie cu cerneală : *De ce mi-ai rupt prima fotografie ? Sper că pe asta ai s-o păstrezi !* Desigur, nu era greu de bănuț cum va reacționa soțul ei la scîrsoarea de-acum

două zile. Și totuși ceva continuă să fie confuz și derutant, ca într-un vis. Cine-i această femeie ? Întorc fotografia și pe partea cealaltă citesc : *M-am hotărît, chiar azi plec pe front, să te caut. Nu se mai poate trăi așa, anume-ți scriu, să te pregătesc. Oare vei refuza, când mă voi afla în fața ta, să recunoști că-ți sunt soție ? De necrezut, și totuși adevărat. E nebună !* strig în sinea mea, deși mă-nvăpăiază un val de duioșie. De parcă nu celui mort s-ar fi adresat, ci mie, cel viu. De altfel, presupunînd că va veni cu adevărat pe front și ne va ajunge din urmă, pentru cine va veni dacă nu pentru mine ?

— *Da, da, pentru tine ! Ce te miră ?*

— *Mi-e teamă că nu-i adevărat.*

— *Atît de greu ajung amintirile pînă la voi ?*

— *Se-ntruchipează foarte greu în făpturi aieva. De obicei, în război, trăim numai cu plămuirile voastre. N-am auzit încă să-i fi venit cuiva o ființă vie pe front. Tu ești cea dintîi.*

— *Te-ntrebi totuși de ce ți-am venit ?*

— *Poate fiindcă îmi datorezi niște răspunsuri.*

— *Doar pentru atît ?*

— *Explică-mi, dacă mai e și alt mister.*

— *Cine sunt eu ?*

— *Alexandra.*

— *Și ce ți-am devenit, ce-ți sunt, după ce ne-am cunoscut ?*

— *Aș prefera să tac.*

— *Răspunde.: ce-ți sunt ?*

— *Gîndul care se-așază între mine și moarte mereu, visul început și rămas neterminat pe malul unei ape, iarba și pămîntul la care-aș vrea să mă-ntorc. Deși...*

— *Nu șovăi, spune tot !*

— *Îți voi spune : femeia din această fotografie ești tu, scrisul acesta e-al tău ? Pe omul acesta îl cunoști, ți-a trecut vreodată prin viață ? Cîstit înșă, draga mea !*

— Cinstit : Eu nu pot fi una și aceeași cu Alexandra altui om ! Dar adevărul e că Ea m-a trimis.

— Știa că el a murit ?

— Știa că tu ai nevoie de mine.

— Asta înseamnă că preluăm de la morți visurile lor ne-mplinite ? Și dacă pe ei nu i-a salvat nimic, pe mine ce m-ar salva ?

— Devotamentul reciproc, unul în altul pînă la capăt !

— Vrei să spui că de astă dată n-ai să mai fugi ?

— Niciodată, omule !

— Și ești vie de-adevărat ?

— Sărută-mă și te convinge... Sunt ?

Da, firește, numai că simt deodată ațintiți asupra mea ochii altcuiva. Scrutez lumina tulbure a serii, printre stînci descopăr un ghemotoc de băiat. Are părul ciufulit și obrazii mînjiți de marmeladă, pantalonii peticiți și genunchii zgîriați. Se uită țintă la mine, mă recunoaște și-l recunosc : Tu ? ! Ce cauți tu aici ? N-ai auzit c-a venit Alexandra, pleacă ! Pleacă, îți spun !

Mă tem că am febră, de fapt nu e nimic. Și totuși e cineva, căpitanul ! Care se uită țintă la mine și m-anunță că nemții au pornit la contraatac. O, Doamne ! cum se leagă faptele, unele de altele...

CAPITOLUL PATRU

1

Cel puțin de-ar fi știut pe ce lume s'ă află, de cîte ceasuri zace pierdut printre umbre ! Orice efort de luciditate încerca însă, i-l reprima cu dușmănie aceeași forță necunoscută care-l ținea paralizat, de-atîta vreme, pe fundul gropii. Avea febră și-l durea capul, fiecare gînd părea că declanșează altă explozie. Un gust de sare și iarbă îi stăruia pe buze, poate al singelui propriu care i se va fi scurs din rana încă deschisă pe frunte, dar de care el nu știa nimic. Deocamdată nu-și da seama decît că e noapte, un întuneric dens și apăsător acoperind ca o pătură neagră pămîntul. Siluetele copacilor abia se deslușeau, cu atît mai mult zona dinaintea presupusei lor linii de apărare sta scufundată în mister. O ceață grea plutea pe deasupra tranșeelor, asemeni unei vietăți de pe alt tărîm îngreunînd vederea chiar și la un pas depărtare.

— Mama dracului ! rosti Golia și fu bucuros că nu se pierduse încă totul, mai avea darul să articuleze cuvinte, drept care și izbucni înjurînd : Dumnezeuul mă-si de viață ! Dacă asta-i noaptea imediat următoare dezastrului, înseamnă că mîine-i 11 octombrie și eu împlinesc 27 de ani. Grozavă aniversare, n-am ce zice !

Amețit, rana și deznădejdea aveau acum aceeași consistență, încercă totuși să se ridice. Dar vechea, istovitoare sfirșire îl prăbuși din nou, de-a lungul, ca pe un butuc, la pământ. Ceva se mișcă atunci spre capătul gropii, ca o nălucă ruptă din însăși ființa beznei. Părea a fi mina cuiva, convulsivă de asemeni, dibuind parcă în căutarea vreunui lucru răătăcit prin iarbă.

— Care ești, mă frate ?

Chiar și glasul împrumutase nota surdă a împrejurărilor grave pe care le trăise pînă la ceasul acela și care, pe încetul, relevau un deznodămînt la fel de tragic.

— Eu, domn' locotenent ! Petre !

— *Petre ? ! se-ntrebă, încă buimac, ofițerul. Trebuie să fie omul meu de legătură, sfetnicul și ingerul meu păzitor. Pe unde o fi zăcut și el pîn-acum ?*

Cercetă la rîndu-i printre necunoscutele beznei și-i prinse soldatului mîna, trăgîndu-l spre sine mai aproape, cu lăcomia neajutoratului care simte nevoia absolută a unui ins viu alături, pînă ce ajunseră să stea ghemuiți în adîncul șanțului, obraz lîngă obraz. Soldatul avea răsufierea fierbinte, lumina ochilor metalică. Ofițerul îl știa alături, dar nu-i simțea prezența decît prin această răsufiere greoaie, ca plină de spaime, și prin lucirea tăioasă, încărcată de întrebări, a ochilor săi duri.

— Ce s-a-ntîmplat. Petre ?

— Nu visam să vă mai găsesc, gîfii înăbușit soldatul. Știți de unde vin eu acu' ?

— Doar nu vii din iad ?

— Ba chiar d-acolo, și arătă vag spre țara nimănui. Dintre morți vin, m-a-ngropat un obuz.

— Și eu abia m-am trezit din leșin, fu nevoit Golia să recunoască.

— Atunci e-adevărat ?

— Ce să fie adevărat ?

— Că ne-au dat înapoi, pe vechile poziții ?

Era limpede că omul trăia din îndoieli, se trezise din năuceală pesemne cu sentimentul că s-ar putea să nu fie adevărat, doar un vis urît și o nebulă, ar fi tras cu pușca-n Dumnezeu dacă ofițerul i-ar fi spulberat îndoielele: *Nu, nu-i adevărat, atacul a reușit și de fapt ne găsim în oraș, dincolo de oraș, de-acum ne vom putea odihni. Cel puțin câteva zile, până pornim iar mai departe, războiul n-o să mai existe pentru noi...* N-avea de unde ști că trupul ofițerului fusese săgetat ca de o sfișiere de cuțit.

— E-adevărat, Petre ! și Golia îi strînse puternic umărul în pumn, pentru ca nu cumva confirmarea dezastrului să dezlănțuie și-n el aceeași reacție. Ne-au dat înapoi !

Dar reacția, în soldat, se dovedi și mai pirdalnică. Golia l-auzi hohotind fără plîns, mut și cu buzele încleștate.

— Ce-i cu tine, omule ?

— Pentru a cincea oară, gemu Petre.

— Nu-i nimic ! încercă ofițerul să braveze. Doar la război se mai întîmplă și bucurii dintr-astea.

— E un război crud, domn' locotenent.

— Te-așteptai să fie floare la ureche ?

— Ne pusesem atîtea nădejdi în atacul de azi.

— Ne rămîne ziua de mîine.

— Și mîine ? întrebă zguduît soldatul.

— *Mîine e ziua mea de naștere, împlinesc 27 de ani.. Dar nimeni nu știe, chiar de-aș spune-o cuiva la ce mi-ar folosi ? În război nu se acordă favoruri pentru asemenea aniversări, nu te scutește nimeni de război, voi fi singur, foarte singur. Numai Alexandra de și-ar aduce aminte de mine, de-aș avea certitudinea că și-a amintit și se gîndește la mine !*

— Iar tancuri și iar avioane ? reveni soldatul, parcă înciudat pe tăcerea ofițerului. Spuneți-mi : iar ?

— Iar, iar, iar ! scriși Golia, oarecum scos dintr-ale sale. *(Toate tancurile și avioanele germane împctriva zilei*

mele de naștere, ce știi tu !) Și tu, se răzvrăți pe neașteptate Golia, mai taci odată din gură !

— Îmi vărsam și eu nădufu', murmură cu stîngăcie soldatul.

— Gata, ajunge, ți l-ai vărsat destul !

— Măcar de-aș putea dormi, să dorm pînă se termină războiul și să nu mai știu de nimic.

— Nimeni n-o să aibă somn în noaptea asta.

— V-ați supărat, domn' locotenent ?

Răzvrătirea se domoli însă repede, ofițerul chiar rușinîndu-se de această enervare inutilă și-l bătu prietenește pe umăr :

— Nu m-am supărat, Petre. Dar am și eu nevoie de liniște. Ca să cumpănesc bine ce am de făcut. Uite că s-a lăsat noaptea, și dracu' știe ce mai pun *domnii* ăștia la cale ! Trebuie să-ntăresc poziția pentru apărarea de noapte și să iau legătura cu batalionul. Nici nu știu unde-i telefonistul, mai trăiește, nu mai trăiește, are sau n-are legătura cu batalionul, unde-i acum postul de comandă și ce o fi gîndind comandantul, înțelegi ? Eu n-am somn, tu n-ai somn, nimeni n-are somn. Foarte bine ! Toată compania trează, pînă la ultimul om, dacă s-ar putea să-nvieze și morții, să stea și ei treji, acum pricepi de ce nu-ți dau voie să-mi răscolești sufletul ? (*Mîine e ziua mea de naștere, împlinesc 27 de ani, parcă el mi-a răscolit sufletul ?*) Pricepi, Petre ?

— Pricep ! șopti oftînd soldatul și-i căută pe întuneric mîna, s-o dezmiere, cu un sentiment umil de adieziune la suferința și grijile lui. Să plec, domn' locotenent ?

— Nu, stai aici ! O să am nevoie de tine.

— Poate aveți de-o țigare ?

— Caută prin cartușiere, trebuie să mai fie ceva.

Soldatul bîjbii spre celălalt capăt al gropii, pînă descoperi cartușierele, și scoase ultimele două țigări. Cînd să le-aprindă, sub pătura pusă coviltir, flacăra, inundînd în

plin fața lui Golia, dădu la iveală șuvița de sînge scurs pe obraz și rana de pe frunte. Soldatul zîmbi trist :

— Știați că v-a mîngîiat moartea pe frunte ?

— Da ? ! se miră Golia și instinctiv își trecu palma, protectoare, pe deasupra rănii. (*Moartea îmi dă tîrcoale, mi-a și lăsat primul semn pe frunte. Mîine e 11 octombrie și eu împlinesc 27 de ani !*) Mai aprinse un chibrit, își luminează din nou fața și întrebă : E adîncă ?

— Semn bun, zîmbi însă Petre. A doua oară nu mai îndrăznește să vă atingă.

— Te-am întrebat dacă-i adîncă, băiete.

— Oricum, să vă pansez. Unde vă țineți pansamentul ?

Petre avea mîini grele și butucănoase, obișnuite cu plugul și sapa. Cam neîndemînatice pentru o treabă gîngășă ca asta, se chinuia să curețe rana lui Golia de parcă și-ar fi curățat pușca. O fi fost și întunericul de vină, în asemenea împrejurări întunericul e mai cîinos decît orice dușman. Reuși totuși să smulgă coaja de sînge și pămînt a rănii, și răsufli ușurat. Dar o durere ca de cuțit spintecă deodată făptura ofițerului, din creștet pînă-n călcîie, și-atunci m-am frînt de mijloc. Altfel domnea o tăcere grozavă, inamicul nu dăduse încă semn că există. Doar senzația de totdeauna că inima mi-a fost prinsă în cleștele unor gheare nevăzute m-a obligat la această pîrdalnică șovăire.

— Ce-i cu tine ? s-a oprit, alarmată, Alexandra. Ai obosit ?

— Nimic, nimic ! m-am înfuriat pe slăbiciunea mea. Haide, mi-a trecut !

Mi-am revenit foarte repede și-am continuat să gonesc spre poziția germană, cu Alexandra alături, una cu lanțul celorlalți trăgători.

— Nu-mi place tăcerea asta, a spus într-un timp Alexandra. De ce durează atît de mult ? Și cînd se va sfîrși oare ?

— Cînd ajungem pe-aproape de poziția lor, am lămurit-o eu.

— Acolo, sus, pe coama aceluia deal ?

— Exact ! Dacă izbutim să urcăm dealul, îi dăm peste cap.

— Și dincolo de deal e orașul ?

— Da ! Cucerim orașul și ne odihnim. Cel puțin opt-zece zile n-o s-avem habar de război. Vom fi singuri, numai noi doi cu ale noastre.

— Mîine-i ziua ta de naștere, da ?

— Ar putea să fie și ziua cununiei noastre.

— O vrei tu ?

— Da, Alexandra !

Atunci s-a pornit prin văzduh un vuiet surd de obuze, pămîntul s-a cutremurat sub șenile. Dar n-am luat seama la nimic, am gonit mai departe. Auzeam vaiete și hohote de groază, frumoasa lui Dumnezeu ne secera oamenii. Am vrut să știu cum arată la față și m-am îndreptat într-acolo. Dar în aceeași clipă Alexandra m-a cuprins în brațe, ocrotindu-mă parcă, și a țipat :

— Nu te uita ! Nu te uita !

A trecut pe lângă mine ca fulgerul, și n-am apucat s-o văd în plin. Doar m-a atins ușor pe frunte și m-am prăbușit la pămînt. Cînd m-am trezit...

— Dom'locotenent, acu' e bine ?

— Da, mai bine.

Deși singele continua să zvîcnească amarnic sub pansament, ca o inimă slabă de pasăre. O vreme tăcură, fumînd, urmărind fiecare alte jocuri ale beznei și fiecare cu gîndul la ale sale, rezemați alături de marginea gropii, cu pătura peste cap.

— N-am terminat scrisoarea, o termin mîine, pe lumină, numai de ne-ar da pace blestemații ăștia de nemți, oare o să atacăm și mîine ? Trebuie să-l întreb pe locotenent...

— Mîine e ziua mea de naștere, ce bine-ar fi să nu atacăm...

De dincolo de ei nu răzbătea nici un semn și nici o mișcare, jalea nimănui și nici un alt grai de om, toate fiind cuprinse în ceață ca într-un înec. Doar o rafală scurtă de mitralieră sparse într-un timp tăcerea grea a nopții, careva speriat poate de legănările confuze ale ierbiilor sau vreun altul furios pe neclintitul pustiu, o fi fost de-al nostru sau poate chiar german, după care se așternu din nou dureroasa liniște a tainelor adunate de-a valma, taine vii ori taine închipuite, între cer și pământ.

— Măcar de nu ne-ar fi izbit din coastă ! spuse într-un târziu soldatul, incapabil desigur să suporte muțenia din jurul său. Acu' am fi fost în oraș, dacă nu ne-ar fi izbit din coastă, așa-i ?

Ofițerul nu răspunse. El însuși era muncit de gândul înfrîngerii din ziua aceea, dar prefera să și-l mistuie fără mărturisiri, cu conștiința poate că numai așa va fi scutit de confruntarea directă cu soldatul acesta prea curios din fire, venit parcă anume aici, în numele viilor și al morților deopotrivă, să ceară socoteală.

I-apărură astfel limpezi toate, de parcă s-ar fi petrecut încă o dată aievea, chiar sub ochii săi, la doi pași. Asista deci ca un martor neutru, într-o stare de imobilitate proprie doar morții, la desfășurarea acelorași elemente reale, dar conduse acum de forțe obscure și pe un plan aproape fantast. Fiecare nerv și fiecare fibră și-aminteau, cu de-amănuntul, de tot ce se petrecuse, în urlete războinice și cu lacrimi de agonie, pînă la ceasul acela.

Cu cinci zile în urmă se aflau pe culmile dominante de la porțile orașului, doar să dea brînci porților și să pătrundă în oraș. Atunci fuseseră pentru întâia oară zvîrliți înapoi, inamicul coalizînd împotriva lor, val după val, tancuri și avioane laolaltă, atît de sălbatic încît le frînseseră oasele chiar din prima zi. Golia vedea și acum avioanele mici, cu crucea neagră pe aripi, zburînd doar la cîteva sute de metri înălțime, aproape în batjocură, și

improșcându-i uneori, din belșug, doar cu grenade legate buchet și cu mine minuscule cît niște plăcinte. După ce-i torpilau, din cer și de pe pămînt, cu baraje succesive de obuze grele, porneau să-i prindă în plasa deasă a rafalelor de mitraliere și a acestor jucării ucigașe. Îi vîneau ca pe puii de potîrniche, de-a lungul și de-a latul porumbiștilor, sau îi pîndeau vicleni pe lizierele pădurii, de cum scoteau capul să-njghebeze cît de cît vreo apă-rare. Dispărea un val ca să apară altul, și devenea limpede că numai disperarea îi împinge pe germani la asalturi repetate, uneori bombardînd pînă-n buza propriilor tancuri. Cel puțin apariția și mugetul acestora, macabru, ca al unor fiare evadate din cușcă, mușcind pămîntul cu oameni cu tot și dînd peste cap tunurile surprinse în plin marș, fură suficiente să pună divizia pe goană, peste cîmpuri și prin păduri, dezorganizînd și fărîmițînd frontul diviziei în zeci de bucățele de rezistențe la în-timplare, care nicum nu izbuteau vreo legătură continuă între ele.

Și de-atunci zi de zi, în zori și pe înserat, alteori și-n crucea nopților cînd, pe sub ochii holbați ai parașutelor luminoase, supraviețuitorii rătăcitori în căutarea unui punct de sprijin, a vreunui spirit coordonator, lăsa în legea lui Dumnezeu, din rîndurile lor, mereu alte leșuri și alți muribunzi — să se bată cu umbrele și cu țărîna !

Cu cinci zile în urmă... /

Firește că încă de-a doua zi se încropiseră unele contraatacuri izolate pentru stăpînirea unor obiective-cheie, generale pentru recîștigarea terenului pierdut. Dar sfîrșitul era mereu același, pînza se arăta a fi putredă și nu ținea la cîrpei. Numai cu ghearele și cu dinții, oricît de mînioși ar fi fost românii, nu puteai opri avalanșele repetate de tancuri și nici doborî din senin avioanele germane. Pe deasupra, ca un blestem, se dovedi că nici o nenorocire nu vine singură. Comandantul diviziei căzu,

șeful de stat-major al diviziei căzu, un comandant de regiment își află moartea sub șenile, ofițerii își răreau rîndurile cu fiece zi, morți fără număr zăceau neștiuți prin șanțuri și porumbiști. Răniții, umblind strigoi după poșturile de prim-ajutor, ale noastre, se-ntîmpla de multe ori să se trezească în liniile dușmane, se spunea despre ei că fuseseră văzuți undeva, cîndva, rătăcind ca orbeții și căutînd, dar după un timp nu-i mai vedea nimeni, gata, puteau fi scoși din controale. Cete răzlețe de înspăimîntați se trezeau de asemeni în botul tancurilor inamice și nu-le mai rămînea decît să ridice mîinile în sus, la fel se spunea și despre ei, au fost și nu mai sunt. Nimeni nu sta să facă socoteala cîți pieriseră și pe cîți vii se mai putea conta, fiindcă tot se mai spera că oamenii vor ieși din beznă, ori din moarte, vii și nevătămați, iar se încropeau contraatacuri și iarăși pînza pîrîia, se rupea, pămîntul se-nvîrtea cu cei vii, îi înghițea pe cei morți, toamna era foarte frumoasă și uneori părea de-a dreptul neverosimil că lumea se află în război, somnul supraviețuitorilor era frecventat de fermecătoarele fapteuri ale trecutului și nimeni n-ar fi avut chef să moară. Dar de cinci zile divizia murea întruna...

Ultimul contraatac îl începuseră pe seară, al cincilea de cînd se găseau la porțile orașului. După liniștea austeră a văzduhului ca de plumb și după tăcerea mare prin care înaintau, ai fi crezut că dușmanul s-a tot dus în mama lui, spre apus. N-ar fi fost nimic extraordinar, germanilor asta le și era scris. Iar orgoliile noastre n-ar fi avut de ce suferi, ne plătisem cu destui morți drumul prin această tăcere fără moarte. Dar nici la poalele culmilor ce dominau orașul n-apucaseră ai noștri s-ajungă, cînd, la fel de surprinzător ca și la-nceput, pe culmi, se iviseră blindatele inamice iar văzduhul fusese invadat de avioane.

După care începuse prăpădul...

— Nu-i așa c-am fi fost acu' în oraș ? își repetă Petre întrebarea, convins că ofițerul nu l-a auzit. „Domn' locotenent, ce ziceți ?

Golia tot nu răspunse. Sfârșise de fumat țigara, aruncase pătura într-o parte și, cum sta cu capul frînt pe un umăr, ochii săi zăreau în depărtare o lumină parcă anume scornită pentru el, dintr-un sistem fantastic de constelații și miraje, singura prin care nemiloasa realitate din jur mai putea fi depășită.

— De ce tăceți ? întreabă soldatul.

— *Am fi fost, desigur !* răspunse Golia, adresîndu-se înșă mental altcuiva. *S-ar fi terminat lupta și mîine am fi avut zi de odihnă. Mi-aș fi petrecut ziua de naștere singur și gîndind la tine. Mi-aș fi evocat, retrăind-o, singura noastră întîlnire din noaptea aceea și aș fi visat cu ochii deschiși la alte nopți, de după război. Ar fi fast minunat, draga mea, de altceva nici n-aș mai fi avut nevoie ! Tu nu la fel, aflîndu-te mîine cine știe pe unde, ai fi gîndit la ce a fost și ai fi visat la ce va fi ?*

Lumina din depărtări, pe care doar el o vedea, își modifică deodată structura și conturul, iar ochilor săi lacomi le apăru de astă dată, neverosimil, însuși chipul celei ce se chema Alexandra...

2

Pe unde ești tu acum, ce faci tu acum ?

Te întreb, ca și cum frunțile noastre ar fi dotate cu asemenea unde încît ne-am putea transmite reciproc, la orice oră din zi și din noapte, chemări și răspunsuri. Un lucru e totuși cert — că eu te-am auzit cum mă chemai, glasul tău îmi tulbura adeseori somnul iar pe trezie mă cerșeau ochii tăi neclintîți, dorind să-ți fiu alături mai ales de ziua ta de naștere. Și uite că mă găsesc acum la numai o noapte depărtare de tine, gonind prin noapte

spre ziua ta de naștere, mie însămi mi se pare de necrezut ! Nu știu câte alte femei vor fi pornit de asemeni pe front, după bărbații lor (eu nici măcar nu-ți sunt soție), ce le va fi îndemnat să facă lucrul ăsta și prin ce cumpeni vor fi nevoite să treacă, pînă vor ajunge la ai lor. Doar despre mine știu că ard toată de dor și nerăbdare, cu neputință să nu se găsească pe pămîntul ăsta pîngărit de război și moarte un loc, un braț de iarbă, o buză de rai și pentru iubirea noastră. Deși uneori mi-e grozav de frică, numai gîndul mă și înnebunește de pe-acum, și totuși te vreau, fie ce-o fi...

Dar pe unde ești tu acum, ce faci tu acum ?

3

Golia continua să tacă, ferecat în tăcerea lui ca într-o carapace. Lumina din depărtare se stingea pe încetul, năpădită de întunericul nopții. Chipul-morgan al celei ce se chema Alexandra, încă stăruind asupra lui, se mistuia în tenebre.

— Asta e ! conveni în cele din urmă Petre, mai mult ca să umple golul prea obositor dintre sine și ofițer. De-acu' Dumnezeu mai știe ce o să se-aleagă de noi... Domn' locotenent, cam cît o fi ceasu' ?

Golia căută cu o mișcare mecanică pe încheietura mîinii, dar drămuitorul fosforescent al timpului dispăruse. Făcu un gest a lehamite, deși amănuntul îl cam sîcîia (*S-a dus dracului timpul meu, cine știe pe unde o fi agonizînd acum !*) și răspuase :

— Nu-l mai am, pesemne l-am pierdut în atac.

— Eh, ducă-se atunci pe pustii ! zise soldatul. Întrebam și eu așa, că nu-mi place să tac. Se răsuci apoi spre umbra bănuită a ofițerului și întrebă : Dumnea-voastră de ce vă place să tăceți ?

— Mă gîndesc, murmură Golia.

- La câte s-au petrecut, la câte-or să mai fie ?
- La de toate.
- Și la cei de-acasă, poate ? Sau la vreo femeie iubită ?
- Uneori.
- E ca și cum ai vorbi cu unul și cu altul, nu ?
- Da, Petre.
- Ei, drăcie ! Eu de ce nu pot ? Am încercat și eu, nu zic, da' de fiecare dată mă-ngheață parcă ceva și mi se pune un nod în gât. Nici ai mei, nevasta, copiii, cînd vin să mă vadă, vreau să spun cînd îi văd eu cu ochii minții că vin, doar se uită la mine și tac. Doamne ferește, parc-aș fi mort, așa se uită la mine, și-n vis la fel, de ce, domn' locotenent ?

Ofițerul rise amar :

— Ce folos că mie mi se întîmplă altfel ? Cu ce sînt eu mai fericit decît tine dacă eu pot să-i vorbesc femeii iubite, în închipuire și-n vis, iar femeia iubită se uită la mine ca la un om viu ? Crezi că-i mai puțin chinuitor, băiete ? Dacă ți-aș spune, de pildă, că chiar în clipa asta e cineva lîngă mine, univers circumscris universului meu, după cum și eu subordonat ei ca unei esențe superioare, de fapt o simplă femeie pe care o cheamă Alexandra, stă acum cuprinsă la pieptul meu și mă sărută, ai zice că glumesc, nu-i așa ? M-ai crede nebun, și te-ai cruci, nu-i așa ? Prostule, iubitele Petre, nu mă invidia ! Sărutul unei fantasme e mai dureros decît al unei femei vii, crezi că sunt fericit ? Și totuși o vreau încă, Petre, chiar și fantasmă, Petre, mă mulțumesc și cu atît, Petre, fiindcă e singura indulgență pe care mi-o acordă războiul... Pri-cepi, mă ?

Încetă să ridă și-și propti timpla pe marginea gropii. Îi era grozav de lene și nu socotea necesar să-și împartă beția visării cu nimeni. Simțea cum trupul se desfătează în această dulce ispită, a oboselii și a uitării de sine, ca într-o apă cu alunecări amăgitoare care te îneacă pe ne-

știute. Însăși necuprinsa noapte neagră ca smoala, izolându-l de orice preocupări și răspunderi străine, avea darul să fascineze carnea și spiritul pînă la deplina lor toropire. Dar fu de ajuns ca pe neașteptate, undeva, parcă în dușmănie și cu brutalitatea avertismentelor teribile, să se dezlănțuie un lanț de explozii înfundate, pentru ca furia răspunderii să-l smulgă în sus ca dintr-o capcană gata să-l înhațe definitiv. Oftă, bucurîndu-se că și recăpătase în sfîrșit conștiința de sine, și-și spuse că trebuie să rămînă lucid :

— *Cîți soldați nu și-or fi sărbătorit ziua de naștere în război și nu s-au mai lamentat atît, mai ales nu s-au înspăimîntat, eu de ce m-aș înspăimînta ? Chiar de-ar fi să urle carnea de durere și spiritul să geamă, socotindu-se trădate. Doar am toată viața înaintea mea, am tot timpul să gîndesc și să visez la Alexandra, de ce s-acord zilei de mîine mai mare importanță decît merită, nu cumva o împing singur spre neant, cînd de fapt ar trebui s-o tratez cu indiferență ?*

— Haide ! ordonă Golia. Să vedem ce fac oamenii...

Porniră. Pe lingă Petre care era masiv și greoi ca un urs, locotenentul arăta subțiratic și plăpînd. Avea mîini albe, cu degete lungi ca de fată, și fruntea înaltă, boltită ușor, sub care privirea mereu umbrită de gînduri reflecta însăși agitația nepotolită din adînc. Doar trăsăturile feței înăsprite de-atîta război și un suris abia schițat de scepticism, tăiat în colțul buzelor ca, o cicatrice, dezvăluiau cerbicia comandantului și maturitatea, în ciuda vîrstei tinere, cu care se pricepea să se descurce printre cumpele vieții de front. Altfel l-ai fi socotit un contemplativ iremediabil, rătăcit prin război doar datorită hazardului. Însuși Petre i-o spusese cîndva : *Dumneavoastră n-aveați ce căuta în război, erați făcuți pentru alt fel de viață !* Dar Golia se mulțumise să tacă, zîmbind în sine : *Fiecărui ne este dată viața pe care o merităm, totul e să capete sens și conținut prin noi, cine-mi*

poate spune că nu tocmai ăsta-i și sensul, conținutul vieții mele ?

— Întinericul dracului ! șopti după un timp soldatul și se opri. Pe-aici trebuia să fie plutonul lui Zardan.

— Nu încă, dă-i drumul ! îl îmboldi însă Golia. Mai e pină la lizieră, ține-te după mine !

Ii descoperiră anevoie. O fi fost liziera pădurii ca trasă cu linia, dar linia frontului era destul de sinuoasă. Compania se întindea la nesfârșit, răsfirată cu cele două resturi de plutoane ale ei tot prin coclauri de întineric, fiecare soldat cam pe unde nimerise după deznodământul ce-l suferiseră la căderea serii. Iar bezna nopții de acum nu le îngăduia celor doi căutători să deosebească mai mult decît niște mogildețe, adesea nemișcate, sau făcînd trup unic cu noaptea, aproape cu neputință să-ți dai seama dacă-s vii ori au murit de-a binelea. E adevărat că unii săpau la șanțuri, doar icnetul lopeților auzindu-se ca un oftat greu, adaus la însuși oftatul amarnic al oamenilor, care se răzbunau astfel asupra pămîntului de toate cîte le înduraseră, și poate chiar fiindcă știau bine cu ce nerăbdare așteaptă pămîntul să-i înghită. Alții stăteau însă rezemați de trunchiurile copacilor și se uitau peste privesătea neagră a cîmpiei dinaintea lor, cu ochii măcinați de febre și buzele strînse, fără cuvînt, ca niște stane de piatră.

Golia se apropie de unul din aceștia și-l recunoscu pe Zardan. Sergent ca și al doilea comandant de pluton, Ailenei, amîndoi înlocuind cu egală autoritate pe ofițerii pieriți în aceste ultime cinci zile de prăpăd. Ofițerul se așeză alături și-și puse mîna pe genunchii lui :

— Cum stăm, Zardane ?

— Prost ! răspunse acesta mohorît. Îmi lipsesc șapte inși.

— Nu înțeleg : morți, răniți ?

— În afară de morți și răniți. Lipsesc, i-a înghițit pămîntul, n-am de unde să-i mai iau.

- Șapte... murmură înfiorat Golia.
- Socotiți bob cu bob, preciză sergentul.
- Cine ?

Numele dispăruților se rostogoleau prin fața lor ca niște stinci, închipuind fiecare cită o prăvălire de trup omenesc, sub o secure de fulger sau sub bătaia vreunei pale de vînt ucigaș.

- Crezi că-s morți cu toții ?

— Poate pierduți, rătăciți. Cel puțin așa sper și mă rog lui Dumnezeu să nu fie altfel. Doar știți bine cum ne-au vinzolit, cînd...

- Știu.

Tăcerea mugea de spaimă, cifra abstractă concretizînd moartea, răsuflarea ei șuierînd parcă aievea, foarte pe-aproape, ca a unei fiare la pîndă. Pînă și vîntușorul de toamnă pașnică, făcînd să sune prin frunzare o melopee gravă, sugera prezența morții cu și mai multă duritate.

— *S-a dus în mama mă-si toată frumusețea toamnei, gîndea Golia, a desfigurat-o și a otrăvit-o războiul ! Pe sub acești copaci, în alte împrejurări, ne-am fi putut spune vorbe de dragoste și ne-am fi putut iubi, ce a mai rămas din închipuile tale farmece, blestemat ? Ne-ai adus acum să stăm față-n față cu moartea, și iarba ta miroase a mortăciuni. Aș vrea să mai trec o dată pe-aici, după război, tot într-un început de ociombrie, poate chiar de ziua mea de naștere, cu Alexandra de mîină, ca să te înfrunt și să urlu de bucurie că trăiesc, să te batjocoresc și să...*

Veniră atunci, ridicîndu-se de prin gropile alăturate ca niște fantome, oameni vii totuși, cu sufletele atît de îngreunate însă că abia se mișcau. Tăceau așteptînd, nădăjduind (în umila lor cumîntenie de subordonați) că Golia ar putea fi un fel de Mesia și că acest Mesia al oarbilor lor speranțe i-ar putea salva. La răstimpuri, doar răsucirea repezită a manivelei telefonului de cam-

panie se făcea auzită, cînd telefonistul se tot chinuia să capteze din eter vreun răspuns, și glasul i se auzea răgușit de-atîtea chemări :

— Alo, *Privighetoarea ! Alo, Privighetoarea !*

Golia se răsuci, înmărmurit, spre sergent :

— N-avem legătură cu batalionul ?

În glasul lui Zardan sună o notă de ironie :

— N-o mai avem de cînd am fost dați înapoi. Probabil e rupt firul pe undeva. Am trimis om pe fir, să găsească ruptura, la nevoie s-ajungă pînă la batalion și să vadă ce-i și cum.

— *Dacă o mai fi existînd și batalionul !* Golia se temu să-și mărturisească gîndul, nu atît din cauza oamenilor care s-ar fi molipsit de teama lui, cît anume ca presupunerea să nu se schimbe în realitate : *Nu invocă dezastrele, dezastrele abia așteaptă să se repeadă asupra ta !* Reluă : Dar legătura cu Ailenei ai stabilit-o ? Patrulă pentru legătură cu vecinii din stînga ai trimis ?

De astă dată, glasul lui Zardan sună gîtit :

— Pe Ailenei l-am găsit, dar în stînga n-am nici o legătură. Vecinii au dispărut.

— Nimeni ? ! șopti, sufocat, locotenentul.

— Nimeni. Pustiu. Dracu' știe ce s-a-ntîmplat acolo.

— Ai constatat cu ochii tăi ?

Pe buzele lui Zardan apăru vechea schimă de ironie tristă.

— Dacă nu credeți, veniți cu mine să constatați singur...

Dar cale de peste un kilometru nu se întîlniră decît cu nălucile beznei și cu foșnetul înfiorat al pădurii. Scoțociră fiecă pârere de groapă sau adăpost, din suita de gropi și adăposturi care constituiseră cîndva linia de rezistență a batalionului vecin, își lipiră urechile de pămînt și ascultară, pămîntul pe care cu numai cîteva ceasuri înainte fuseseră stăpîni ai noștri, strigară sugrumați sau în huiet de nevolnicie către zarea pecetluită și in-

terzisă — dar mereu nimic ! Acest nimic insignifiant în aparență, care pe hărțile militare nu se imaginează prin nici un semn convențional, pe hărți existența lui altfel te lasă indiferent, dar care aici devenea înfricoșător ca neantul.

Golia făcu toate presupunerile cu putință, unele mai inacceptabile decît altele, în afară de aceea (singura evidentă și alarmantă) care avea să i se releve însă mult mai tîrziu, în aceeași noapte, la batalion.

— Acum v-ați convins ?

— Așteaptă-mă aici ! spuse deodată Golia și porni mai departe.

Dar sergentul îl prinse din urmă și se-nclcă de brațul lui.

— Domnule locotenent, unde vă duceți ?

— Dă-mi pace, Zardane ! se desclcă Golia și-l privi drept în ochi.

— Pesemne că vă trage ața morții, se-nfurie sergentul. Nu vedeți că nu-i suflet de român pe-aici, ce mai căutați ?

— E acolo o umbră lipită de copac, vreau să văd ce este.

Zardan căută atent într-acolo, ridică nedumerit din umeri :

— Nu-i nici o umbră, unde dracu' vedeți dumnea-voastră umbră ?

— Tu ești obosit și n-o vezi, eu o văd.

— Zău dacă mai înțeleg ceva.

— Bine-bine, așteaptă-mă aici !

Îi era totuna ce gîndește sergentul, nici o forță din lume nu l-ar fi putut întoarce din drum. Golia vedea foarte clar umbra, conturîndu-se albă în dreptul copacului. Avea siluetă subțire de femeie, în veșmînt alb pînă la pămînt și cu părul răsfirat-valuri peste umeri. Părea a fi obosită, cum se sprijinea de trunchiul copacului, ori în așteptarea nu-știu-cui. Golia nu reușea să-i deslușească

fața, deși cu fiecare pas distanța dintre ei se micșora tot mai mult. Fusesse nevoit să părăsească liziera pădurii, străbătea acum o cîmpie parcă fără sfîrșit. Doar copacul stingher din inima cîmpiei și umbra albei siluete feminine continuau să dea viață aceluși pustiu. Și tot mai mult Golia avea senzația că ochii femeii stau ațintiți anume asupra lui, atrăgîndu-l tot mai aproape ca într-o vrajă. După un timp însă Golia se-mpiedică și căzu, fără vreo pricină obiectivă, cu sentimentul mai degrabă că s-a prins cîeva de făptura lui.

Atunci o auzi pe Alexandra vorbind :

— Sergentul are dreptate, pesemne te trage ața morții.

— Pe dracu' ! izbucni furios Golia. Pur și simplu, vreau să mă conving că nu m-am înșelat. E acolo o umbră, lingă copacul acela stingher, nici tu n-o vezi ?

— Este, o văd ! recunosc Alexandra. Dar tu știi cine este ?

— Știu ! strigă înverșunat Golia. Și vreau s-o privesc drept în față, atît ! Să afle că nu mi-e frică de Ea.

Alexandra rîse ușor, parcă ironic, și se strînse afectuoasă alături.

— Dragul meu, circulă prin lume o vorbă, aceeași la toate popoarele : soarele și moartea nu se privesc nici-odată în față !

Golia, acum, sta rezemat de peretele gropii și continua să privească alba umbră, confuză, din depărtare.

— Cel puțin spune-mi cum arată, se rugă el. Tu o deslușești bine ?

— Destul de bine.

— E frumoasă ?

— O frumusețe stranie, voluptoasă și rece în același timp.

— E mîndră, seducătoare ?

— Deopotrivă, ca nici o altă femeie din lume. Pe unii îi topește sfidîndu-i, altora li se dăruie ca o amantă.

— Ce ochi are, ce culoare — părul ?
— Ochii de un albastru intens, părul gălbui ca spicul.
— Și rîde, vorbește, cum poți ști ce gîndește în legătură cu tine ?

— De obicei tace.
— Acum parcă spune ceva, mă-nșel eu sau murmură un nume ?

Intr-adevăr, pînă la groapa unde zăcea el străbătu un nume, același :

— Golia... Golia... Golia...

— Te cheamă ! confirmă Alexandra. O auzi ?

Golia n-așteptă să fie strigat a doua oară, se ridică în picioare. Alături de brațul lui sta strînsă Alexandra. Copacul, însă, odată cu umbra albă a tulburătoarei necunoscută, se mișca prin întuneric spre apus. Dar chemarea dăinuia în văzduh, mereu repetată cu aceeași insistență :

— Golia... Golia... Golia...

— De ce se trage mereu înapoi ? întrebă Golia.

— E jocul ei de totdeauna, răspunse Alexandra.

— Ori s-o fi temînd să dea ochii cu mine ?

— Dimpotrivă, abia așteaptă să se uite în ochii tăi.

— Și crezi că m-ar învinge ?

— Pînă acum n-a scăpat nimeni de uitătura ei.

— Dar te afli și tu cu mine, n-ai să mă aperi tu ?

Urmă o tăcere (Alexandra, de ce nu răspunzi ?), dar nu răspunse nimeni. (Alexandra, de ce nu răspunzi ?), dar zadarnic cercetă Golia de jur împrejur, era singur. Sergentul îl găsi ghemuit pe fundul gropii, istovit.

— O, Doamne, cît v-am căutat și v-am strigat ! De ce nu mi-ai răspuns, ori n-ai auzit cînd v-am strigat ? Și ce era cu umbra de lîngă copac, era om de-adevărat sau ce era ?

— Nu era nimeni, Zardane. Să mergem !

Luară drumul întoarcerii. Golia își da seama că, oricum ar încerca să amăgească oamenii, aceștia tot nu vor

reuși să-și înăbușe întrebările și spaimile proprii. De aceea, cum ajunsese pe linia companiei, după ce întoarse trei grupe cu fața spre pustiul vecin, hotărî ca soldații să se-adune în cuiburi de cîte doi.

— Îngropați-vă adînc la pămînt, le mai spuse. Și să nu închideți ochii pentru nimic în lume ! Orice dibuiți și aflați transmiteți din om în om la Zardan. La el îmi petrec noaptea. În caz de primejdie mare, lansați rachete verzi. Altfel nu v-apucați să trageți și-n buruieni, în-teleș ?

Gonea de la cuib la cuib, agitat și repetînd aceleași porunci, împiedicîndu-se de cioturi și căzînd, tot căutînd prin noianul de gînduri ce-l năpădise gîndul cel mai drept, ca o pîrghie de rezistență, împotriva tuturor amenințărilor nopții. Dar singurul om care ar fi putut, la ora aceea, să-l pună în contact cu universul uman răsucea inutil manivela telefonului de campanie.

— Tot nu răspunde ?

— Nu.

— Și omul plecat pe fir ?

— Nu s-a întors.

Se așezară tăcuți într-o cotitură de șanț. Părea că lumea începe și sfîrșește acolo, pe bucata aceea de pămînt, cu toate misterele nedezlegate. Altfel, era minunat ! Să tot dormi sau să visezi cu ochii deschiși : *Numele tău e Alexandra, nu cunosc alt dumnezeu în afară de tine...*

4

Se vede că m-a prins somnul pe nesimțite, nu știu cînd am ațipit și cînd am dormit, mă trezesc puțin speriată. Un soldat stă aplecat asupra mea, are o față mare pe care casca i-o lățește și mai mult, și-mi strînge miinile într-ule sale :

— Ce-i cu dumneata, fată ? Ai visat urît, de ce gemi ?

Constat pereții camionului, lăzile printre care stau cocoloșită într-o manta soldățească, ceilalți trei soldați care merg de asemeni pe front — și sunt bucuroasă că întimplarea care m-a făcut să gem a rămas undeva în negura visului.

— Nu-i nimic, îi spun, mi-am revenit.

— Atunci e bine ! consimte omul și-mi caută pe întuneric mîna, să-mi dea un bidon. Dacă nu vrei să mai dormi, visele urîte nu-s bune de nimic, bea niște cafea ! adaugă el.

— Credeți că mai avem mult ?

— Naiba știe ! După socotelile șoferului, pe la miezul nopții am fi tocmai bine la divizie.

— Și aș putea să-l văd în noaptea asta ?

— Depinde pe unde se află dumnealui în linia-ntii.

— Se-ajunge greu acolo ?

— Vedea-vom la fața locului... Acum bea-ți cafeaua și taci ! Că mi-e somn ; soldatul are nevoie de somn ca pisica de purici. Dumneata nu știi cum vine treaba asta, ești cam tinerică. Da' războiul o să te-nvețe multe, că n-ci găsit altă lume în care să-nveți la anii dumitale ce-i viața.

— Eu n-am venit decît pentru ziua de mîine, 11 octombrie, e ziua lui de naștere.

— Bine, bine ! Mi-ai mai spus-o de vreo mie de ori, de cînd te-am cules de pe drumuri. Acu' taci !

Cafeaua m-a trezit de-a binelea, ultima tulbureală a visului s-a spulberat. Nu vreau să-i caut visului nici o semnificație obscură, pesemne că mi-e prea încărcat subconștientul cu spaime de mi-a chinuit somnul cu viziuni atît de nebuloase. Ducă-se încolo de spaime, nu te vreau decît pe tine ! Mă-ntreb uneori : cum de-a fost cu puțință, dintre atîția oameni cu cîți mi-am încrucișat viața pînă acum, inima mea să te fi ales anume pe tine, să

n-am puterea a te înlocui cu nimeni, tu să-mi fii pe viață și pe moarte mirele, așteptatul, visatul ?

Uneori te văd clar, foarte clar, de parcă ai fi la un pas înaintea mea. Alteori chipul tău se estompează, ca văzut printre ploi, și-atunci te chem. Numele tău are o sonoritate aparte, îmi place să te strig cu glas tare, pesemne că și te-am strigat de-adevărat, același soldat (care-mi poartă de grijă ca unui-copil) se-upleacă nedumerit asupra mea și mă întreabă :

— Cu cine vorbești dumneata, fată ?

Îi răspund rîzînd: —

— Cu el !

O fi crezînd despre mine că sunt puțin nebună, poate că sunt. Mai toți, de altfel, aflînd ce gînd nutresc și după ce vis alerg, m-au socotit și nu s-au sfiit să-mi spună că sunt într-adevăr nebună. Ce-mi pasă ! Mîine e ziua ta de naștere și de ziua ta îi cerșesc lui Dumnezeu un loc sub soare pentru amîndoi, atît !

Dar pe unde ești tu acum, ce faci tu acum ?

5

Deodată, de undeva de foarte departe, vîntul aduse un fel de vaier omenesc. Soldații ciuliră urechile, neliniștiți. Între adevărul constatat pe viu și numai bănuiala lui, sta ascunsă, ca un vierme, tragedia. Vaierul acela se repetă, dar cu intermitențe și tonalități care dovedeau că-i vorba de mai mulți oameni, stăruind astfel în văzduhul pietrificat ca o durere continuă.

— De unde vine ? întrebă Golia.

— Dinspre oraș, presupuse gîtuît Petre.

— Ba mai de-aproape, șopti sergentul. Din țara nimănuî.

Stăteau laolaltă, cu capetele proptite pe buza șanțului, ascultînd. Vîntul aducea acum tînguirea ca pe un val ondulat, cu creșteri și scăderi inegale, dar cu atît

mai mult îngroșind noua stare de nesiguranță în acea noapte, pînă atunci tăcută și pustie.

— Ai noștri ! murmură, ca săgetat de o presimțire, Golia și caută prin întuneric ochii sergentului. Oamenii tăi, Zardane, cei dispăruți trebuie să fie !

Sări, fără să mai cugete, peste berma șanțului și fu gata să se-avînte într-acolo. Dar Petre (în conștiința că-ruia pesemne se trezise îngerul păzitor) îl trase cu în-verșunare înapoi.

— Și dacă-i o capcană ? îi suflă el în obraz.

— Nu !

— S-a mai întîmplat, se-ncăpățînă Petre.

— Ceva îmi spune că nu-i o capcană.

— Să mai așteptăm.

— Ești nebun ? ! se răsti ofițerul. Tu n-auzi ?

E-adevărat că nu de puține ori, ca să ne batjocorească sau ieșindu-și din minți, dușmanul folosisese și asemenea mijloace. Îi atrăgea pe ai noștri, într-un chip sau altul, între linii și-i măcelărea cu mitralierele. Dar, în clipa aceea, din valul de vaiete tocmai răzbăteau unele cuvinte limpezi, al căror înțeles nu putea fi pus la îndoială și care sugerau o mare nenorocire :

— Fraților ! Românilor ! Dumnezeule !

— Acum auzi ? reveni Golia și porunci sălbatic : Sus, Zardane ! Și voi, băieți ! li se adresă celor cîțiva din imediata apropiere. Desfășurat, după mine...

Se aruncară peste tranșee, orbecăind. Se împiedicau mereu de cîte un alt leș, de-ale noastre ori germane, răsturnate pe spate sau chircite cu genunchii la gură ca pentru somn. După fiecare pas mai departe așteptau încremeniți, să descopere sursa aceluia misterios vaier omenesc. Naiba știe pe unde se afla linia inamică și n-aveau nici un chef să cadă și ei de vii pe mîinile nemților ! Deocamdată îi ocrotea bezna, dar și tînguirea acelor năpăstuiți continua să rămînă confuză, ca o ispită care te tot atrage spre tainițe necunoscute.

Fine'ea

— *Nu cumva căutam moartea cu lumina?* Ce caut eu aici, și de ce ă trebuit să-mi împing oamenii la moarte? Pe neașteptate, o șoaptă străină gemu la un pas înaintea lor :

— *Kamerad ! Kamerad !*

Înlemniră locului ca unul, doar Petre oftă printre dinți :

— Aha ! Ați văzut ?

Golia își simți inima ca mușcată de șarpe : să fi avut soldatul dreptate, asta să le fie capcana ? Nemișcarea cîmpiei făcea să se crispeze carnea pe tine, vaietele se bănuiau acum înăbușite și triste ca o litanie, altfel țara nimănui părea populată doar de nălucile cetii, amenințarea doar aici se vădea prezentă, la un singur pas, într-o simplă cerșire de agonie :

— *Kamerad ! Kamerad !*

— *Ori mi s-a părut că moartea ne cheamă la ea pe românește, ori inamicul n-a reușit să-și strângă rănii. Și dacă muribundul ăsta, dîndu-și seama că nu simțim dintr-ai lui, își va plăti scump sfîrșitul, pentru mine nu-i același lucru ?*

Golia totuși nu ezită, se tirî într-acolo una cu pămîntul. Iar pe urmele lui, Zardan, cu mîna încleștată pe automat, ca să spulbere orice surpriză eventuală. Dar n-avură de ce se teme, era într-adevăr un oropsit de soldat german, abia mai pilpîia viața în el, implorînd mereu cu același hohot de plîns :

— *Kamerad ! Kamerad !*

O infimă frîntură de clipă, și locotenentul Golia mai mult presimți mișcarea înceată, furișă, a lui Zardan de a-i lipi muribundului țeava armei de tîmplă. Izbucni cu tremurat :

— Zardane, ce faci ?

— *Îl omor !* răspunse celălalt, îngrozitor de simplu.

— Stai ! țipă sugrumat Golia și-i repezi brațul într-o parte. Gîndește-te că-i și el om.

— Pentru mine-i dușman.
 — E dezarmat, Zardane.
 — Mi-e totuna.
 — Nu e drept, Zardane.
 — Ba e drept, domnule locotenent ! Pentru mine e dreptă orice moarte de dușman.
 — Gindește-te că ai putea ajunge și tu ca ăsta de-aici.
 — Mă gîndesc și știu că nici ei nu m-ar ierta.
 — Zardane, n-ajută la nimic asta.
 — Pe mine m-ajută, domnule locotenent. Am prea multe pe suflet.

— Zardane, îți ordon să nu tragi !

Sergentul se răsuci alene spre ofițer și fața lui apărură aspră, ca o pată neagră de smoală în care lucea cu violență patima ochilor duri, de metal, fără pic de omenie în lucirea lor.

— Aduceți-vă aminte de maiorul Vrancea ! strigă el înfundat.

— De ce tocmai el, cînd știu bine că alt mort duci pe suflet ?

— Ce om era ! Și ce-au făcut nemții din el ?

— Era, nu mai este, poate că mîine nici noi s-o să mai fim, ce ai tu cu morții, Zardane ?

— Amintiți-vă de sublocotenentul Bulgăraș ! adăugă Zardan.

— Mi-amintesc, dar știu că la alt mort ți-e gîndul acum.

— Căzuse rănit între linii, și nemții au pus mîna pe el. L-am găsit a doua zi ciopîrțit de baionete.

— De ce nu lași morții în pace, Zardane ?

— Aduceți-vă aminte de fratele meu ! reluă cu înverșunare Zardan.

— Vezi, știam unde o s-ajungi !

— Domnule locotenent, nici de el nu v-aduceți aminte ?

— Ba mi-aduc, Zardane, doar am fost de față cînd l-au omorît. Pe Oarba, în noaptea aceea de coșmar, cînd

ne-au atacat prin surprindere și ne-au aruncat pînă-n Mureș. Cîte nopți or fi de-atunci ?

Privirea sergentului stăruia încă asupra tăcerii lui Golia, iar pe buzele lui sta întipărit un zîmbet ciudat, amestec de dojană și dispreț față de inexplicabila lui sovăială.

— Trebuie, domnule locotenent ! Măcar cu atît să ne răzbunăm și noi.

— Duceți-l pe poziție ! ordonă însă Golia către două umbre de soldați. Și nici un fir de păr să nu i se clatine din cap ! La întoarcere, aduceți cu voi o mitralieră. Nemții trebuie să fie pe-aproape.

Abia se urniră iarăși din loc, cînd o lumină puternică, în văpăi lacome de foc, despică bezna în două. Căzură ca fulgераți la pămînt, spintecați de alte spaime și vîrîndu-se cu capete cu tot în pămînt.

— Au dat foc la căpițe, șopti Petre.

Parcă erau, într-adevăr, la poalele culmilor dominante din fața orașului, niște căpițe de paie. Flăcările se înălțau spre cer într-un buchet de limbi uriașe, lăsînd însă tăinuîtă nebunia pentru care germanii vor fi declanșat incendiul tocmai în toiul nopții și chiar în botul poziției proprii. Acum panorama țării nimănui li se înfățișa în toată goliciunea ei, cu zeci de cadavre așternute de-a valma peste cîmp, printre tunuri părăsite și atelaje părăsite între hamuri. Un singur cal, doar, scăpat cine știe cum din ghearele morții, dar cu agonia în ochi, rătăcea al nimănui printre aceste resturi de război.

— Am mai văzut undeva priveliștea asta. Nu în război, cel puțin nu în războiul la care iau parte acum. Mai degrabă, cred, priveliștea aparține timpurilor imemoriale ale umanității. De milioane de ani, la răstimpuri mai scurte sau mai lungi, aceeași priveliște ! Oameni prăbușiți pe spate cu ochii deschiși spre cerul inaccesibil și oameni căzuți pe o rină parcă dormind somn de pace. Oameni împietriți în poziții bizare și oameni ruți în bucăți.

Numai armele au fost de fiecare dată altele : bîte și cuțite de piatră, lațuri și săgeți veninoase, buzdugane și lănci, topoare și coase, puști cu pulbere chinezească și tunuri de cireș... Oameni și arme, repetind la răstimpuri mai scurte sau mai lungi același joc oribil, aceeași degradare, aceeași crimă... Se va mai repeta, și de ce, oameni buni, să se mai repete ?

Golia simți că i se înecă răsuflarea.

— Mă Petre, n-ai un pic de apă ?

Soldatul, culcat și el la cițiva pași cu gura în țărină, desprins de la centură și împinse către ofițer bidonul îmbrăcat în pislă cenușie. Apa era caldă și stătută, dar Golia bău pe nerăsuflăte. Se răsuci apoi spre Zardan, de partea cealaltă.

— Tu nu vrei, Zardane ?

— Nu ! răspunse el parcă în silă.

— Ești supărat pe mine, Zardane ? Întinse mîna și cuprinse mîna sergentului : Spune !

— De ce-aș fi ? Poate-i mai bine așa, m-ar fi durut sufletul toată viața.

— Sunt convins, Zardane.

— Mi-ai spus o dată c-ați fost de față cînd l-au omorît.

— Pe cine ?

— Pe fratele meu. Chiar l-au omorît ? Sau... Reluă aproape imediat : Știți de ce vă întreb ? Fiindcă uneori mi se pare că e viu, l-ați trimis cu ceva treburi pe la batalion și tot aștept să se întoarcă. De ce nu-mi iese treaba asta din cap, nu-i așa că adevărul e celălalt și eu numai mă amăgesc ?

— Dacă va fi să fie, oare la fel o să se amăgească și Alexandra ? Că voi mai întîrzia o vreme, să termin niște treburi, dar că pînă la urmă tot mă voi întoarce ? Ah, lua-te-ar dracu' de gînd ! Nu, Alexandrei nu-i va fi dat să trăiască din amăgiri, fiindcă eu nu voi muri în război... E sigur ! E sigur ! E sigur !

— Domnule locotenent ! stăruie Zardan. Care-i adevărul ?

— N-are nici un rost, Zardane. Te chinui degeaba.

— Aveți dreptate.

Se scurse un timp gol, în aceeași tăcere sumbră a cîmpiei și sub aceeași îndepărtată văpaie a incendiului. Tot sergentul întrebă, pesemne prea muncit de neliniști :

— Ce dracu' i-a apucat pe ăștia de-au dat foc la căpițe ?

— Vreun căpcăun, probabil, și-a aprins țigara și...

— De-ar fi ăsta adevărul !

Adevărul era, din nefericire, altul. Gîndurilor zburcimate ale lui Zardan aveau să le dea răspuns înșiși germanii. Spre bolta cerului țîșni mai întîi un urlet ca de fiară. Un al doilea urmă, și-apoi altele, prelungi și sîșietoare, atît de amestecate unele cu altele încît nu puteai deosebi care al cui este și topindu-se deolaltă într-o singură groază :

— Fraților ! Dumnezeuule ! Românilor !

Toate veneau din vîlmășagul flăcărilor, mai inecate uneori, intense în clipa următoare, iar ochii holbați ai celor de-aici păreau a descifra chiar și convulsiile trupurilor care vor fi dat să fugă de pe uriașul rug, dar care se prăbuseau înhățate imediat de limbile focului ori împinse înapoi de cei care-i condamnaseră la o astfel de moarte.

— Acum pricepeți ? întrebă sugrumat sergentul.

— I-au aruncat în foc, șopti Petre.

— Pe cei șapte ai mei, dispăruții ! reluă Zardan.

— *Și eu care m-am arătat milos față de rănitul lor !*

— Acum ce mai ziceți de omenia lor ? întrebă Zardan.

— *Îlucid ! Cum mă-ntorc pe poziție, îi trîntesc un glonte în cap și-l omor.*

— Credeți că se mai poate face ceva ?

— Mitraliera-n bătaie ! strigă ofițerul.

Credea că mai e posibilă vreo minune. Surprinși de rafalele mitralierei, chiar în botul poziției lor, germanii să

fugă și să-și părăsească prada. Prada care continua să se zvircolească între flăcări, cu gitlejurile strangulate de fum și carnea pirjolită pe jar. Durerea lor răzbătea acum pînă aici ca o jelanie plină de lacrimi, în cuvinte bolboșite și fără sens.

— Trage, Petre ! izbucni Golia. Trageți cu toții !

Dar presupunerea ofițerului nu se adevăra. Din imensa pată de întuneric, din vecinătatea zonei invadată de incendiu, după prima lor salvă, țîșni în replică asurzitoare valul de gloanțe al mitralierelor inamice. Cîteva rachete albe, lansate chiar pe direcția alor noștri, ușurară și mai mult sarcina acelor germani care asistau din gropi sau din tancuri la consumarea crimei. De cîte ori Golia sau altul dintre ai săi îndrăznea să ridice măcar fruntea, de tot atîtea ori, ca-n plină zi, erau răpuși la pămînt. Astfel că armele alor noștri trăgeau acum orbește și inutil, nu mai putea fi salvat nimeni. Rămaseră neputincioși locului, careva plîngea cu hohote, pînă cînd se stînsese, odată cu ultimul licăr al focului, și cea de pe urmă tînguire a celor arși de vii.

— S-a terminat ! spuse Zardan. Să mergem, domnule locotenent !

Gîndind *Nu înțeleg nimic. De ce ? Cum de-a fost cu puțință așa ceva ?*, Golia se ridică și porni alături de ceilalți, împleticindu-se ca beat. Bezna compactă le asigura din nou drumul, mergeau în picioare. Și chiar de-ar mai fi tras asupra lor, le erau sufletele prea cernite ca să nu le fie totuna de-i ajunge sau nu moartea din urmă. După război, reluă pentru sine Golia, *aș vrea să dau ochii cu omul care a comandat această crimă, și cu ceilalți care au săvîrșit-o, să-i întreb : De ce ați făcut asta ? Lămurîți-mă, ca să pricep, de ce ! Doar există niște legi de război, pe care erați datori să le respectați. Lămurîți-mă, ca să pricep : de ce nu le-ați respectat ?*

De cum trecu în linia românească, omul dintîi de care se izbi fu însuși rănitul, prizonierul german.

— *Omoară-l! Un glonte în tâmplă și ai terminat!*

— *Wasser!* murmură neamțul. *Wasser, bitte...*

Careva îl lovi cu bocancul în șold, Zardan trecu nepăsător pe de lături, Golia aruncă automatul în iarbă : *Nu pot ! Nu pot !* Doar Petre se aplecă peste trupul rănitului, îl săltă puțin de umeri și-i sprijini capul pe braț, dându-i să soarbă apă din același bidon din care băuse și locotenentul înainte.

Golia se trânti pe un mușuroi de pământ :

— *Îl urăsc ! Pe acesta, în numele tuturor ! Un singur semn de-aș face, s-ar găsi cine... Eu însumi... Nu m-ar judeca nimeni, ba dimpotrivă ar socoti c-a fost drept, c-a fost necesar. De ce, atunci, nu pot ? De ce ?*

Își mușcă buzele pînă la sînge și se întoarse cu fața către țara nimănui. Ochii lui priveau cu mare tristețe spre apus, acolo unde, deasupra vetrei de jar a rugului, bolta cerească fără stele reflecta spuza fierbinte a celor șapte morți :

— *Mîine e ziua mea de naștere, împlinesc 27 de ani, vreau să stau drept în fața conștiinței mele și conștiința mea să stea dreaptă în fața Alexandrei cînd va fi să mă-ntilnesc cu ea după război, să mă duc în întîmpinarea ei zîmbind și să-i spun : Bine te-am găsit, Alexandra ! Îți mulțumesc că m-ai așteptat, îți mulțumesc pentru toate...*

Într-un târziu ațipi. Sau, mai bine zis, atît de mult îl toropi oboseala încît își lăsă capul să cadă într-o parte, cu tîmpla lipită de țărîna umedă. Întinse mîna alene, să rupă cele cîteva fire de iarbă ce tremurau în bătaia vîntului, dincolo de berma tranșeii. Dar mîna rămase leneșă, istovită, cu degetele amorțite pe pămînt. Pleoapele păreau ca de plumb și-n tot trupul se așternu o liniște nefirească. Golia ar fi adormit de-a binelea, dacă degetelor nu le-ar fi plăcut să mai dezmierde acele gingașe fire de iarbă, odihnitoare prin prezența lor acolo ca un anes-

tezic, pentru toate sufletele atît de nemilos rănite în noaptea aceea.

Ca prin vis l-auzi pe Zardan adresîndu-se telefonistului :

- Tot nu răspunde ?
- Nu.
- Și omul plecat pe fir ?
- Nu s-a întors.

— *Prin urmare, aceeași situație ! Ruptura nu s-a găsit, omul plecat pe fir rătăcește fără sens prin noapte, legătura cu batalionul nu s-a restabilit, batalionul tace, de ce n-o fi trimițînd pe nimeni să ne caute ? De-aș reuși măcar s-adorm, să dorm butuc și să mă trezesc mîine dimineată cu toate restabilite la locul lor, ca înainte de începutul dezastrului. De-aș reuși să...*

Atunci o muzică se iscă din pămînt, din arbori, din caturi, dintre vămîle nedeslușite ale văzduhului. Muzica îl învălui și-l invadează, ameteitoare. Sunau alămuri și trompete, viori și viole își picurau pe-ndelete suspinul, rîdeau flaute și cornuri englezești, violoncele și corzi grave de pian amplificau diferitele variațiuni ale motivului muzical, un întreg tumult simfonic îi vuia lui Golia sub frunte, amintirea concertului la care se cunoscuseră, și motivul muzical era, prin sugestie, același : *Alexandra Alexandra...*

6

Ai venit pe întuneric, mult după ce începuse concertul. Erai ca o umbră, bîjbîind printre alte umbre compacte, în căutarea unui loc liber. Pînă la urmă ai renunțat, mai degrabă enervat de șușotelile celorlalți care nu se voiau tulburați, și ai dat să te așezi jos, pe podeaua goală, sol-dățește. Atunci te-am prins de mîină și te-am tras lîngă mine, pe scaunul liber de-alături pe care-l păstrasem pentru medicul șef al spitalului. Nu știu de ce am făcut-o, mulți alții dinaintea ta, veniți tot pe întuneric, îmi fuse-

sără indiferenți. Nici tu nu-mi puteai fi altceva decât un oarecare din toată lumea, necunoscut.

Erai totuși acum lângă mine, și nu căutam îndemnului spontan de a te aduce alături nici un conținut misterios. Doar tu, intrigat pesemne de atingerea mîinii mele, prea mică și prea moale ca să fie mîină de bărbat, citeva clipe după ce mîinile ni s-au despărțit, te-ai răsucit către mine să descifrezi pe întuneric ce sunt. Luasem la repezeală o manta pe umeri, mi-era cam frig, chiar și părul mi-l adunasem sub o șapcă de soldat, probabil din simplă cochetărie, sunt sigură că mare lucru n-ai deosebit. Ai îndrăznit atunci să-mi atingi ușor obrazul, dar eu n-am schițat nici un gest de reproș. Oricît respect purtam micii formații simfonice care se aventurase pînă-n zona spitalei noastre, să concerteze pentru răniți și pentru oamenii în drum spre front, și oricît inefabil părea că revarsă muzica în mine, joelul gîndit însă de tine, pentru identificarea făpturii mele, îmi da o neliniște pe care n-o mai trăisem niciodată pînă atunci.

Era pentru întîia oară cînd cineva mă scotea în afara războiului, chiar și pentru o durată de vis, cu atîta atență și neverosimilă gingășie. Degetele tale stăruiau să-mi cerceteze fața cu de-amănuntul, de parcă ar fi fost posibil să cuprinzi astfel detaliile feței cuiva și să ți-o reconstitui apoi de-aieva, numai după semnele ce-ți vor fi rămas în palpitul și nervura degetelor. Cert este că-mi plăcea să mă las cunoscută astfel și chiar mă emoționam la gîndul că peste un ceas, după terminarea concertului, aveam să fiu supusă unei confruntări pe viu : Ești chiar așa cum mi te-am închipuit pe întuneric ! Uimirea ta ar fi fost și uimirea mea, cînd ar fi fost să te cunosc și eu de-adevărat. Fiîndcă multă vreme eu însămi, cu privirea jurișă spre tine, prin vaga penumbră a lămpilor care luminau estrada orchestrei, m-am chinuit să descopăr cum arăți și ce ai tu mai propriu decât alții, de-ai reușit să

mă tulburi dintr-o dată : Și tu ești la fel, omule, cum mi te-am închipuit pe întuneric !

Cam stranie această dorință reciprocă de a spulbera cât mai repede cu putință orice imponderabile dintre noi și de a comunica tot ce esențial se poate comunica în fulgerarea unei simple încrucișări de drumuri. Știam și unul și altul că războiul nu ne îngăduie mai mult, va trebui să ne mulțumim fiecare cu iluzia celuiilalt sugerată încă de-aici, dar statornic și definitiv, pentru ca numai așa să-i rezistăm războiului și la sfârșit să ne regăsim cu certitudine al celuiilalt. Nu-i om în război care să nu-și proiecteze speranțele în persoana cuiva — chiar dacă nu are, să și le confecționeze anume și să-și caute chipul de lut la care să se-nchine —, altfel cum ne-am orienta pe căile atît de întortocheate și mereu pîndite de primejdii ale acestui labirint ?

M-ai întrebat cum mă cheamă și ți-am răspuns. Te-am întrebat cine ești și mi-ai spus. Erau însă suficiente doar cîteva date fără semnificație, pentru ca destinul meu să-și îndeplinească firele cu firele destinului tău ? Speram desigur deopotrivă că după concert vom avea la îndemîină noaptea, ca să ne spunem ce rămăsese nespus. Muzica, acum, reflecta parcă însăși goana iluziilor noastre, una spre alta, și beția de care erau cuprinse dorindu-se, voindu-se întrupate în ceea ce de fapt eram amîndoi : oameni vii și lucizi, gata să ne recunoaștem ca atare chiar în noaptea aceea, de ce ar fi trebuit să mă tem ?

— Doamne ! gîndeam. Uite unde mi-a fost dat să-nțînesc dragostea ! Fii bun cu mine și nu mă scoate prea repede din minți, sunt atît de tînără și proastă ! Și spune-mi : va fi oare omul acesta de-adevărat Omul meu ?

O șoptă atunci a străbătut în fundul sălii, rînd peste rînd, pînă la noi :

— Regimentul X, plecarea ! Cei din regimentul X, îmbarcarea !

Bătăuiala care m-a săgetat din prima clipă s-a adevărit, te-am simțit deodată cutremurat. Ceva, în aceeași clipă, s-a rupt în mine și m-am încolăcit de brațul tău în neștire. Dar tu ți-ai revenit imediat, te-ai desprins ușor din strînsoarea mea și mi-ai zîmbit. Muzica tot mai stăpînea cuprinsul sălii, noi tot în penumbra lămpilor care luminau estrada ne aflam. Te vedeam zîbind și mă minunam de liniștea ta. Mi-ai spus că-n 11 octombrie e ziua ta de naștere, îplinești 27 de ani, și m-ai întrebat dacă mi-ar fi greu să mă gîndesc la tine în ziua aceea, să-ți spun doar atît : Bună dimineața, omule ! — mi-ar fi greu ? Stam mută în fața ta și nu pricepeam ce se întîmplă cu mine.

— Făgăduiește-mi ! ai stăruit, și era în glasul tău o nevoie de mai mult, pe mine însămi, toată, parcă mă cerșei.

Știam că n-am să te mai văd, cine să-mi garanteze că ne vom mai întîlni vreodată pe drumurile atît de sucite ale războiului ? Și pînă la sfîrșitul războiului, ca să te-aștept, mă puteam sătura eu oare doar cu visuri și închipuiri ? Mi-era totuna, putea să mă vadă lumea întreagă, ți-am cuprins capul cu patimă între palme și te-am sărutat nebună, apăsă, să-ți înăbuș răsufarea, să te pot sorbi în mine, tot. Nu mai era timp, cei din regimentul tău se și strecurau spre ieșire, te-am mai sărutat o dată, aproape țipînd și mușcîndu-te, ca să știi c-o să-mi țin făgăduiala iar tu să nu pleci singur mai departe în război, fiecare să ducă cu sine ceva din celălalt.

Abia după ce te-ai îndepărtat, ai strigat către mine din cadrul ușii :

— Dă-mi adresa, vreau să-ți scriu !

M-am pierdut cu firea, timpul și începuse să sape golul dintre noi, te priveam înmărmurită. Nici tu nu mai aveai timp să te întorci, mi-ai aruncat boneta și te-ai pierdut printre ceilalți.

Îți mai amintești ce țineai între clapele bonetei ? O scrisoare de la părinți, cu adresa ta, două țigări mototo-lite, ată kaki înfășurată gospodărește pe un ac și o frunză roșie ca sângele, cine știe de pe unde culeasă. De-ar fi toată lumea să urle după o țigară, n-aș da țigările nimă-nui. Ferfeniță de-ar fi să umble și Dumnezeu din cer, pentru nimic în lume nu i-aș da acul și ata. Doar frunza, poate, deși mi-e lucrul cel mai scump dintre lucrurile ce mi te reprezintă, aș ruga vântul să ți-o ducă tot ție, mai repede, vestindu-mi sosirea. Fiindcă n-am mai avut răbdarea și am pornit către tine, doar o noapte ne mai desparte și voi fi a ta...

Dar pe unde ești tu acum, ce faci tu acum ?

7

Era tot ce-i mai rămăsese lui Golia, amintirea ceasului de-atunci ! L-ar fi prelungit la nesfârșire, de fapt repetindu-l, să-i descopere sau anume să-i inventeze culori și nuanțe inedite. Sunt amintiri care, deși reflectând întâmplări aparent banale, capătă în timp o pondere aparte. Forța lor de atracție crește pe măsură ce, de sub pojghița subțire a banalului, se face evidentă altă semnificație. Iar când semnificația devine bun comun pentru amândoi partenerii aceluia joc al întâmplării de odinioară, conținutul ei primește numele de iubire. Adeseori, nici cea mai exaltantă dintre amintirile ulterioare nu ne solicită atât de mult sufletește ca poezia ori dramatismul ceasului de început. De-aceea și revenim asupra lui, ca asupra unui nucleu al genezei, să-i aflăm nuanțele și culorile ce ne vor fi scăpat cu prilejul altor evocări. Chiar dacă nu ni se mai relevă ceva deosebit, faptul însă că el există ca *un lucru în sine* prin care noi înșine existăm, noi și conștiințele noastre superioare, ne salvează de anonimatul general și acordă propriei noastre pasiuni pecetea ne-

muririi. Așa cel puțin gîndea Golia despre ceasul de concert cînd o cunoscuse pe Alexandra, toate cîte urmaseră apoi ordonîndu-se și justificîndu-se exclusiv prin această lege.

De astă dată însă n-avu parte de o mai intensă comunicare cu trecutul, oricît se detașase el de lumea înconjurătoare. Apariția neașteptată în tranșee a unui soldat străin fu suficientă să-l rupă de tărîmul contemplației și să-l repună, brusc, în contact cu realitatea imediată.

— Domnu' căpitan a ordonat să vă lăsați înlocuitor și să mergeți urgent la batalion.

Soldatul era un simplu contur de întuneric, mai pronunțat pe întunericul nopții. Avea glasul uscat, fără tonalitate. Oricît se chinui Golia, față de surprinzătoarea chemare la postul de comandă, nu reuși să dibuie ce-i alarmant în vorbele lui.

— Unde vă găsiți acum ?

— Cum unde ? ! păru a se mira sincer soldatul. Unde am fost și înainte. La marginea satului, în aceeași casă.

— La telefon de ce nu răspundeți ?

— V-am adus fir nou, pe ălălalt îl tocaseră bombardamentul. De-acu' o să puteți vorbi și la telefon.

— Atunci de ce mă mai cheamă căpitanul ?

— Îi cheamă pe toți comandanții de companii.

— Ceva grav ?

— Nu-i nimic grav.

— Despre regiment ce știi ?

— Ce să știu ? ! făcu el din nou a uimire. Toate sunt bune.

— Nu prea cred eu spusele tale, da-n sfîrșit... Du-te ! Cunoasc drumul și singur.

— Am ordin să v-aștept și să vă conduc.

Golia tresări, pătruns iar de văpaia aceleiași tulburări :

— Omule, ce știi și nu vrei să-mi spui ?

— V-aștept ! replică însă, parcă sîciit, soldatul.

— *Mîine e ziua mea de naștere, împlinesc 27 de ani, numai Alexandra de și-ar aduce aminte de mine, de-aș avea certitudinea că și-a amintit și se gîndește la mine...*

Confecționară mai întîi, dintr-o foaie de cort legată pe două crengi, brancardă pentru rănitul german. Problema salvării lui intrase acum în firea lucrurilor curente, oamenii se eliberaseră de constrîngerile urii. Dar se ocupau de el cu un fel de solemnitate amară, datorită pesemne tocmai contradicției tragice dintre viața lui și moartea pe rug a foștilor camarazi. *Oricît ar încerca războiul să ne degradeze, gîndi emoționat Golia, ceva tot mai dăinuie nealterat în noi ! Chiar dacă istoria nu înregistrează asemenea fapte, personal le prețuiesc mai mult decît pe cele mai senzaționale acte de vitejie !* Îl lăsă pe Zardan stăpîn peste toate, doi soldați se înhămară la brancardă, Petre își luă pistolul automat (ca orice înger păzitor ce se respectă) și micul grup porni prin noapte spre comanda batalionului.

Străbăteau pădurea tot mai anevoie, despicîndu-și drum de-a dreptul prin tufișuri. Golia, cel puțin, își zdreli mîinile și-și singera obrazii tot repezind crengile într-o parte și alta, ca să ușureze trecerea brancardei. Ciudat e că umblau pe căi necunoscute și parcă spre alt punct cardinal decît acela spre care trebuia să fie satul. Dacă n-ar fi știut că omul dinainte, care la rîndu-i urma firul telefonic, i-a fost trimis de batalion, nu s-ar fi mirat să fie prins în altă capcană.

— De ce mergem pe drumul ăsta ?

— E mai scurt, răspunse laconic soldatul.

Și totuși Golia simțea că-l ard măruntaiele, aceeași senzație păcătoasă de totdeauna ca o presimțire. Nu se mai putu stăpîni și se-ncleștă de umărul soldatului :

— Ascultă, omule ! Așa-i că batalionul e-n altă parte ? Dar soldatul nici nu se sîchisi.

— O să vedeți singur... și porni mai departe nepăsător.

— *Ehei, băiete-băiete ! făcu în sinea sa Golia. Nu mă păcăleşti tu pe mine, se vede cît de colo că situația-i proastă. Tu faci pe misteriosul, postul de comandă e la dracu-n praznic. De ce, altfel, ne cheamă căpitanul la batalion, să ne-mpartă bomboane ?*

Hazardul, sau aceeași ciudățenie deocamdată inexplicabilă, făcu să bubuie niște tunuri chiar în coasta zonei pe care o străbăteau. Păreau atît de aproape, ascunse prin văgăunile de sub liziera pădurii, încît și văzură lunga fulgerare a obuzelor pe bolta văzduhului negru. Iar exploziile se declanșară la fel de aproape, în ropot sacadat, chiar de-a lungul poziției pe care abia o părăsiseră.

— Cine trage ? zîmbi disprețuitor Golia.

Soldatul tot nu se opri, răspunse cu același glas egal și plictisit :

— Știu eu ? !

— N-or fi cumva nemții ?

— Poate să fie și nemții...

Era limpede că soldatul fusese anume dăscălit să dea răspunsuri în doi peri, oricît de categorice întrebări i s-ar fi pus, tocmai pentru a nu se pierde cu firea cei din linia întii. *Și-adică, de ce ne-am pierde cu firea ?* gîndi Golia, deși puțin cam opintit, fiind de fapt nevoit să-nvingă împotrivirea tot mai tenace a vechii neliniști. *Sunt eu oare mai slab decît soldatul acesta, sau numai faptul că el știe despre ce-i vorba îl face mai tare decît mine ?* Astfel că bucuria de a se socoti mai tare decît toate împrejurările nefaste prin care trecea îl lansă la extrema cealaltă a experienței războiului, în afara lui, cel puțin pentru o bucată de vreme. Era bine și era odihnitor, de parcă noaptea ar fi căpătat inexplicabil virtuțile unei vrăjitorii. Nevoit să ocolească un pîlc de arbori ce-i aținea calea, se abătu cîțiva pași de la drumul celorlalți *și-atunci o zări pe Alexandra, așteptîndu-l.*

— *Iartă-mă, îi spuse, am întîrziat !*

— *Nu-i nimic, zîmbi Alexandra, te-aș fi așteptat oricît.*

— De-acum s-a terminat cu dorurile și așteptările tale. Am venit pentru totdeauna, mă primești ?

— Pădurea, toată, e-a ta. Și eu sunt, voi fi a ta. În numele pământului natal și al viețuitoarelor ce-l locuiesc, în numele ierbii și al stelelor, îți spun : Fii bine venit, dragul meu ! Uite, după legea străbunilor, pîine și sare ! După legile iubirii, uite-mă ! Ia-mă și te-ndestulează... De ce ți-s buzele atît de aspre ?

— M-a bătut vîntul, am dormit pe zăpadă.

— Ești obosit ?

— Nu. Dă-mi să beau, lasă-mă să te sărut ! După un ceas voi fi altul, vei vedea, singură te vei uimi de cum voi arăta.

— Bine, foarte bine ! Fiindcă va trebui să luăm totul de la capăt, viața noastră să nu semene cu a nimănui din trecut.

— Unde așezăm temeliele casei ?

— Am găsit un luminiș tocmai bun, pe malul unei ape.

— Minunat !

— Am putea începe chiar de azi.

— Perfect ! Eu voi ridica pereții, tu vei pregăti mortarul. Eu voi pleca după vînat și la pescuit, tu vei pregăti acasă tainul și cîna.

— Te vei duce și la oraș, dincolo de pădure ?

— Nu prea des. Fiindcă dincolo de pădure oamenii se urăsc și se ucid, sunt mici la suflet și egoiști. Nu vreau, din lumea lor, să străbată nimic în pădurea noastră.

— Dragul meu, dar am uitat esențialul : la copii nu ne-am gîndit ! Pădurea noastră are nevoie și de copii.

— Chiar așa, ia dă-mi mîna !

— Vrei să știi cîți copii vom avea ?

— Îndoaie mîna și numără liniile de la încheietură.

— Dumnezeuule, sunt vreo șaptesprezece linii... Tot atîția copii o să și avem ? Cum o să hrănim noi atîția co... ?

Se izbiră în acea clipă, ajungînd la marginea unui luminiș, de o așezare mătăhăloasă și cu acoperișuri deni-

velate. N-aducea a casă, mai degrabă a staul de vite pentru iernat sau cam așa ceva. Felinare oarbe, circulind de colo pînă colo prin beznă, indicau și formele confuze ale oamenilor aflați în neconținută agitație. După gemetele concentrate între pereții unui fel de grajd, bănuiai localizarea postului de prim-ajutor și eforturile doctorului de a cîrpi ce se mai putea ține în ațele lui de catgut. Alți răniți, afară, întinși pe pămîntul gol, agonizau. ori își așteptau mîntuirea. Cineva înjura pitoresc și asurzitor, dacă nu cumva chiar medicul batalionului, ca să potolească pesemne urletele vreunuia trezit sub bisturiu. Alte înjurături, apoi, și mai amarnice, contrapunctau convulsia unui telefonist nevăzut, care zadarnic lansa chemări pe firele probabil din nou tocate de bombardament, nu-i răspundea nimeni. Agenții de transmisiune, în același timp, ivindu-se pe goană din taina pădurii sau înghițiți la fel de lacom de necunoscutele ei, semănau prea mult cu semnalele unui repetat S.O.S. ca să mai ai vreo îndoială despre situația diviziei.

— Aici ? întrebă totuși Golia.

— Aici ! răspunse soldatul și-i arătă intrarea povîrnită a unei alte așezări, scundă și pipernicită, cu un ochi de geam spart, în dreptul căruia ardea o gazornită de front.

Golia oftă și-și mușcă buzele, abia acum își da seama că satul de altădată căzuse la dușman. Se răsuci spre soldații care purtaseră brancarda, ei înșiși cuțitați de presimțiri grele.

— Duceți-l la postul de prim-ajutor, să sperăm că nu v-ați chinuit degeaba.

Golia pătrunse înăuntru, stăruia peste toate o tăcere grea și mohorită. Lipit de perete, în picioare, comandantul primei companii își curăța preocupat unghiile cu virful unui briceag. Abia de-și ridică fruntea să răspundă la salut și zîmbi parcă justificîndu-se : *Dispreț total față de Înalta Doamnă !* Golia se așeză alături de celălalt comandant, pe o ladă de muniție. Acesta, în schimb,

desena la fel de dăruit profiluri și siluete de femei. Aruncându-și întâmplător ochii asupra hîrtiei, Golia constată uimit că de sub jocul nervos al creionului apărea mereu același chip feminin, ca într-o obsesie. Îi zimbi și acesta, explicîndu-se mut : *Exerciții de calmare a nervilor !* Chiar pe mijlocul încăperii, la o masă cu picioarele bătute în pămînt, care era de fapt însăși ușa scoasă din țîțini, căpitanul căuta muncit de gînduri spre nicăieri. Va fi așteptat desigur sosirea lui Golia, fiindcă-și reveni imediat și le făcu semn să se apropie. Nici nu luă seama la bandajul de pe fruntea lui Golia, la fețele martirizate ale celorlalți. El însuși cu brațul sting în eșarfă, mîneca vestonului atîrnînd în gol, vădea eforturi mari ca să-și potolească arsurile brațului rănit.

— Priviți mai întîi harta !

Acoladele în roșu, fragmentate doar de semnele convenționale ale unităților din linia întîi, prefigurau un desen straniu. Chiar și neinițiatilor, desenul le-ar fi apărut elocvent și dramatic. Semăna unei uriașe pungi de tutun, cu o deschizătură teribil de îngustă și cu barierele gata să fie strînse. Semnele albastre care închipuiau inamicul, concentrate masiv mai ales pe gura pungii, păreau a aștepta doar un cuvînt pentru ca moartea să-și desăvîrșească opera.

Era simplu și evident, ca o sentință declarată deschis.

— Domnilor ! reluă căpitanul și-i cuprinse pe tustrei în focarul privirii sale albe de prea multe insomnii. Avea o voce surdă și inexpressivă, dar mocnind dureri ce se bănuiau cumplite. De astă v-am chemat personal, să vă pun fără menajamente în fața celui mai brutal adevăr pe care l-am trăit vreodată. Nu mi-a plăcut niciodată să vînd subordonaților iluzii, nu văd de ce-aș face-o tocmai acum. Divizia se găsește prinsă în această pungă sinistă, inamicul știe bine acest lucru și la orice oră din această noapte poate să ne stranguleze. Ni se oferă o singură certitudine : tancuri ! Cel mai tîrziu pînă-n zori, în perspectiva contra-

ofensivei generale de mâine dimineată, ne vine în ajutor un regiment de tancuri. Dar pînă mâine dimineată trebuie să rezistăm, divizia nu poate fi salvată decît rezistînd cu orice preț în această noapte. Ora atacului se va anunța prin telefon, după ce tancurile vor intra în dispozitiv. E tot ce am avut să vă comunic, vă urez să ne regăsim în oraș vii... Aveți vreo întrebare de pus ?

N-avea nimeni întrebări de pus, fiindcă totul era simplu și evident. Iar la întrebările pe care sigur și le puneau lor înșile, chiar și comandantul batalionului, n-avea cine să răspundă...

8

Dar sunt aici, omule ! Sunt aici ! Cum de nu m-auzi ? De o noapte întregă aștept, uite că se face ziuă. Nu știu ce s-a întîmplat, camionul nostru s-a izbit ca de un zid, nu i s-a dat voie să treacă mai departe. Drumul, în schimb, a fost invadat de o coloană de tancuri, mașini și tunuri, mereu alte tunuri și tancuri fără număr, care gonesc spre apus într-un tumult nebunesc. I-am întrebat pe oamenii din preajma mea, chiar și acum îi întreb de ce nu mergem mai departe. Dar nu-i chip să smulgi o vorbă de pe buzele lor, nici ei să nu priceapă ce se întîmplă, ori lucrul e atît de teribil pentru toți încît și sufletele lor (atente pînă acum cu mine) să fi împietrit ? Mă aflu ca la o vamă dintre o lume și alta, a noastră — concretă, a voastră — ireală, și nu știu ce preț ar trebui să plătesc ca să mi se îngăduie trecerea spre tine. M-am rugat, mă rog încă de paznicii acestei vămi, încerc să-i înduioșez și-i implor, mă declar soția ta și iau numele tău parolă deschizătoare de porți baricadate, zadarnic ! Nu-mi rămîne decît să mă cuibăresc pe marginea drumului, sub un copac, și să plîng de ciudă. E-n toți care așteaptă ca și mine aici o crisperie abia bănuită, cum stau muți ca

pămîntul și pîndesc tăcerea de dincolo de noi, tăcerea în care te afli tu și al cărei conținut ei desigur îl cunosc, numai mie mi-e tăinuit. Dar e nedrept, atît de aproape de tine și totuși interzis, de unde să te mai iau azi și la care ceas al zilei tale de naștere îmi va fi dat să te văd ? Nici să nu te-ajung, mereu să mi se-arunce în față această vamă nevăzută, să gonesc după iluzia ta pînă la sfîrșitul războiului ? Omule, mare răspundere ți-ai luat față de viața mea de-ai fost în stare să faci din mine vînt și pasăre și stea, de-am fost în stare să pornesc nebună la drum, peste tot iscodind, pe toți întrebînd : N-ați văzut, n-ați auzit ? Pentru ceea ce tu însuți îmi ești și-mi vei fi, cum să te răsplătesc și cu ce credință să te slujesc ? Ascultă, deocamdată n-am la îndemîină decît cuvintele : Te iubesc ! Te iubesc ! Te iubesc ! Dar va veni o zi, o noapte, un ceas, o minută, omule, cînd cuvintele vor lăsa loc tăcerii și bucuriei, iar mie n-o să-mi mai fie frică, pricepi ? Bună dimineața, dragul meu ! La mulți ani, dragul meu ! Oriunde ai fi azi, oriunde vei fi mîine, pentru toate diminețile care ne vor mai despărți — Eună dimineața ! Mă auzi, omule ?

Răspunde dacă m-auzi, răspunde dacă m-auzi...

9

Niciodată Golia nu simțea mai acută nevoie de ordine, în viața lui lăuntrică și-n viața exterioară, ca înaintea fiecărui atac. Tocmai fiindcă știa, odată dezlănțuit atacul, în ce zonă a dezordinii pătrunde. Avea oroare de furia instinctelor oarbe, care pînă și pe omul aparent cel mai disciplinat îl degradează, prețuia în consecință numai rațiunile acerbe care au tăria să stea drepte în fața morții. Socotea că nici o moarte nu-i mai eroică decît altele, ca atare și faptele respective ne-am obișnuit să le denumim eroice doar pentru a acorda o consolare postumă dispăruților, în fond toate morțile în război sunt simple

accidente. **Accidente** în care rațiunea e pierită dinainte, omul habar n-are pentru ce tocmai el a fost ales (*Cine alege* ?) să devină erou. Și accidente pentru care omul s-a pregătit conștient, știe că orice sacrificiu ajută la ceva, în orice caz e gata să nu și-l refuze pe-al său, dar grozav ar vrea ca rațiunea să-i supraviețuiască, arhivarii de mai târziu și distribuitorii de glorie să poată face distincție dreaptă între o rațiune și alta. Dar nici o rațiune nu supraviețuiește, ar fi singura dimensiune a eroismului, că atare determinarea adevărului e imposibilă, toate morțile în război sunt simple accidente. Numai întâmplarea face ca trupul X să se găsească la un moment dat exact pe străfulgerarea traiectoriei unui glonte, și nu cu o miime de milimetru mai la stînga sau mai la dreapta. Matematica e absurdă (*Ah, legile matematice ale absurdului !*), n-ai cum scăpa înțeleștii de fiară a ecuației în care te cuprinde ca pe un număr oarecare.

Măsura nenorocirii însă n-o constituie finalitatea egală pentru toți, mai devreme sau mai târziu, ci condiția de inferioritate cu care ești obligat să-ți accepți sfîrșitul în război. Raportîndu-se astfel la uriașele mașini care abia așteptau să se înfrunte cu mașinile inamice, comparîndu-se mai ales cu insignifiantele unelte din ierarhia războiului (armă, grenadă, pistol), dar îndeplinind aceeași funcție ca și superioarele lor surate, rațiunea lui Golia suferea o vertiginoasă cădere pe treapta cea mai de jos a aceleiași ierarhii și, constatîndu-și involuția umilitoare, se întreba : *Ce sunt eu : om sau mașină ? Ce-am devenit eu : mașină-om sau om-mașină ?* De aci și sfidarea pe care i-o arunca destinului în numele ultimului rest de orgoliu uman, de aci, mai ales, și nevoia de ordine pe care numai o rațiune integră i-o putea satisface. Refuzîndu-se ierarhiei umilitoare, spera să rămînă și-n afara capriciilor fatalității, matematica de care am pomenit să nu-l cuprindă în calculele sale.

— *La urma urmei, e dreptul meu !* strigă spre nevăzut Golia: *Azi e ziua mea de naștere, împlinesc 27 de ani și am dreptul să-ți cer această favoare. Vei refuza să mi-o acorzi tocmai azi ?*

Nevăzutul, însă, tăcea impenetrabil.

În schimb, după ce Golia se bărbieri și se spală, își schimbă pansamentul și îmbracă o cămașă curată, impuse calm soldaților prea agitați și verifică ordinea realizată în cei calmi, toate desfășurate potrivit aceluia ritual care-i face pe oamenii aflați în asemenea situație (față-n față cu Înalta Doamnă !) singurii oameni mari ai lumii, când minutele se apropiau în ritmul lor indiferent de limita absolută a timpului (*Pe cine va alege ? Pe mine mă va alege ?*), timpul încetă deodată să existe și Golia auzi :

— *Sunt aici, omule ! Sunt aici !*

Recunosc în sonoritatea vorbelor glasul Alexandrei, dar atât de real încît femeia apărea prezentă chiar în spatele lui la un pas. Era prea plin de ființa ei, Alexandra făcînd parte integrantă din însăși ordinea lui, ca să creadă în halucinații. Se întoarse totuși, căutînd printre copaci. Era pe deplin conștient de imposibilitatea apariției sale pe front și totuși se aștepta s-o vadă venind către el, înaltă, subțire, frumoasă, zîbind, printre copaci. N-ar fi vrut, mai ales acum, să renunțe la primatul rațiunii asupra actelor sale; dar între adevăr și iluzie preferă totuși iluzia, cu ce altceva pornim spre ghearele absurdei matematici ?

— *Oricum, Alexandra, adevăr sau iluzie, îți mulțumesc că n-ai uitat de ziua mea și ai venit...*

Urcă apoi pe tanc, între Zardan și Petre, alături de alți patru pistolari desanți. O vreme tot se mai uită înapoi, sperînd că glasul (mereu clar : *Sunt aici, omule ! Sunt aici !*) va căpăta întruchiparea Alexandrei și Alexandra însăși va apărea de-adevărat pe urmele lui. Pînă la urmă însă renunță și Golia rămase, pe toată durata bătăliei, captiv al nevoii sale de ordine și luciditate.

Bătălia dintre tancurile noastre și tancurile germane începu la ora 6 dimineata, sfârși după căderea nopții. Orașul fu într-adevăr eliberat, dar divizia era prea obosită și prea copleșită de numărul morților ca să-și mai poată gusta victoria. Și viii și morții simțeau, de astă dată, nevoia să doarmă...

10

— *Petre, cine-i alături de tine ?*

— *Nu-l cunosc, domn' locotenent. Trebuie să fie dintre tanchiști.*

— *Îngă mine e Zardan. Zardane, și dincolo de tine ?*

— *Comandantul tancului, vreți să-l întreb ceva ?*

— *Nu ! Observam numai în ce ordine ne-au așezat.*

— *E o ordine din care n-o să ne mai tulbure nimeni.*

— *Ordinea eternității, Zardane !*

— *Eu am și început să mă obișnuiesc cu ea.*

— *Domn' locotenent, mie știți ce mi se pare ciudat ?*
Că nu mai am amintiri.

— *De-aceia nici nu ne mai doare nimic, Petre.*

— *Mi se tot pare c-am uitat să termin ceva, da' nu-i chip să-mi amintesc ce.*

— *Poate o scrisoare, Petre.*

— *Nu, Zardane, degeaba, nu-mi amintesc nimic.*

— *Și mie, băieți, mi se pare că tot așteptam să-mi vină cineva, pentru un lucru anume, dar nu-mi amintesc pentru ce și cine.*

— *Poate femeia iubită, domnule locotenent ?*

— *Nu, Zardane, degeaba, nu-mi amintesc nimic.*

— *Atunci vă pot spune că nici eu nu mai am amintiri. Și eu parcă doream ceva, să mă-ntilnesc cu cineva, pe- aici sau oriunde, dar nu-mi vine nimeni în minte.*

— *Poate vreun frate, vreo soră, Zardane ?*

— *Nu, Petre, degeaba, nu-mi amintesc nimic.*

- Observați ce liniște mare e aici ?
- Eu aud o muzică, domn' locotenent.
- Adâncurile au cîntat întotdeauna, Petre.
- Domnule locotenent, eu aud un murmur de glasuri.
- Trebuie să fie tot de-ale camarazilor noștri, Zardane.
- Domnule locotenent, sunt și glasuri străine printre ele.
- Trebuie să fie ale celorlalți, Zardane, care ne-au ucis.
- Dumneavoastră le-nțelegeți ? Eu acum le-nțeleg.
- Prea târziu am ajuns să ne-nțelegem.
- Domn'locotenent, ce nume aveau oare ? Ceilalți, care ne-au ucis ?
- Oameni, Petre !
- Oameni... Ce este un om, domn'locotenent ?
- Nu știu, Petre, am uitat.
- Poate un fel de copaci, Petre, ori un fel de stele.
- Bate vîntul, și copacii se culcă la pămînt. Bubuie tunul, și stelele cad de pe bolta cerească.
- Domn' locotenent, ce este un copac și ce este o stea ? Ce este tunul și ce este vîntul ?
- Nu știu, Petre, am uitat.
- Auziți ! Parc-ar plînge cineva deasupra noastră.
- Crește iarba, Zardane.
- Ce este iarba, domnule locotenent ?
- Nu știu, Zardane, am uitat.
- Eu sunt Zardan, dumneavoastră sunteți domnul locotenent Golia, el este Petre — noi pe noi de ce nu ne-am uitat ?
- În adîncuri s-au auzit întotdeauna sunete și s-au văzut întotdeauna semne. Sunetele au nume, care se cunosc între ele și se recunosc. Semnele sunt umbre, fiecare umbră cu semnul ei.
- Noi suntem acum umbre ?

— Suntem sunete ce se-mpletesc cu alte sunete și fac muzica de care pomeneai adineauri, pe care vom auzi-o mereu. Suntem semne care se-adună cu alte semne și fac semnul cel mare, al fărăînceputului și fărăsfârșitului eternității.

— Sunete, semne...

— Muzică și veșnicie, Zardane !

— Da, acum mi-amintesc bine. Și dumneavoastră, domn' locotenent, și tu, Zardane, trebuie că v-aduceți aminte.

— Ce anume, Petre ?

— Cine ne-a pus semne și ne-a ales.

— Ea ?

— Da, Ea !

— Adevărat, pe Ea n-o s-o uităm niciodată.

— Mie, domn' locotenent, a fost de ajuns să se uite la mine, că mi s-a și rupt inima-n piept.

— Pe mine, domnule locotenent, doar m-a atins pe umăr, din spate venea, și am căzut.

— Cu mine, băieți, a fost mai greu. Prima oară nici n-am luat-o în seamă, i-am râs în obraz când mi-a lăsat semn pe frunte. Dar a doua oară a fost mai greu, m-am bătut cu Ea cum te bați cu o fiară. A trebuit să mă sărute pe gură, ca să tac și să cedez, semnul și-acum îl simt pe gură ca de foc.

— Eu n-am mai văzut pîn-atunci femeie atît de frumoasă !

— Avea mîna moale și parfumată, cu degete lungi și foarte albe.

— Era ca o văpaie toată, cînd m-a sărutat pe gură, atît de pătimaș că mi-a luat răsufierea într-o clipă.

— Mi-e dor de Ea și aș vrea s-o mai văd. Domnule locotenent, pe cine să rog s-o cheme ?

— Chiar așa, domn' locotenent, de ce nu se mai abate pe-aici ?

— Ea nu coboară niciodată aici, băieți.

— Niciodată ?

— O singură dată ne-a fost sortit s-o vedem, să se uite în ochii noștri și să ne atingă pe umăr, să se bată cu noi și să ne sărute pe gură. Cu noi a terminat ce-avea de terminat, acum după alții gonește și pe alții îi pîndește deasupra.

— Ce-nseamnă după alții, domn' locotenent ?

— Nu știu, Petre, am uitat.

— Ce-nseamnă deasupra, domnule locotenent ?

— Nu știu, Zardane, am uitat.

— Parcă m-aș culca, domn' locotenent. Liniștea asta e prea grea pentru mine.

— Și pe mine, domnule locotenent, muzica asta parcă mă topește. Mi-e tot a dormi.

— Ați obosit, firește. Suntem cu toții foarte obosiți... Noapte bună, Zardane ! Noapte bună, Petre !

— Noapte bună, domn' locotenent...

11

Alexandra ieși din cimitir pe înserat, drumul ei prin război ajunsese la capăt. Rămase un timp locului, amețită, ca la cumpăna dintre adevăr și neadevăr. Din fumul zării se mai puteau făuri năluci, din pulbere n-aveai ce făuri. O formă ciudată de pământ și un semn de lemn deasupra, cu semnele înscrise ale numelui *Golia*, erau tot ce-l mai reprezenta în această lume pe cel ce-i fusese conținut și sens. Alexandra privi cerul, nori negri invadaseră bolta. Ofițerul care o însoțea, respectuos și atent, îi oferă mantaui lui s-o apere de ploaie...

CAPITOLUL CINCI

1

Mergem alături prin ploaie, încrîncenați și tăcuți. Ne aflăm foarte aproape unul de altul, ca atras fiecare de cîmpul magnetic al celuilalt. Deși, durerea fiind încă proaspătă, ar trebui să ne respingem reciproc. Dar nu știu ce se întîmplă, suntem dimpotrivă supuși altei legi de atracție. Cînd te-întorci de unde ne-ntoarcem, singurătatea devine cuțit răsucit în rană deschisă. Tot ți se pare că moartea și-a înfipt nevăzutele căngi în carnea ta, nu te poți salva decît acceptînd cu bună știință căngile unui om viu. Indiferenț cine ar fi, numai să ridice zid inexpugnabil între tine și neant. Abia în timp ce privești adîncul gropii cuiva, descoperi fascinația adîncului personal și te îngrozești. Alexandra și l-a îngropat acolo pe Cozia, eu — pe cel mai bun ofițer al batalionului nostru. Destinul lor încheiat acolo, am nebunia să cred că-n aceeași clipă alt destin se angajează pe orbită. Străini pînă de curînd unul altuia, iată-ne acum împinși unul spre celălalt de spaima tulbure a neantului propriu. Poate că atracția e doar pasageră, consimțită ocult exact pînă ce luciditatea va pune iar stăpînire pe noi. Poate că atracția aparține doar patimii din închipuirea mea, care om aflat în război nu

gîndește și speră pînă și la cele mai inaccesibile femei, în situații oricît de revoltătoare ar fi ? Recunosc că-n cazul de față săvîrșesc un sacrilegiu, chiar și lăsîndu-mă pradă imaginației. Abia m-am despărțit pentru totdeauna de locotenentul Cozia, eu am și început să rivnesc la iubirea lui. Dar țipă viața în mine și fierbe singele ca o lavă între pereți prea strîmți, ce-mi pasă mie de morala și judecata voastră ? Nu sunt eu de vină că (venind pe front) Alexandra și-a găsit bărbatul mort, credeți că ea însăși (la ora asta) e altceva decît țipăt și lavă ? Presimt că nu va fi nevoie de cuvinte, tăcerea în care ardem amîndoi ne va fi de-ajuns. Cataclismele sunt anunțate întotdeauna de mari tăceri, a noastră ne va arunca într-o ciocnire violentă de trupuri. Abia după aceea ne vom înspăimînta de fapta noastră și poate că ne vom urî, parcă mai are vreo importanță ce va fi după aceea ? Deși sunt convins că ceva tot nu se va pierde, vom duce pînă la sfîrșitul vieții dorul celuiilalt. A fost sau n-a fost ? Vom crede că doar am visat, vom dori să mai visăm o dată aievea. Ploaia asta, lua-o-ar dracu', de nu s-ar fi pornit tocmai acum ! Iarba s-ar fi dovedit ospitalieră și noaptea prielnică, morții n-ar fi văzut și n-ar fi auzit nimic. O singură șansă mai am, s-o duc în cea dintîi casă de la marginea orașului și să cer adăpost pentru o noapte. Pierdută cum e și oarbă, Alexandra nici n-ar desluși cum o trec dintr-un mister în alt mister. Eu însumi voi uita că mă'aflu în război, cu obligații și răspunderi imediate, am și eu dreptul să fug din război pentru o noapte. Comandantul batalionului, mîine dimineată, n-are decît să mă pună la zid, accept să și mor pentru această femeie. *Auzi, Alexandra, ce preț sunt eu gata să plătesc pentru o noapte de dragoste cu dumneata ?*

Simt însă deodată cum se strecoară cineva între noi, cu ostentație și nevăzut. Poate că n-a fost decît o mișcare greșită, de-am alunecat și era să-nngenunchez în noroi. Ța însăși poate c-a trebuit să ocolească vreun ochi de apă,

de a trebuit să se tragă brusc într-o parte și m-a lăsat pentru câteva clipe în urmă. Oricare ar fi însă explicația logică, pentru mine certă e doar senzația că între noi s-a virit umbra celui dispărut. Faptul că eu îl și văd pe Cozia cum o susține afectuos de braț, faptul că și ea desigur îl bănuie viu alături — sunt o dovadă a imposibilității ca eu și ea să mai comunicăm vreodată pe acest plan. Zadarnic deci orice efort de restabilire a legăturii mutuale de mai înainte, Alexandra acum i-apartine tot lui. Definitiv sau numai pentru acest timp de confuzie, când imaginea concretă pe care o avem despre cineva absent nu s-a transformat încă în negația ei, sentimentul meu de insatisfacție rămîne același. O privesc și descopăr uluit, pe fața ei, o lumină și un zîmbet straniu. Cred că sunt chiar lumina și zîmbetul ce i-au stat întipărite pe obraz pe toată durata călătoriei pînă aici, pînă la ceasul cînd s-a izbit de realitatea mormîntului acelui om. Tot ce va fi gîndit și visat să trăiască la întîlnirea cu el, dar întrerupt cu atîta brutalitate la anunțarea teribilei știri, se continuă acum cu aceeași voluptate intensă. De parcă n-ar fi avut loc nici un accident, Cozia ar exista de-adevărat undeva și o așteaptă — spre el se și îndreaptă Alexandra acum. Buzele-i pîlpîie și pleoapele clipesc des, i-aud vorbele ce n-a apucat să le mai spună și văd ce beată își re trăiește minciuna. De-aș prinde-o acum de braț, i-aș simți carnea fierbinte și tremurînd toată. Ploaia cade peste noi în rafale și vîntul de octombrie e rece, dar ea se află acum în afara timpului și dăruită unei irealități scandaloase. Umbra celui dispărut o duce cu sine spre un rai interzis muritorilor de rînd, și ea îl urmează topită ca pentru altă noapte de nuntă. Despică-i fruntea în două și vei constata în ce lume fantastică a pătruns, nu se teme de privirile indiscrete ale nimănui. Își leapădă alene, ca într-un ritual, veșmintele de pe ea și-i fericită că poate să se-nfățișeze goală omului după care a gonit pînă aici. Cozia însuși se proiectează acum dinaintea ei așa cum îl știe din clipele de altădată,

inmărmurit și nerăbdător. Înseși mișcările trupului ei prin ploaie au căpătat moliciunea de vis a trupului care se apropie de o genune, conștient de ceea ce-l așteaptă, dar dorind cu lăcomie genunea. Dorind trupul geamăn cu care să se contopească și-n care să se mistuie, pentru a nu mai fi. Aș putea s-o trezesc, un gest sau un cuvânt ar fi suficiente s-o rupă din starea hipnotică în care a căzut. Dar n-o fac, ar fi nedrept. Mi-aduc aminte că și eu, întorcându-mă odată de la înmormântarea cuiva și rătăcind o noapte întreagă pe străzi, n-am gândit decît asupra acelor lucruri ce pierdusem prin pierderea celei de-atunci. Despotica demonie a simțurilor nu justifica decît revolta mea împotriva morții, triumful răzbunător că și cu morții ne putem iubi. Pe Dumnezeu, de-ar fi fost el patronul, îl sfidam și-i dovedeam că sunt mai tare decît el. Oare nu cumva și Alexandra vrea deliberat același lucru, smulgîndu-l infernului pe Cozia și oferindu-i ceea ce a rămas neterminat pe pămînt ? Sfidîndu-l pe Dumnezeu, nu mă sfidează și pe mine, dac-aș mai gândi s-o am ?

Atunci îl văd pe Cozia oprindu-se locuiei, și-mi spune :

— *Ești singurul de-aici căruia i-am vorbit de Alexandra. Fiindcă mi-erai cel mai bun prieten și puteam veni către tine cu inima deschisă. Cui altcuiva ar fi meritat să-i împărtășesc visurile și credința mea ? Te voiam ridicat pe altă treaptă decît ceilalți, să știi bine către ce finalitate mergi. De ce, atunci, tocmai tu îmi înșeli așteptările și o cobori pe Alexandra în infernul vostru omenesc ?*

Ar trebui să mă simt păcătos și mic sub avalanșa reproșurilor lui. Zimbesc, în schimb, și bravez :

— *Dragul meu, dar tu ești mort ! Alexandra nu se mai poate mulțumi cu tine. Pe cînd eu sunt viu, și legea vișții...*

— *Adevărat ! mă-ntre rupe el calm. Eu sunt mort, tu ești viu. Iar Alexandra, între noi, stă ca o punte aruncată peste o prăpastie fără fund. Ea nu poate muri odată cu mine, dar nici a ta (așa cum o gîndești și o vrei tu) nu poate să fie.*

— De ce ?

— Uită-te în jurul tău : o mai vezi ?

— Nu !

— Ciudat, nu-i așa ? Doar adineauri era încă lângă tine.

— Era, nu mai este.

— Și totuși o vezi, cu neputință să n-o vezi.

— O văd foarte bine.

— Dar proiectată sub frunte, sau ca pe un fum undeva înainte, parcă idee, parcă vis, nu ?

— Exact !

— Dovadă, băiete, că Alexandra nu există decît așa ! Cum să faci atunci din ea o femeie oarecare și s-o supui legilor voastre de rînd ? -

— Cozia, mă obligi să-ți spun un mare adevăr.

— Nu te sfii, spune-l !

— Eu am început s-o iubesc pe Alexandra încă de pe vremea cînd îmi vorbeai de ea, simt acum că mi-e totuna cu a doua conștiință.

— Nu a doua, băiete, singura !

— Cred că ai dreptate.

— Și-acum întrebă-te, pentru mine și pentru ceilalți, în numele conștiinței tale noi : De ce a trebuit să murim cum am murit ?

Nu știu ce se petrece cu mine, cineva strigă asurzitor în mine această întrebare : De ce a trebuit, Cozia și ceilalți, să moară cum au murit ? De ce, domnule maior ?

Alexandra a ajuns la răscrucea de drumuri de unde pornește drumul spre oraș, m-așteaptă. Stă întoarsă către întunericul care desparte ca o graniță lumea noastră de lumea umbrelor, va trebui să-și ia rămas bun de la Cozia al ei. În străluminarea unui fulger lung îi și deosebesc mîna vag ridicată, schițînd parcă un fel de adio către tărîmul unde omul ei ucis își va dormi somnul veșnic. Prin foșnetul ploii aud pași depărtîndu-se, de n-aș fi îngrozitor de treaz aș crede că sunt chiar pașii lui Cozia de-adevărat. Duruie undeva o căruță, răzbate dintr-acolo

tropotul înecat al unor cai obosiți. Apoi citeva forme greoaie apar și dispar în beznă, recunosc glasuri de-ale soldaților noștri. Postul de comandă al batalionului trebuie să fie pe-aproape, e timpul s-o aduc la realitate. O prind ușor de braț, Alexandra se lasă condusă mecanic. Aceeași nepăsare și silă, chiar și după ce pătrundem înăuntru. Agitația specifică oricărui post de comandă se potolește pentru o clipă, oamenii par stîngheriți. Le spun cine este și ce rost are pe lume, oamenii o privesc ciudat. Cu un amestec de milă și respect, ca pe un simbol al nefericirii. Să pornești după un om în război, zile și nopți de-a rîndul, și chiar în ziua în care-l ajungi să-l găsești mort! Alexandra însă nu-i vede, cugetele lor n-o interesează, cade istovită pe un scaun. Frumusețea i se dezvăluie acum anevoie, de un farmec impenetrabil sub suferința care i s-a așezat pe obraz ca o mască. Unul se grăbește să-i ofere o manta uscată, altul o gamelă cu ceai fierbinte — Alexandrei nu-i trebuie nimic. Și totuși trebuie să-i rînduiesc viața pentru această noapte, n-o să poată dormi aici. Întreb unde-i comandantul batalionului, să-i raportez și să hotărască el. Mi se răspunde că domnul maior e bolnav și zace la cantonamentul său, a telefonat de o mie de ori după mine și a ordonat să ~~fiu~~ scos și din gaură de șarpe, să trec urgent pe la el și să-i duc lista pierderilor de la ultimul contraatac german. Grozav, ce să zic! Parcă el n-ar ști cum s-a încheiat contraatacul german și că numărul morților noștri se ridică la 18, printre care și... Simt ațintiți asupra mea ochii Alexandrei, citesc și-n ochii ei aceeași întrebare :

— *De ce a trebuit, Cozia și ceilalți, să moară cum au murit ?*

Tresar și-mi revin, ce poate să știe Alexandra mai mult decît mine ? Ordon unui soldat să-i caute undeva o odaie de dormit, îi refuz privirea :

— *Zadarnic, draga mea, n-am ce răspunde la întrebările voastre !*

M-a plec absorbit peste hîrtii să fac încă o dată socoteala morţilor, domnul maior are nevoie de liste...

2 \

E într-adevăr bolnav, zace sub şapte păaturi soldăţeşti. Fălcile-i tremură zgîlţite de friguri, broboane grele de sudoare îi scaldă obrajii foarte galbeni. Are în ochi o lucire intensă de spaimă, trupul însuşi reacţionează convulsiv la fiecare zgomot surd dinafara noastră. Încă din clipa în care am bătut la uşă, cerînd permisiunea să intru, m-a contrariat vocea lui speriată, repetînd de cîteva ori în neştire *Cine este ? Cine este ?*, de parcă nu un om viu s-ar fi aşteptat să intre, ci o fantomă ! Chiar şi după ce am intrat şi l-am salutat, privirea lui a stăruit îndelung asupra mea, buimacă, şi făptura i s-a zgîrcit îngheţată sub păaturi, de parcă nu să-i execut ordinul venisem, ci să-i cer socoteală pentru dracu' ştie ce !

La urma urmei, cam inexplicabilă această doborîre dintr-o dată a omului pe care l-am ştiut dintotdeauna tare ca fierul şi orb în plin focar al primejdiei, capabil să stea drept în faţa morţii şi să braveze rîzînd, urlînd către toţi de prin jur tîmpita şi sinistra declaraţie : *Nu s-a fabricat încă glonte care să mă omoare !* E-adevărat că uneori mi-apărea grotesc, şi curajul lui nebunie curată, dar fapt e că personalitatea lui domina molipsitor bataliōnul şi multe situaţii tragice fuseseră depăşite datorită tocmai singelui său rece. De aci şi complexul meu de inferioritate, recunoscîndu-mi cînstît frica de neînvins în luptă, de aci (mai ales) servitutea cu care-l slujeam ca pe un idol. Nu mai departe decît ieri-noapte, pe timpul ultimului contra-atac german, prezent el însuşi în linia întii, se spune că s-ar fi bătut ca o fiară şi numai datorită lui nemţii nu ne-au dat peste cap. Nici o importanţă că pentru asta a

lăsat pe câmpul de luptă 18 morți, la război ca la război, cineva trebuie să moară...

Și uite-l acum pe idolul meu, după ce s-a întors nevătămat din iadul de-acolo, răpus de o simplă porcărie de gripă, nu-i caraghios ? Pină și neliniștea de care e cuprins acum, frica de oamenii care intră eventual să-l vadă și frica de zvonurile adânci ale nopții, trebuie să fie tot consecința febrei. Fiindcă ar fi de-a dreptul stupid, idiot ! Nu s-o fi fabricat glonte care să-l omoare, dar de ce să-l omoare tocmai un virus banal ? Într-un fel, deci, îi înțeleg frica și mi-e milă de el. E atât de mic acum, atât de neînsemnat ! Mai neînsemnat chiar decât oricare soldat anonim din linia întâi, a cărui moarte nu înseamnă pentru nimeni nimic.

Surprinzător, însă, maiorul țîșnește drept în capul oaselor și se uită holbat la mine. Flutură într-un spasm fără oprire hîrtia pe care i-o adusesem și urlă lugubru, cu glasul spart :

— Ești nebun ? Îți bați joc de mine ? Ce-i asta ?

Nu îndrăznesc să m-apropii, neașteptata lui ieșire din minți m-a împietrit, răspund nedumerit :

— Lista pe care mi-ați cerut-o. Pierderile suferite la ultimul contraatac german..

— Cite pierderi ?

— 18 morți, 4 răniți, 10 dispăruți.

— Precis ?

— Toată compania locotenentului Cozia.

— Ești convins că asta mi-ai scris aici ?

— Da.

— Citește ! și-mi zvîrle hîrtia în obraz.

Acum pricep și mă îngrozesc. Numai Alexandra e de vină, și umbra nedezipită de lîngă ea a omului pentru care venise pe front. Dorința subconștientă de a face de-acum înainte din Alexandra visul meu și suferința de a o ști încă vis al celuilalt. Fiindcă sub ochii ei neclintii și-n prezența statornică a nălucaii lui, pe hîrtia cerută de

comandant scrisesem doar atît : *Locotenent Cozia !* De 18 ori *Cozia*, de alte patru ori *Cozia*, şi încă de zece ori *Cozia*, *Cozia*, *Cozia*... ca într-o obsesie prin care m-apropiam tot mai mult de Alexandra, care se-aşeza (în acelaşi timp) mereu barieră între mine şi ea : *Să aflu mai întîi de ce a trebuit să moară cum a murit omul acesta, şi tu să înţelegi că nu era drept să moară aşa, doar după aceea voi fi...*

— De ce-ai făcut asta ? Ce-a fost în capul tău, de-ai făcut asta ?

Mari pete sîngerii i-au împăienjenit globul ochilor, privirile îi sînt fulgerări de cuţit. Dacă i-ar sta în putinţă m-ar străpunge pînă la creieri, să afle ce-am gîndit să-vîrşind lucrul ăsta. Mi-nchipui că nu-i uşor lucru să te-ncarci deodată cu povara a 18 morţi, dar nici să te-nspăimînti în halul ăsta de judecata celor vii. Batalionul a mai suferit pierderi pînă azi, nu mi-aduc aminte să se fi sinchisit vreodată de numărul lor. Numele morţilor nu l-au impresionat niciodată pe maiorul nostru, de ce l-ar zgudui tocmai acum numele *Cozia* ?

— Răspunde !

Ce să-i răspund ? Că m-am trezit pe neaşteptate într-un desiş încilcit, fiecare liană e altă ispită spre miezul problemei şi fiecăre foşnet o nouă întrebare de-a Alexandrei adresată conştiinţei mele ? Că umblu ca pe un tărîm ireal, toate obiectele iau înfăţişarea Alexandrei şi Alexandra mi-e acum stăpînă, stau între adevăr şi neadevăr ca între două vîrfuri de sabie, gata să mă străpungă amîndouă deodată ? Că nu pot face mai departe războiul în virtutea înerteiei, trebuie să cred în ceva, la capătul războiului s-ajung alt om, n-aş putea deveni alt om decît prin Alexandra ? Mai degrabă să-mi răspundă el : *Dar dumneata de ce mi-ai cerut lista morţilor ? Doar dumneata ai fost de faţă şi ai văzut cu ochii dumitale cum a fost decimată compania lui Cozia ! De ce-aveai nevoie de numele oamenilor care au murit acolo ?* N-am să-l întreb nimic, e bolnav şi mi-e milă de el. Dar nici să-i spun ce se petrece cu mine, tot

n-ar pricepe nimic, să rămână atunci taina și neliniștea mea.
— Mi-e greu să vă dau vreo explicație. Cred că eram obosit, sunt foarte obosit.

Nu prea pare convins, continuă să mă țină sub tăișul privirii sale hipnotice — ca păianjenul, o gînganie căzută pe neașteptate în plasa lui. Și-și molfăie buzele într-una, zîmbind acru :

— Te-aș ruga, altă dată, să-ți controlezi bine faptele. Cu asemenea treburi n-ai dreptul să te joci.

— Vă rog să mă credeți că...

— Dacă-ți imaginezi că n-am și eu inimă, te-nșeli.

— V-asigur, domnule maior, că...

— Ți-am cerut, mă-nterupe însă el din nou cu vehemență, îți cer și-ți voi cere întotdeauna loialitate deplină. Dacă nu te simți în stare să mi-o acorzi, anunță-mă din vreme și ne despărțim. De ofițeri e nevoie și-n linia întâi, mai ales în linia întâi.

E doar un avertisment sau doar o capcană perfidă ? Gîngania din mine a fost paralizată sau sunt cu adevărat laș ?

— Domnule maior, doar știți că v-am stimat întotdeauna ! Și vă stimez !

— Atunci ia aminte, dragul meu... și imperativele încep să curgă unul după altul, cu voluptate și trufie : Tot ce gîndesc eu trebuie să gîndești și tu...

— Sunt gata să vă urmez oriunde, domnule maior !

— Toate acțiunile mele trebuie să găsească justificare și-n conștiința ta...

— Domnule maior, cred în dumneavoastră orbește !

— Tu ești ochiul și urechea mea în batalion, nimic să nu-ți scape și tot ce aflu să aflu și eu...

— Domnule maior, așa am făcut întotdeauna !

— Tu însuți, dacă ai ceva pe suflet, îndoieli sau mirări, întrebări sau tristeți, îndrăznește și spune-mi !

— N-am nimic de spus, domnule maior !

— Nimic ? și iarăși privirea lui mă țintuiește sălbatic. Îmi smulge hîrtia din mină, ca pe un document compromițător pentru declarațiile mele, și o sfîșie în bucăți : Absolut nimic ?

Îl simt în derută, am sentimentul că ceva nu-i în regulă cu omul ăsta. Jocul ăsta de-a pisica și șoarecele nu-mi place, nici abilitatea cu care mă subjugă voinței lui. E ceva fals, tenebros, în discuția noastră. Însuși faptul că eu mint, însuși faptul că el se-agață desperat de minciunile mele. Dar impresiile pe care le capăt acum despre el sunt destul de tulburi, mi-e cu neputință să dibui explicația derutei sale și ce scop (mai ales) urmărește anulîndu-mi atît de brutal personalitatea.

— Nu, domnule maior, absolut nimic !

— Bine ! oftează el ușurat, cu un zimbet care s-ar vrea dulce și amical. Să punem atunci punct acestei chestiuni... Vrei să-mi fierbi o cană cu vin ?

Trage de după tăblia patului o măsuță scundă, pe trei picioare, deasupra căreia se găsesc un primus (captură germană), o carafă plină cu vin roșu, un ibric și cîteva bucăți de zahăr, nici un medicament. Îndeplinesc cu sirguintă funcția umilitoare de ordonanță, dorind cu orice preț să-i rămîn și pe mai departe în grații, dar nu-mi pot reprima o anume repulsie. Față de el și față de mine, avînd conștiința certă că de fapt am semnat și parafat o alianță obscură, orb și mut față de tot ce a fost, ce este și va mai fi între noi pînă la sfîrșitul războiului.

Întreb, mai mult ca să uit ce gînduri negre mă năpădesc :

— De ce nu chemați doctorul ?

Izbucnește surd, cu o minie abia reținută :

— N-am nevoie de nici un doctor. Să nu te prind că-l anunți.

— Gîndeam că poate v-ar da ceva medicamente.

— Nici un medicament de-al lui nu mi-ar face mai bine decît vinul fiert.

— Domnule maior, mâine e posibil să pătrundem în pusta maghiară, să forțăm din primul salt Tisa.

— În patru labe de o fi să merg, și tot particip la forțarea Tisei.

— Credeți că-i de ajuns ?

Ride lăbărtat, ca într-o stare de subită euforie :

— Ce puțin îți cunoști comandantul ! Ți-e teamă că la ora aceea voi fi amețit de băutură și c-o să-mi pierd capul ? Te-nșeli, băiete ! Voi fi cel mai lucid comandant de pe fronturile Europei, n-o să scap eu ocazia s-adaug la gloriile de pîn-acum ale batalionului o glorie nouă. Acum, la ceasul ăsta, de-ar fi să sune ordinul de atac, și trec Tisa ca Hristos pe ape.

— Credeți că va fi chiar atît de ușor ?

— Greu, ușor, puțin îmi pasă ! continuă el cu același patetism debordant. Ba, cu cît mai greu — cu atît mai bine, voi avea din nou posibilitatea să arăt ce pot. N-ai observat că războiul e singura experiență care pune-n valoare maximă virtuțile omenеști cele mai latente ? Cîteodată mă și-ntreb dacă războiul n-a fost scornit anume, ca omul să iasă din carapacea existenței lui banale și, să devină un fel de dumnezeu. Viața și moartea în mâinile lui, pentru el și pentru o lume întreagă, chiar mai puternic decît Dumnezeu din cer, nu crezi ?

— Cred că oamenii de rînd gîndesc ceva mai simplu...

— Sigur, oamenii de rînd... mă-ngînă el ironic. Numai că oamenii de rînd nu lasă pe urma lor decît pulbere, și din pulbere istoria nu se-alege cu nimic. Dacă te-apuci să socotești războiul la bani mărunți, firește că fiecare război e o calamitate. Dar eu am simțul istoriei, istoria nu și-a făcut niciodată procese de conștiință pentru milioanele de oameni de rînd pe care a fost nevoită să-i sacrifice. În locul lor s-a cîștigat întotdeauna ceva, și-ntotdeauna cifra de afaceri a istoriei a fost mai mare decît valoarea milioaneelor pulverizate în război. Or eu sunt parte din această istorie, exact acea parte care împinge istoria

înainte. Un singur vis am deocamdată, să văd Germania la pământ. Și oricâte jertfe mi se vor cere pentru asta, sunt gata să le dau și cu ochii închiși... Se crispează deodată și șoptește înfiorat : Ce se-aude ?

Caut cu auzul spre ușa de la intrare, captez mental spațiul coridorului de-a lungul căruia se-nșiră odăile acestei case. Oamenii care o locuiau înainte s-au refugiat pe timpul luptelor la subsol, n-a îndrăznit nimeni să iasă noaptea de-acolo. Doar un soldat care face de santinelă în stradă, și ordonanța care doarme somn greu afară pe coridor. Altfel temere inutilă, nu se-aude nimic.

— O fi fost vîntul, spun.

— Parcă vine cineva ! stăruie totuși maiorul.

— Nu vine nimeni, domnule maior.

— Da, nimeni ! se reculege el după un timp și se-nfășoară în pături pînă la gît. Mi-e grozav de frig !

— S-a fiert vinul. Pofțiți, beți !

Constat însă că-i tremură mîinile, cana tremură în mîinile lui ca mișcată de duhuri necurate. Parcă s-ar fi trezit după consumarea efectului unei doze de morfină, excitația războinică de mai înainte s-a topit ca spulberată din senin, reîncepe criza. El însuși constată cu o privire țeapănă această neașteptată dezordine în nervii lui, abia de are puterea să lase cana pe masă.

— Frige ! se scuză, dar și glasul îi sună acum ca un horcăit.

Zvirle cît colo păturile de pe el și coboară din pat. E numai în izmene și cămașă, lung și slab ca o arătare. Trăiesc o senzație de penibil în fața acestei personalități reduse la strictul necesar al lenjeriei, măscărici cu veleități de stăpîn peste viața și moartea noastră. Înfășură cana într-un șervet și se-ndreaptă spre fereastră. Iese din penumbra lămpii care luminează odaia, se oprește — deșirată stafie albă pe întunericul dens din dreptul ferestrei. E limpede că s-a refugiat acolo ca să nu-l mai văd cum tremură, deși continuă să tremure vizibil. Își bea vinul cu

sorbituri şuierate, cercetează neclintit adâncul nopţii. Ploaia şi-a potolit rafalele, se cerne acum fără sfîrşit şi monoton. Uneori şi vîntul se-abate pe lîngă ziduri, o creangă tot ciocăneşte în geam. Un timp am impresia că s-a detaşat de realitatea acestei încăperi, a coborît în el sau a pornit pe căi doar de el cunoscute. Un timp numai, la fel de înşelător ca tot ce ştiu şi nu ştiu încă despre acest om. Fiindcă tresare deodată, scapă cana pe podea, dar nu face un gest s-o ridice, mă întreabă neîntors :

— Ce gîndesc oamenii despre nenorocirea de ieri-noapte ?

Poate că asta-i şi explicaţia crizei de mai înainte, sufletul muncit de amintirea morţilor din ajun. Oricum, nu m-aşteptam şi recunosc că mă emoţionează. De-aceia îi şi răspund condescendent, cu intenţia sinceră de a-l linişti. Dacă intenţia şi cuvintele pot linişti asemenea crize!

— Oamenii s-au obişnuit cu nenorocirile în război.

— Comentează totuşi, ce vorbesc ?

— Nu vorbesc nimic, sunt obosiţi.

— Eşti convins ?

— Fac şi eu parte dintre aceşti oameni.

— Dar dacă le-aş porunci să spună ce gîndesc, ce crezi c-ar spune ?

— Nu ştie nimeni ce s-a petrecut acolo.

— Un contraatac german şi o companie de-a noastră pierdută, e puţin lucru ?

— În comparaţie cu milioanele pe care pretindeaţi că le-nghite istoria...

— E o ironie, domnule sublocotenent ?

— E un adevăr, domnule maior !

— Dintre cei daţi dispăruţi a apărut cumva vreunul ?

— Nici unul.

— Despre răniţi ce ştii ?

— Puţine speranţe că vor scăpa cu viaţă.

— Cine spune asta ?

— Doctorul.

— El ce gîndea, ce vorbea ?

— A venit doar să se spele pe miîni la postul de comandă. Vreau să spun, adică, să se lepede de orice răspundere. Și-n aceeași clipă a adormit butuc.

Nu-i văd fața și mi-e greu să-mi dau seama cum reacționează la răspunsurile pe care le vrea atît de precise. Poate ar fi fost mai bine să-l mint, să-i dau iluzia că nenorocirea n-a fost chiar atît de mare și că tot îi mai rămîn ceva consolări.

L-aud murmurînd, constatînd pentru sine :

— Deci oamenii nu gîndesc nimic, nu vorbesc nimic...

Ai crede că nepăsarea oamenilor îl face să sufere, tot-mai pe el care adineauri mărturisea că-i gata să joace totul pe orice carte a tîrfei numită istorie. Ai crede dimpotrivă că șoapta lui abia auzită e mai degrabă satisfacție, deși părea cu adevărat chinuit de remușcări. Nu, degeaba, e prea complicat pentru mine ca să deslușesc printre atîtea meandre adevărul, mă las păgubaș ! Cel puțin de s-ar fi îmbătut după lege, bețivii sunt mai interesați și au totdeauna cite un secret de comunicat. Dar el e lucid, prea lucid.

— Spune-mi, te rog, l-ai cunoscut bine pe locotenentul Cozia ?

Cam surprinzătoare întrebare, deși e sigur că amintirea lui Cozia a dăinuit între noi tot timpul. Mai devreme sau mai tîrziu, oricît de greu ne-ar fi fost, tot am fi adus vorba despre el.

— Atît cît l-ați cunoscut și dumneavoastră.

— Uneori cunoaștem oamenii și după cîte un singur amănunt.

— Dacă omul poate fi cunoscut cu adevărat.

— Să presupunem că nu era cazul lui Cozia.

— După opinia mea, un ofițer eminent și un mare caracter.

— Știai că-n schimb el te disprețuia ?

Cuvîntul se izbește de geamuri și ricoșează în tăcerea grea a odăii ca un glonte cu explozie surdă.

— Cozia ? ! Pe mine ? ! Ar fi trebuit să aibă motive. De ce ?

— Și totuși te disprețuia...

Ciudat, nu-mi aduc aminte Cozia să-și fi arătat vreodată disprețul față de mine ! Și de ce maiorul tocmai acum, cînd Cozia e mort, consideră necesar să mi-o spună ? Pe vremea cînd Cozia mai era în viață, să zicem c-ar fi avut un sens. Mi-ar fi relevat într-un fel sinceritatea și prețuirea maiorului, cu Cozia eventual m-aș fi explicat. Dar acum, dimpotrivă, ostentativă și încărcată parcă de ură, declarația lui mă descumpănește. Despre morți numai bine, de ce simte el nevoia să batjocorească memoria unui mort și să-nvenineze aprecierea mea asupra memoriei sale ? O fi socotind maiorul că de-acum înainte moartea lui Cozia îmi va fi indiferentă, voi jubila și-l voi disprețui la rîndul meu ? Ei bine, dar scîrnăvia asta mă vrea părtaș unor decizii sufletești netrebnice ! Cum să-l pedepsesc și să mă răzbun ? Va fi suficient atît ?

— Știu altceva, domnule maior : că eu n-o să-mi schimb niciodată sentimentele față de Cozia ! Chiar dacă n-o să pot să i le mai împărtășesc vreodată, voi avea cui le împărtăși : soția lui e aici !

Se întoarce clătîinîdu-se, imensă lighioană albă pe întunericul dens din dreptul ferestrei.

— Nu se poate !

— Ba da ! A sosit pe front ieri după-masă, era ziua căsătoriei lor. Eu însumi am condus-o la cimitir, n-a apucat să-l mai vadă. Stranie coincidență, dar ăsta-i adevărul ! Am trimis un soldat să-i caute undeva cantonament, nu credeți că va trebui să stați de vorbă cu dînsa ?

E galben tot ca un cadavru, se holbează gîroaza în ochii lui.

— Eu ? ! De vorbă cu ea ? ! Ce să-i spun ? !

— Cum a murit Cozia. Doar ați fost de față cînd a murit.

N-are puterea să se mai țină pe picioare, se trage înapoi, ea din fața unui tribunal ipotetic. Fiindcă privirea lui trece peste mine, în golul de dincolo de noi care-i totdeauna populat cu umbre acuzatoare. Morți și vii, deopotrivă. Cozia, și ceilalți, mai ales Alexandra...

— *Domnule maior, dumneavoastră n-o vedeți pe Alexandra ?*

3

Dacă n-aș fi stăpîn cu înverșunare pe simțurile mele, aș crede că umbrele sunt nebune. Umbrele foștilor noștri camarazi au izbutit să calce-n picioare legea implacabilă a eternității și au năvălit în oraș, să mai guste o dată din vinul și plăcerea noastră de a fi încă vii. Dacă nu cumva și mai grav, refuzînd vinul cu care posibil le-am ispitit, să ne rămînă dinaintea ochilor pe toată viața ca niște mute și neînduplecate remușcări. Pentru ceea ce vom fi săvîrșit contra fostelor lor întrupări, pentru ceea ce doar vom fi gîndit contra lor.

Fiindcă acum nu mai e nici o îndoială, cineva a deschis ușa de la intrare. Se-aud pași cum urcă treptele anevoie și se-mpletesc, unii cu alții, de-a lungul coridorului spre noi. Stăm încordați, maiorul și eu deopotrivă, pentru că neliniștea lui a devenit acum și neliniștea mea, ascultînd și așteptînd. Dacă n-aș fi stăpîn cu înverșunare pe simțurile mele, aș crede că se-aud de două ori cîte 18 pași, adică exact pașii morților căzuți în dezastrul de ieri-noapte. Nu sunt decît ai cîtorva, și zîmbesc în sinea mea presupunînd că-i vorba numai de o delegație în frunte cu locotenentul Cozia, să-l întrebe pe maior cum se simte și ce mai face. Maiorul continuă să rezeme peretele, cu mîinile la spate înfipte în perete, și măsoară concentrat apropierea confuză

a pașilor pe coridor, privește năuc ușa. Cel puțin de-ar fi oameni vii, curieri de la regiment sau batalion, să se oprească aici și să ciocănească în ușă ! E probabilitatea pe care eu însumi o doresc, fiindcă altfel o să mă îndoiesc și de propria mea existență. Dar pașii nu se opresc, pașii trec mai departe. Să nu știe umbrele unde s-a refugiat maiorul nostru și acum cercetează odăile pe rînd ?

Mă las chemat ca de o vrajă și pornesc nerăbdător spre ușă. Simt privirile maiorului cum îmi ard ceața, mi se pare că-l și aud spunîndu-mi : *Oricine ar fi, să nu-i lași să intre !* În dreptul ușii deschise — beznă, mă-mpiedic de trupul ordonanței care doarme somn de lemn pe dușumeaua goală. Caut spre fundul coridorului și-n lumina gălbuie a unei lămpi, la fel de neverosimilă ca tot ce s-a petrecut pînă acum, o văd pe Alexandra locotenentului Cozia. În aceeași clipă, ușa se-nchide în spatele meu, ca împinsă de aceeași forță obscură prin care maiorul nostru se interzice oricărui contact sau proces pe viu cu realitatea.

Alexandra nu e singură. O altă femeie, bătrînă, mă-runtă, proprietăreasa casei probabil, sau cine-știe-cine, și soldatul pe care-l trimiseseam să-i caute adăpost o sprijină să nu cadă. Mi-o închipui sfîrșită, ajunsă la capătul puterilor. Gîndul că m-aș fi putut îngriji eu de soarta ei, să-i pregătesc eu patul pentru odihnă și s-o veghez eu cum doarme, îmi tulbură din nou sufletul pentru o clipă. Dar apariția ei tocmai aici, tocmai la ceasul cînd noi ne găseam sub autoritatea ei, mi se pare a fi cel dintîi cerc magic care se desenează în jurul conștiinței maiorului, s-o sugrume. Cum va reacționa cînd îi voi spune că sub acoperișul aceleiași case, despărțită de el printr-un simplu perete, în chiar prima noapte după moartea lui Cozia, doarme sau n-are somn, vorbește cu umbrele sau îi pune lui întrebări însăși Alexandra celui dispărut ?

Sunt în pragul ușii celeilalte, lîngă mine — soldatul. Privim amîndoi înăuntru, femeia arată ca o suferință împietrită. Bătrîna i-a scos pantofii și a întins-o pe pat, îm-

brăcată. Acum a îngenucheat lângă marginea patului și-și petrece palma ușor pe deasupra obrazilor, ochilor săi. Vocea ajunge pînă la noi cîntată, stăruitoare, ca într-un atent și prelungit act de hipnoză :

— Ești obosită, foarte obosită, dormi ! Te doare trupul, te doare sufletul, dormi ! Să nu te mai sperii de nimic, eu am să stau aici toată noaptea, dormi ! Trebuie să dormi, trebuie să dormi...

Bătrîna se-nșală, nu va adormi. Așa se va chinui toată noaptea : cu ochii ațintiți în tavan, prăbușită în suferința ei ca într-un abis. Deși, s-ar putea să nu se chinuie : există o liniște fundamentală pe care numai prin mijlocirea morților, evocîndu-i, ne-o cîștigăm. Sau punînd mereu întrebări, cineva să răspundă. Cum să-i atrag atenția asupra prezenței mele aici și cum s-o conving, mai ales, că și eu caut răspuns la întrebările ei ?

Închid ușa, trebuie să-mi vărs asupra cuiva minia :

— De ce-ai adus-o tocmai aici ?

Soldatul răspunde simplu, totuși cam întunecat :

— N-am găsit loc în altă parte.

— În tot orașul ?

— Orașul e plin de pontonieri și artileriști, se pregătește forțarea Tisei.

— Știai că aici e cartiruit și maiorul ?

Are un zîmbet de ironie, dar glasul îi sună trist :

— Domnu' maior n-are de ce se teme, doamna Alexandra nu știe încă nimic.

— Ce să știe ?

Ezită o clipă, își mușcă buzele încruntat.

— Ce-ar trebui să știți și dumneavoastră. Dar nu vă interesează sau nu vreți să știți.

— Adică ?

— Duceți-vă la postul de prim-ajutor și întrebați-i pe răniții de ieri-noapte !

— Ce să-i întreb ? S-ar zice că sunt căzut din nori, soldatul mă măsoară în batjocură de sus pînă jos. Da' lămurăș-

te-mă odată ! și-l strîng sălbatic de braț. Ce să-i întreb, ce să-mi spună ?

Se eliberează în silă, aceeași ironie pe buzele lui :
— Vă rog să mă scuzați. Doamna Alexandra m-a rugat

să-i aduc lucrurile rămase de la *domnu'* locotenent Cozia...
A plecat, și-mi dau seama că judecata nerostită a soldatului (evidentă doar în priviri și surîsuri) e mai strivitoare decît orice acuzație declarată deschis. Ferească-te Dumnezeu să te-asezi în război împotriva tacitei solidarități soldățești, cu aroganța șefului absolut peste destinele lor ! Soldații descoperă întotdeauna cînd pe unul de-ai lor l-a omorît dușmanul sau tîmpenia ta de comandant. Și la primul atac se va găsi totdeauna un glonte rătăcit care să-ți găurească țeasta ! Ridicol în cazul de față, deci, nu-i faptul că un soldat oarecare mi-a rîs în nas și m-a însemnat cu pecetea de nerod, ci că dincolo de mine circulă exăct acele adevăruri grave, de care maiorul nostru se temea atît de mult. Și o bănuială grozavă își face loc în mintea mea : dacă acesta-i al doilea cerc magic, de astă dată cu elemente de acuzație directă, în care conștiința maiorului e prinsă definitiv, înseamnă că numai aceștia ar putea răspunde la întrebările Alexandrei (*De ce a trebuit, Cozia și ceilalți, să moară cum au murit ?*), înseamnă că maiorul e vinovat !

— *Vinovat, de ce ?*

— *Duceți-vă la postul de prim-ajutor și întrebați-i pe răniții de ieri-noapte !*

Doar o disciplină obtuză, cazonă, m-a făcut rob al valorilor consacrate de ierarhia militară : maiorul e mai deștept decît locotenentul, locotenentul e mai deștept decît soldatul, niciodată ofițerii nu sunt vinovați de nimic, totdeauna soldații sunt vinovați de toate. Cum să dau eu ierarhia asta peste cap numai de dragul unui muribund, chiar admitînd prin absurd că muribundul ar deține cel mai senzational secret ? Mai degrabă să-l întreb pe el :

Ce-ai făcut, omule ? Soldații au început să vorbească, nu știu ce anume, e taina lor, se feresc de ofițeri. Alexandra însăși a venit aici să te interogheze, mut sau de-a dreptul. Iar dumneata, în loc să vezi ce se-ntîmplă și să limpezești lucrurile, zaci aici ca un șoarece în ascunzătoare. Eu continui să te respect, de ce nu ieși afară să-i înfrunți și să-mi spulberi orice bănuială ?

A și uitat că mai adineauri spaima trecea în pași de pîslă pe dinaintea ușii lui, îl găsesc cu sticla la gură. Sau poate că tocmai de aceea și bea, să-și inee în vin spaimele și jalea ? Doamne, cum vine un ceas în care idoli își arată altă față ! Procesul e lent, fașă după fașă cad rigorile și minciunile, vopselele și tinichelele — numai gîndul că, la alt ceas, maiorul meu va arăta ca *regele gol* din poveste și va mirosi urît mă scîrbește, mă umilește. Cred totuși în el, m-aș dovedi laș dacă aș înceta să cred numai fiindcă un aiurit de soldat a strecurat în mine o mare bănuială, numai fiindcă Alexandra vrea să dezlege ce-i sortit să rămînă taina morților, omul ăsta mi-a dat întotdeauna simțămîntul măreției războiului, cum să-l părăsesc tocmai acum ?

— Vă rog să nu mai beți ! și vreau să-i iau carafa din mînă. Domnule maior, vă rog !

Dar el se-nclăștează pe sticlă și gura lui bilbiie răgușit :

— Lasă-mă, atît mi-a mai rămas, ce știi tu ? !

— Ce să știi, domnule maior ?

— Nimic, băiete... și figurează, a deșertăciune, gesturi strîmbe prin aer. Nimic... am zis și eu așa...

Se afundă tot mai mult într-un fel de mocirlă, trup și conștiință deopotrivă. Mi-aduce amînte de un biet cal beateag pe care l-am văzut odată prins între niște smircuri, cum se zbătea zadarnic să scape. Cu fiecă nou efort, zeci de tentacule nevăzute se-nclăceau pe picioarele lui și-l trăgeau la fund. Numai capul i se bălăbănea la su-

prafața apei, amețit însă de valurile de aburi fierbinți care pluteau peste baltă. Pînă la urmă a renunțat, aluneca spre adîncuri cu o fantastică încetineală. Însuși capul căzuse pe o parte, ca toropit de somn. Să-l fi îmbătăt miasele bălții, să-l fi fascinat apa morților ? N-aș putea spune. După cum nici acum n-aș putea spune ce umbre se vor fi proiectînd în conștiința încetoșată a maiorului nostru, în ce măsură beția îl apără sau nu de asaltul și întrebările umbrelor, de privirile mute (prin zid) ale Alexandrei ?

Dar sare brusc în picioare, aș zice treaz pe deplin, cînd aude soneria stridentă a telefonului de campanie și privește intens, ca pe o altă prefigurare a destinului, cutia neagră din care destinul se face anunțat. E pentru el o intervenție violentă, pentru mine — prilejul unei noi verificări. Degeaba însă aștept să răspundă, nu va răspunde. Mie însumi mi-e frică, miasele din el să mă fi molipsit și pe mine ? Ridic totuși receptorul și ascult paralizat comunicarea. Trece un timp lung pînă să las receptorul în furcă, îl informez pe maior fără să mă-ntorc :

— Regimentul ne cere un raport amănunțit despre nenorocirea de ieri-noapte.

O nouă tăcere, ca un cuțit înfipt în spate. Întreabă tirziu, aproape pierit :

— Cine, concret ?

— Comandantul regimentului.

— I-am explicat o dată, telefonic. Ce mai vrea ?

— Ne cere un raport scris.

— Miine !

— În noaptea asta ni-l cere.

Tipă asurzitor și dă cu sticla de pămînt :

— Miine, am spus ! Înțelege sau nu ? Miine !

Mă-ntorc alene, umil ca-ntotdeauna și silnic, adumbrît de o nesfîrșită, abia ascunsă dușmănie :

— Am înțeles, domnule maior !

Și deodată, de dincolo, prin perete, răzbate un hohot de plîns amar. Plînsul nu sugerează persoana nimănui,

femeie sau bărbat, e ca un bocet al materiei. Obiectele piatra, aerul, lumina, lumea de-aici și lumea de dincolo de noi, pământul natal și cerul românesc, amintirile și visurile neîmplinite, fiecare ca altă ființă aievia, și toate laolaltă în cohorte de năluci, bătute ori pîngărite, nedreptățite ori în agonie, par a fi izbucnit într-un singur hohot de plîns.

Maiorul e cam scos dintr-ale sale și caută în toate părțile, buimac. Nu pricepe de unde vine plînsul, face un pas către perete, dar se trage repede înapoi. Să fie oare aievia, sau iar halucinează ?

— Tu auzi ? Parcă plînge cineva, cine plînge ?

— Alexandra, soția lui Cozia.

— Cum de-a ajuns aici ?

— Adineauri a venit. Ocupă odaia de-alături.

Cade în aceeași clipă pe marginea patului, ca mototolit de o lovitură năprasnică. Și-a frînt capul pe genunchi și geme înăbușit :

— Spune-i să tacă, te rog ! Spune-i, roag-o să tacă !

E limpede că primul cerc magic și-a început opera. Dacă-i adevărat ce pretindea soldatul acela, atunci rănii de la postul de prim-ajutor constituie al doilea cerc magic, și mai acuzator decît acesta, care va-nclășta ermetic conștiința maiorului și va supune-o unei lente acțiuni de strangulare. Probabil că undeva, neștiute, să mai fie și al treilea, al patrulea, al cincilea cerc... Vom vedea ! Și dacă toate vor lucra cu aceeași acerbă, calculată concentrare, sigur că-și vor desăvîrși opera mai curînd decît e de așteptat.

Eu ce să mai aștept ? Rolul meu aici s-a terminat. Și-așa n-am cum să-l apăr pe maior de asaltul și întrebările umbrelor, de plînsul și privirile Alexandrei. Cu atît mai mult cu cît umbrele nu-i chip să vorbească iar de la maior nu poți smulge nimic, dar eu și Alexandra avem nevoie de adevăr. Oricît de cumplit ar fi și la orice dezno-dămînt ar duce, e dreptul Alexandrei să-l afle și să-l ju-

dece. Simt astfel că de-acum mă aflu sub magia ei, mă duc să pun în acțiune și celelalte cercuri magice ale acuzării...

4

Nu mi-e defel ușor, pentru prima oară cind mă răzvrătesc, coalizez și pe alții la răzvrătire, împotriva ierarhiei militare. Mi-am asumat o răspundere mare, cu consecințe (dacă bănuiala se adevărește) evident nefaste, și pentru mine și pentru maiorul nostru. Idolul va fi zvîrlit cît colod de pe soclu, în mine (și-n alții) se va statornici pe totdeauna o scîrbă imensă față de omul în care am crezut pînă azi. Recunosc, în aceeași măsură, că pasiunea mea pentru stabilirea adevărului e susținută de însăși pasiunea pe care o nutresc nemărturisit față de Alexandra ! Știu bine că asta va topi gheața dintre noi și ne va apropia. Va veni sigur un ceas al mărturisirilor și mă voi încumeta să-i spun : *Cred în tine ! Numai faptul că ești, și am avut fericirea să te cunosc, dă vieții mele o rațiune absolută. Singura de care aveam nevoie aici, singura pe care o socotesc demnă de un om după război. Nu te teme, n-am să te-nșel. După cum nu te-au înșelat nici ceilalți, care te-au cunoscut înaintea mea și care te-au iubit pînă la ultima lor suflare de viață...*

Continuă să plouă, rece și monoton. Străzile sunt înguste, sucite și răsucite ca-n țesătura unui labirint. Pașii, grei pe asfalt, trezesc ecouri sumbre printre zidurile mute ale acestei lumi. E o tăcere prea adîncă, peste case și oameni, ca de oraș condamnat, înecat de o ploaie fără sfîrșire, într-o noapte eternă. Pînă și galopul surd al unui călăreț, undeva foarte departe, parcă vine din vis și se pierde în ireal. Părelnica trecere a cuiva, pe lingă tine nu

pe la colțul străzii, aduce mai degrabă a duh neliniștit — dintre duhurile celor care n-au apucat să intre vii în oraș, cel puțin așa să-și satisfacă și ei curiozitatea. Vii și morți care-și încrucișează drumurile neștiut, într-un joc al aceluiași hazard stăpîn peste toate și toți. Să mergi singur printr-un asemenea oraș, în prima lui noapte de pace, și să constăți că pacea nu și-a regăsit încă dimensiunea umană ! La orice poartă ai bate, nu ți s-ar răspunde. Pe oricine ai invita la dialog, ai fi refuzat : *N-auzi ? Pe Tisa bombardează. Nu vezi ? Rachete străfulgeră cerul. Nu simți ? Războiul e mereu statornic în oasele și suflatele noastre ca un cancer. Nu-i timpul cel mai indicat să deschidem porțile și să dialogăm. Mai târziu... Mai târziu...* Oamenilor le e frică, așadar, fiecare s-a zăvorit în propria celulă biologică și se refuză oricărei comunicări. Și plouă, și tăcerea e prea mare, și nu găsesc ieșirea din labirint, și tot mai mult mi se pare că sunt ultimul supraviețuitor al unui oraș decedat.

M-am înșelat : nu tot orașul doarme, nu tot orașul e chinuit de coșmarul războiului. La doar o sută de pași înaintea mea, de partea cealaltă a străzii, scîrțitul prelung al ușilor unui magazin date de perete. Apoi, câteva clipe de pîndă și așteptare încordată. Iar în clipa următoare, din umbra în care vor fi stat ascunse, lipite de zid, câteva siluete confuze de bărbați și femei se năpustesc înăuntru. Nici o îndoială că vin dintre scursorile orașului, în complicitate temeinic organizată, să jefuiască. Unul a și izbutit să-nhațe ce i-a căzut la nimereală, suluri de stofă sau haine gata făcute, într-o lăcomie la care puterea lui de cuprindere abia rezistă, e din nou în stradă și piere în întuneric. Acesta mi-a scăpat, dar pe ceilalți am de gînd să-i zdrobesc. Mă aflu chiar în dreptul ușilor, scot pistolul și trag un glonte în aer.

— Bandiților ! Hoților ! Mama voastră ! Ieșiți imediat afară !

Mai mult îi bănuie, paralizați de spaimă în pasta de smoală a beznei dinlăuntrul magazinului. Intru înăuntru, hotărît să-mpuşc în stînga şi dreapta, fie ce-o fi ! Dar nu îndrăznesc, nu mi-aş ierta niciodată o crimă atît de stupidă. Acum i-aud şuşotind, ascunşi pesemne pe după tejiştele şi rafturi. Mişcările unuia sau altuia au ceva din convulsia unor guzgani prinşi în capcană. Proiectat cum sunt pe spaţiul larg al uşii, în lumina opacă a ploii, ei mă văd desigur şi-mi urmăresc fiecare intenţie. Mimez o nouă încărcare a pistolului, accentuînd şi repetînd manevra, doar ca să-i sperii.

— Vă omor, să ştiţi ! Dacă nu ieşiţi imediat afară, vă omor !

Să-mi fi dibuit ezitarea, sau numai disperarea celorlalţi a împins-o pe făptura asta în braţele mele ? Mă trezesc deodată cu fiinţa cuiva lipită strîns de mine, mîini gingaşe îmi încolăcesc gîtul cu o ştiinţă ispititoare şi leneşă. Nu cred să aibă mai mult de paisprezece-cincisprezece ani, trupul pare foarte firav şi sîinii ce se lasă striviţi în această îmbrăţişare mincinoasă îi simt mici, tremurînd sub pînza udă a bluzei. Buzele înseşi, cum îmi caută nebune gura, sunt neîndemînatice şi moi. Glasul însuşi, în ciuda pateticei, neruşinatei invitaţii, e glas de copil amărit, pervertit îndelung la şcoala crudă a războiului.

— Hai, vino, o să-ţi placă ! Dă-i încolo, ce-ţi pasă de ceilalţi ? Vino !

Guzganii au încremenit, cu răsufările tăiate, aşteptînd. În timp ce trupul fetei, repetînd o lecţie bine învăţată, şerpuieşte languros pe vîrfurile picioarelor, numai din şolduri şi pîntec. Mîinile au coborît şi mi-au deschiat mantaua, se strecoară fierbinţi printre nasturii cămăşii pe piele, să facă din mine robul ei. În timp ce buzele ei îmi topesc sila de pe buze, ameteîndu-mă :

— Vino, te rog, o să-ţi placă !

Nu ştiu ce se întîmplă cu mine, tîrfa asta de copil a reuşit să mă scoată din minţi. E ca o răzbunare ce mi se

oferă gratuit împotriva tuturor femeilor de care m-a lipsit războiul, împotriva morții care uneori nici timp să ne gândim la vreo femeie nu ne mai lasă. La urma urmei, chiar așa : ce-mi pasă ? Nu-i magazinul meu, parcă-i voi putea eu omori pe toți guzganii care au ieșit din canalurile orașului și-l jefuiesc în noaptea asta ? Și mâine... ce altă femeie mi se va mai oferi mâine atât de ușor, în afară poate de Cealaltă, frumoasa lui Dumnezeu, care-mi va închide gura pe totdeauna cu sărutarea ei ?

— Haide, vino, te rog !

Și-atunci o văd sau mi se pare c-o văd, cum mă privește din fundul încăperii sau din depărtarea zării natale, o aud sau mi se pare c-o aud, glas aievea sau glas izbucnit din subconștientul meu, pe Alexandra : Cel de-al doilea cerc magic nu-i aici, omule ! Pleacă de-aici și-l caută... Mă rup atunci din îmbrățișarea fetei și o arunc brutal înapoi. În lumea ei imputită și tristă :

— Mama voastră de tâlhari ! Faceți ce vreți !

Sper c-o să mă spele ploaia de toată murdăria ce mi s-a așezat pe suflet și mi-a terfelit simțurile în asemenea hal. Încerc să mă conving c-a fost doar un incident singular, pacea o să-și recapete pe încetul adevărata dimensiune umană și eu tot voi găsi Omul sau Femeia cu care să dialoghez. Dar mereu alte magazine își cascadează gurile știrbe spre necuprinsul nopții, mereu alte lighioane de pradă, leșinate și fantomatice, mișună prin preajma lor. Zadarnic tăcerea o sfîșie acum, ici și colo, rafalele patrulelor pornite să-i vîneze pe jefuitori, nu-i înspăimîntă nici măcar urletul vreunuia căzut dintre ei. Rămîn doar pentru un timp ostateci ai întunericului, pîndind și așteptînd, pentru ca (imediat ce focul armelor se stinge, iar patrulele dispar pe străzile lăturalnice) ei să se miște din nou în voie și desfătare.

Cum să împac acest triumf, oricît de pasager, al mizeriilor lumii cu pacea pentru care au murit Cozia și ceilalți ?

Obloanele unei ferestre sunt date deodată înlături, anume pentru a mă împietri locului, și-n cadrul ferestrei deschise apare capul mustăcios și puhav, vînat și nădușit de băutură, al unui artilerist.

— Hei, camarade ! Avem 'o zăludă în plus, nu ești amator ?

Din interiorul odăii răzbat chihote și scînciri echivoce, pahare ce se ciocnesc și cîntarea răgușită a altor bărbați, ecouri ale unui fel de rut colectiv sau pe cale de a deveni colectiv, fără nici o rușine, sub lumina violentă a lămpii din tavan. Zăluda însăși, după o fulgerătoare apariție alături și constatînd cu un țipăt excitat că exist, a dat buzna afară și iat-o acum dinaintea mea. Despletită și trufașă ca un monument, în picioarele goale și numai într-o cămașă atîrnîndu-i pe un singur umăr, sînii se și holbează la mine enormi, altfel tînără și frumoasă, dar atît de beată încît trebuie să se-agațe de gîtul meu ca să nu cadă.

— Generale, ...-mă ! și-mi scui pă în obraz acel cuvînt lugubru, imperativ al posesiunii. Oriunde ! adaugă, aproape plîngînd. Aici, în ploaie, pe asfalt ! Înăuntru, pe scară, cum vrei ! Numai ...-mă ! și iarăși același cuvînt, încă de patru ori repetat, într-o cerșire sălbatică, dementială.

Cel puțin femeia asta are consistența materiei coapte pentru iubire și n-o să mă oblige la prețul nici unei lașități. Oricît de vulgare i-ar fi cuvintele și ea însăși oricît de viciată ar fi, e de presupus că nici o alta n-ar satura pînă la epuizare instinctele prea îndelung amorțite ale unui războinic ca mine. Schitez chiar un gest tandru de adeviziune oarbă, zîmbindu-i și dezmiardîndu-i ușor umerii înfrigați sub ploaie, în timp ce femeia adaugă acum nostalgice și obsesiv :

— Generale ! Generale !

Dar în aceeași clipă hohote lăbărțate de rîs izbucnesc în cadrul ferestrei, deasupra mea. Alte două capete mahmure de ofițeri și alte trei feminine, bete de asemeni și

satisfăcute, se îmbulzesc peste pervazul ferestrei să se amuze pe seama celei ce și-a găsit în sfârșit partener. Și toată vraja se spulberă, am senzația (ca surprins într-o situație penibilă) că lumea întreagă se uită la mine, la noi, și ride. Nu gândul însă la eventuala noastră depravare sub ochii celor de sus mă îngheață, ci imaginea pe care brusc și inexplicabil o capăt despre camarazii mei artiști. Miine când poate vom forța Tisa, ori poimîine, dincolo, ori mai departe, cîndva, tustrei camarazii mei vor fi leșuri, moartea surprinzîndu-i ca acum, unii peste alții, cu gurile pînă la urechi și rîsul sufocat în gîtlejuri. Aceste femei care nu știu că de fapt se dăruiesc unor oameni osîndiți, și acești trei ofițeri necunoscuți care habar n-au că acesta le va fi ultimul festin erotic. E o nebunie, firește, și aș fi gata să intru imediat în jocul lor, să mă destrăbălez odată cu ei, pe întuneric sau pe lumină, mi-e indiferent, numai să nu se împlinească funesta mea presimțire.

Din nou, însă, o văd sau mi se pare c-o văd, proiectată într-o aureolă tulbure chiar printre nefericitele lor leșuri, o aud sau mi se pare c-o aud, glas aievea sau glas izbucnit în subconștientul meu, pe Alexandra : Cel de-al doilea cerc magic nu-i aici, omule ! Pleacă de-aici și-l caută... Așa că mă smulg și din ispita acestei femei, zvîrlind-o cu egală brutalitate pînă-n peretele casei :

— Du-te dracului ! Caută-ți în altă parte !

Hohotele celor de sus mă urmăresc încă un timp, de-a valma cu bocetul isteric și mășcărilor pitorești ale femeii respinse, care pune serios la îndoială potențele mele bărbătești. De-acum va trebui să-mi bag ceară în urechi și să mă leg singur la un catarg imaginar, ca Ulise. Prea multe sirene bolnave mi-ațin calea și mă cheamă spre alcovurile lor. Cum să scap de acest iad al umbrelor, care s-au coalizat cu vrăjitoarele desfrîinate ale orașului împotriva mea ?

Sucita și răsucita mea rătăcire, însă, pe căile acestui labirint care-i mai degrabă labirintul din mine, nu s-a terminat. Mă trezesc deodată în preajma casei de unde am plecat, chiar sub fereastra odăii în care doarme sau se chinuie trează Alexandra. Vag mi-aduc aminte că pornisem de-aici pentru rezolvarea unui anume lucru, urgent, necesar și foarte grav, dar care (față de revenirea mea tot aici) nu mai înseamnă acum nimic. E ca un blestem care mă împinge mereu spre același punct de pierzare, deși închipuitele plăceri în brațele ei mi-ar face pierzarea mai dulce... Voi intra înăuntru și-i voi spune bătrinei să plece, am să-i veghez eu somnul. Mă voi strecura pe nesimțite în așternutul ei și, năucită cum e desigur, ea va crede c-a fost *celălalt*. Absurda mistificare nu mă va umili, nebunia mea se va cuprinde în propria-i nebunie ca într-o osmoză, cu trupuri și conștiințe cu tot. Ea se va trezi fericită c-a vizitat-o *celălalt*, eu voi duce cu mine pe toată durata războiului, în carne și-n cuget, miracolul acestei nopți și inefabilul ei dor. Cu ce alte fire m-aș simți mai trainic legat de ea și de ce n-ar fi asta rațiunea pentru care tot la ea m-aș întoarce, după război ? Chiar dacă ea nici n-ar fi, numai vis ar fi, visul meu în sfârșit captat pentru totdeauna ?

O fereastră atunci se deschide, la odaia vecină, și-n cadrul ferestrei apare maiorul. E galben de insomnie, oftează năpăstuit. *Și iarăși o văd sau mi se pare c-o văd, de astă dată parcă lipită de umărul maiorului sau tot în depărtarea zării natale, o aud sau mi se pare c-o aud, glas aievea sau izbucnit mereu în subconștientul meu, pe Alexandra : Cel de-al doilea cerc magic nu-i aici, omule ! Pleacă de-aici și-l caută...*

Știu, postul de prim-ajutor al batalionului, răniții din nenorocirea de ieri-noapte. Nu mai e nimic de făcut, sorții au căzut definitiv...

Pentru cine au căzut ? Doar pentru maior au căzut ?

Un sanitar sforăie cu capul dat pe spate, gura căscată, pe o bancă la intrare. Pe genunchii lui zace un catastif mototolit, pătat de amprente negre și sînge, cu însemnarea unor nume de oameni care (dacă te uiți atent) apar șterse de ploaie sau aproape indescifrabile. E paznicul raiului, iadului acestuia, care înscrie cu conștiinciozitate în registru pe cei intrați aici să spere în minuni, sau pe cei ieșiți, după ce și-au lăsat în seama bisturielor speranțele ucise. Mă strecor pe lângă el nu fără teama că un anume ochi ciclopic al său se va deschide somnoros asupra mea și, deși n-am nici pe dracu', paznicul tot mă va trece la răboj, urmînd să îndur odată cu răniții și muribunzii dinăuntru consecințele aceleiași sinistre fatalități.

Alt sanitar mă întîmpină, la capătul coridorului, cărînd pe umeri un soldat cu amîndouă picioarele bandajate. În lumina chioară a feștilor de război din colț par a face astfel un singur trup diform, de coșmar. Gîfîitul unuia se adună cu geamătul celuilalt într-o expresie unică a spaimei și durerii generale, de nu mai știi cine pe cine duce la moarte. Sanitarul se oprește un timp locului, să-și mai tragă sufletul, abia de-ndrăznesc să-l întreb :

— Pe unde-i de găsit domnu' căpitan-doctor ?

— În clasa de operații, luați-o pe-aici !

Postul de prim-ajutor e instalat într-o școală supusă vitregiilor războiului, geamurile sunt mai toate sparte și ferestrele camuflate cu pături militare. Traversez mai întîi o sală parcă fără sfîrșit, din cauza noianului de răniți lepădați pe așternuturi de paie sau de-a dreptul pe podeaua goală. Nici lumina de-aici nu-i mai de Doamnă-ajută, dar lamentările lor mi-s de ajuns pentru a avea imaginea exactă a micului infern în care am pătruns. Scîncete ca de copii oropsiți și urlete ale celor care aiurează, cerșiri în delir adresate dumnezeirii și implo-

rări lucide către cei de acasă, unii care se roagă să moară fiindcă nu-și mai pot suporta suferința, alții care tac încremeniți fiindcă posibil au și murit. Ce stranii arată pe scena acestui spectacol păsările împăiate, agățate pe pereții laterali ca într-un zbor întrerupt, și eu ce priviri de sticlă se uită la ei ochii lor galbeni, roșii, albaștri ! Pe unde or fi zăcînd, care or fi cei patru răniți ai nenorocirii de ieri-noapte ?

Ușa din fund se deschide larg, doi brancardieri scot pe targă probabil un ultim operat. Vaielele și gemetele celor de-aici cresc deodată în intensitate, cu acea voluptate inconștientă a răniților de a zgudui pe orice nou-venit în mijlocul lor. Trec în lumina albă de dincolo, împovărat de aceste impresii și sentimente nebuloase. Un sanitar tocmai îi toarnă doctorului să-și spele miinile cu spirt, de cum închid ușa doctorul se-ntoarce alarmat către mine :

— Și dumneata, domnule ? !

Barba crescută de-a. valma și ochii strălucind în orbitele pămîntii, sîngele care-i pătează din belșug halatul și-ntreaga lui făptură mistuită ca de febră îi dau un aer sălbatic și neverosimil pentru calitatea de medic.

— Nu vă speriați, n-am nimic, pentru altceva am venit.

Își vîntură miinile prin aerul încărcat de mirosuri grele, pornește să măsoare agitat odaia de la un capăt la altul.

— M-au înnebunit, înțelegi ? Deși-mi vorbește mie, privirea lui trece rătăcită peste lucruri. Am crezut că, odată terminată bătălia pentru oraș, o să am și eu parte de odihnă. De trei zile și trei nopți n-am închis ochii ca lumea. Dar *amicii* de dincolo bombardează întruna, mereu mi s-aduc răniți... Ați început cumva să tatonati drumul spre Tisa ?

— Nu ! îi răspund, plimbîndu-mi privirea pe urmele lui. Pentru miine-noapte e hotărît.

— Atunci ?

— Ne tatonează ei, în schimb, intențiile.

— Să-i ia dracu' ! Pentru ce ai venit ?

Dau să priceapă că prezența sanitarului mă stingherește.

— Aș vrea să ne-așezăm undeva, eventual să mergem la dumneavoastră. E o poveste cam delicată.

— Nu merg nicăieri ! răspunde însă el întăritat. Și nu m-așez nicăieri ! De câte ori m-așez undeva, adorm imediat. Prefer să rezist, cât oi mai rezista... Ce-i cu povestea aia delicată ? Descoperă în sfârșit că privirea-mi stăruie asupra sanitarului. Du-te, băiete ! i se adresează. Du-te la mine și te culcă ! Dacă o să mai fie ceva, te trezesc eu. Lasă-mi tutunul tău !

Soldatul a ieșit, doctorul își meșterește o țigară enormă. Aștept să și-o aprindă, e unicul răgaz pe care și-l îngăduie. Fumează lacom, se zvîrcolește din nou dintr-un perete în altul.

— Te-ascult, drăguță !

Îi aduc aminte de nenorocirea de ieri-noapte, la compania locotenentului Cozia. Trebuie să-și aducă aminte, fiindcă ea a avut loc într-un timp în care se credea că bătălia pentru oraș se terminase. Nenorocirea s-a soldat cu atîția morți, atîția răniți, atîția dispăruți. Despre morți și dispăruți n-are rost să mai discutăm, mă interesează doar starea celor patru răniți.

— Cam mulți vă interesați de soarta lor... mormăie doctorul, în permanentă agitație.

— S-a mai interesat și altcineva ?

— Comandantul regimentului în persoană și fratele unuia dintre răniți, care lucrează chiar la batalion cu dumneata. (Să fie soldatul care i-a găsit cantonament Alexandrei ? Da, sigur, el este !) Doctorul se oprește brusc locului și se uită la mine încruntat : Pe dumneata cine te-a trimis ?

— Nimeni. Am venit din proprie inițiativă.

— Cu ce scop ?

— E obligația mea, am și eu o anume răspundere.
— Soarta celorlalți răniți de ce nu te interesează ?
— Cum să vă explic ? Situația e într-un fel mai specială și, oricât ar părea de paradoxal...

Degeaba, nu mă crede, zîmbește ironic :

— Paradoxal, neparadoxal... Uite ce e, draguță : spune-i maiorului dumitale, chiar dacă nu te-a trimis el, că poate să doarmă liniștit. Firește, în măsura în care simplul meu răspuns e suficient pentru liniștea de care are atîta nevoie. Trei au și murit, al patrulea e în comă.

Am venit deci prea tîrziu, murmur înfiorat :

— Speram că voi putea vorbi cu vreunul din ei.

— Cu cine ? ! și icnește într-un mic rîs lugubru.
Cu morții ? !

— Vreau să spun, înainte ca să fi...

O căruță, în aceeași clipă, își duruie, scîrțîind prelung, roțile pe sub fereastra clasei de operații. Glasul căruțașului, apoi, care-și îndeamnă înjurînd gloabele la drum și gloabele care nechează înfricoșate, excitate de mirosul leșurilor lungite pe paie. Doctorul tresare și oftează greu :

— Auzi ! Mi se pare c-au și pornit spre cimitir.

Din nou nechezatul pîrdalnic și înjurăturile căruțașului, copitele cailor și duruitul roților pe caldarîm — toate cum se pierd în cernerea ploii de toamnă. Dar acaparînd tăcerea în locul lor, și stăruitor ca o obsesie, eu aud din nou prin pereți, chiar lângă mine, șoapta Alexandrei : *Ai pretins că mă vei sluji cu credință. Nu te da așa repede bătut. Cel de-al doilea cerc magic e aici. Morții nu vor mai vorbi niciodată, dar doctorul cunoaște adevărul. Descoase-l, scotocește-l și află adevărul ! Am nevoie de adevăr, pentru tine și pentru ceilalți vii, să se facă dreptate... Altfel de ce-aș mai fi venit pînă aici ?*

Doctorul a deschis fereastra, puțin îi pasă că patrulele vor țipa la el să stingă lumina. Rămîne drept în cadrul ferestrei, îl bate ploaia în plin. Urmărește pe gînduri un

timp drumul căruței spre cimitir, morții să nu se știe prea de tot singuri. Începe să vorbească tirziu, parcă tot pentru liniștea lor :

— Ar trebui să fiu nesimțitor ca piatra, uite că nu sunt. Fiecare moarte mă doare, ceva se rupe din mine cu fiecare moarte a oricui o fi. Nu fiindcă n-aș fi făcut tot ce-i omeneste posibil ca să-i salvez, sunt limite pe care nici o medicină nu poate să le-nvingă. Conștiința mea pe acest plan e prin urmare împăcată, din alte cauze suferă și se revoltă... Cine vă dă vouă dreptul să ucideți, inutil, oameni ?

Sunt stupefiat, al treilea cerc magic se și conturează.

— Domnule doctor, pe mine mă-ntrebați ?

— Pe dumneata, pe maiorul dumitale, pe toți comandanții incapabili sau roși de orgolii care transformă războiul în aventură personală sau în trambulină pentru gloriile viitoare.

— Eu... încerc să mă scuz. Nu sunt decît...

— Dumneata ești nimic, maiorul dumitale e totul. El taie și spinzură în batalion, el dispune cine să moară și uneori chiar cum să și moară. Toate, cu singele cel mai rece și neîndurător ca destinul. Considerat așa, după aparențe, ai crede că nu există ofițer mai viteaz decît el pe tot frontul românesc. Pînă și ura lui împotriva germanilor e feroce, dincolo de orice măsură umană... Ce vrei alte virtuți mai proprii, care să-i asigure de pe-acum locul în istoria războiului și pieptul plin de decorații ?

— Poate... poate c-aveți dreptate...

— Sigur am dreptate ! Dar te-ai gîndit vreodată că-n realitate e un mare farsor, compus numai din complexe de inferioritate și lașități ? Că toată paparuda lui războinică e de fapt demonstrație împinsă pînă la paroxism, ca s-acopere niște ulcere sufletești pe care-și imaginează că doar așa le poate acoperi ? Că pînă și teribilista lui declarație *Nu s-a fabricat încă glonte care să mă omoare !* maschează de fapt o frică animalică de moarte, de aceea

și are nevoie de cît mai mulți morți, ca să-l apere de propria lui frică și cu care să se grozăvească la regiment, la divizie : *Ați văzut ce luptă grea am cîștigat ?* Te-ai gîndit la toate astea ?

— Nu, nu m-am gîndit.

— Dumneata, drăguță, pari nevinovat ca un nou-născut.

— Cînd te afli toată vremea în preajma cuiva...

— Stai locului, nu te-nvinuiește nimeni ! Dar ia aminte, drăguță, ca să-i spui și maiorului dumitale, și altora de o teapă cu el. Că, mai devreme sau mai tîrziu, tot vine un ceas cînd morții îți cer socoteală. Îți populază odaia de dormit și nu te lasă să dormi, îți ciocănesc țeasta și te obligă să răspunzi... Dumneata crezi în povestea cu sufletele care, trei zile și trei nopți după decesul respectiv, umblă ca turbate prin preajma casei ?

— Nu, nu cred.

— Nici eu. Dar te întreb, din simplă curiozitate : ce face maiorul dumitale la ora asta ?

— E bolnav, are febră...

— ...și n-are somn, îl doare capul ?

— Da.

— ...și-l doare sufletul, rămîne adesea pe gînduri ?

— Da.

— ...și bea vin cu oala ca să-și anestezieze conștiința, sare din pat și privește holbat ușa de cîte ori aude pași pe coridor ? Doctorul se-ntoarce deodată și rămîne cu mîinile la spate încleștate în pervazul ferestrei. Se uită la mine batjocoritor, abia mijindu-și privirea printre pleoa-pele umflate de nesomn. După cum vezi, sunt informat pînă la amănunt. Știu c-a apărut și Alexandra, de ea n-o să mai scape. De ce-ți închipui că reacționează cum reacționează ? Nu cumva tocmai din cauza Alexandrei și a acestor suflete, al lui Cozia și ale celorlalți, care s-au năpustit asupra lui și nu-i lasă conștiința în pace ? Izbucnește în rîs, același mic hohot de rîs lugubru. Vezi ce

a făcut maiorul dumitale dintr-un lucid inveterat ca mine, să creadă în fântome turbate și-n răfuiala cu ele ?

Zîmbesc, eu însumi strîmb și înfricoșat. Parcă m-aș afla în fața unui judecător de instrucție și mi-e frică de necunoscutele revelatorii spre care cu bună știință mă împinge. Nu-i vorba de mine în primul rînd, dar tot veninul furiei lui se varsă în mine. Îmi simt inima ca prinsă între gheare nevăzute, care mi-o strîng diabolic de încet și mi-o sîngerează.

— Domnule doctor, dumneavoastră știți mai multe decît vreți să spuneți.

— Nu știu nimic, drăguță !

— Ați apucat să-i interogați pe oamenii aceia, înainte ca să... ?

— Eu nu interoghez răniții, drăguță !

— V-au adus alții la cunoștință cine știe ce lucruri grozave, în legătură cu... ?

— Drăguță, singurul lucru grozav ce mi s-a adus la cunoștință e următorul : că oamenii aceia, pe toată durata agoniei lor, au urlat și au întrebat doar atît despre foștii lor camarazi : *De ce au fost uciși ? De ce a trebuit să moară cum au murit ?* Sunt singurii oameni, de cînd fac războiul, pe care-i aud că țipă asemenea întrebări.

— E tot ce-au comunicat, domnule doctor ?

— Tot.

— Nici un amănunt, oricît de simplu ?

— Nimic.

— Credeți că-i suficient ca să ne imaginăm ceea ce pare de neimaginat ?

— Sunt un om lipsit de fantezie războinică. Iau întrebările ca atare. Ai, cumva, dumneata vreun răspuns la întrebările lor ?

— Nu.

— Poate are maiorul dumitale vreun răspuns ?

Și iarăși mă văd țintuit la perete, ca un condamnat la moarte morală. Trebuie să scap de privirea lui, mereu

ironică și neînduplecată. Pornesc la rîndu-mi să mă sor odaia de la un capăt la altul, doborît și cu fruntea în pămînt. Mă-ncearcă o senzație idioată de dedublare, eu însumi încarcerat în cerul magic pregătît de fapt pentru maior. În locul lui, să suport eu presupusele acuzații și consecințe. Oare fiindcă toată lumea mă știe ca pe omul la toate al maiorului, servil și cîine de pază? Cît voi mai îndura această funcție umilitoare și deprimantă?

Mă opresc la un pas înaintea doctorului, copleșit, și-l privesc drept în ochi :

— Vă rog să mă credeți c-am venit aici din proprie inițiativă, să aflu adevărul despre nenorocirea de ieri-noapte. E-n mine de cîteva ceasuri o mare bănuială, mi s-a spus că doar acești patru răniți mi-ar putea-o confirma. Răniții între timp au murit, dar singurele cuvinte pe care le-au rostit fac bănuiala și mai teribilă. Dumneavoastră pretindeți că nu știți nimic, dar fiecare cuvînt al dumneavoastră e o insinuaare și o acuzație... De ce n-am spune, în sfîrșit, lucrurilor pe nume?

Trece pe lingă mine indiferent, și-aprinde o nouă țigară.

— Eu nu știu nimic.

Mă-ntorc pe urmele lui și-l interzic lingă celălalt perete.

— Domnule doctor, e-n dumneavoastră o furie care dovedește contrariul.

— Sunt medic, orice moarte mă înfurie.

— Bănuiala totuși stăruie și-n dumneavoastră.

— Atîta vreme cît nici mie nu mi-o poate confirma nimeni, ea nu există.

— Vorbeați adineauri de ulcere sufletești și lașități, de...

— Ți-am spus destul.

— Ați aruncat piatra și-acum v-ați speriat c-ați aruncat-o?

— Mă sperie absurditatea legilor care ne comandă viața.

— Domnule doctor, de ce vă feriți de mine ?

— Fiindcă mi-e silă, dragută ! Sunt adevăruri care desfigurează pînă și noțiunea de om. Dumneata mă obligi să detronez un mit aflat în toată splendoarea lui, fără să-ți dai seama ce rău îmi faci, îți faci dumitale însuși.

— Dacă vreau să știu cine-i cu adevărat acest om ?

— E tot ce-am avut de spus.

— Domnule doctor, eu nu plec de-aici pînă ce nu-mi spuneți adevărul !

Și totuși nu eu îl conving, *altcineva*. *Ușa ce dă spre salonul răniților se deschide parcă de la sine, și-n lumina tulbure de dincolo o vedem pe Alexandra cum cercetează, unul după altul, răniții. O însoțește același soldat, mut de asemeni, ca o umbră.*

— Ea este ? întreabă uimit doctorul.

— Alexandra !

— Pe cine o fi căutînd ?

— Probabil pe vreunul din oamenii lui Cozia.

— Prea tîrziu. La ora asta, cred c-au și fost îngropați.

Nu-ndrăznim să trecem pragul spre dînsa, ceva ne împietrește locului și așteptăm. De altfel a și ajuns în dreptul nostru, ne constată pe rînd cu o privire pătrunzătoare și rece. Și ușa iar se închide ca de la sine. Alexandra și însoțitorul ei nu mai sunt.

— Domnule doctor, nici acum n-o să-mi spuneți ce știți ?

Se uită lung în ochii mei, abătut și mohorît.

— Bine... Așteaptă mai întîi să facem niște cafele. Din surogat, bine-nțeles, dar și cu ceva cofeină... Bei ?

Luăm loc pe două taburete, față în față. Între noi, pe podea, cîmile de metal în care ne turnăm pe îndelete din gamela acoperită, plină cu cafea fierbinte. Un timp de așezare a gîndurilor, doctorul începe să vorbească :

— Am să-ți povestesc patru fabule. Fiecare din altă epocă și toate avînd același erou principal. Voi încerca să rămîn fidel adevărului istoric, concluziile le vei trage

singur... Așadar, cîndva, foarte demult, într-un internat militar condus după regulamentele Bastiliei. Din dulapul cuiva s-a furat o sută de lei, toate suspiciunile convergînd îndurătoare spre un anume elev. Zadarnic elevul respectiv neagă învinuirea, e adus înaintea întregului front al școlii și bătut la sînge. Suta de lei nu apare, elevul este eliminat din școală. Trec o sumă de ani și, la o beție cumplită, maiorul dumitale de azi mărturisește că el a fost de fapt autorul furtului de odinioară. Întrebat cum de a suportat dezgustătorul spectacol prin care altul era pedepsit în locul lui, maiorul dumitale răspunde că n-a vrut decît să-și încerce tăria nervilor pentru cariera de ofițer... Știi cum se cheamă asta ?

— Lașitate ?

— Oarecum.

— Dumneavoastră erați cel pedepsit ?

— N-are importanță... Să continui ! Iată-l pe maiorul dumitale, june locotenent la vremea care urmează, căsătorit cu o fată oarecare. Se pare că nimic nu tulbura linăra căsnicie de aproape un an, pînă într-o noapte cînd maiorul dumitale, scotocind printre amintirile nevinovate ale soției sale, descoperă o scrisoare banală de dragoste din anii adolescenței către un adolescent ca și ea, care însă fusese nevoit să părăsească pe neașteptate orașul. Scrisoarea neexpediată își păstra totuși locul în caseta cu amintiri a femeii, evocînd probabil un simplu vis fugar și poate, uneori, parfumul nepieritor al celor mai inefabili ani ai noștri. Maiorul dumitale însă nu s-a dovedit niciodată o fire poetică, cu atît mai mult un spirit eliberat de prejudecăți meschine. Soția lui tocmai dormea, el a trezit-o din somn pălmuind-o. Apoi, fără să-i ceară explicații, a stilcit-o în bătaie, călcînd-o militărește sub cizme. Internată la spital, femeia a dat naștere unui copil mort... Asta cum se cheamă ?

— Tot lașitate ?

— Spune-i oricum.

— Scrisoarea, de fapt, dumneavoastră vă era adresată ?
— N-are importanță... Să continui ! În primul an după ce nemții intră în România, într-o noapte, la ușa maiorului dumitale bate un om. E urmărit de siguranța statului, pentru o treabă din acele treburi care pe vremea aceea erau pedepsite și cu sentința capitală. Roagă să i se acorde adăpost doar pentru o noapte, a doua zi va pleca. Hingherii siguranței n-au să-ndrăznească să violeze locuința unui ofițer superior, mai repede, mai repede ! Dar maiorul dumitale își fringe mâinile și se lamentează, îl asigură de prețuirea lui și-i gata să facă orice altceva pentru prietenul său, într-un cuvânt îi trîntește ușa în nas. Omul va fi prins în aceeași noapte și condamnat la ani grei de pușcărie... Știi cum se cheamă asta ?

— Neîndoielnic, lașitate !

— Exact.

— Omul acela tot dumneavoastră erați ?

— N-are importanță... Să continui ! Tot războiul celălalt, maiorul dumitale a stat pitit ca un șoarece într-unul din subsolurile Marelui Stat Major. Îl durea burta, acuza mereu un, ulcer pe care și-l întreținea cu alcool și cu genuflexiuni față de toți șefii ierarhici. Dar a venit deznodământul bine cunoscut, pe maiorul dumitale l-a apucat spaima de răspundere pentru făcute și nefăcute. Trebuiau urgent demonstrații de loialitate față de noile perspective, trebuiau mai ales acte de acoperire războinică despre care să se ducă vestea pînă la București... Vrei să știi care-i prima viteză pe care o săvîrșește maiorul dumitale ? Pe Olt, într-un șanț, un muribund german, neînstare să-și mai suporte durerile, doar arată spre frunte : *Hier ! Hier !* și cerșește să fie împușcat. Maiorul dumitale nu ezită o clipă, scoate pistolul din toc și trage... Ai vrut să ai o imagine exactă despre omul care-ți este comandant, ți-am oferit-o, ești mulțumit ? Eu, nu ! Fiindcă dumneata m-ai obligat să dezvălui ceea ce era sortit să

rămină îngropat în mine pe vecie... Și-acum bea-ți cafeaua, s-a răcit !

Simte nevoia să se miște, să umple cu ceva tăcerea dintre noi. Se ridică, se-apucă să spele cănila și gamela, îndelung. Abia acum îmi dau seama că, fără să vreau, am infipt cuțitul în niște răni foarte vechi. Suferința mea de iconoclast rebel, care sub luciul icoanei descoperă un chip și o conștiință mincinate de carii, nu poate fi mai grea decât suferința pe care o trăiește el acum, pus din nou față în față cu strigoiul viu, cu gradul de maior, autoritar prin destin peste tot trecutul său. Mi-e și anevoie să-l privesc, deși-l privesc și constat c-a îmbătrânit într-o singură noapte cu încă o viață de om.

A terminat de spălat vasele, vine spre mine :

— Spune-mi, te rog : ești convins că Alexandra a trecut cu adevărat pe-aici ? Nu cumva doar am visat ?

— Nu, domnule doctor, n-am visat.

— Nu cumva, mai degrabă, e alit de prezentă în noi încît nici n-am concepe viața fără ea ?

— Știu că la ora asta Alexandra se află în oraș.

— Nu cumva e doar imaginea pe care ne-o facem noi despre... ?

— Domnule doctor, Alexandra e o realitate ! Doar ați văzut-o și ați auzit-o. De ce n-ați îndrăznit să vă duceți la ea să-i vorbiți, să vă convingeți că există ?

— Probabil că sunt foarte obosit, și am avut senzația...

— Sigur sunteți foarte obosit.

— Ciudat e altceva, dragul meu — că femeia asta nu mi-e de fel străină. Am mai văzut-o undeva, cîndva. Poate pe un peron de gară, la vreo răscruce de drumuri. Dacă nu cumva chiar pe vremea cînd eram hăituit de poliție... Sunt femei care-ți aparțin fără să le ai — un suris, o privire te leagă de ele pentru toată viața. Dumeata n-ai visat niciodată să găsești într-o anumită femeie tot ce n-ai găsit ori ai pierdut în celelalte ?

— Gonim mereu după același vis, domnule doctor !

— Adevărat... Acum e prea târziu, dar mâine-dimineață am să-o caut neapărat. N-o putem lăsa pradă deznădejzii.

— Am să vă conduc la ea.

— Știe cum a murit Cozia ?

— Știe că oamenii au țesut în jurul morții lui o rețea de mister. Probabil că asta și caută, tot rătăcind noaptea de colo pînă colo, să dezlege misterul.

— Pe maior l-a văzut, a stat de vorbă cu el ?

— Nu. Dar amîndoi știu că se află sub același acoperiș, despărțiți unul de altul printr-un simplu perete.

— Cel puțin pentru a răzbuna drama, disperarea acestei femei, de-am afla adevărul !

— Dar care-i adevărul, domnule doctor ?

— Vino cu mine !

Trecem în odaia alăturată, odaia lui de odihnă. Patul e neatins, sanitarul doarme pe dușumeaua goală. Dar într-un colț al odăii stă ghemuit, cu genunchii la gură, un soldat străin. Are în înfățișare ceva ca de ciine bătut, obrazul împietrit, privirile răvășite. Ai zice că nici nu receptează intrarea noastră, pare dus pe altă lume. Doctorul se apropie și ingenuchează lîngă el, îl mîngîie ușor pe obraz :

— Ce mai faci ? Cum te cheamă ? Cine sunt eu ?

Soldatul tace, stănă de piatră. Doctorul renunță, revine oftînd. Nu pricep nimic, aștept. Doctorul spune :

— Morții n-au comunicat decît atît : *De ce au fost uciși ? De ce a trebuit să moară cum au murit ?* Amănunte insuficiente pentru a ne imagina ceea ce, singur pretindeai, pare de neimaginat. Știi ce-i cu omul ăsta, de unde vine ? E unul din cei zece dați dispăruți, cine știe din ce iad se întoarce. E complet traumatizat, mintea lui e ca un vid. Dar e și singurul care cunoaște adevărul despre nenocirea de ieri-noapte, totul e să-l faci să vorbească. Există o singură șansă, să te duci cu el în linia întîi. Eu n-am să pot merge, mi-aștept mai departe răniții. Dar e sigur că asemenea cazuri se vindecă doar prin confruntarea de la fața locului, șocul recîștigării memoriei prin

șocul confruntării cu umbrele camarazilor lui. Nu riști nimic, decât cel mult să compui dumneata însuși o nouă fabulă... Înțelegi ?

Înțeleg, urmează cel de-al patrulea cerc magic...

6

Doctorul a avut dreptate numai în parte, experiența nu s-a desfășurat chiar atât de simplu. De cum am ajuns la marginea zonei unde se consumase nenorocirea, soldatul traumatizat s-a și smuls dintre noi și a încercat să fugă înnebunit înapoi. Un anume instinct de conservare va fi reacționat sălbatic în el, omul inchipuindu-și poate că-l împingem din nou să moară în smîrcurile dinaintea noastră. Folosesc pluralul fiindcă, în afară de mine, se mai găseau de față însuși comandantul regimentului și soldatul său însoțitor. Mă-ntilnisem cu ei chiar la ieșirea din școală și, aflînd despre ce-i vorba, colonelul acceptase să fie prezent la chinuitoarea experiență. Astfel că trei înși abia de-am izbutit să-l ținem locului încheștat, după care a trebuit să operăm asupra lui un fel de magie ca să-l calmăm. Gesturi tandre de prietenie și asigurări mereu repetate că nu-l mai paște nici o primejdie. Dacă nu se simte bine (ii spuneam) ori vrea cu orice preț să renunțăm, noi n-o să-i mai cerem nimic și o să ne-ntoarcem în oraș. Pesemne însă c-a fost nevoie tocmai de acest timp intermediar, de reconsiderare lentă a peisajului înconjurător și de lentă reînsufletire a umbrelor foștilor săi camarazi, pentru ca soldatul traumatizat să se elibereze pe neașteptate dintre tenebre și să-nceapă a vorbi.

Vorbea greu, cu pauze lungi. Uneori, glasul i se îneca, parcă bîntuit iar de frică. Alteori se răsucea deodată pe loc și iscodea întunericul din spatele nostru. Părea că se tot teme să nu-l audă cine știe cine, poate chiar maiorul, de cîteva ori s-a și interesat dacă eu sunt eu și colonelul —

domnul colonel. Declarațiile lui totuși, oricît de trunchiate și alambicate, au avut darul să ne releve, zguduindu-ne, ceea ce pînă la ceasul acesta plutise în mister. Din nefericire, pe el n-aveam cum să mai contăm ca principal martor și acuzator. Final pe care doctorul nu-l prevăzuse, împotriva căruia noi n-aveam nici un remediu. Pe cît de brusc se făcuse lumină în el, pe atît de brusc s-a și întunecat din nou. De îndată ce și-a sfîrșit mărturisirea, s-a pornit să cînte. Mai mult lălăia o melodie fără sens, aproape un bocet. Comandantul a ordonat soldatului însoțitor să-l conducă pînă la regiment, iar de-acolo să fie transportat mai departe la spitalul divizionar, sperînd poate într-un miracol. După opinia mea n-o să se mai poată face nimic, soldatul va rămîne traumatizat pe toată viața. Chiar dacă își va recîștiga unele facultăți umane, sunt convins că-n conștiința lui, la răstimpuri, tot va exploda cîte ceva din amintirea nenorocirii consumate ieri-noapte aici, tot se va prăbuși în muțenie uneori sau își va jelui camarazii morți în împrejurări atît de tragice. Toți vor învinui războiul, dar nimeni nu va ști că de fapt e victima unei simple crime.

— Dacă nu te-aș vedea, spune colonelul, și dacă n-aș fi îngrozitor de lucid, aș crede că trăiesc un coșmar.

— Domnule colonel, într-un fel tot coșmar rămîne.

— Multe mi-a fost dat să văd în războiul ăsta, dar încă niciodată așa ceva.

— Acum ce-aveți de gînd să faceți ?

— Nu știu, nu știu... Și asta mă doare mai mult decît orice... Dumneata crezi că există vreun preț pentru atîția morți nevinovați ?

Stăm tot întorși către apus, pe un gorgan străjuit de un singur copac. Nu mai plouă, pe alocuri cerul se limpește. Priveliștea însă, dinaintea noastră, continuă s-arate sumbră. E zona bălților, unde s-a împotmolit și a fost decimată compania lui Cozia. Valuri de ceață unduie pe deasupra aparentului pămînt ferm, printre lăstarii și

boscheții care înnuiesc ochiuri de apă ucigașe. Vrînd-nevrînd, pe datele soldatului traumatizat, ne-reconstituim mental tragedia. Groaza de ieri-noapte pare a dăinui încă, se transmite în noi înșine. O fi doar din cauza jocului ceței, care prefigurează duhurile celor despre care pînă adineaori știam că sunt dispăruți, dar despre care acum știm bine c-au pierit înecați ?

— Obișnuit, spune colonelul, după fiecare luptă întrebăm : Ce pierderi ai ? Ni se răspunde : Atîția, atîția, atîția... Numere ! Care se-adăugă la numerele de pîn-atunci, la totalul lor se-adăugă apoi numerele viitoare, iar la sfîrșitul războiului se face socoteala. E tot ce rămîne din noi, simbolul prin care vom fi înscriși în istorie : o sumă, fiecare pierdut, desființat, într-o sumă globală ! Nu ți se pare că-i cam nedreaptă istoria asta cu noi ?

— Nedreaptă, firește...

— Dar fiecare număr reprezintă un om, o viață, un vis despre ceva și pentru cineva ! Unde se duc toate astea și de ce tocmai astea, ale lui Cozia, ale celorlalți, au ieșit la sorți ca să piară ?

— Războiul, domnule colonel !

— Icneste a dispreț și spune fără milă :

— Prea multe încercăm să justificăm în numele războiului, e consolarea cea mai ieftină. Așa, chiar și tragedia de-aici o putem justifica foarte ușor. Dați-mi un panaceu moral, și vă ucid cîți oameni vreți ! Dumneata poate nu știi, dar în sinea mea, după fiecare luptă, din răspunderea pentru cei căzuți, ce se cuvine factorilor respectivi, de la caporal pînă la șeful de stat-major, eu îmi iau partea mea de răspundere: Tocmai fiindcă lupta a fost dreaptă și ordonată de mine. Dar aici s-a săvîrșit o crimă, peste capul meu și împotriva ordinelor mele. Răspunzător, unul singur : maiorul dumitale ! Panaceul lui moral — războiul ! Spune-mi, te rog : crezi că e drept să-mi iau partea de răspundere pînă și din răspunderea pentru crime ?

E pentru prima oară cînd am prilejul să comunic deschis cu omul ăsta, dincolo de rigiditatea militară care uneori pune alit de mari distanțe între noi. Se sprijină într-un toiag noduros, unica lui unealtă de război, cu care măsoară pe jos cimpurile de bătaie ori schițează prin aer, de la postul de observație, deplasarea trupelor de pe un obiectiv pe altul. Fumează pipă, o *racine de bruyère* cu muștiucul încovoiat, pe care și acum o ține strîns între dinți, pufăind inutil din ea fiindcă e stinsă de mult. Noaptea albă și minia ce-l fierbe i-au făcut obrazul ca de metal zgrunțuros, pînă și ochii au căpătat o strălucire violentă. Trupul însuși, pe care mantaua de ploaie îl face și mai masiv, a prins parcă rădăcini în pămînt. Doar așa să țină piept duhurilor din baltă și ecourilor crimei în conștiința lui. Începe să-mi fie drag omul ăsta și simt nevoia să-l apăr împotriva oricărei conștiințe nemiloase.

— Nu, domnule colonel, nu e drept !

— Dar *eu* i-am dat comanda batalionului, izbucnește el furios. Cum o să-mi iert vreodată că nu m-am priceput să-l cunosc ?

— Acum îl cunoașteți.

— Prea tirziu, băiete ! Pe morți nu-i mai înviază nimeni.

Trebuie să-l abat de la gîndurile ce-l copleșesc, îi atrag atenția asupra siluetelor în șir indian care se strecoară prin dreapta noastră spre linia întii. Probabil că sunt pontonierii care transportă (să le aibă la îndemină) bărci și cabluri de sirmă. În pregătirea operațiunii de miine-noapte. Prin stînga, dimpotrivă, în grupuri mai compacte, se tirăsc artileriștii înhămați la tunuri, pentru aceeași operațiune. Linia întii, alor noștri, abia se bănuie în surpăturile negre ale pămîntului de dincolo de bălți sau în șanțurile săpate anume. Bezna n-o sfîșie, din timp în timp, decît exploziile orbitoare ale rachetelor lansate de la inamic. Ai noștri, atunci, cuprind fulgerați pămîntul în

brațe și așteaptă, știind ce urmează. Rafale lungi de mitraliere și salve sacadate de obuze, să înhațe în rețeaua morții lor tot ce-i viu pe raza de cuprindere a rachetelor. Vaiete, sau doar ni s-a părut? Acum e din nou liniște, liniștea în care se aleg bobii și firele viitorilor morți.

— Domnule colonel, ce credeți? După ce ajungem la Tisa, vom reuși să trecem Tisa din primul salt?

— Nu știu nimic despre nord și sud.

— Se-ncearcă forțarea prin mai multe puncte?

— E sigura soluție pentru a le dispersa germanilor forțele.

— S-a și hotărît ce regiment pornește primul? Al nostru?

— După recunoașterea de mâine-dimineață.

— Să mergem, domnule colonel!

Sper astfel că l-am redăruit definitiv sieși, acelui om integru în conștiința căruia nu încap obscuritatea și jumătățile de măsură. Abia ne întorceam însă, greoi din cauza pământului în care ne-am înglodat, să coborim spre oraș, când sub copacul stingher de pe gorgan descoperim silueta cuiva. Ciudata apariție își petrece îndelung privirea peste zona bălților, parcă tot cercetînd și așteptînd.

— Ei bine! exclamă intrigat comandantul. Dar ăsta-i chiar maiorul dumitale!

De necrezut, și totuși adevărat! După halul în care l-am lăsat, bîntuit de febră și amețit de băutură, mă și-ntreb cum de a reușit să se tîrască pînă aici. Ori a fost împins de forțe mai puternice decît el, cărora a trebuit să li se supună? De altfel și acum pare în afara realității, cel puțin pe noi nici nu ne ia în seamă. Am ajuns în fața lui, dar privirile lui trec peste noi, în pustietatea mereu sumbră a bălților.

— Ai venit să-ți contempli opera?

Are un fel de șoc în toată ființa și ne constată, înfricoșat, pe rînd. Mi-e din nou milă de el, poate ar fi mai bine să-l lăsăm dracului în pace și să-l ducem la culcare.

Ce adevăruri poți smulge de la o minte întunecată ca a lui și-n ce măsură confirmările lui ne-ar mai ajuta la ceva? Colonelul, însă, tocmai de aceste confirmări are nevoie, pentru judecata de acum sau pentru judecata de mai târziu.

— Te-ntreb încă o dată : pentru ce ai venit ? Să te bucuri că ți-a reușit manevra tactică și ai băgat o companie întreagă în bălți ? Să te convingi singur că înecații n-au ieșit din bălți, ca să vorbească ? Răspunde !

Răspunde moale, în panică :

— Nu-nțeleg ce vreți de la mine. Nu știu la ce manevră, la ce înecați vă referiți.

— Memoria dumată, domnule maior, suferă de o amnezie calculată. Ți propun să renunți la ea, va fi spre binele dumată. Dacă mai vreau acum ceva de la dumneata, e numai să aflu ce circumstanțe atenuante ai... Dacă ai !

— Circumstanțe atenuante, pentru ce ?

— Pentru crima pe care ai săvârșit-o !

Se trage îngrozit înapoi, gata parcă să fugă. Dar se izbește de copac și rămâne împietrit, cu mâinile înfipite la spate în scoarța copacului. Parc-ar fi legat la un stîlp, doar să ne descărcăm gloanțele în el.

— Domnule colonel...

— Te-avertizez, spune colonelul neîndurător, c-am stat de vorbă cu ultimii patru răniți înainte de a muri. Te-avertizez că există totuși un supraviețuitor, care a ieșit din bălți și a vorbit. Nu te-ai întâlnit cu el, venind încoace ? Te-avertizez, în sfârșit, că-ți las latitudinea să hotărăști singur asupra soartei dumată.

Se uită la noi dușmănos :

— Nu s-ar putea fără martori ?

— Ei, bravo ! icnește ironic comandantul, presupunând că eu aș fi martorul indezirabil. Mai ai și haz, altfel. Nu te-a tulburat moartea atîtor oameni, și tocmai prezența

lui te tulbură ! Complexe inutile, domnule maior, de un tribunal tot e nevoie... Te-ascultăm !

— Domnule colonel ! izbucnește el atunci, cu o violență neașteptată, și ne arată spre malul de jos al bălților. Dumneavoastră n-o vedeți ?

Scrutăm deopotrivă bezna spre locul indicat și o descoperim, într-adevăr, pe Alexandra. Stă jos, pe pământul gol, cu brațele prinse de după genunchi, privind oarbă peste întinsul apelor mocirloase. Alături, în picioare, asistînd-o, păzind-o, același soldat pe care-l trimiseseam să-i caute adăpost, care o adusese să doarmă chiar la cantonamentul maiorului, care o condusese apoi la postul de prim-ajutor, să stea de vorbă cu răniții din compania lui Cozia.

— Fug de ea de cînd am aflat c-a sosit pe front, ne explică agitat maiorul. M-am ferecat în cantonament, dar ea a dat peste mine. Am luat-o în neștire pe străzi, dar ea a venit după mine. M-am dus la postul de prim-ajutor, să constat singur dacă ultimii răniți au vorbit ceva, dar ea — mereu pe urmele mele. Și-aici, iar... Maiorul se lipește tot mai strîns de copac, de-ar fi cu puțință să-l înghită copacul și să se termine odată, adaugă sălbatic, îngrozit : Niciodată n-am să pot scăpa de ea ?

Ne sinchisim prea puțin de groaza lui, colonelul mă întreabă uluit :

— Ea este ?

— Alexandra ! confirm eu.

— De ce o fi adus-o soldatul acela tocmai aici ?

— Acum e limpede că știe cum s-a desfășurat nenorocirea. Sunt convins că știa și despre prezența noastră aici.

— Crezi că n-a venit numai să vadă locul nenorocirii ?

— Cred că-n primul rînd a venit pentru noi, și pentru domnul maior, să vadă cum se face dreptate.

Colonelul e gata să pornească spre ea, desigur să-i mărturisească sentimentele sale de compasiune și regret. Dar Alexandra s-a ridicat, urcă gorganul spre noi. Trece

pe lingă noi de parcă nici n-am fi, doar soldatul se oprește o clipă în fața maiorului :

— Doamna Alexandra spune c-o să v-aștepte acasă, la dumneavoastră în odaie. Să nu întârziați prea mult.

Au pierit în beznă, colonelul reia :

— Și-acum te-ascultăm, domnule maior !

Probabil însă că toate în capul său sunt vraște, nu se adună gînd cu gînd. Bănuiesc că-i și istovitor să reconstitui din rupturi întregul unei tragedii, cînd tu însuți ai declanșat tragedia și ești chemat să răspunzi pentru ea. O rachetă, în fantastică arcuire peste bălți, își difuzează lumina pînă spre gorgan. Cîteva clipe nesfîrșit de lungi, făptura maiorului ne apare despuiată de orice semetie. Iar lumina îi trădează cel mai mult chiar frica de lumină. Își cuprinde capul în palme, să nu-i vedem fața. Conștiința lui, sunt convins acum, n-o să-și mai afle rostul de a fi decît în întuneric. Conștiință de sobol, conștiință de jumătate de om, conștiință de nimic ! Și nimicul ăsta a comandat în război oameni...

— Bun ! spune, plictisit de-atîta așteptare, colonelul. Am înțeles, nu ești în stare să te descurci printre atîtea hățișuri. O să te-ajut eu, cu îngăduința dumitale. Și s-o luăm așadar metodic, de la capăt, sperînd că n-o să uităm nimic... Înainte ca să-nceapă bătălia pentru oraș, ce ordîn ai primit de la mine ?

Asta era, să-l despice altcineva cu cuțitul, singur n-ar fi avut curajul s-o facă. Deși răspunsurile lui vor fi uneori opintite, cu mari ezitări sau neconforme cu adevărul, ca ale unui mecanism dereglat care o ia razna.

— Repet întrebarea : ce ordin ți-am dat ?

— Să manevrez orașul pe la nord și să ocup la vest de oraș obiectivul Măgura Pustie.

— La ce oră ai ajuns pe obiectiv ?

— Pe la căderea nopții.

— Ora 8 și 17 minute precis, ai vorbit din nou cu mine la telefon... Ce mi-ai raportat ?

— Că linia întâi mă informează despre unele mișcări de trupe și zgomote de motoare la inamic, pe șoseaua ce duce spre Ungaria. Prevăd un contraatac.

— Ce ți-am replicat ?

— Că inamicului nu-i arde acum de contraatacuri, dar să organizez în orice caz echipe de alarmă. Restul batalionului — odihnă obligatorie, oamenii sunt foarte obosiți.

— Ce s-a întâmplat, totuși ?

— Așa cum prevăzusem, nemții au pornit la contraatac.

— Minți !

— Domnule colonel...

— Minți, domnule maior ! Nemții nu știau cum să dispară mai repede din cîmpia Tisei și să treacă Tisa, fiindcă altfel riscau să fie prinși în pungă, prin ofensiva de noapte a stîngii și dreptei noastre, iar dumneata îmi vorbești de contraatac. Pe unde să contraatace, prin bălți ? Fiindcă toată zona dinaintea poziției duminale era acoperită de bălți... Care-i adevărul ?

— M-am deplasat pe linia întâi și am constatat, într-adevăr, că pe șoseaua ce duce spre Ungaria se scurg mereu trupe și mașini. Am gândit că o pradă ca asta nu-i de lepădat, niciodată n-avusesem parte de o pradă de război atît de mare.

— De ce n-ai socotit de cuviință să informezi regimentul ?

— Era o inițiativă personală, pe care o voiam mai întâi încununată de glorie.

— Grozavă inițiativă și frumoasă glorie !

— Contam pe elementul surpriză și pe acoperirea nopții.

— Ce-ai hotărît ?

— I-am ordonat locotenentului Cozia să iasă din dispozitiv și să înainteze pe puțin un kilometru, după care să interzică șoseaua și să deschidă foc masiv de automate. Altă companie urma să taie șoseaua mai sus, la aceeași

oră, astfel ca nemții să fie prinși între două focuri. Manevra mi s-a părut destul de chibzuită.

— S-a și văzut ce chibzuită a fost... Știai că înaintea dumitale sunt bălți ?

— Nu.

— Minți !

— Domnule colonel...

• — Minți, domnule maior ! Cozia n-avea hartă, intra în necunoscut. Dar dumneata știai în ce-l arunci, de ce-ai făcut-o ?

— Nu mi-am închipuit că terenul e atât de mocirlos.

— Dar Cozia te-a avizat, oamenii au început să se înece. Mai mult decât atât, țipetele lor de groază au alarmat trupele care acopereau retragerea inamicului spre Ungaria. Acestea au dezlănțuit focul chiar asupra zonei bălților, nici că se putea un masacru mai copios... De ce nici acum n-ai renunțat la planurile dumitale de cucerire ?

— Nu mai putem da înapoi. Cu orice preț trebuia să depășesc zona bălților și s-ajung numaidecât la șosea.

— Inuman preț, domnule maior !

— Vă rog să mă-nțelegeți...

— Știu, îți ieșiseși din minți ! Potrivit formulei dumitale *Nu s-a fabricat încă glonte care să mă omoare !*, te-ai dus la fața locului, să-i dai lui Cozia exemplu de curaj. După cîteva altercații amicale ai scos pistolul și l-ai amenințat...

— Nu-i adevărat !

— Repet : ai scos pistolul și l-ai amenințat că-l împuști ca pe un ciine, dacă refuză să-ți execute ordinele. Fiindcă aceasta-i adevărul : Cozia a refuzat să meargă mai departe... Ce s-a întîmplat exact în clipa aceea ?

— Un proiectil a explodat în apropierea noastră și ne-a aruncat pe amîndoi la pămînt.

— Exact ! Dumneata te-ai ridicat și te-ai șters cu eleganță de noroi, Cozia nu s-a mai ridicat. Dumneata îți vei fi spus că nu-i de glumit cu moartea și te-ai întors,

Cozia a rămas acolo... Te întreb : cînd ai luat-o la fugă înapoi, Cozia era încă în viață ?

— Nu.

— Minți !

— Vă jur, nu era.

— Minți, domnule maior ! Cozia era încă în viață. Te-a și implorat să-l iei în spinare și să-l scoți de-acolo. Dacă i s-ar fi dat imediat ajutor medical, sigur n-ar fi murit. Dar dumneata i-ai întors spatele și ai fugit... De ce ?

— Îmi pierdusem capul.

— Nu, domnule maior, altu-i adevărul : dumneata n-aveai nevoie de martori vii ! Aveai nevoie numai de morți pînă la unul. Știi cîți morți ai pe conștiință ? 18 plus 9 plus 4 fac 31 ! 31 de morți... Cum de-ai fost în stare să faci așa ceva, omule ?

Jumătatea de om tare, la urma urmei ce-ar putea răspunde ? *Să mergem, domnule colonel, răspunsul n-o să-l avem niciodată !...* Deși e undeva o femeie care așteaptă, cel puțin ei de i s-ar răspunde.

7

Se luminează de ziuă, e ora difuză în care cei vii captează din nou nemurirea ce li se oferă pentru ziua următoare. Ora amară a confruntării cu realitatea, morții sunt morți cu adevărat. O lacrimă patetică pentru ei, un zîmbet ascuns de satisfacție pentru noi. Se luminează de ziuă, dați-ne vinul și femeile făgăduite ! După noaptea de iad pe care am trăit-o, le merităm cu prisosință.

— *Femeie mult visată și dorită, unde ești ?*

Comandantul mi-a ordonat să-l duc pe maior la culcare, trupul și conștiința lui (egal de bolnave) au nevoie de somn lung. Și dacă-n acest somn maiorul se va topi de la sine, risipindu-se și pierind în conținutul materiei care înghite orice, comandantul regimentului va fi foarte bucuros.

Va crede desigur că l-a chinuit vreun coșmar, nicidec n-a existat pe lume un om ca acesta și ca atare nu păstrează despre el amintirea nici unei grozăvii, cum să pedepsești ceva ce n-a fost ?

— *În schimb, tu ești, draga mea, și eu vin către tine !*

Dar odată ajunși în fața casei, bătrina care veghease somnul Alexandrei ne spune că Alexandra a plecat. A strâns într-o legătură lucrurile rămase de la Cozia și s-a dus. Astfel că nu mai știu unde începe și unde sfârșește visul, mi-e și frică să-nțreb dacă a trecut cu adevărat pe aici. Să fi creat-o doar închipuirea mea nebună, sau ea însăși s-a preschimbat în iluzie ? Doar pentru atât să fi venit : să constate dispariția unuia, să rămână vie în altul ? Fiindcă războiul poate ucide armate nesfârșite de soldați, dar niciodată visul lor, același al tuturor ?.

— *Pe oriunde vei fi totuși, amintește-ți ! Amintește-ți !*

Intrăm înăuntru, abia aștept să mă-ntorc printre oameni. Prins de brațul meu, maiorul atîrnă greu ca de plumb. Simt în el o împotrivire mută, nevolnică, de parcă l-aș țiri spre un stîlp de execuție. Odaia pare neschimbată, miraculos de ospitalieră. Dar pe măsuta rotundă, pe un servet alb imaculat, se lăfăie negru un pistol militar.

— Al cui e pistolul ăsta ? Cine mi l-a pus aici ?

Nici eu nu-ndrăznesc să pun mîna pe el, doar m-a plec și citesc scrijelat pe mînerul de sidef numele *Cozia*. Cine l-o fi pus acolo ?

Astfel marele cerc magic s-a închis.

Mă strecor înfiorat afară, aștept pe coridor s-aud împușcătura. Aștept zadarnic, poate că n-am s-o aud niciodată. Dar pentru mine acest minuscul dumnezeu războinic e mort, el n-o să mai meargă cu noi dincolo de Tisa. *Va merge, în schimb, pentru totdeauna statornică în mine, Alexandra...* Colonelul mi-a spus c-o să aibă nevoie de mine pentru o misiune specială, mă duc să-i raportez că sunt gata pentru orice misiune...

CAPITOLUL ȘASE

1

— Domnule colonel, permiteți să raportez : iubesc o femeie ! Numele ei îl cunosc, o cheamă Alexandra. Dar eu cine sunt acum, pe mine cum mă mai cheamă ?

Pe-aproape de miezul nopții, omul încetă să mai aibă o identitate proprie. Se lepădase pînă și de ultimul lucru care-i aparținuse pînă atunci. Înregistră cu o privire obiectivă lucrurile aruncate alandala pe lada de campanie din adăpostul comandantului de regiment. Constată, astfel, ce ușor te poți detașa de tine însuși. Obiectele păreau a fi ale altcuiva, străin, fără nici o legătură cu viața sa lăuntrică.

Și totuși, pînă acum citeva clipe, lucrurile acelea fuseseră încă ale lui. Îi determinaseră identitatea cu o precizie matematică. Mai mult chiar, însăși biografia lui, toată, se cuprindea în ele, așa cum apa unui fluviu se cuprinde numai într-o anumită matcă.

Un ceas de mînă nichelat și o trusă mică de bărbierit : i le dăruise mamă-sa după absolvirea școlii tehnice de radiotelegrafiști. O brichetă afumată și un portțigaret de piele, ros de-atita folosință : darurile Alexandrei înainte de a pleca pe front. Un exemplar ferfenițit dintr-o istorie

a radiofoniei, cu scheme ale celor mai diverse tipuri și, între paginile cărții, pusă la păstrare ca pe o floare de mare preț a amintirii, o fișie de pinză cadrilată, în dungi de galben și albastru murdar, sugerînd surprinzător o uniformă de deținut, tot ce i-l mai făcea prezent peste ani pe fratele lui tată-său. Acela care din copilărie, direct sau indirect, de-a lungul anilor, săpase cu dalta în el pe omul ce-avea să fie azi. Fotografia Alexandrei, în sfîrșit, cu trăsăturile feței cam vagi, doar zîmbetul și sclipirea ochilor păstrîndu-se încă vii, și caietul personal de însemnări, vraf de hîrtii legate cu sîrmă între două scoarțe cartonate. Alexandra nu-i scrisese pe spatele fotografiei decît cuvintele acestea două : *Te aștept*, dar caietul de însemnări o evoca pe de-a-ntregul pînă la amănunt.

Pînă atunci nu se mai despărțise niciodată de lucrurile lui, le purtase cu el în raniță printre pachetele cu gloanțe și biscuiți de război. Acuma urma să se despartă pentru prima oară de ele și, poate, pentru totdeauna ! Continua să le privească stăruitor, încetșat dintr-o dată la chip și zîmbindu-le incert. Îl atrăgeau îndeosebi, ca un magnet, țigările, fotografia și carnetul de însemnări. Dacă misiunea i-ar fi fost ordonată mai din vreme, sau cel puțin de-ar fi fost avizat, hotărît că pe acestea le-ar fi păstrat cu orice risc. Ascunse în cusătura de la spate a vestonului sau în tureatca moale a jambierelor. Din nevoia specială de a nu fi prea de tot singur, acolo unde urma să se ducă, și mai ales, dacă soarta i-ar fi stat împotrivă, să se știe cine a fost și ce a gîndit. Dar ordinul colonelului venise prea pe neașteptate ca să-și mai fi putut duce gîndul la capăt, fusese chemat la postul de comandă în toiul nopții, i se spusese ce se așteaptă de la el, nici o clipă după aceea nu rămăsese singur cu ale sale și renunțarea la vechea-i identitate se făcuse chiar sub ochii severi ai comandantului.

Iar acum era prea tirziu !

Chiar și pentru o ultimă comunicare, în taină, cu

Alexandra. Chiar și pentru a-și nota în caiet ultimele sentimente contradictorii care-l încercau la ceasul acela.

Ceasul arăta miezul nopții.

Atunci, comandantul îi puse mîna pe umăr :

— Gata, ajunge ! E vremea !

Omul se întoarse. Arăta foarte tînăr. Atît de tînăr, încît pînă și comandantul tresări surprins. De parcă acolo, pentru prima dată, ar fi luat cunoștință de înfățișarea lui.

De fapt, totul se datora unei simple învăpăieri lăuntrice. Străluminarea ei străbătea deopotrivă în pielea obrazului smead și-n ochii nespus de negri, adînci, ai omului. În fruntea înaltă, fără cute, și-n gura tînără, cu buze moi, tăinuind un palid surîs de încredere pentru tot ce urma să se întîmple. Omul n-avea decît 26 de ani. Mai bine zis avea să-i împlinească peste patru zile, și comandantul știa lucrul acesta din matricola pe care i-o cercetase înainte de a-l chema la ordin. Îndeobște, comandantul regimentului avea puterea să-și stăpînească slăbiciunile omenești, mai ales într-o situație de război, războiul se dovedise capabil să-i cenzureze pînă și emoțiile legate de propria persoană. Dar în clipa aceea se simți pătruns ca de un fior și se întrebă dacă n-ar fi trebuit să țină seama, în alegerea făcută, de acest amănunt. Și să se hotărască, adică, asupra altcuiva. Deși, după asta, ar fi stat tot timpul cu un ghimpe în inimă. Nimeni altul din regiment nu i-ar fi dat mai multă siguranță în reușita misiunii pe care o preconiza, decît omul acesta dinaintea lui. Tocmai fiindcă era tînăr, capabil el însuși să-și calce slăbiciunile în picioare, nepăsător în fața morții, mai încercat în treburi de astea ca oricare altul.

Atunci ?

Se pare însă că omul întui șovăiala comandantului, punctată de altfel și de o ușoară îngîndurare. Deoarece zîmbi cu toată fața și spuse la rîndu-i :

— E vremea, domnule colonel !

N-ar fi vrut să-l pună într-o situație de cumpănă, pentru simplul motiv că-n adăpost nu se găseau doar ei doi. Se mai găseau șeful de stat-major al regimentului, care-și făcea de lucru printre hîrțiile sale, fericit că-n cazul respectiv nu i se pune nici o problemă de conștiință, și soldatul-radist, cu căștile la urechi, recepționînd pe calea undelor nu știu ce comunicare din partea diviziei. Dar care, la răstimpuri, deopotrivă, tot își mai aruncau ochii pe sub sprincene asupra celorlalți doi, să vadă cum reacționează fiecare în situația excepțională pe care o trăiau în noaptea aceea.

Așa că omul adăugă cu hotărîre :

— Sunt gata !

După care se îndreptă sigur pe sine spre masa pliantă din fundul adăpostului, unde se afla întinsă harta cu situația de luptă. Iar deasupra hărții, printre cești de cafea cu zațul proaspăt pe fund și țigări nefumate pînă la capăt, printre creioane colorate și crochiuri pe calc ale sectoarelor din linia întii, făcînd figură aparte și oarecum străniu pentru scopul ce-i era indicat : un alt aparat de radio decît G-ul regimentului.

Singurul obiect care avea să-i țină tovarășie pe toată durata misiunii, singura certitudine prin mijlocirea căreia avea să existe în continuare aici, în liniile românești.

— Îl recunoști ? întrebă comandantul, apropiindu-se.

Era un aparat de emisie-recepție, mic cît o poșetă, de metal negru, dreptunghiular, cu butoane minuscule ca de jucărie. Captură de război, evident, din ultima bătălie pentru Arad ! La început constituind pentru un specialist ca el o simplă curiozitate tehnică, din cale-afară de ingenioasă, dar preschimbat acum în armă de luptă. Sigur că și inamicul tot pentru informații și comunicări din spatele frontului îl va fi folosit.

— Îl recunosc ! răspunse omul.

— L-ai încercat ?

— De cîteva ori. Exclusiv experimental.

— Funcționează bine ?

— Perfect !

Îl priveau amândoi, concentrați. Nu-ndrăznea nici unul să-ntindă mîna spre el, obiectul le apărea ca vrăjit, prefigurînd pentru amândoi taina aceleiași destin.

După un timp, comandantul spuse :

— N-avea nici un rost să te-ncarci în spinare cu vreun G-u de-al nostru, nu ?

— Bine-nțeles ! acceptă omul. În asemenea cazuri, **ăstă-lalt** e mult mai operativ.

— Bătaie lungă ?

— Pe puțin zece kilometri.

— Claritate ?

— De cristal.

— Și, după cîte pot să-mi dau seama, foarte sensibil la ultrascurte, da ?

— Da, confirmă tînărul. Foarte sensibil.

— Să cădem, atunci, de acord asupra lungimii de undă. Se-ntoarse către sublocotenent, căutîndu-i privirea : Pe care, dintre cele ordonate de divizie, crezi c-o putem folosi ?

Pe front, omul îndeplinea funcția de ofițer cu transmisiunile. Tehnician cu practică îndelungată încă din țară, de la el de-acasă și de pe băncile școlii. Prin urmare, nici manevrarea aparatului și nici elementele ajutătoare nu-i erau străine. Trebuia, doar, să se orienteze fără greșcoală prin hățișul lungimilor de undă pe care le folosea și inamicul în același sector de luptă. Le dibuise aproape pe toate, stînd nopți de-a rîndul, ceasuri întregi, cu casca la ureche și ascultînd, notînd comunicările cifrate ale celor de dincolo.

— Șapte virgulă doi ! hotări el în cele din urmă. În frecvența celorlalte lungimi, ale lor, asta n-a apărut niciodată. Cel puțin în sectorul nostru.

— Bine ! consimți comandantul, care avea o încredere oarbă în tot ce-i spunea omul de-alături. Șapte virgulă

doi ! Ordonă radistului, nemișcat, peste umăr : Notează, băiete, și să nu-ți iasă din cap : *Șapte virgulă doi !* După care reveni, adresându-se din nou ofițerului : Dacă nu mă-nșel e liberă și pe G-urile noastre, da ?

— Liberă, sublinie tinărul. Dar să informați divizia, ca să n-o ocupe tocmai acum.

— Divizia va fi informată.

— Și toată vremea să stați cu aparatul deschis pe *recepție*.

— Toată vremea.

— Fiindcă vă pot face comunicări la orice oră din zi și din noapte.

— Numai comunicările strict necesare.

— Bănuiesc că și dumneavoastră o să stați în legătură ne-nteruptă cu artileria.

— În orice caz.

— La nevoie, va trebui poate să acționați simultan cu comunicările mele.

— Simultan.

Omul își declara cerințele cu un glas calm, reținut. Iar comandantul și le însușea cu seriozitate, ca un subordonat, conștient că-n respectarea lor stă însăși reușita misiunii.

— Fiindcă nu știu în ce situație... Omul șovăi o clipă. bîntuit parcă de presimțiri, dar reluă repede, aproape pe nerăsuflate : În ce situație o să mă aflu dincolo. De asta vă și spun.

— Înțeleg ! conveni la fel de repede comandantul.

— E posibil ca observatoarele lor să fie foarte bine camuflate.

— Mai mult ca sigur.

— Iar artileria lor, după bombardament, să-și schimbe mereu poziția.

— Tot ce se poate.

— Voi încerca să-i surprind cînd le-o fi lumea mai dragă.

— Ar fi grozav.

— De-aceea și artileria noastră să fie gata oricînd.

— Va fi !

— Vreau să spun, toți factorii în priză : eu cu dumneavoastră, dumneavoastră cu artileria, un cuvînt și artileria — *Foc !*

— Exact ! întări comanďantul.

Și rămase uimit de sîngele rece cu care tinăru! ofițer se și integrase în conținutul primejdios al misiunii, atît de deliberat acceptate. Îl și vedea tîrîndu-se pe brînci spre adîncimea poziției inamice, nevăzută ca șarpele și cu răsufllarea tăiată, atent la fiecă clătinare de frunză și înregistrînd cu o privire lacomă toate amănuntele specifice forței dușmane. Îi și auzea glasul sufocat, venind ca din pămînt și alterat oarecum de vuietul undelor, cum cheamă și tot cheamă : *Zet Patru Beta ! Zet Patru Beta ! Zet Patru Beta ! Răspunde dacă m-auzi ! Răspunde dacă m-auzi ! Răspunde dacă...*

Nu, nu va fi deloc ușor !

Și parcă pentru a-l ocroti, cu sentimentul că el nicio dată nu va fi în stare să egaleze, într-o asemenea clipă, neliniștea și emoția omului acestuia, foarte firești și incomparabile cu oricare neliniște sau emoție, comandantul îi înconjură umerii și-i spuse cald, prietenește :

— Nu vrei să te mai uiți o dată pe hartă ?

Adevărul e că lucrurile personale, rămase să zacă pe lada de campanie, îl trăgeau înapoi ca niște ispite. Îi frigeau spinarea ca niște văpăi pîrdalnice și păreau a avea chiar glas neauzit : *Pe noi cui ne lași ? Cum de poți să te desparți cu atîta ușurință de noi ?* De-aceea și aștepta să i se dea cît mai neîntîrziat toate instrucțiunile, să iasă cît mai repede din adăpost și să pornească la drum. Simțea nevoia să se miște și, mistuit de înfrigurarea marșului spre locul de trecere dincolo, odată pornit pe apele Tisei dincolo, să se rupă cu desăvîrșire de tot ceea ce fusese și reprezentase el însuși aici.

— După cite vezi, spunea comandantul, privind neclintit harta, e ca și cum te-ar bate cineva cu pietre în cap. Iar tu nu ești în stare nici măcar să-ți ferești capul. Ți-aduci aminte de când durează asta ?

— Mi se pare că de vreo opt zile.

— Opt zile și o noapte, mâine începe a noua zi. Nu crezi că ni-e de ajuns ?

— De ajuns.

— Și dac-ar fi numai atât ! Dar ce s-a întâmplat până acum, ai trăit pe propria-ți piele. Se răsuci spre el și-i scrută adânc privirea : Tu iubești oamenii ?

— Oamenii ? ! făcu surprins tînărul, mai mult derutat de neașteptatul întrebării decît de sensul ei. Da, sigur, îi iubesc !

— Iar eu răspund de viața lor ! preciză comandantul, cu asprimea ostășească de totdeauna. În fond, dragul meu, e același lucru. Crezi că se mai poate suporta ?

— Nimeni nu mai poate suporta.

— De-aceea am și hotărît ce am hotărît. De-aceea se și pune atîta preț pe misiunea ta. Am chibzuit mult pînă te-am ales și socotesc că n-am greșit alegîndu-te anume pe tine. O să dai înapoi ?

— Nu dau înapoi.

— Bun ! Asta înseamnă că de-acum totul depinde numai și numai de tine. De istețimea și curajul tău. Avem nevoie de informațiile tale ca de aer și apă. Nu putem fi salvați decît prin tine. Ți-e limpede ?

— Mi-e limpede !

Dintru început, însă, liniile sinuoase ale celor două poziții desemnate pe hartă (roșie a noastră, albastră a inamicului) îi jucară pe dinaintea ochilor ca într-un carusel de culori violente. Linii și forme abstracte, în a căror esență totuși se cuprindeau mii de vieți omenești. Iar pe sub aparența lor frumos colorată, ca pentru o lecție de stat-major, circulînd și făcîndu-și de cap — moartea. Un neavizat n-ar fi priceput nimic, cu atît mai mult n-ar

fi avut de ce suferi. Dar omul își risipi repede amețeaua de sub frunte și înregistrează semnificația tragică a liniilor pe îndelete, lucid și înghețat. Simbolurile hîrtiei nu prezentau pentru el nici un mister.

Între marile acolade care închipuiau cele două poziții aflate față în față se scurgeau alene, neverosimil de reale și potrivnice ca o barieră, apele Tisei. Dacă-n privința poziției românești toate îi erau cunoscute, tărîmul de peste Tisa, în schimb, apărea enigmatic și tenebros. Cu atît mai mult cu cît elementele furnizate de cercetare, asupra așezării și forței inamicului, erau destul de sărace. Cu atît mai mult cu cît toate încercările alor noștri de a realiza dincolo un cap de pod fuseseră zdrobite încă de pe baza de plecare la atac. Indiferent dacă încercările astea avuseseră loc în zori cețoși sau pe nopți negre, indiferent dacă se organizaseră sub acoperirea unor bombardamente masive sau în liniștea cea mai deplină. De fiecare dată, ca din senin, se și declanșau sălbăticele lor guri de foc, mereu din alte ascunzișuri și mereu cu o exactitate diabolică, zădărnîcînd nu numai speranța de a trece vii dincolo, ci pînă și zborul păsărilor peste ape.

Iar apele, de tot alîtea ori, duseseră la vale trupuri de soldați și ambarcațiuni încărcate cu armament. Să rătăcească în neștire, moarte, inutile, prin această stranie țară a nimănui care ajunsese să concretizeze groaza însăși dintre un tărîm și altul.

— Pentru miine noapte, reluă comandantul, e hotărîtă o nouă acțiune. Care, cu orice preț, trebuie să reușească. Vei avea, deci, o zi întreagă la îndemînă. Să-i observi și să le cercetezi poziția. E nevoie, în primul rînd, să descoperi unde își au instalat blestematul ăsta de observator care se uită în frontul nostru ca peste gard, în ograda vecinului. Apoi să descoperi unde își au amplasată artileria grea. Restul nu ne interesează. Doar observatorul și artileria grea. Atît ne interesează.

— Am înțeles ! șopti moale omul.

— Ți-am pregătit anume o schiță sumară a sectorului inamic, din dreptul nostru. Schița e caroiată. Reține, te rog, formula prin care o să comunicăm.

— Rețin, murmură omul.

— Fiecare carou e însemnat cu câte o cifră, de la 1 la 9.

— De la 1 la 9, repetă mecanic omul.

— Informația însă, aici, ai s-o faci precizînd pentru fiecare cifră câte un nume, masculin sau feminin, care începe cu litera indicată de ordinea alfabetică. De exemplu...

— Alexandra. Bogdan. Catina... enumără omul.

— Exact ! Sunt nume care te obsedează ?

— Fiecare, pe câte cineva de-acasă... *din trecutul meu, singurii pe care-i duc cu mine în război. Dar mama nu mai e, unchiul Bogdan nu mai e, doar Alexandra...*

— Omule, ce faci tu acolo ?

— Am găsit o piatră calcaroasă și-ți scriu numele pe stînci.

— De ce cu litere atît de mari ?

— Să-l vadă căpitanii de vapoare de la cît mai mari depărtări. Să știe cine-i stăpîină pe-aceste meleaguri și să tragă câte douăzeci și patru de salve în onoarea ta.

— Nu-mi plac salvele vapoarelor de război.

— Dar vor veni și timpuri de pace, eu pentru timpurile acelea îți scriu numele pe stînci.

— Vapoarele de pace n-au cum trage salve de onoare.

— Atunci să înalțe marele pavoaz și să n-acosteze la țărîm înainte de a-ți trimite daruri. Tu să stai dreaptă pe vîrfurile celei mai înalte stînci și să le dai semn de bun venit.

— Dar tu ce o să faci ?

— Eu voi socoti darurile și te voi avertiza cine-ți merită îngăduința. Fiindcă vor fi și dintr-acea care vor încerca să te-nșele, pe-acea îi vom alunga cu pietre.

— Spune-mi, omule : de ce-ți place ție să te joci ?

— Fiindcă nu vreau să mă-mbătrînesc prea din vreme războiul. Și-așa bucuriile ni-s numărate pe degete. Ce ți-a oferit ție viața pînă acum ?

— Știu eu ? Poate însuși faptul că exist.

— Atît ?

— Și bucuria că am curajul să multiplic niște hîrtii despre binele și fericirea oamenilor, pe care apoi, cu ajutorul tău și al altora, le trimit în lume ca pe porumbei.

— De ce nu mă-ntrebi și pe mine ?

— Te-ntreb : ție, omule, ce ți-a oferit viața pînă acum ?

— Pe tine, și mi-e de ajuns !

— Dar cine sunt eu ?

Mama nu mai e, unchiul Bogdan nu mai e, doar Alexandra...

— Da, da ! reflectă, clătîinînd din cap, comandantul. Cu atît mai bine. Am să le țin și eu minte : Alexandra, Bogdan. Catinca... dacă se va potrivi să fie chiar vreunul din sectoarele astea. Indicativul pe care ți l-a hotărît divizia îl reții ?

— Haș Unu Alfa !

— Bine ! Lasă-i-l și radistului, scris. Mai ai nevoie de alte lămuriri ?

— Nu.

— Atunci, poftim schița !

Omul înfășură schița pe un băț de chibrit și o vîrî în căptușeala hainei, pe poale, într-o ruptură imperceptibilă. Stăteau acum față în față, sumbri amîndoi, covîrșiți deopotrivă, scrutîndu-se profund unul pe altul, dorind parcă să se cuprindă definitiv unul în celălalt.

— Mai mult nu am ce să-ți dau ! adăugă comandantul, cu altă voce acum, în care străbăteau și duioșie și tristețe. Nici discursuri n-am să-ți țin, la ce ți-ar folosi discursul meu ? Asta e tot !

Se dezlipi de lingă el și-i aduse mantaua. Îl ajută el însuși s-o îmbrace. Era o manta veche, uzată, soldățească, fără grade. Prin urmare, fără nici o identitate. Îi întinse de asemeni și capela. Tot soldățească, boțită, cu clapele lăsate peste urechi, fără personalitate. Echipîndu-se astfel,

omul se schimba pe încetul, căpăta altă înfățișare, se introducea în viața altui ins, anonim.

În fond, nimic extraordinar ! Făcea și asta parte din suita acelor legi dure ale războiului, care nu-ți îngăduie să treci în linia inamică, pentru capturat *limbi* sau pentru cules informații, decît așa : în haine străine, fără nimic al tău, frustrat pînă și de lucrul cel mai infim care ar putea să trădeze inamicului cine ești, de unde vii, nimic despre armata căreia aparții. Chiar și fără memorie, mai ales memoria să nu ți-o tropileze inamicul. Oricît de grele ar fi caznele la care te-ar supune, ca să-ți descleștezi gura și să trădezi.

— *Voi fi, oare, adus în această situație ?*

Apoi comandantul se duse pînă-n fundul adăpostului, scotoci într-un sac de muniție și se întoarse într-o mină cu o legătură de grenade, iar pe palma întinsă a celeilalte miini cu un obiect mic, cît o jucărie, negru lucitor.

— Pentru orice eventualitate ! spuse și-i întinse grenadele să și le lege pe șold, la cureaua pantalonului, sub manta. Pistolul, însă, i-l viri singur în buzunarul mantăii, deși refuză să-i întîlnească privirea, murmurînd din nou ca o scuză : Pentru orice eventualitate !

Omul zîmbi. Trei cuvinte. Care la fel de bine se puteau reduce la atît : *Ucide !* Sau : *Ucide-te !* Altă lege aspră a războiului. Orice surpriză penibilă, întîlnire neașteptată cu dușmanul, cădere în vreo capcană... rezolvă-le cu pistolul ! Sau — decît să cazi de viu în ghearele inamicului, decît să-nduri torturile cu care e de presupus că vor încerca să te înduplece, ca să-ți smulgă tainele de pe buze, decît s-ajungi, pierzîndu-ți firea, să urlî nu știu ce secret militar, cînd e știut că după aceea tot un sfîrșit te-așteaptă, mai bine...

— *Pentru orice eventualitate !*

Nu, n-avea nici un rost ca superiorul lui să-l scutească de funestul perspectivelor. De-ndată ce el acceptase misiunea deliberat, gîndind-o fără șovăire pînă la limita ab-

solută, acceptase implicit și riscurile ei. Trebuind în aceeași măsură să guste și din duritatea legilor care o susțineau ca o pîrghie de rezistență de la un capăt la altul. Chiar dacă ești pus să te lepezi, poate pentru totdeauna, de ineseși lucrurile care închipuie întreaga ta biografie.

Și totuși, răsucindu-se brusc spre comandant, omul euteză :

— V-aș ruga, dacă n-aveți nimic împotrivă...

— Nu ! îl întrerupse însă, brutal, comandantul. Știu ce ai vrea să mă rogi.

— Nu-i ce gîndiți, replică nestingherit omul.

— Ba da ! Se vede în ochii tăi.

— Se vede ? ! întrebă, uluit și rușinat deopotrivă, omul.

— Da ! Și nu-i bine să pleci la drum cu asemenea poveri.

Atunci omul își mai aruncă o dată privirea spre lucrurile rămase pe lada de campanie : *Da, oricare dintre lucruri m-ar împovăra. Ia ce bun să le mai vreau ? Și-apoi, pe care anume să-l fi ales ?*

— Aveți dreptate. E mai bine așa.

Se-ntoarse către șeful de stat-major și-l salută neclintit. Acesta îi strînse mîna bărbătește.

— Succes ! îi ură el totuși rece, protocolar. Și vezi de fă treabă bună !

Soldatul radist se arătă mai emoționat, doar îi era subordonat direct, se cunoșteau mai de-aproape. Cum s-ar zice, mîncaseră amîndoi din aceeași gamelă. Păstră îndelung mîna tînărului între palmele sale grele, noduroase, și-abia bîigui, cu glasul plin de lacrimi :

— Să trăiți, domn' sublocotenent ! Și să vă-ntoarceți sănătos !

Apoi omul nu se mai uită la nimic și porni surprinzător de ferm pe trepte în sus. Comandantul, pe urmele lui, abia reuși să-și îmbrace mantaua din mers. Șeful de stat-major îi strigă din urmă :

— Vă duceți pînă la locul de trecere ?

— Da ! confirmă comandantul peste umăr. Dacă e ceva, mă găsești în sectorul lui *trei*.

— Anunțăm divizia ?

— Numai după ce avem certitudinea că a ajuns cu bine dincolo. Așteaptă telefonul meu.

— Să vă dau un agent ?

— Nu. O să mă descurc și singur.

— Pofțiți bastonul ! și se grăbi să-i întindă toiagul noduros, cu care colonelul obișnuia să măsoare pe jos pozițiile regimentului.

— Mulțumesc !

Comandantul îl găsi afară, împietrit, cu fața înălțată spre cer. Era o noapte cumplită. Bătea un vînt hain de toamnă, cu pale șuierate ca niște sfichiuri de bici. Foarte pe-aproape se-nvolburau apele Tisei, aprige, în maluri. Rafalele scurte ale armelor automate, izolate ici-colo, mai continui spre flancuri, erau repede sugrumate sub cavalcada apăsată a valurilor de vînt. Nici ecoul exploziilor nu dura mult, ci doar spasmul lor scurt sfîșia pe alocuri, ca într-un coșmar, liniștea plină de spaime a nopții. Și iarăși, în tăcerile ce urmau gîtuite, vîntul însuși potolindu-și bătaia, ca într-o sincopă tragică de după decapitarea tuturor elementelor rebele ale naturii, creștea pînă aici vuietul aproape uman al apelor Tisei.

— Strașnică vreme ! exclamă înfiorat omul. Nici că s-ar putea mai nimeriță pentru treaba asta !

Comandantul îl prinse de braț, convins că omul s-a eliberat definitiv din lațul rădăcinilor proprii. Porniră unul lingă altul călcînd militărește, îndesat, spre linia întii, prin noaptea neagră ca smoala. Tăceau — și tăcerea lor, în împrejurările amarnice de-atunci, era geamănă cu însăși tăcerea dureroasă, populată de presimțiri grele, a nopții.

Cînd, pe neașteptate, comandantul întrebă :

— Ți-e frică ?

Omul tresări, șocat oarecum, și răspunse ridicînd din umeri :

— Nu știu. Poate. Dar nu vreau să mă gîndesc la asta.

Și se ferecă din nou în el însuși. Comandantul nu mai stăruia, deși era limpede că-l intriga nepăsarea omului dealături, iar tăcerea lui nu-i plăcea. Și tare mult ar fi vrut, ca pe un sprijin al propriilor sale gînduri, să afle în ce afund de gînduri omul coborîse...

2

De-aș putea cuprinde în caietul acesta tot ce se întîmplă cu mine, tot ce se întîmplă cu noi ! Nu atît pe planul faptelor mărunte ori pe planul faptelor senzaționale, atît de specifice războiului, cît pe planul ideilor, al sentimentelor și al revelațiilor pe care le trăim deolaltă — mici și mari, mai simpli ori mai complicați. Doar nu participăm la o experiență oarecare, acceptată mecanic, din ordin, nu suntem roboții unui război orb, fără nici o finalitate.

De cîte ori mi-aduc aminte de încrîncenarea cu care am primit întoarcerea armelor împotriva Germaniei, de patosul cu care ne-am angajat încă de la prima luptă, capăt tot mai mult certitudinea că am fost asemeni unui fluvii răzvrătit care nu-și mai putea suporta îngustimea malurilor. Care trebuia numaidecît să răzbească din matcă, pentru a-și demonstra forța și conținutul mîniei. Și de-atunci nu fac altceva decît să observ în mine, în oamenii din preajma mea, cum mînia inițială capătă profunzime și scop. Cum de sub frunțile noastre își face loc, tot mai temcinic, rațiunea pentru care trebuie să ne batem și să învingem.

De pretutindeni, paralel cu ceea ce noi înșine constatăm pe drumul spre apus (jafuri, orori, siluriri, atitudini inumane față de prizonieri), ne vin tot felul de știri despre ceea ce a însemnat domnia groazei, ultimii ani, în Europa.

E ca și cum ai smulge de pe trupul cuiva poleiala de carnaval în care fusese înveșmîntat pînă atunci, pentru ca să te trezești deodată dinaintea ochilor cu imaginea unui trup hidos, pe care stau lipite etichetele tuturor nelegiuirilor lui trecute ; gropi comune și camere de gazare, lagăre de concentrare și ziduri de execuție, grupuri întregi ale umanității zvirlite între sirme ghimpate sau coborîte la rangul cavernei.

Și toate acestea cad asupra noastră ca niște trăsnete. Care despică în două conștiințele pînă-n străfunduri, chiar și pe ale celor mai sceptici, obligîndu-ne la un proces de clarificare ferm și deschis.

De-aceia și cred că războiul acesta nu-i doar o simplă aglomerare de fapte — ne batem, înaintăm, cădem răniți, murim, iar ne batem, iar mai cîștigăm o palmă de pămînt. Ci, mai ales, o neîntreruptă confruntare cu propria-ți conștiință. Ca un revers, ce se verifică sub ochii noștri, al conștiinței dușmanului. Pentru ce se bate el, pentru ce te bați tu ! Ce pierde omenirea de pe urma războiului lui, ce cîștigă de pe urma războiului tău ! Unde începe cauza propriei tale țări, și unde începe cauza tuturor de pe pămînt !

Prin urmare — fie că omul săvîrșește un fapt de rînd, fie unul ieșit din comun — eu caut în fapta lui conștiința care l-a determinat să-l săvîrșească. Între cel care gonește spre moarte cu sufletul la gură, ca beat și incapabil de un control minim asupra actelor sale, și cel care înfruntă moartea liniștit, cu toate simțurile treze și capabil dimpotrivă să-și măsoare cu luciditate fiecare act, totdeauna îl voi prefera pe cel de-al doilea ! Între cei care execută o misiune dospind de frică, duși de virtejul general, și cei care răspund în primul rînd propriei lor convingeri, gata s-accepte și jertfa de sine, eu îi voi onora totdeauna pe cei din urmă ! Între cel care moare fără să creadă în nimic, datorită numai hazardului, și cel care moare crezînd neabătut în sensul actului său ultim, dăruindu-se deci cu

buna ştiinţă, mă voi simţi mai legat de acesta al doilea şi memoria lui voi cinsti-o mereu ! Nu-mi plac curajoşii de paradă, sărăciţi de sentimente şi gânduri, sau poate urmărind doar gândul confecţionării unei glorii efemere. Virtutea esenţială a eroului adevărat constă tocmai în capacitatea lui de a-şi gândi fapta, de a o săvârşi pe deplin conştient că-i absolut necesară, salvatoare numai-decît pentru o anume situaţie dificilă. Sacrificîndu-te pe tine, să absolvi de moarte pe puţin alţi zece, o sută, care altfel ar fi căzut dacă nu te ofereai tu să-ţi dai viaţa pentru ei. E cu putinţă, însă, a muri fără să regreţi nimic ? Or fi existînd oare conştiinţe ale sacrificiului, perfecte, oameni care să nu sufere pentru lucrurile abia începute şi rămase neterminate, care să nu-şi plîngă viaţa atît de repede sfîrşită ? Şi dacă există, cum să afli ce revelaţii au în schimb şi cu ce satisfacţii se mulţumesc ?

Ciudat că tocmai astfel de gânduri mă stăpînesc acum ! E pentru întîia oară cînd acord atît de mare credit unui subiect ca moartea. De ce-am lăsat să mi se strecoare sub frunte şi să-mi năpădească fiinţa ? Aşa începe, oare, sfîrşitul ? Va veni, vreau să spun, o zi cînd va trebui să demonstrez că mai ales gîndurile consemnate în acest caiet n-au fost gratuite ? Înregistrez o stare de panică şi imediat, împotriva ei, mînia. Ceva se revoltă în mine şi ţipă după ajutor. Mai am atît de mult pînă la acea conştiinţă a sacrificiului, perfectă ! Oricum ar fi, însă, atîta satisfacţie să mi se lase : ultimul cuvînt să-l pot scrie, tot aici, pentru Alexandra...

3

Pe neaşteptate, văzduhul se umple de un zgomot înfundat. Dacă zgomotul acela ar fi rămas acolo undeva, în necunoscutul de unde se scornise, n-ar fi fost încă nici un motiv de nelinişte. Dar zgomotul creşcu inexplicabil,

ocupînd toată zarea dinspre apus, rostogolindu-se apoi ca un tăvălug uriaș spre pozițiile noastre. Probabil vîntul, care bătea exact din aceeași direcție, juca acest rol de multiplicator al volumelor pînă la paroxism. Un timp, doar ! Pentru că în timpul următor zgomotul se preschimbă într-un șuier sălbatic, ascuțit, strident, de bumerang metallic. Mii de tone de metal păreau a-și fi luat zborul, la întrecere fioroasă cu viteza vîntului, să adauge astfel uraganului dintre cer și pămînturgia armelor menite să ucidă.

Acum nu mai era nici o îndoială, bombardau.

— Idioții ! scriși comandantul și se opri, incremenindu-l locul și pe celălalt. Tocmai acum și-au găsit.

— E ora lor, observă tînărul și zîmbi amar. Punctualitate prusacă.

— Punctualitate, pe dracu' ! Li-e frică; asta e !

— Atunci, reflex condiționat ?

— Mai degrabă. Li-e frică să nu dăm buzna peste ei. N-ai luat seama că, de cînd ne-au descoperit pozițiile și intenția de a trece dincolo, ne bat regulat ?

— Pînă ieri-noapte, însă, băteau numai vadurile de trecere.

— Dar din noaptea asta, uite că toată poziția. La metru pătrat.

— Sau dacă nu-i cumva un salut în cinstea mea !

— Îmi place că mai ai și umor ! replică mofluz comandantul, pentru ca-n aceeași clipă, fulgerat de apropierea unui nou val de fier, să strige : Culcat ! Culcat !

Abia reuși să-l înșface de braț și să-l tragă după sine la pămînt, că și auziră deasupra lor filfiitul minelor în cădere vertiginoasă. Așa cad întotdeauna minele aruncătoarelor grele, ca un filfiit macabru de aripi imense, nevăzute. Cu atît mai înfricoșătoare cu cît se confundă cu întunericul, și ai atunci impresia că întunericul însuși, materializat, se rupe în bucăți și se prăbușește peste tine. Iar după asta pămîntul începe să tremure, exploziile

țișnind spre văzduh ca niște corole de fulgere adunate mănunchi, fiecare căutându-te parcă anume — să te ardă sau să te facă fărîme. Dacă nu pe tine, atunci pe altul, oricare altul, la întîmplare.

Stăteau amîndoi lipiți de pămînt, strîngînd pămîntul în brațe, cu senzația că dintr-o clipă în alta se vor prăbuși într-o prăpastie fără fund. Dar de jur împrejur exploziile țeseau, în furie, pinza de păianjen a morții din care nu mai era chip să scapi.

— *Ar fi stupid ca tocmai acum... gîndea comandantul.*

— *Ce sens ar avea ca tocmai acum ? răsună ca un ecou gîndul celui alt.*

— *Cel puțin de-ar scăpa el ! reluă comandantul.*

— *Nu ! țipă în sinea sa tinărul. Asta nu e moartea mea.*

Cel mult un avertisment al celei de dincolo...

Depășită în sfîrșit prima clipă de surpriză, porniră orbecăind de-a bușilea în căutarea unui refugiu. Instinctele funcționau perfect. Sau mai bine-zis bătrînul pămînt, ospitalier deopotrivă pentru cei vii ca și pentru cei morți, se grăbi să le ofere adăpost. Se rostogoliră de-a valma într-o gură de șanț. Stăteau acum ghemuiți pe fundul gropii, cu genunchii la gură, atît de aproape că-și simțeau deolaltă răsufălările fierbinți, gifiite, în obraz.

— *Are să dureze, spuse tinărul.*

— *Din nefericire ! îl completă comandantul.*

— *Măcar de ne-ar fi prins pe mal.*

— *Ei, da ! Ai fi trecut pe sub propria lor acoperire.*

— *Eu am să trec oricum. Numai barcagiul să nu se*

sperie.

— *Nici o grijă, e om de nădejde.*

— *Doar că prea insistă nemții pe sectorul ăsta.*

— *Fiindcă-i cel mai primejdios pentru ei. Își dau și ei seama că numai pe-aici am putea realiza capul de pod.*

— *Tisa, totuși, e destul de lungă.*

— *Dar sectorul de-aici îi doare cel mai tare. Ne-ar deschide drumul spre Budapesta.*

— Vreți s-adăugați misiunii mele o nouă greutate ?

— O nouă importanță ! sublinie comandantul.

Și după asta tăcură. Ascultau convulsiile canonadei. Teamă își mai tocise ascuțișul. Rămînea însă acea probabilitate infinitezimală după care absurdul se transformă în posibil. Dintr-o mie de obuze lansate pe țeava aceluiași tun, urmînd aceleași legi balistice, supunîndu-se aceleiași forțe de recul și despicînd aceeași densitate a aerului, dintr-o mie de obuze, deci, la un moment dat doar unul singur să nimerească exact această groapă și să se-nfigă exact în carnea ta ! Rămînea, va să zică, această probabilitate absurdă care continua, ca un vierme, să le roadă temelile lăuntrice.

Măcar stelele de-ar fi luminat pe cer, ca să li se dea sentimentul că lumea n-a încetat să existe !

— Aș fuma o țigară ! șopti într-un timp omul. Mi-e gura uscată.

Comandantul scoase repede tabachera din buzunar. Avea o tabacheră de metal ruginit, bombată, bătrînească. El însuși simțea nevoia să-și ocupe timpul cu ceva, să-și ucidă într-un fel uritul. Aprinse țigările la flacăra tănuită în căușul palmei, pe amîndouă deodată, după care îi întinse celuiilalt tabacherea și cutia de chibrituri.

— Poftim !

— De ce ? făcu nedumerit tinărul.

— O să-ți prindă bine, stăruî comandantul și i le îndesă în pumn. Uitasem că fumezi.

— Asta și voiam să vă rog, acolo, în adăpost.

— Ei, cu atît mai bine !

— *De fapt, gîndi tinărul eu v-aș fi rugat să-mi dați înapoi toate lucrurile.*

— *Parcă eu nu știu ce-nseamnă să pleci singur într-o asemenea misiune ? ! reflectă pentru sine comandantul.*

— *Dar, chiar și-așa, eu tot cu ele în inimă plec.*

— *Așa-i la război, frate dragă, ce să-i faci ! ? Așa-i la război !*

Pîlpîitul țigărilor le ajuta să-și deslușească reciproc fețele. A colonelului — răvășită, obosită, cu riduri adânci pe colțul gurii și cu cearcăne vinete sub ochi. A sublocotenentului — concentrată, înnegurată, cu ochii sclipind vii și cu același zîmbet superior pe buze. Era totuși între ei ceva străin, stingheritor. Pentru prima dată se aflau atît de aproape, aruncați în ghearele aceleiași soarte, forțați să comunice altfel decît în relațiile de fiecă zi, de la șef la subordonat. Dar dincolo de litera legii se vede că nici aici nu era în stare să treacă.

— *În fond suntem ca doi necunoscuți care se-ntîlnesc înîmplător pe timp de furtună, sub același adăpost ! gîndea sublocotenentul. Aș putea să stau lângă el toată noaptea fără să scot o vorbă.*

— *În fond ce știu eu despre omul ăsta ? se întrebă la rîndu-i colonelul. Că e un ofițer de ispravă, cu tragere de inimă în toate, curajos și... atît ! De ce numai atît ?*

— Bună țigara ? i se adresă comandantul.

— Strașnică ! spuse omul.

— Îmi place că la tine toate sunt strașnice, rîse colonelul. Vremea, tutunul...

— Mă sugestionez, domnule, colonel ! rîse și tinărul. Altfel, cum ?

— Da, da ! își murmură în barbă comandantul. Poate că ai dreptate, sigur că ai dreptate ! *Dar e grav !* rehuă gîndul în continuare. *Foarte grav chiar, dragul meu !*

Tocmai își propunea să-i scoată din cap ideea asta nefericită despre autosugestie (*Dacă nu și-o bate joc de mine. Tinerii ăștia sunt mai teribili decît îți poți închipui !*), cînd deodată, pe undeva pe-aproape, se stirni o învălmășeală de voci surde și pași în goană bezmetică prin întuneric. Apoi, din umbra deasă a nopții, se conturară două siluete mai negre, cu albul brasardelor de sanitari pe mîneci, purtînd parcă o brancardă. Iar întins **pe brancardă** — ceva

ce seamăna a trup omenesc, diform, probabil tot din cauza impresiei false că noaptea modifică fără sens toate volumele naturii.

Comandantul să săltă peste buza gropii.

— Că-i cu voi ? le strigă acelor oameni. Pe cine duceți acolo ?

— Pe domn' căpitan de la doi, răspunse careva. E rănit.

— Grav ?

— Cine știe ? ! N-a văzut nimeni unde-i rănit, doar că horcăie.

— *Va muri, e limpede că va muri.*

Umbrele se mistuie în cuprinsul beznei ca și cum nici n-ar fi fost. Comandantul mai rămase un timp săltat în afară. Avea senzația că-l stringe o gheară de gît (*Va muri, e limpede că va muri.*) și-și desprinsese cu brutalitate gulerul din copci. Îi trebuia câteva clipe pînă ce chipul căpitanului muribund să-și recapete trăsăturile reale, subliniindu-se pe îndelete ca într-un fel de stampă veche.

Comandantul șopti mai mult pentru sine :

— Nici pe omul ăsta nu l-am cunoscut. Vreau să spun că multe lucruri mi-au rămas necunoscute despre el. Ce gîndea, ce visa, pe cine avea în țară, ce plănuia să facă după război ? Abia după ce... Da, abia după un accident fatal ca ăsta mă întreb : Ce fel de om o fi fost ?

Tinărul gîndi :

— *La fel o să se întrebe și despre mine !'*

De parcă i-ar fi citit gîndurile, comandantul coborî în groapă, îi cuprinsese genunchiul în pumn și-l întrebă, stăpînit de dorința expresă de a-l cunoaște, de a-l pătrunde pe deplin :

— De unde ești de fel ?

— Din Dobrogea, răspunse repede sublocotenentul.

— Ce ți-s părinții ?

— Tata a murit imediat după întoarcerea din primul război. Mama muncea cu ziua, a murit și ea anul trecut.

— Aha ! făcu comandantul, puțin derutat de aceste amănunte. Mi-nchipui că nu i-a fost prea ușor să te crească.

— Nu i-a fost.

— Dacă te-a dat și la școală, dacă a făcut din tine om !

— S-a chinuit destul.

— Ia povestește-mi ! îl îmboldi colonelul. Te rog ! Nici nu-ți imaginezi ce mult mă interesează !

— Ce rost are ?

— Are, are ! stăruie comandantul. Și eu am avut o viață grea. Ziua făceam de toate, iar noaptea învățam carte. Numai niște împrejurări speciale m-au ajutat s-ajung ofițer. Pe tine, la fel ?

Cuvintele se legau anevoie. Omul dădea răspunsuri zgîrcite, de parcă și le-ar fi smuls din adîncul ființei cu carne cu tot. Dar comandantului nu-i priia mușenia în care se pecetluia adeseori omul și mai ales încruntarea lui sufletească. Dacă n-ar fi fost cel puțin această neconținută avalanșă de obuze, care se spărgeau mereu pe aproape, cu eflorescențe bizare de flăcări și smocuri ucigașe de schije ! Realitatea avalanșei însă continua să se facă simțită, ca un zid inexpugnabil care se tot micșorează și te strînge între pietrele lui pînă la sufocare.

Comandantul mai trecuse prin asemenea situații, cunoștea gustul morții și i-ar fi fost totuna de unde și cum îi vine moartea. Nu de viața lui se temea, prin urmare, ci de faptul că nu va mai avea (*Presupunînd că vom muri amîndoi !*) cine să execute misiunea. Și iarăși celelalte încercări, de miine-noapte, de poimîine-noapte, de a trece cu regimentul dincolo, să ocupe și să organizeze capul de pod, vor fi inecate în sînge. Dar conștiința acestei răspunderi se izbea de tăcerea încăpățînată a omului acestuia și nici nu știa ce să facă pentru a-l abate de la orice gînd funest.

— *Colonelul se înșală, reflecta în același timp sublocotenentul. Își închipuie că mi-e frică de moarte și de-aceea tac. Sunt fără-ndoială copleșit de ceea ce urmează să fac,*

dar gindul mi-e acum în altă parte. De ce i l-aș împărtăși tocmai lui ? Și-n ce măsură ar pricepe ce se-ntîmplă cu mine ? Mai bine mi-ar da pace și ar cugeta și el la ale lui... Ce-i cu tine ? De ce plîngi ?

— De-ai ști prin ce spaime am trecut !

— Te-a urmărit cineva ?

— Unul, șapte, o sută, nici nu mai știu cîți au fost. La un moment dat aveam senzația că m-au prins ca pe-un fluture în plasă, că n-o să mai scap niciodată.

— Ai făcut vreo greșală ?

— Nici una, am respectat întocmai instrucțiunile care mi s-au dat. Cîinți ăștia însă apar cînd ți-e viața mai dragă și te miri de unde... Cît am întîrziat ?

— Aproape o jumătate de oră.

— Omule, n-ar fi trebuit să m-aștepți, doar știi bine că...

— Știu că te-aș fi așteptat ceasuri și zile întregi, Alexandra. Zilnic aș fi revenit la același ceas aici, să te-aștept. Mai devreme sau mai tîrziu tot ai fi venit, crezi c-ar fi fost cu puțință altfel ?

— Nu. De-acum înainte n-o să mai fie cu puțință decît ce este, unul al altuia pentru toată viața !

— Așază-te aici pe iarbă, să-ți pun haina mea căpătii.

— Doamne, niciodată ca azi n-am simțit ce-nseamnă să fii liberă, liberă... Mă-nșel eu sau s-a auzit ceva ?

— Nimic, fii fără grijă !

— Te rog totuși, omule : uită-te bine ! Vreau să fii sigură că nu mai vine nimeni pe urmele mele.

— Pustiu cît vezi cu ochii : doar iarba, noi și marea.

— Atunci e bine, foarte bine !

— Vrei să-ți aprind o țigară ?

— Aprinde-mi ! Și-așază-te și tu alături. Auzi cum îmi bate inima ? De s-ar întuneca odată, și s-apară luna ! Ce-ar fi să furăm de undeva o barcă și să pornim în larg, mereu pe fișia de lumină a lunii, pînă la nesfîrșire ?

- Alexandra, asemenea visuri pe timp de război ! ?
- Atunci sărută-mă, omule ! Sărută-mă !...

Comandantul îi scutură genunchiul, ca și cum ar fi vrut să-l trezească la realitate :

- Prea te lași stăpînit de treaba asta. —
- Nu ! se împotrivi la fel de succint omul.
- Atunci de ce taci ? La ce te tot gîndești ?
- M-ați întrebat de unde sunt și mi-am adus aminte

de Dobrogea, minți el. Apoi simți nevoia s-abată discuția, să-l întoarcă spre alte preocupări. De-atunci tot la Dobrogea mi-e gîndul, reluă. Mi-apare ca într-o oglindă. Istria, munții Măcinului, marea...

Comandantul oftă :

— Dobrogea, va să zică ! și se mai liniști. E departe Dobrogea acum. Cel puțin mie mi-e greu s-o văd cum o vezi tu. Probabil din cauza războiului. Războiul, întotdeauna, mărește dimensiunile la infinit. În cazul de față, distanțele. Nu ți se pare ?

Așteaptă zadarnic o confirmare. Omul mormăi ceva de neînțeles. Atunci comandantul căzu în capcană. Fiindcă uită ce-și propusese : de a face totul, adică, pentru a descifra ascunzișurile sufletești ale celuilalt. Era în el, dimpotrivă, ceva ce se cerea eliberat numaidecît. Și, fără să-și dea seama pe ce pantă alunecă, se porni să-și dezvăluie propriile taine. Bombardamentul continua și mai furios parcă, dar prezența prin apropiere a morții virtuale nu-l mai sîciia.

Comandantul reluă deci, și glasul său, printre detunături și explozii, suna ciudat :

— Cunosc Dobrogea. Mi-am petrecut destui ani prin garnizoanele ei. Ca într-un exil. E un ținut sărac, dar pitoresc. Are o vrajă anume. Care, dacă te prinde, nu te mai scapă din plasa ei. Și care, de pe unde ai fi aruncat, te cheamă și te aduce mereu înapoi. Probabil pentru asta și gîndesc ca după război să mă stabilesc acolo, pe undeva. La grurile Dunării sau pe lingă capul Midia. Să-mi fac o

căsuță numai din piatră și lemn, rudimentară, cu ferestre spre mare. Teribil îmi mai place marea ! Să-mi las va să zică barbă și să rătăcesc toată ziua pe cîmp în picioarele goale, să mă pierd în larg pînă la pierderea cunoștinței și să flămînzesc ca un cîine, iar la întoarcere să mă refugiez în căsuța mea cu pămînt pe jos, să trăsesc ceapa cu pumnul și să mănînc mămăligă răsturnată pe o măsuță joasă, rotundă, țărănească. Cîstit, sunt în mine niște țărani imemoriali, care se țin scai de mine și mi-aduc mereu aminte de unde am pornit... Ia spune-mi, ai să vii după război să mă vezi ?

— Am să vin, firește ! consimți emoționat sublocotenentul. Numai să fiți bucuros de oaspeți.

— O să fiu, hotărît ! Și am să te supun legilor mele de pustnic, ifosele de domn să le lași la poartă... Fiindcă veni vorba, tu nu simți cîteodată nevoia să te-ascunzi în fîndul pămîntului, să nu te mai doară nici una din durerile lumii, să n-ai habar de nimic ?

Omul îl scrută prin întuneric, avid și neliniștit :

— E un punct de vedere pe care aș vrea să vi-l înțeleg bine. De ce ?

— De ce ? ! repetă comandantul și păru a sta o clipă la îndoială. E rîndul meu, acum, să-ți ce o țigară.

— Vă rog ! și tînărul îi întinse tabachera. Poftiți !

Trecu un timp. Omul aștepta încordat. Rolurile se inversaseră. Lui îi era acum necesar să-l cunoască pe comandant. De parcă acesta urma să plece, poate pentru totdeauna, în linia inamică. Iar în comandant, acum, se așezau niște gînduri grele. Își așternu palma peste ochi, strîngîndu-și crîncen fruntea între degetele osoase ca într-un clește. Dar singele zvicnea mereu sub frunte, dîrîndu-l ca o rană deschisă.

Atunci comandantul se hotărî :

— Fiindcă sunt om bătrîn, de asta ! N-am decît 54 de ani și mă simt bătrîn. Consumat. Inutil. I-am dat vieții tot, viața nu mi-a dat în schimb nimic. Ba, dimpotrivă,

mi-a luat tot. Am avut o soție și am pierdut-o. Am avut un băiat și nu-l mai am. O să se sfârșească războiul, și o să ies din război eu însumi sfârșit. Dacă n-o să rămân și eu pe-aici, pe undeva. Fără să săvîrșesc nici un act eroic, așa, banal, cum termină foarte mulți. Ar fi o rezolvare. N-o caut cu orice preț. Dar nici nu m-aș împotrivi dacă ar veni.

— Cum așa ? ! se îndirji, contrariat, sublocotenentul. Doar răspundeți de niște oameni, nu numai în război, mai ales după aceea. Dumneavoastră înșivă mi-ați spus-o, în adăpost.

— E drept, răspund. Și crede-mă că nu formal. Sunt pe deplin conștient că oamenii ăștia trebuiesc apărați împotriva morții. Trebuiesc duși către altceva decît spre moarte, cum te obligă războiul. Dar către ce anume ? Tu spui că răspunderea mea continuă și după aceea. Cum să continue ?

— Există, oricum, o finalitate.

— Deocamdată, conveni comandantul. Înfriingerea Germaniei. Dar după asta ?

— Mi se pare că țara a suferit destule de pe urma războiului. O să trebuiască...

— Țara n-o să aibă nevoie de unul ca mine, îl întrepruse însă prompt comandantul. Poate, că n-o să aibă nevoie de nici unul dintre noi.

— Chiar credeți acest lucru ?

— Am experiența concluziilor de după primul război mondial. Cînd oamenii întorși din război au așteptat multe de la conducătorii țării de-atunci. Dar cu ce s-au ales ? Cu alte gloanțe și cu alte făgăduieli mincinoase. Istoria se va repeta, și eu n-am ce căuta într-o țară care nu știe să-și respecte în primul rînd soldații.

— Vorbiți de parcă în țară nu s-ar fi petrecut niçi un fel de schimbări.

— Ce schimbări ? ! tresări mirat comandantul. Și-au predat, pur și simplu, ștafeta unii altora. Politicieni

de-aceeași speță, dar cu alte zîmbete pe buze. Unde vezi tu schimbările capitale ?

— Domnule colonel ! strigă răzvrătit sublocotenentul. Dar în țară mai sunt și comuniștii !

— Comuniștii ? ! exclamă la rîndu-i, uluit, colonelul.

— Da ! Și toate vînturile bat în favoarea lor.

Țigara colonelului se stinsese de mult. O aprinse din nou și trase din ea cu năduf. Făcu un gest de a se ghemui mai mult în el însuși, după care spuse obosit :

— Asta e, că mie mi-e frică de comunism.

— Fiindcă nu-i cunoașteți, replică prompt celălalt.

— Dar tu îi cunoști ? Cuprinse miinile tînărului într-ale sale, le strinse cu înverșunare și întrebă lacom : Spune ! Poți tu jura că sunt comuniștii în stare să ne dea tot ce așteptăm noi de la viață ?

— Sunt, domnule colonel ! răspunse omul și-l privi tîntă în ochi. Sunt în stare de orice !

Comandantul îl eliberă din strînsoarea miinilor, și se ridică brusc în picioare. Era zguduit, o asemenea siguranță îl descumpănise. Ce fel de om se afla în fața lui ?

— De unde știi ?

— Să mergem, domnule colonel ! se eschivă însă tînărul. Mi se pare că bombardamentul a încetat de mult.

Într-adevăr, abia în clipa aceea comandantul înregistră tăcerea neobișnuită care se coborîse deodată peste toate. Porniră din nou alături, orientîndu-se după vuietul apelor Tisei. Piuia rar cite un glonte, răspundea în depărtare alt piuit ca de pasăre, mai răspundea cîte o explozie rătăcită orbește cine știe pe unde. După care se așeza iarăși vîntul, gonind bezmetic prin noaptea neagră, să-și cînte partitura ca la o orgă uriașă.

Arar, comandantul se tot uita dintr-o parte la sublocotenent și tot da să-l întrebe :

— *Ce fel de om ești tu ?*

Dar, chiar de i-ar fi adresat cuvîntul, tot n-ar fi căpătat vreun răspuns. Fiindcă omul coborîse din nou într-ale sale din adînc, nu se avea decît pe sine și asta îi era de ajuns...

4

Regimentul a fost trecut în rezervă, n-are importanță pentru cîtă vreme. O zi, și tot îmi va fi suficient să mă readun cu mine însumi. Să pun ordine în hîrțile și-n problemele mele intime.

Departe de a socoti războiul un fenomen care pulverizează existențele sufletești, pretind totuși că din cînd în cînd tot ieși puțin dintre carapacele tale. Altfel nici nu i-ai putea cuprinde dimensiunile și descifra semnificațiile. Întrebările capitale apar mai ales în răgazul dintre două lupte, mai ales în ceasurile de acalmie. După ce s-a consumat tensiunea nervoasă a atacurilor, a ceea ce comandantul nostru de regiment obișnuiește să denumească, nu fără oarecare dispreț, colocviile cu moartea, începe și procesul lent al clarificărilor.

Nimeni nu stă să reconstituie faptele la care a luat parte, pentru simplul motiv că memoria nu reține decît imaginea universului complex în care s-a mișcat pînă atunci. Amănuntele sunt ca niște pete de culoare pe adîncimea unui peisaj cenușiu. În schimb (și e ciudat, nu-i așa?), fiecare își reconstituie mișcările conștiinței. Ce a fost înainte de atac, ce a devenit la sfîrșitul lui ! Cu cîtă parte din el însuși a pornit să-l înfrunte pe inamic și să-l distrugă, cîtă altă parte (chiar insesizabilă aparent) s-a adăugat conștiinței lui după ce l-a distrus !

În fond, eu nu fac altceva decît să explic modificările (greu de receptat la prima vedere, dar foarte certe mai apoi) pe care le trăiesc oamenii din preajma mea. Indiferent de sunt simpli soldați sau ofițeri ! Fiindcă un lucru

e sigur — războiul acesta are darul de a produce în conștiințele oamenilor niște rupturi, niște salturi de pe o treaptă pe altă treaptă a înțelegerii. Războiul acesta le-a dat, mai presus de orice, curajul de a se întreba deschis, în gura mare, și de a cere să li se răspundă :

— Ce ne-așteaptă la capătul războiului ?

— În ce fel de țară se vor întoarce supraviețuitorii ?

— Mai poate constitui comunismul o spaimă ?

Unchiul Bogdan, dac-ar fi aici, s-ar bucura nespus. Ar fi, ca să zic așa, în elementul său. Pentru prima dată nu s-ar mai teme de amenințarea curților marțiale sau de teroarea plutoanelor de execuție. Și-ar țipa adevărul, să se audă pînă la cer, în pofida tuturor celor potrivnici lui :

— Sunt comunist ! Cred în comunism ! N-aveți de ce vă-nspăimînta : viitorul e al comunismului !

Și nu doar atît ! El ar ști cum să răscolească sufletele oamenilor, să le topească rezistențele și să și-i apropie pînă a fi totuna cu ei. I-ar descoase pînă-n măruntaie, le-ar picura în adîncul cel mai cețos ceva din apa lui vie, și după ce i-ar coase la loc, ar avea dinaintea lui alți oameni. După chipul și asemănarea lui, în fiecare dintre ei ar exista și el.

Tare mult aș vrea să-l știu aici ! Eu însumi aș fi alt om și armele mele ar fi, hotărît, altele.

Fîndcă, uite : m-am bărbierit și mi-am pregătit lenjuri curate, pînă și o baie fierbinte am făcut. Strașnică senzația asta de nou-născut pe care ți-o dă baia în condiții de front ! Dincolo de tine, la numai un pas, războiul ! Ororile, degradările, sfîșierile lui ! Lupta cu moartea, pe burtă, lipit de pămînt, într-o umilință care te descompune înainte încă de a te izbi primul glonte ! Pe cînd aici (dimpotrivă) la verticală, în afara oricărei convulsii, detășat de orice răspundere, pregătit să primești (în vis ori zăvea) chiar și vizita Alexandrei...

Ce egoist pot fi și cât de altfel ar fi fost unchiul Bogdan !

De citva timp rețin, stăruitoare asupra mea, privirea unui om. Radistul de la comanda regimentului. De cum are un ceas liber dă fuga la mine, să ne-așezăm la taifas, despre una — despre alta. Chiar și acum tot pentru asta a venit. Așteaptă să închid caietul și să mai stăm de vorbă despre ce o să fie mâine în țară. Nepotolită — setea asta a oamenilor de a pătrunde în viitor, de a-și lega speranțele de bătălia pe care o duc comuniștii acolo — pentru speranțele lor, pentru toate... Numai că nici eu nu văd prea departe. Fiindcă îmi lipsește cunoașterea pe care o avea unchiul Bogdan. Fiindcă în afară de imaginea lui întipărită în mine ca pe o efigie și-n afară de fișia de pînză cadrilată, din fosta lui uniformă de ocnaș, în afară de țipătul care arde acum și-n mine : Cred ! Cred ! — nu mai am nimic. Și omul așteaptă. Omul nu se mai sperie de comunism, dar vrea să știe cum va fi adică pe viu comunismul în România. Cu de-amănuntul : în problema asta, și-n asta, și-n astălaltă...

De ce, așadar, nu-i unchiul Bogdan aici ? Și de ce tocmai acum, ajuns la punctul de intersecție al atitor drumuri, îmi vine în minte chipul aspru și luminos, deopotrivă, al unchiului Bogdan, îmi stăruie în minte mama, Alexandra a și apărut la fereastră ?

5

Apele băteau, clipocind, malul. Nu le puteai deosebi din beznă compactă a nopții. Doar forța lor potrivnică se bănuia crescută și mai masiv din muzicalitatea tumultuoasă a valurilor. Vîntul suiera în rafale puternice printre tufele mărunte. De cîte ori plesnetele lui izbeau apa, apa izbucnea numaidecît în mugete prelungi și metalice care se repercutau, cu ecouri surde, dintr-un mal în altul.

Tisa apărea astfel ca o furie vie, nemiloasă, aliată inconștientă a inamicului și lacomă iar, pînă la sălbăticie parcă, de alte trupuri omenești.

Dintr-o gaură de tranșee se ridică deodată, întimpinîndu-i aproape pieptiș, o umbră. Era un munte de om, încotoșmănat într-o foaie de cort, legată de gît, care-l umfla ca pe un balon. Doar ochii i se deslușeau, scînteind, din gluga adunată sub bărbie. Și un anume zimbet pe buzele aspre, boțite de frig, pe fața acoperită de o barbă neagră ca tăciunele.

— Să trăiți ! spuse și așteptă.

Comandantul scăpără spre el priviri aprige :

— Ce ești tu ? Pîndar sau ce ?

— Luntrașul, să trăiți ! răspunse omul, fără să-și piardă cumpătul.

— Barca-i gata ?

— Gata și eu !

— Cum stați pe-aici ?

— Mai trag; din cînd în cînd. Cu pușca numa'. Așa cum ai pișca o coardă de lăută : piu-piu, piu-piu...

— Pierderi ați avut ?

— Nu prea. Că ne rugarăm de oșuze să se ducă mai spre linia a doua, și se duseră.

— Tu ești lipovean de neamul tău ?

— Ba oltean. domn' colonel ! Oltean get-beget. Vă uitati că-mi lăsai barbă ?

— Pe puțin.

— Asta-i de camuflaj. Ca să nu mă dibuie nemții.

— Orice-ai fi, ești cam vorbă lungă.

— Ce să fac, domn' colonel ? Zic și eu din gură, că alt instrument n-am și poate trece vremea mai repede.

Comandantul se-ntoarse către tînăr și rîse ușor :

— Da' știu că bun tovarăș de drum ți-au găsit ! Cu unul ca ăsta nu mori de urît cît îi lumea.

Obişnuit, sublocotenentului nu-i plăceau oamenii care turie întruna. Par a le fi frică de ceea ce se petrece

neștiut în sufletul lor și-atunci se împlătoșează cu vorbe la nesfârșire, vrute și nevrute, împotriva oricărei tulburări lăuntrice. Dar acesta, uriașul, îi împrumută un puternic sentiment de încredere. De sub beția vorbelor lui se dezvăluia omul neînfricat, capabil să molipsească de voie bună pînă și inimile arse de chin, în stare să înfrunte moartea rîzînd.

Tinărul nu spusese nimic, ci numai gîndi oftînd :

— *Cum se leagă lucrurile unul de altul ! Ultimul om de la care o să-mi iau rămas bun o să fie tocmai antiteza firii mele. E o simplă întîmplare, sau aceeași lege a compensației care ordonează natura ?*

Comandantul se adresă din nou luntrașului :

— Acum v-ați cunoscut. Dînsu-i domnul sublocotenent pe care ai să-l treci dincolo.

— Cam bănuii eu cevașilea, rosti soldatul.

— Să știi, însă, că prea multe vorbe n-ai să scoți de la dînsul.

— Ne-om împăca noi.

— Chiar te-aș ruga să-ți mai pui lacăt la gură. Măcar pentru cît durează trecerea.

— Cum ordonați dumneavoastră.

— Și-acum du-ne la comandantul plutonului de-aici.

— Păi ce să vă mai duc ? ! se miră luntrașul. Că stă lingă mine de cînd venirăți. Nu-l văzurăți, că-i mic cît un purice. Așa-l și cheamă : domn' sergent Purice Pavel ! După acte, de-adevărat, nu că l-aș porecli eu așa. Parcă n-ați auzit de el, că i s-a dus vestea pînă la divizie, o dată comandant ! Merge la atac ca la nuntă, iar nouă ne bea sufletul ca pe vinul unguresc.

— Domne ! exclamă, scos din fire, comandantul. Da' mai taci odată, omule, că-mi scoți peri albi !

— Am tăcut ! consimți supus luntrașul și se lipi de peretele tranșeii. Pofțiți la vedere, domn' sergent !

Apăru un om scund, indesar, cu briul încărcat de grenade și încărcătoare de automat, cu automatul prins în curea pe după cotul brațului. Colonelul, firește, auzise de el. Sergentul avea ceea ce în război se cheamă *ochiul cimpului*, fiecare formă de teren reprezentînd pentru el binele sau răul, pe care le intuia dintr-o sclipire, avea inițiativă, curaj, virtuți innăscute de militar și, lucrul cel mai de seamă, nu-și ducea oamenii orbește în ghearele morții. Cînd fusese, cu o săptămînă în urmă, să-l numească la comanda plutonului în locul ofițerului căzut, colonelului i se spusese fără ocol: *Dacă omul ăsta ar fi învățat carte, era azi căpitan!* Elogiul spulberă orice îndoială, și colonelul semnase hîrtia. Dar numai în noaptea aceea avea să-l vadă la față.

Comandantul îi dădu mîna și spuse :

— Mă bucur că te cunosc. Să știi că mîine-noapte, cînd o fi să pornim iar, tot pe tine o să cadă greul.

— Să cadă ! făcu liniștit sergentul. De-abia aștept.

— Și oamenii ?

— Și ! Că, decît să ne omoare nemții cu zile, mai bine dăm noi iama peste ei, ce s-o alege.

— Ne-așteaptă și Budapesta, pe urmă.

— Ne-om bate și pentru Budapesta.

— Despre treaba asta, cu trecerea, ce zici ?

— Floare la ureche ! Să vă raportez ?

— Raportează !

În alte împrejurări, trecerea dincolo ar fi trebuit pregătită din timp. Cu cercetarea minuțioasă a punctului pe unde ar fi urmat să se facă trecerea, identificarea cît mai multor cuiburi de foc ale inamicului, descoperirea poziției celei mai degajate. De astă dată însă, date fiind condițiile excepționale, urgente, fără prealabila pregătire, amănuntele sergentului erau foarte bine venite.

De-aceea îl și asculta sublocotenentul cît se poate de atent.

— Locul de trecere l-am ales pe lumină. De cum ne-a venit ordinul dumneavoastră. Malul de dincolo e înalt și tăiat de rișe adinci. Dar n-au ei atîția oameni ca să-mpînzească toată zona. În orice caz, cuiburi de arme automate n-am observat. Cel mult, dacă au ceva pîndari la ieșindul ripelor, sus. Focurile ce le-auziți sunt mai mult încrucișate, de pe la vecini, și mai mult ca să ne demonstreze că nu dorm. Eu așa socot, că pe-aici se poate trece fără nici o grijă.

— Oamenii tăi sunt informați ? întrebă comandantul.

— Informați.

— Reperele, stabilite de cu ziua ?

— Pînă la unul.

— Alarmeză-ți, atunci, poziția. Anunță și stînga, și dreapta. Toți, cu sufletul la gură. Nici un răspuns, însă, la focurile lor. Nici măcar la cele izolate. Am nevoie, aici, de cea mai deplină liniște. Numai dacă barca va fi descoperită, foc masiv pe reperele vechi.

— Pentru acoperirea retragerii ?

— Pentru ca domnul sublocotenent s-ajungă cu orice preț dincolo.

— Rămîneți aici pe toată vremea ?

— Pînă la-ntoarcerea bărcii.

Pe încetul pătrundea în fiecare un fel de tulburare vagă, ca o strîngere de inimă. Tare mult ar fi vrut comandantul de regiment să-i vadă sublocotenentului fața, să-i citească în ochi, să descopere cum se oglindește în el apropierea clipei. Îl prinse de braț și i se păru că simte prin postav sîngele cum pulsează nebunește.

— Vrei să-l mai întrebi ceva ? îi șopti. Poate nouă ne-a scăpat cine știe ce.

Sublocotenentul clătină mut din cap.

— Bine ! hotări atunci colonelul. Dă-i drumul, luntrașule !

Coborîră spre firul apei. Vîntul se mai potolise. Nori negri, în schimb, porniră să se bulucească pe cerul

foarte jos, plutitor parcă pe ape acum, și întunecind tot mai adînc zarea dinspre malul celălalt. Într-un fel, asta ar fi trebuit cu atît mai mult să le ușureze trecerea dincolo. Dar chiar în clipa aceea, ca un făcut, izbucni de dincolo, peste valuri, lumina brutală a unei rachete albe. După care țîsniră, în însuși cuprinsul lăptos al luminii, rafale scurte de mitralieră. Gloanțele ajungeau să cadă chiar în buza malului nostru, mușcind țărîna într-un răpăit sacadat de meliță flămîndă.

— Tocmai bine ! declară luntrașul, cu umorul său sec. Să ne mai tragem și noi sufletul.

Fură nevoiți să se oprească, așteptînd în picioare.

— Crezi că ne-au dibuit ? întrebă colonelul.

— Aș ! făcu luntrașul în dispreț. Le năzări și lor să mai facă pe nebunii.

— Numai de nu ne-ar ține așa pînă la ziuă.

— Da' de unde ! Că mi-i cunosc pe jupinii de dincolo ca pe bătăturile din palmă. O fi dat vreun *frit* să se-ntoarcă pe partea ailaltă, și ce și-o fi zis : „Ia să mai clanțan căteaua oleacă !“ Asta e tot, domn' colonel.

— Vrei să spui că pornești chiar și-asa ?

— Ba bine că nu ! Îmi trăsei sufletul, și asta o să-mi fie pe puțin dus și-ntors. Să mergem, domn' sublocotenent.

Îl văzu cum se strecoară greoi, ca o matahală, printre brusturii piperniciți și ghimpoși. Cum se ferește de gloanțele vrăjmașe ca de niște muște sîciitoare, schițînd prin aerul pîcios gesturi moi a lehamite și a batjocură. Cum se-apropie apoi de barca ascunsă într-o ruptură a malului și cum moșmondește la odgon, să elibereze barca. Îl mai desluși apoi cum urcă și s-așază boierește, temeinic, la rame, cu spatele către inamic, gata de drum.

Venise, așadar, clipa cea mai grea. Pe care comandantul o gîndise încă din clipa alegerii omului de față și care-i fulgerase pe sub frunte de multe ori pe tot drumul pînă aici : *Cum va fi ? Cum va fi ?* Trebuia să-și ia rămas bun și să-i pătrundă celuiilalt sufletul cu ultima tărie a

cuvintelor (sobre, convingătoare, definitive) ce se obișnuiesc în asemenea împrejurări.

Iar omul sta dinaintea lui, mut ca-ntotdeauna, cău-tîndu-i țintă privirea, neclătinat. Comandantul îi cuprinse umerii încheștat, îl scutură de cîteva ori și nu fu în stare să spună decît atît :

— Mă băiete ! Mă băiete !

Și astfel gîndul în continuare *Ai grijă ! Orice fel de om ai fi, îți doresc din toată inima să te-întorci !* — gîndul acesta, care trebuia să însemneze între ei o verigă indes-tructibilă, n-avea să se exprime niciodată. Pentru prima dată de cînd se afla în război, comandantul regimentului își simți glasul năpădit de un val de căldură care-l gîtui. Și ca să nu dea de bănuît celuiilalt cu ceva, să nu-i îm-prumute și lui din această unică slăbiciune, și-l apropie de piept și-l îmbrățișă puternic, cu o dragoste inexplici-bilă, sărutîndu-l pătimaș pe amindoi obraji.

Apoi îl întoarse simplu cu fața spre malul inamic și-l împinse ușor înainte, fără alt cuvînt.

— Doamne ajută ! îl auzi în clipa următoare pe lun-traș închinîndu-se. Gata, domn' sublocotenent ?

— *Încă o clipă și-s gata, la ce oră pleacă trenul ?*

— *Nici o grabă, e timp suficient.*

— *Aș vrea să facem drumul pe jos, tot nu m-am obișnuit cu ideea că trebuie să ne despărțim. Și-abia acum am sentimentul că mi-au rămas o mie de lucruri necunoscute despre tine, dac-aș măi putea să aflu ceva ! Ai să-mi scrii ?*

— *Doar ne-am înțeles asupra acestui lucru.*

— *Zilnic, omule, și cît mai multe. Niciodată n-o să mă satur de cîte ai să gîndești și-ai să-mi spui.*

— *Cîte gînduri se pot cuprinde pe o carte poștală ?*

— *Atunci știi ceva : o să-ți dau eu un caiet, să fie jurnalul tău de bord în război. Orice clipă liberă să mi-o dedici mie, să stai în caiet de vorbă cu mine. Îți făgă-duiesc că și eu o să țin aici un jurnal, cu tot ce-am făcut*

și voi avea să-ți spun. Iar după război vom sta amîndoi la gura sobei și ne vom răsfoi sufletele, fiecare pe-al celuilalt, da ?

— Da, da, da ! Dar trece timpul, fată dragă !

— Uite-mă, gata, sunt frumoasă ?

— Ești foarte frumoasă !

— Mă iubești ?

— Pe măsura iubirii tale, și un pic mai mult.

— De la pămînt pînă la cer, și de la cer mai departe ?

— Tot mai departe, fără măsură... Dumnezeu, ce tîrziu s-a făcut ! O să te duc pînă la gară militarăște.

— Știi ce s-a întîmplat aici, pe o ploaie de toamnă ?

— S-au cunoscut doi oameni fericiți.

— Dar aici ?

— Aceiași oameni s-au sărutat înțîia oară, mai tîrziu.

— Omule, să nu uiți, nimic să nu uiți...

— Domn' sublocotenent, gata ? (mai întrebă o dată luntrașul. Așteptă, dar nu primi nici un răspuns, reluă : Atunci să ne fie într-un ceas bun, și Doamne ajută !

Nu se mai zăreau, bezna fi înghiți de cum ieșiră de sub ruptura malului.

Un timp, colonelului i se păru că plesnetul vislelor în apă continuă să se-audă. Dar impresia asta vagă nu dură prea mult. Și comandantul regimentului rămase singur pe ridicătura de pămînt, obosit dintr-o dată, cu brațele părăsite pe lîngă trup, urmărind doar cu imaginația călătoria bărcii spre dincolo, ca peste apele unui Styx real și implacabil.

Nu stătea în obligațiile sale să-l fi condus pînă aici. Cu atît mai mult s-aștepte pe mal a i se da certitudinea c-a ajuns cu bine dincolo. De ce o făcuse totuși ?

Dintr-un profund sentiment de solidaritate cu oamenii aflați în primejdie, cu care ar fi vrut să se-mpartă pe din două, ca să nu se simtă prea de tot singuri. Și dintr-un soi de afecțiune stranie de care se simțea stăpînit pentru

acesta anume, ca pentru un prieten descoperit și pierdut în aceeași clipă.

— *Numai atât ? se întrebă colonelul. Nu cumva mai e și altceva ?*

— *Ba da ! recunosc imediat. Dar nu știu de unde vine și cum.*

După o vreme se ivi lângă el sergentul, întors din controlul pe linie.

— *Haideți și v-ați adăposti ! îi spuse. O să vă ude pînă la piele.*

Abia atunci colonelul își dădu seama că plouă, și primul gînd zbură spre celălalt :

— *Ce o fi făcînd el acum ? Cum o să-și doarmă el noaptea dincolo ?*

Porni pe urmele sergentului, trecînd pe lângă soldați la pîndă și pe lângă posturi de luptă în stare de alarmă. Se furișă după sergent în adăpostul acestuia. Era, de fapt, o simplă adîncitură mai largă de tranșee, acoperită cu niște foi de cort, peste care fuseseră așternute frunzare și pămînt. Bău din surogatul de cafea leșioasă, pe care i-l oferi sergentul, și fumă tutun negru din pungile soldaților.

Timpul se scurgea anevoie, și comandantul ar fi vrut să se petreacă minuni. Adică noaptea și ziua să fi trecut, omul să-și fi îndeplinit misiunea și Tisa să fi fost forțată, amîndoi să se întîlnească din nou. Dar trebuia să se supună legilor firii și s-aștepte. Arar îi veneau în auz frînturi din vorbirea oamenilor și dintru început înțelesul lor îi scăpă. Dar, pe încetul, gîndurile soldaților pătruseră în gîndurile lui și i le stăpîniră, uluindu-l.

— *Da' ce crezi tu, mă frate ? spunea careva. Că război' ăsta n-o s-aducă nici o schimbare pe lume ? C-o să fim iar proștii de altădată, alde tații și bunii noștri, doar să ne vîrșăm sîngele și să murim, iar după război să ne-ntoarcem la același trai ? Trebuie să fie undeva și o stea a noastră !*

-- Mira-v-ăți ori ba, luă un altul cuvînt, da' eu iau seama la ce fac comuniștii în țară și parcă mi se pune miere pe rană.

-- Asta-i drept, spunea un al treilea. Și eu gîndesc că soarta noastră a intrat acum pe alt făgaș.

-- Comuniști la față eu n-am văzut, reluă cel dintîi. Da' cînd o fi de s-o pune pace, eu lingă comuniști mă trag. Îmi spune mie inimă că n-o să ne-nșele.

Comandantul regimentului îi asculta zguduit. Părea că însuși glasul omului plecat peste Tisa îl aude, prezent cu fermitate în glasul fiecăruia dintre cei de față :

-- *Domnule colonel, dar în țară mai sunt și comuniștii...* (Comuniștii ? !) *Da ! Și toate vinturile bat în favoarea lor...* (Asta e, că mie mi-e frică de comunism !) *Fîindcă nu-i cunoașteți...* (Dar tu îi cunoști ? Spune ! Poți tu jura că sunt comuniștii în stare să ne dea tot ce așteptăm noi de la viață ?) *Sunt, domnule colonel ! Sunt în stare de orice...*

Comandantul înțelegea în sfîrșit că tînărul avusese dreptate : oamenii vor avea la ce să se întoarcă, acolo va fi cine să le dea tot ce așteaptă ei de la viață... Și deodată îl trăsni un gînd :

-- *E comunist ! Bineînțeles că-i comunist !*

Și ciudat cum descoperirea asta nu-l înspăimînta defel. Ba, dimpotrivă, îi da o liniște pe care n-o avusese nicio dată pînă atunci. De parcă titlul ăsta ar fi fost un fel de văpaie, a cărei căldură pe el însuși îl cuprindea și-l umaniza. Gîndea că pe măsura omului de-aici, care se duce neînduplecat să înfrunte moartea, trebuie să fie și ceilalți comuniști, din țară. Și această constatare îi da un profund sentiment de încredere pentru tot ce-avea să se facă de-acum încolo în România.

O rafală lungă de mitralieră sfîșie deodată somnul nopții, glasuri amestecate se-nvălmășiră pe afară, și comandantul sări în picioare. Dădu buzna spre parapetul

trașeii, dar se izbi piept în piept chiar cu matahala lun-trașului. Îl înșfăcă de piept, nerăbdător, în febră :

— Ei, a ajuns ?

— A ajuns, răspunse istovit soldatul.

— Și ? stăruî înfierbîntat colonelul. Ce-a făcut ? Ce-a spus ?

— Nimic. A tăcut toată vremea.

— A tăcut toată vremea... repetă comandantul ca un ecou și zîmbi. Nici nu se putea altfel.

Era fericit că omul nu-i dezmințise așteptările. Dar în sinea sa tot ar fi vrut să știe ce gînduri l-or fi muncit pe omul acela, în timp ce trecea hotarul dintr-o lume în altă lume...

6

Încerc, de cîteva zile, să-mi aduc aminte cum a intrat în viața mea unchiul Bogdan. Spun cum a intrat fiindcă, deși frate cu tata, aveam să-l cunosc foarte tîrziu. Cred c-aveam vreo doisprezece ani pe atunci, locuiam în cartierul de jos al Constanței.

Stăteam într-o zi, pe seară, în fundul curții, la capătul casei-vagon în care ocupam o odăiță cît o colivie și o bucătărioară așijderea. Meșteream din niște piese vechi un aparat de radio cu galenă. Mama era dusă în oraș să împartă pe la clienții ei obișnuiți rufele spălate și călcate, după care iarăși avea să colinde portul și mahalalele în căutare de lucru.

De cîte ori îmi ridicam ochii peste gardul de piatră căzut, vedeam apa mării rotunjindu-se ca o boltă în reșnică mișcare, pîrînd a fi gata să se rupă din zăgazuri și să ne inunde. Catargele vapoarelor trase la dană, legănîndu-se odată cu vapoarele înseși bătute de valuri, închiuiau pe perspectiva nesfîrșită a zării un joc capricios de linii și forme multicolore. Arar, liniștea după-amiezii în

amurg o sfișia șuieratul vreunei locomotive, dintre cele care manevrau trenurile de petrol spre cisternele din port. Obosiți de goana lor săgetătoare prin văzduhul cald, de un albastru marin imaculat, pescărușii veneau pînă aici să ia seama la încruntarea cu care eu mă chinuiam să însuflețesc piesele ruginite și să dezleg, chiar și foarte vag, dar emoționat la culme, taina comunicării cu lumile necunoscute.

Cînd, deodată, l-am văzut neclintit în cadrul porții !

Zărindu-mă, deschise poarta alene, cuprinse cu o privire lacomă toate din jur și înaintă anume spre mine. Nu știam cine este. Deși, străin de casa noastră nu părea a fi. Prea sclipea în ochii lui o lumină aparte, de fericire beată, ca după regăsirea unui fel de tărîm furat.

Era înalt, ciolănos, cu fața uscată, pomeții ascuțiți ieșiți în afară, cearcăne vineții sub ochii negri, profunzi, adîncituri scobite parcă cu dalta pe obrazul pămîntiu și o suferință mută, dospind de un neostoit alean după nu știu ce, încremenită pe buze ca o pecete. Umbla cu pas legănat, după obișnuința pe care de fapt o capătă hamalii din porturi, puțin adus de spate, de-ai fi zis că duce încă în spinare niște poveri neștiute. Hainele veneau pe el ponosite și largi, de parcă n-ar fi fost ale lui sau nu le-ar mai fi îmbrăcat de multă vreme. Avea în toată ființa ceva de om oropsit, foarte straniu pentru ochiul meu iscoditor de atunci și cumplit în același timp. Asemeni cuiva care poartă cu el prin lume, ascunse sub veșminte, și multe răni deschise dintr-o luptă în care nu fusese învins, dar și destule arme cu ascuțișul gata să se împlinte din nou și să doboare. Amestec, deci, de flacără mocnind sub cenușă și de minie ferecată, zbătîndu-se avan pentru a se dezlănțui ca fulgerul dintre tăriile cerești.

A ajuns pînă la mine, m-a privit lung și m-a întrebat :

— Tu ești băiatul Catincăi ?

— Al ei ! am răspuns într-o doară, continuînd să-mi văd de-ale mele.

— Și al lui Tudor ?

— Și !

Omul a zîmbit, și zîmbetul lui m-a intrigat oarecum.

— Acum îi semeni și mai mult, a rostit. Mă uit la tine și parecă-l văd pe el, cînd era de anii tăi. Ultima oară cînd te-am văzut, erai de-o șchioapă. Și uite ce flăcău mare te-ai făcut !

Ce o fi fost în sufletul său, n-am deslușit dintr-o dată. Fiindcă m-a prins pe neașteptate în brațe, m-a strîns în brațele lui lungi și ciolănoase, și-a lipit barba țepoasă de obrazul meu și a rămas așa, cu mine în brațe, eu moale și uluit în strînsoarea lui aprigă. Apoi m-a ridicat și mai sus, ca pe un fel de jucărie de gumă, rîdea cu toată fața și ca să nu mă sperie, poate, a adăugat :

— Mă zgaibă mică, eu sunt fratele lui taică-tău ! Bogdan sunt !

— Unchiul Bogdan ! am șoptit cutremurat.

— Da, mă ! și faptul că-i spuseseam așa l-a înduioșat. Mă tot sălta în sus, lănsîndu-mă în aer și prinzîndu-mă de subțiori, rîzînd cu hohote mici de copil. Da, mă, eu sunt ! Unchiu-tău Bogdan !

Nu semăna deloc cu cel din fotografia pe care o păstra mama deasupra patului ei, încadrată în patru lemnișoare cafenii. Fotografia asta înfățișa doi oameni tineri, îmbrăcați în uniforme soldățești, boțite, stingheriți de poziția țeapănă la care fuseseră obligați, cu ceva foarte nebulos în lumina ochilor, ca niște întorși din măcel ce erau, căutînd spre lumea în care reveneau ca la o altă spaimă, tineri foarte bătrîni și triști : tata și unchiul Bogdan !

Despre tata știam că murise de oftică, în spital, la numai cîteva luni după ce-și lepădase hainele de soldat. Mă lua mama cu ea adesea la cimitir, să-i pună cîte o floare la căpătîi și să plîngă fără lacrimi, sprijinită de crucea lui, în timp ce eu îmi petreceam în neștire palma peste țărîna mormîntului, ca și cum s-ar fi putut așa să-i mîngîi făptura de dedesubt.

Celuilalt, adică unchiului Bogdan, dacă n-apăruse prea des în pruncia mea, n-aveam cum să-i mai păstrez în memorie trăsăturile. Doar numele i-l știam, și numele se lega de viața unui om pe care mama o ținea mereu tainică, și pentru mine asta era de neînțeles. O surprindeam numai, câteodată, cum se ținguia cu fotografia lor în față, de parcă pe amândoi deopotrivă i-ar fi smuls vîntul și i-ar fi dus în țara de unde nu mai există întoarcere.

Explicabil, atunci, de ce omul ivit pe neașteptate în viața mea mi se reprezenta în chip atît de cețos, încărcat de simboluri misterioase și cu atît mai apăsătoare : De unde o fi venind ?

— Șezi ! i-am spus. Pare că ești obosit.

— Destul de obosit, a încuviințat el ușor din cap și s-a așezat pe scara de lemn a casei, cu mîinile cuprinse între genunchi. Mi-s oasele parcă bătute cu maiul.

— Vii de la drum lung ?

— De departe, a răspuns vag.

— Ai fost cumva și pe mare ?

— Pe alt fel de mare. Mai furtunoasă. Fără seamăn cu asta pe care o cunoști tu. Cu valuri cît șapte case una peste alta. Valurile vieții ! Cînd e să te izbească astea, cazi la pămînt ca frunza pălîită. Și-apoi se-apucă de suge sîngele din tine, că ajungi neom.

— Ai îndurat multe, va să zică !

— Multe.

— Da' ai în ochi ceva, nu știu cum. Pe care valurile de care pomeneai nu ți l-au stins.

— E tot ce mi-a mai rămas.

Nu-î pricepeam cuvintele. Și-ndeosebi taina, în care stătuse ferecat pînă atunci, nu mi se dezlega. Deși curiozitatea legitimă vîrstei mele era tare însetată de cunoașterea adevărului despre el. Pe de altă parte mă simțeam atras spre el dintr-o nevoie avidă de a-mi umple viața cu un om care, oricum, era sînge și carne din sîngele și carnea tatii.

Fabulosul lui trecut, de la anii cînd purta uniformă de soldat și pînă acum, în ziua acestei neașteptate reîntîlniri, făcea ca omul cu atît mai mult să crească în ochii mei și să mă stăpînească.

A dat să-și gătească o țigară de tutun, răsucind foiața între degetele noduroase și străvezii. Îi tremurau mîinile, vlăguite. Și-atunci, cu ochii pironiți pe mîinile lui, am observat pe încheieturi niște urme vinete, late cît o centură militară, săpate în carne ca niște tăieturi de cuțit. Și o vagă presimțire m-a străbătut, ca un fior, din creștet pînă-n călcîie.

— Ce-ai pățit ? I-am întreat. De ce ai încheieturile vinete ?

Le-a privit el însuși nedumerit, tot răsucindu-și palmele de pe o parte pe alta.

— Nimic, a zis. M-a prins o curea de mașină și era cît p-aci să mi le strivească.

— Pe amîndouă ți le-a prins ?

— Se mai întîmplă, a răspuns în doi peri. Și se vedea că nu-i stă la îndemînă să-i descoși sufletul, fiindcă a schimbat repede vorba : Crezi că maică-ta o să mai întîrzie mult ?

— Trebuie să se-ntoarcă. Ți-o fi foame, poate ?

— Mi-e foame.

I-am adus o coajă de pîine și o farsurie cu zeamă de cartofi. Mîncă pe îndelete, cu mișcări molatice, cumpănite, ca desfășurînd un ritual. Deși se vedea bine că-i flămînd ca un cîine. Nu cutezam să-i tulbur cina și-l urmăream numai, așezat jos la picioarele lui, cum printre clipe își arunca privirea pierdută spre întinsul mării, ca mistuit de un gînd fără alean, și ofta cu fiecare dumicat.

— Frumoasă mai e, Doamne ! a exclamat într-un timp.

— Cine ? ! m-am arătat eu înciudat.

— *Vrăjitoarea asta bătrână, marea ! Al dracului i-am mai dus dorul pe unde am fost.*

Presimțirea ce mă fulgerase mai devreme avea să se așeze și mai temeinic în mine, după întoarcerea mamei. Văzîndu-l, mama a rămas crucită locului, cu o mină la gură, înecîndu-și marea uimire, și cu cealaltă trăgîndu-și tulpănușul de pe frunte ca ochii să-i deslușească mai bine fața. Pesemne pînă și ei îi vor fi apărut schimbate, alterate, trăsăturile omului întors din pribegie. La fel de cu neputință i s-o fi părut și ei prezența lui acolo.

— *Ți-au dat drumul ? l-a întîmpinat mama cu un glas de necrezut.*

— *Mi-au dat ! a murmurat el simplu și s-a ridicat dinaintea ei, să i se închine.*

Mama îi plîngea pe brațe cu plînsul ei obișnuit, icnînd fără lacrimi, într-un hohot mut. Mama nu mai avea pe nimeni alîul pe lume și, după cîte am înțeles, unchiul Bogdan i-a fost de mare sprijin după moartea tatii, avîndu-ne, la rîndu-i, și el doar pe mama și pe mine. Dar explicație pentru atît de îndelungată absență tot nu i se dădea, și simțeam în mine ceva foarte tulbure în legătură cu omul ăsta care continua să nu mi se deschidă pe de-a-ntregul, dar către care mă împingea un puternic instinct de obîrșie comună.

Cînd, în același ceas, acolo pe trepte, împrejurarea avea să-mi vie deodată în ajutor.

Unchiul Bogdan s-a scotocit prin buzunare, să scoată nu știu ce. Și deodată cu punga de tutun i-a scăpat din mînă o fișie de pînză cadrilată. Le-am ridicat să i le întind, dar ochii mi-au rămas încremeniți pe pînza aspră, în dungi de galben și albastru murdar.

— *Ce-i asta ? l-am întrebat.*

Mama a făcut fețe-fețe, dînd să mi-o smulgă la repezeală, socotînd pesemne că nu-i dreptul meu să m-amestec în treburile oamenilor mari. Unchiul Bogdan însă i-a re-

ținut gestul la jumătate, împăciuitor, gîndind dimpotrivă, poate, că mai ales eu se cuvine să știu tot.

— Amintire dintr-o haină de ocnaș, m-a lămurit, fără să se rușineze de asta.

— Ai fost la pușcărie ?

— Am trecut și pe-acolo.

— De ce ?

— Fîndcă am iubit oamenii. Nu, nu, păstrează-o ! hotări el apoi. Ca să nu uiți.

Astfel, de-abia atunci aveau să capete înțeles pentru mine și absența lui atîta amar de vreme, și urmele vinete ale cătușelor pe încheieturi, și acel Ți-au dat drumul ? al mamei din clipa revederii lor. Așa avea să se strecoare în mine un venin : precum că lupta pentru dreptul la o viață omenească se pedepsește cu ani grei de temniță.

Multe ceasuri după aceea n-am putut așipi. Stam pe patul meu strîmt, cu mîinile adunate sub creștet, privind tavanul jupuit și-ncercînd să-mi închipui cum or fi trăind oamenii în temniți, cum te-i fi simțind într-o haină vîrgată de deținut... E posibil, oare, ca tot atunci să fi prins rădăcini în mine și arborele acesta al miniei, care de-a lungul anilor și-a amestecat seva cu sîngele meu și care mult mai tîrziu avea să mi-o aducă în viață pe Alexandra ?

Le-aûzeam glasurile alături, în bucătărie, răzbind prin pereții subțiri.

— Băiatul trebuie pregătit pentru viață, spunea unchiul Bogdan.

— L-am dat la o școală de meserii, îl lămurea mama. Îi place să facă mașini de tot felul, pînă și aparate de radio meșterește. Și ronțăie la cărți ca un șoarice. Nu-și scoate cu zilele nasul din carte.

— Bun ! Dar asta nu-i de ajuns.

— Ce-aș mai putea face cu doar două mîini ? Mai bine nu mă-ntreba de cum trăim.

— Nu te-ntreb. Fîndcă nu mi-ai spune nimic nou.

— Atunci, de unde ? Cu ce ?

— Stai, Catincă ! Altceva mi-e în minte. Vreau să spun că băiatul, mai presus de orice, trebuie să știe ce lapte a supt de la maică-sa. Și ce stea îi călăuzește pașii. Mă-nțelegi ?

— Tu ești mai nimerit pentru asta, ce mă pricep eu la politică ?

— Nici nu-i nevoie să te pricepi. Dar ce vezi și auzi spune-i și lui ! Ce te doare sau te scoate din fițini în-sămânțează și-n el ! Să-l ardă și pe el greul ce-l ducem noi, să se bată și el !

— De la anii ăștia ?

— Cum îl crești de-acum, așa o să-l ai și mai târziu.

— Un băiat am, Bogdane ! păru a se neliniști mama.

— Și-l vrei ca pe un copac putred lângă tine ?

— Măcar de-ai rămîne și tu pe lângă casă, de nu te-ai da la fund, cum te socotești.

— N-am ce face. Nu-s făcut pentru treabă d-asta, cu pernă moule sub cap. Și-apoi ne-așteaptă ani tulburi. Mai ales acum n-am dreptul să mă trag deoparte, pricepi tu ?

— Te-aud cum vorbești și parcă l-aș auzi pe Tudor.

— Tocmai de-aceea. Nici el, va să zică, nu ți-ar vorbi altfel despre rostul băiatului... Ziceai că-i place cartea ?

— Nu-i e foame, nu-i e somn, dacă are cărți.

— Atunci nu-l rupe de patima asta, o să-i ajute cîndva.

— Ai să mai treci pe-aici ? încercă deodată mama să schimbe vorba.

— Mai rar, spuse unchiul Bogdan. Ca să nu-ți fac vreun necaz, nu de alta. Nici n-am ieșit bine din pușcărie, că domnii ăștia au și pus haitele pe urma mea.

— Numai viață nu e asta.

— Are rostul ei. Chiar dacă nu se vede azi, mai târziu tot o să se vadă... Se-auzi un scaun mișcîndu-se din loc, și iarăși glasul unchiului Bogdan : Atunci ne-am înțeles ?

— Fie cum zici ! Și ai să vezi că băiatul...

— Bine, Catincă ! Bine !

Aș putea număra pe degete trecerile lui pe la noi. Petreceam zilele împreună — mama spălînd ca-ntotdeauna rușe murdare, unchiul Bogdan îngrijindu-se de sufletul meu. Cînd lipsea, jinduiam după el și aș fi dat orice ca să-l descopăr din nou. Într-atît mi-era de rodnică și necesară prezența lui ! După un timp, cînd va fi socotit poate că sunt pămînt bun și are în ce arunca sămînța, a-nceput a-mi da jos, una cîte una, cețurile de pe ochi. Multe din cîte mi s-or fi părut înainte poleite la suprafață, ori clădite ca pentru veșnicie, era de ajuns un cuvînt de-al său ca să pricep cît sunt de urîte de adevărat și cît de efemere.

Într-o zi mi-a adus o carte (cum s-o fi chemat, Doamne ?) și mi-a spus :

— Citește-o neapărat pînă mîine, mîine trebuie s-o dau altcuiva... Și nu ține doar pentru tine tainele ei !

Din ziua aceea n-aveam să-l mai văd. Zadarnic o sco-toceam pe mama, să aflu ce și cum s-a întîmplat cu el. Ori nu știa nici ea nimic, ori nu voia să-mi cuțiteze inima. Pînă într-o altă zi, peste ani, cînd am văzut-o punîndu-și basma neagră pe cap.

— De ce ? Pentru cine ?

— A murit unchiul Bogdan, mi-a răspuns. La închi-soare a murit.

Și azi sunt aici, Alexandra, în război. Ți le povestesc pe toate cum au fost, ca să mă cunoști. Mă-ntreb, ca și-n ziua în care m-am hotărît să plec pe front, zi de zi după aceea mereu : Ce rațiune a avut hotărîrea mea, ce rost îndeplinesc eu aici ? Răzbun patul mizer de spital în care a murit tata ? Miinile, blînde mîini crăpate, umflate de leșie, ale mamei ? Fișia de pînză vărgată din haina de deținut a unchiului Bogdan ?

Aș răspunde simplu : continui ce n-au izbutit ei să termine...

Omul continua să meargă, atent și înverșunat. Sergentul avusese dreptate : ripa pe care apucase acum, la întimplare, pătrundea în adîncul poziției inamice ca un cuțit. Fundul ripei era bolovănos și îngust cit o potecă, pereții făceau corp comun cu bezna. Puteau fi deopotrivă și mai aproape, să-i atingi cu mîna, și mai departe — ca laturile unui trapez cu burta căscată spre cer.

Oricum ar fi fost, omului i se tot părea că bezna e populată cu nenumărați ochi nevăzuți. Care-i observă de sus, pas cu pas, încă din clipa debarcării în pozițiile germane. Care anume nu dau alarma, din plăcerea drăcească de a-l urmări pînă la pierderea oricărui control, menită să sfîrșească în nebulie sau predare de bună voie. Care-n schimb string mereu plasa în jurul lui, interzicîndu-i astfel orice șansă de evadare, pentru a termina prin a tăbări asupra-i și a-l prinde de viu.

— *Păcătoasă senzație !* fu nevoit el să constate.

Pînă și bezna prin care umbla acum semăna unui fel de perete care trebuia mereu împins înainte, pieptiș. Mai ales bezna asta i se părea plină de închipuiri fantastice, jucînd în jurul lui și hohotînd asurzitor. Să fi fost bătăile propriiei sale inimi, să fi fost propriii săi pași ?

La început se înspăimîntase pînă și de călcătura pașilor lui prin bolovani. Deși, urmînd sfatul luntrașului, își înfășurase bocancii în niște zdrențe de pătură cazonă descoperite pe fundul bărcii. Dar tot mai era convins că umbletul lui vătuit se amplifică, preschimbîndu-se într-o succesiune de zgomote brutale, cu rezonanțe mereu izbite dintr-un perete în altul.

De-aceea și-și comandase, de cîteva ori, singur :

— *Oprește-te ! Ascultă ! Și mai ales ordonează-ți simțurile ! Nu le îngădui s-o ia razna...*

Noroc că-ncepuse să plouă.

Ploaia amortiza zgomotul pașilor, amortiza tusea (fiindcă, dracu' s-o ia de treabă, tocmai acum îl apucase tusea !), chiar și gîndurile le amortiza. Deoarece, uite, o nouă senzație idioată venea să se-adauge celeilalte de pînă atunci. Că i se aud gîndurile, că se sparge țeasta în bucăți și gîndurile țîșnesc, sonore, în văzduh. Să-l anunțe inamicului...

Dar odată cu ploaia se potoli și fierberea dinlăuntru. Ploaia albi oarecum și pînza compactă a întunericului. Obişnuindu-se cu întunericul, ochii reuşiră să deosebească chiar și imensele pete ale pereților povîrniți printre care trecea ca printr-un tunel.

Un singur simțămînt confuz îl mai apăsa : că orbecăise în gol, fără o finalitate precisă. Lipsa oricărui amănunt despre existența inamicului îl crispa. Domnea peste toate o liniște pietrificată, prin care ploaia se cernea fără sens, la nesfîrșire, ca într-un timp al mileniilor primare. Nu trecea pe deasupra acestui fund de abis nici un filfiit de obuz, nici un fulger de rafală, nici o chemare de glasuri omenesti. Somnul pozițiilor germane părea asemeni somnului unei planete moarte, părăsite.

— *Dar dacă s-au retras ? se întrebă el tresărind, oprindu-se locului și ascultînd. Dacă ne-au bombardat anume, acum un ceas, ca să-și acopere retragerea ? Ca să-și bată joc de noi ?*

Ciudat cum această eventualitate îl umilca. Tocmai fiindcă-l frustra de necesitatea obiectivă a misiunii. Și-atunci se trezi în el o nevoie cumplită de a ieși mai repede din fundul rîpei, pentru confruntarea cu adevărul. Își înteeți astfel mersul, în furie necontrolată, ca flămîndul de certitudini. Pînă ce simți, în sfîrșit, cum drumul drept pînă atunci se schimbă în pantă.

Nu era ușor. Pămîntul mustea sub șuvoaiele șerpuiind la vale. Își eliberă picioarele din strînsoarea zdrențelor de pătură, dar bocancul tot aluneca. Porni atunci să urce de-a bușilea, prinzîndu-se de pietre și rădăcini, căzînd cu gura

În pământ și sîngerindu-și palmele, icnind cu sufletul la gură și mai ales cu toate simțurile cremene, pentru întîmpinarea oricăror surprize de-acolo, de sus. Gata, în felul acesta, să se apere și să lovească.

Iar cînd, slavă slăvilor, ajunse, stînd încă pe brînci, cu ochii țintă în întuneric, cel dintîi lucru care-l izbi fu vîpaia izbucnită brusc la gura unei țevi de tun.

— *Ca un salut !* gîndi el în aceeași clipă și zîmbi.

Se spulberase orice îndoială, inamicul exista. Iar el, după cite putea să-și dea seama, se afla între linia întîi a infanteriei și linia grupărilor de artilerie regimentară. Așa cum și visase, într-o porțiune de teren lipsită de prea mari primejdii. Circulată doar de agenți de transmisiune și bucătari, cu marmitele în spinare. Și din nou, s'avă hazar-dului, ocrotit de faptul că ajunsese chiar într-un lan de porumb. Plesnea încă ploaia, cu picături grele, în știuleții neculeși, pămîntul mustea de apă și noaptea era rece, dar altceva nici nu-i mai trebuia.

Rupse pe dibuite cîțiva coceni și închipui un fel de adăpost. Îl ardea carnea de obosit ce era, și gheara subțire a spăimei tot da inimii tîrcoale. Pătrunse sub acoperișul ăsta ca vai de el și se așeză ghemotoc, cu genunchii la gură, cu brațele colac peste genunchi, mușcîndu-și buzele pînă la sînge.

— *Nu adormi !* își ordonă singur, cu o minie tiranică. *Nu te lăsa pradă oboselii ! Asta te poate pierde. Ai să dormi mîine pe lumină, după ce o să te orientezi. Acum stai treaz, băiete, și lucid. Foarte lucid ! Ca-n nopțile albe de-acasă, cînd te certă adeseori mama pentru vegherile tale lungi, dar tu te-ncăpățînai să rezîști. Rezistă și acum !*

Părerea mamei se ivi deodată dinaintea lui, parcă aieveau, o fantastică formă străvezie cuprinsă în însăși scurgerea ploii, se uită la el neclintit și fu gata să spună ceva, dar după o clipă se stinse...

Nici nu știu cînd s-a strecurat în odaie. De la un timp pașii ei mici, șovăielnici, păreau tot mai neauziți prin casă. Și se făcuse parcă mai puțintică la trup. Poate și fiindcă îmbrăca mereu haine cenușii, de doliu, aceleași mereu. Părul ei căpătase o culoare de argint brumat, iar lumina ochilor se furișa tot mai anevoie printre pleoapele vineții. Doar pe buze păstra nestins același suris nedefinit, de resemnare și liniște, care da oarecare strălucire obrazului său uscățiv. Și mîinile, avea cele mai scumpe mîini din lume ! Tocmai fiindcă fuseseră muncite o viață întreagă și osîndite să prefacă în curate cămășile murdare ale altora. Nu-mi aduc aminte să fi răzut vreodată mîini cu o viață atît de proprie, gingașe în același timp și fermecate, de o albeață luminoasă, prin care se zăreau toate vinișoarele liliachii, mîini mai frumoase decît mîinile mamei !

— Ce-i, bătrînico ? am întrebat-o surprins. Te-ai și sculat ?

A venit să se-așeze pe marginea patului, dormeam acum în bucătărie, și s-a uitat la mine dojenitor :

— Iar n-ai dormit. \

— N-am dormit, am recunoscut eu zîbind.

— Te-mparți mereu între visuri și cărți.

— Visez la ce nu găsesc în cărți și caut în cărți ce nu izbutesc în visuri.

— Pentru că nu-ți place munca pe care o faci ?

— Ba nu ! m-am împotrivit eu. Îmi place. Numai c-aș vrea mai mult.

— Dar știi ce vrei ?

Avea o căutătură neobișnuită. Nu-i mai văzusem în ochi, pînă atunci, asemenea privire. Ne mai înfruntaserăm noi, de multe ori, asupra a ceea ce ar trebui să fac eu în viață. Terminasem școala industrială și lucram acum la șantierul naval, mecanic. Mă visasem străbătînd mările și oceanele, radiotelegrafist. Asta mi-era patima și aleanul.

Dar cum să fi lăsat-o singură, ca pe o viță fără arac ? Peste asta, de altfel, toate porțile îmi fuseseră închise. Nici s-o robesc și eu, ca să mă țină pe mai departe în școli, nu m-ar fi lăsat inima. Și-atunci am hotărît să mă-nchid în lumea astălaltă a cărților înfulecate de-a valma, fără nici un discernămint, nopțile de-a rîndul, cîteodată pînă în zori. Mi se părea că mama nici nu ia seama la trudele, dezamăgirile, visele mele inutile — împăcată fiind și ea cu soarta.

Cînd iat-o, pătrunzîndu-mă cu privirea asta neobișnuită și întrebîndu-mă din nou, răspicat :

— Știi tu, cu adevărat, către ce mergi ?

De neînțeles mi se păreau duritatea privirii și asprimea cuvintelor. Se stîrni însă în mine o neliniște. Care nu din necazul meu cu mama pornea, ci din altceva, necunoscut încă, poate numai presimțit.

— S-a întîmplat ceva, mamă ?

— A-nceput războiul ! a rostit ea simplu. Azi-noapte a-nceput.

Și privirea ei deveni mai scrutătoare. Căuta pe obrazul meu mai puțin tulburarea firească de după o asemenea știre, cit proiecția evenimentului în conștiința mea.

— Era de așteptat, am zis într-o doară, mai mult ca să acopăr tăcerea căzută între noi. Doar de ani de zile se pregătesc. Nemții nu erau proști să ne scape din gheare. De ce te miri ?

Am coborît din pat și am început a da ocol mesei. Simțeam ochii mamei neconținut asupra mea. Aștepta pe-semne de la mine alte cuvinte, o atitudine, acceptare sau răzvrătire, dar eu nu mă dovedeam în stare să le rostesc. Atunci mi-a ieșit în întîmpinare, s-a înălțat pînă la pieptul meu, cu mîinile amîndouă agățîndu-se de mine, și m-a întrebat cu altă nouă asprime :

— Unde ți-s gîndurile ? Te muncește gîndul c-au să te ia ?

— Da.

— Nu ! a strigat mama, înăbușit. Tu n-ai ce căuta în războiul lor ! și vorba ei suna ca o hotărîre implacabilă. Nici taică-tău și nici unchiu-tău, Bogdan, n-ar fi mers într-un război ca ăsta !

Mama era aceea care-mi vorbea așa ! Și nu fiindu-i teamă pentru viața puiului ei de pasăre, ci urmînd cu totul alte porunci. Ne-am așezat la masă și am tăcut îndelung. Și nu eram singuri, erau și cei doi prezenți, din trecut. Și multă vreme lampa a continuat să ardă între noi...

9

Era un simplu opaiț de război. Confectionat dintr-un tub de obuz, căptușit cu vată și acoperit cu un capac rudimentar. Vata fusese îmbibată cu sare și petrol, iar prin mijlocul capacului fusese tras afară un fitil lat de lampă. Flacăra feștilei creștea și scădea la întîmplare, făcînd să crească și să scadă, deopotrivă, și umbrele oamenilor pe pereți. Mari spații din bunker-ul postului de comandă pluteau, din această cauză, într-o lumină cețoasă care desființa conturul lucrurilor și le aplatiza.

Comandantul regimentului coborî treptele de pămînt, aducînd odată cu el, prin deschizătura foi de cort, și un val de aer proaspăt din lumea de deasupra. Se opri pe ultima treaptă și îmbrățișă cu privirea cuprinsul adăpostului. Nu se schimbase nimic, deși ar fi vrut ca toate dinăuntru să-l întîmpine cu un singur țipăt. Se adresă totuși soldatului care veghea, încremenit ca o statuie, cu căștile la ureche, lîngă aparatul de radio :

— Ai primit cumva știri de la el ?

— Nimic.

— Da... șovăi colonelul, deși nici nu se-aștepta la alt răspuns. Poate spre ziuă. Cînd te schimbi ?

— Nu mă schimb. Rămîn toată vremea aici.

— Ai s-adormi.

— N-am s-adorm.

— *Altă personificare a omului plecat dincolo. La fel de zgircit la vorbă și la fel de ncăpăținat în fapte. Poate că și gândurile, de i le-aș scotoci, ar suna aidoma...*

Cel puțin soldatul ăsta fusese instruit de el, suferise influența lui imediată. Dar ceilalți, din linia întâi ? Să fi pătruns oare pînă-n tranșee această forță necunoscută, ajunsă pe nesimțite tocmai din țară, să răscolească astfel sufletele oamenilor, să le frămînte ca pe niște aluaturi și să le dea un anume sens în război ? Pe vremuri crezuse că de-ndată ce omul e îmbrăcat în haine militare se pierde imediat pe sine, devine un automat absurd, executînd adesea comenzi la fel de absurde. Ce s-a petrecut atunci pe fața pămîntului, de-ncep roboții în uniformă să gîndească ?

Iată ce trebuia de urgență dezlegat, priceput și însușit mai ales !.

Șeful de stat-major îi întinse o hîrtie. Citi :

— *Morți : 7, răniți : 21.*

Lista pierderilor din timpul ultimului bombardament.

— Cam mulți ! observă comandantul. Cîți dintre răniți mai pot fi recuperați pînă mîine ?

— Se pare că nici unul.

— Rău, foarte rău ! conchise el, și plesnea mereu hîrtia pe podul palmei ca pe un act de acuzare. Și asta, reluă apoi, numai fiindcă nu ne-am chinuit să săpăm tranșee ca lumea. Ne-a fost milă de oboseala oamenilor, am crezut prosteste că vom trece Tisa ca niște turiști. Și rezultatul, iată-l ! În loc de sudoare, sînge ! Tonul lui deveni deodată brutal, înverșunat : Te rog cheamă batalioanele la telefon. Să se conecteze pe-același fir și companiile, pînă la cea din urmă.

Măsura adăpostul de la un capăt la altul, agitat, vînturînd mereu aerul cu aceeași hîrtie în mină. Își simțea tîmplele prinse ca-n niște cercuri de metal, pe care nu știa ce putere sardonică le tot încheștează pînă la exasperare și tîmplele stau gata să plesnească.

Niște oameni vîi pînă acum două-trei ceasuri se pre-schimbaseră deodată într-un număr abstract, dur, mor, ca și existențele lor. În numărul ăsta desigur că se cuprindea și căpitanul de la comanda batalionului doi, care continua să-i fie străin ca o enigmă pecetluită pe veci. Asemeni lui îi vor fi și ceilalți. Dar ce-au visat oamenii ăștia să ducă la capăt, ce-au lăsat în urma lor să le exprime amintirea, pe ce puncte de sprijin se vor fi așezat conștiințele lor anonime ?

Șeful de stat-major îi oferi receptorul.

— Nu ! gîndi comandantul cu vehemență. *Nu-i rostul meu să răstorn cu capul în jos legile firii, presupunînd c-aș avea puterea s-o fac. Rostul meu e să salvez ce se mai poate salva...*

— Aici, *Numărul Unu !* se anunță el în pîlnia telefonului și zîmbi pentru sine cu amărăciune. Era el însuși, după canoanele de conspirație ale războiului, redus tot la o cifră. Care-i situația la voi ? reluă cu același glas neîndurător. Pe rînd, vă rog : *Caraiman !*

— Liniște.

— *Dunărea ?*

— Liniște.

— *Banatul ?*

— Liniște.

— Cine-i acum la *Dunăre ?*

— Mateescu, i se răspunse.

— Se-aude pînă-n linia întîi ?

— Se-aude ! veniră, rostogol, glasuri peste glasuri.

Se-aude !

— Bun ! punctă el sfîrșitul acestei prime luări de contact. Acum ascultați-mă cu cea mai mare atenție. Ne așteaptă o zi grea. O noapte și mai grea. Acțiunea va avea loc în orice caz. Altceva vreau să vă aduc la cunoștință acum. Rețineți ca pe ordinul cel mai drastic pe care l-am putut da vreodată în viața mea. Comandantul care va ajunge pe obiectiv cu cele mai mari pierderi în oameni

va fi scos din funcție și retrogradat. Dacă nu și mai grav ! Apărați-vă oamenii cum v-ați apăra pe voi înșivă. Pentru fiecare om pierdut definitiv răspundeți deopotrivă în fața conștiinței voastre, ca și-n fața judecății mele... Am terminat !

Căzu pe lada de muniții de-alături, cu fruntea în mâini. Aștepta să-l audă pe șeful de stat-major depărtându-se, să-și vadă de-ale lui. Dar, înălțându-și fruntea, îl descoperi nemișcat în fața lui, puțin derutat, umbros în privire și reprobator, parcă.

— De ce te uiți așa la mine ?

— Sunteți obosit, constată cu compasiune șeful de stat-major.

— Nu ! se întărită atunci comandantul, căruia nu-i plăcea nici privirea și nici tonul celui alt. Nu sunt obosit. Vorbea de astă dată calm, aproape blajin și indiferent. Dar străbătea în glasul său o notă dureroasă, ca un avertisment. Și ia aminte că ordinul ăsta te privește și pe dumneata. Pentru fiecare simbol colorat pe care-l desenezi pe hartă, închipuind companii și batalioane în apărare, pentru fiecare săgeată directoare de atac și fiecare dispoziție de luptă pe care o dai — să gîndești și la oamenii de a căror viață dispui. Dacă n-a apărut încă legea care să-ți ceară justificare pentru fiecare om trimis la moarte, am să inventez eu o astfel de lege. Și-n primul rînd asupra mea însumi voi aplica-o ! Te rog pregătește variantele de mîine-noapte. Atac în forță, cu toate armele !

Se ridică și se îndreptă spre masa lui de lucru.

— *Ăsta-i diavol, nu om !* gîndi șeful de stat-major.

— *Aș bea o cafea fierbinte,* gîndi comandantul regimentului.

Tocmai își propunea să cheme soldatul de ordonanță, să fiarbă cafele pentru toată lumea, cînd își aruncă privirea peste masa de lucru, deasupra hărții de operațiuni, și întrebă nedumerit :

— Ce-i cu ziarele astea aici ?

De fapt, erau niște simple foi, multe dintre ele numai rupturi din ziare. Împăturite în patru ori în opt, roase de cât fuseseră purtate prin saci de merinde și prin ranite, cu litera pe alocuri ștearsă de cite mâini și le vor fi trecut unele altora.

Șeful de stat-major îi raportă că foile astea constituiau corpurile delictelor pe care informatorul regimentului (*Lugubră funcție!* reflectă comandantul) le descoperise în averea unora dintre ultimii morți.

O ușoară umbră de încruntare se așează pe fața colonelului.

— Și de ce mi le-ați trântit mie pe masă ?

— Sunt ziare comuniste, preciză sec celălalt.

Comandantul le constată din nou, parcă mai îndelung, ispitit să descopere ce-i comunist în paginile lor, dar fără să le despătoreze. Își făcea loc spre inima lui un puternic sentiment de silă.

— *Altul care mi se dezvăluie în noaptea asta cu fața lui adevărată. Numai că asta-i reversul celuiilalt.*

Se răsuci apoi spre șeful de stat-major și-l observă atent, pe sub sprincene. Întrebă după o clipă :

— Nu ți se pare că domnul ăsta, informatorul, s-a transformat într-un fel de cioclu ?

— E meseria lui, răspunse evaziv celălalt.

— Să le jefuiască morților pînă și sufletul ?

— V-a lăsat și un raport explicativ.

— Dar dumneata... și comandantul rupse nota în bucățele, fără să-și fi aruncat măcar ochii asupra ei. (*Uite ce fac eu cu raportul lui explicativ !*) Dumneata ce crezi ? Mai are vreun sens să ferim armata de influența comunistă ? Nu cumva chiar ziarele astea ne dovedesc, dimpotrivă, că influența s-a și produs ?

— Dumneavoastră știți mai bine ce e de făcut.

— E o opinie foarte înțeleaptă, conveni disprețuitor comandantul. Drept care te și rog să scrii următorul ordin către faimosul nostru informator. Reținînd oarecare șovăială

în atitudinea șefului de stat-major, comandantul stăruie :
Da, da, scrie ! Își reluă plimbarea prin adăpost, l-așteptă
pe celălalt să-și pregătească necesarele, dictă : *Apreciind
zelul dumneavoastră în depistarea conștiințelor molipsite
de comunism, deocamdată numai la morți, fie ofițeri, fie
soldați, vi se dă posibilitatea să luați contact personal și
cu conștiințele celor vii. Chiar în noaptea asta veți preda
atribuțiunile ce vă revin ofițerului meu aghiotant și vă veți
prezenta fără întârziere la batalionul 2, pentru a prelua
comanda plutonului rămas fără ofițer...*

— Domnule colonel ! exclamă stupefiat celălalt.

— Dă-mi să semnez !

Șeful de stat-major șovăia încă. Mai spera că la mijloc
nu-i decît o farsă pentru destinderea nervilor. Se uita năuc
la comandantul regimentului și avea tot mai mult impresia
că-n fața lui se află alt om. La fel de sever ca și înainte,
dotat cu aceleași virtuți de militant, capabil să ducă pe
umeri povara celor mai crîncene lovituri, fără somn nopți
întregi și, mai ales, în insomniile lui, capabil să găsească
soluții la ceea ce tuturor li se va fi părut fără soluție.
Și totuși...

— Domnule colonel ! Ce se-ntîmplă cu dumneavoastră ?
Comandantul clătină din cap, zîmbind sincer foarte trist.

— Mi-e teamă că te voi dezamăgi, dragul meu.

— Pentru ce faceți tot ce faceți ? stăruie însă celălalt.

— Pentru că-ntotdeauna am acordat faptelor mele ra-
țiunea care le era cea mai proprie ! hotări atunci coman-
dantul să se justifice. Atunci cînd mi-a lipsit o astfel de
rațiune, mi-am încărcat sufletul cu destule dezastre. Uită-te
în urma mea; pe durata ultimilor trei ani de război. Cred
c-a venit vremea să mă socotesc eliberat de această con-
știință oarbă căreia m-am supus la fel de orbește pînă
acum. Dumneata ești un tehnician al războiului. Pentru
dumneata, răboiul, indiferent unde se duce și pentru ce se
duce, e o șansă de mărire. E o imensă groapă comună în
care se aruncă, după nu știu ce teorie nefastă, tot ce

prisosește unei anumite sume de oameni pe pământ. Acum te cunosc destul de bine, ca să știu ce ești și ce gîndești. Pentru mine, însă, războiul e altceva. Sau mai bine zis începe să devină altceva, sublinie el anume. Adevărul e că vreau să-nțeleg ce se petrece în lume. Vreau să termin războiul cu sentimentul că mi-am făcut datoria față de acest lucru de neînțeles, deocamdată, pentru mine. Asta e tot ! În măsura în care cuvintele mele trezesc vreun ecou în conștiința dumitale — e bine ! Nu trezesc — atunci cu atît mai rău pentru dumneata !

Semnă hîrtia și se întinse pe patul de campanie, să doarmă cel puțin un ceas. Era totuși foarte obosit. Adormi buștean și după un ceas, matematic, sări în picioare.

— Nici o știre ? strigă el către radist.

— Nimic.

Pe lingă despărțitura foi de cort pătrundeau șuvițe din lumina zorilor. Ordonă să i se aducă necesarul pentru bărbierit. Se bărbieri singur, se spală despuiat pînă la brîu, bău o cafea mare, fierbinte, amară. Și, după atîtea ceasuri de la plecarea omului dincolo, comandantul îi revăzu lucrurile rămase pe lada de campanie : ceasul, bri-cheta, portîtigaretul, cartea, fotografia unei femei, caietul cu scoarțe cartonate. Îl reprezentau, i-l făceau foarte viu. Și dintr-o nevoie absolută de a comunica cu el, de a cunoaște ceea ce nu voia să-i rămînă necunoscut, deschise la întimplare caietul de însemnări și începu să citească...

După cum se vede, caietul acesta de însemnări nu înregistrează decît etapele prin care am trecut, treptele pe care le-am urcat de la o calitate la alta. Aș vrea, Alexandra, să-ți las recompunerea unei vieți de care să nu

Îe rușinezi. Și lumina să cadă în plin peste tot ce-ți va fi încă obscur din viața mea. Tocmai fiindcă, în picăturile de timp când ne era dat să ne întâlnim, niciodată n-aș fi reușit să-ți povestesc aceste lucruri cu de-amănuntul.

Așadar, s-o luăm de la început !

Stam în dreptul ferestrei, cu fruntea lipită de geam. Afară se vinzoleau semne de ploaie. Bătea un vînt hain și norii detunau pe aproape. Scrutam întunericul dens al serii și-mi tot ciuleam urechea spre fundul curții. Lucrurile se potriviseră cum nu se poate mai bine. Mama tocmai se pregătea de plecare, cu veșnica-i legătură de rufe spălate, pe la casele pe care le slujea. Eu așteptam să vină un om și, nu știu cum, dar prezența bătrînei m-ar fi stîmjenit. Era un om mai vîrstnic decît mine, omul pe care-l așteptam, cu care însă îmi plăcea să mai schimb o vorbă, aveam noi gîndurile noastre care comunicau perfect, ca să fii mai limpede — omul era comunist și venea din ilegalitate, n-am fi vrut s-o facem și pe bătrînă părtaşă la ce gîndeam și plănuiam noi. Ar fi fost peste puterea sa de înțelegere și, mai ales, destul de primejdios — date fiind condițiile ocupației și rețeaua ei de informatori.

O auzeam în spatele meu cum se mișcă alene, obosită. Și într-un fel îmi părea rău că tocmai pe o vreme ca asta trebuia să bată orașul pe jos. De ce n-aș recunoaște ? Mi-nchipuiam însă că întîlnirea mea cu omul acela prezintă mai multă însemnătate decît alergătura mamei pe străzi. În afară de faptul că treaba asta, poate, avea s-o scoată puțin din lumea ei plină de umbrele trecutului.

Cînd, deodată, în spatele meu s-a produs un zgomot surd, ca o cădere. M-am întors și am văzut-o prăbușită jos pe podea. Cu o mînă își încleștase spasmodic pieptul, cealaltă zăcea inertă într-o parte. Globul ochilor căpătase o lucire sticloasă, iar pe obrazul foarte palid se așternuse o spaimă înghețată.

— Inima ! a șoptit mama stins.

Mai avusese o criză, cu vreo doi ani în urmă. Dar o depășise, fusese doar un semnal de alarmă pe care-l tratase cu nepăsare. Și-și ducea boala pe picioare, uimindu-mă prin îndîrjirea cu care se bătea pentru viață. Pesemne că tocmai acestei îndîrjiri trebuia să plătească acum tribut.

Am simuls repede sertarul în care-și ținea doctoriile și i-am dat să soarbă din licoarea menită s-o readucă în simțiri. M-am aplecat apoi, în genunchi, dinaintea ei și am așteptat. Dar, de cum își reveni, rămase întoarsă cu privirea spre legătura de rufe, căzută de asemeni lângă piciorul mesei.

— Dă-le încolo de rufe ! i-am zis. O se le duc eu mine.

— Trebuie... s-a împotrivit însă ea, cu o tenacitate de necrezut. Trebuie... numaidecît... în seara asta...

— Și de ce, mă rog, trebuie ? Te-ai uitat ce-i afară ?

Învrăjbit, mi-era și mai lehamite de acele rufe cărora se robise toată viața, era cît p-aci să inhăț legătura și s-o arunc în fundul bucătăriei, să nu-i mai stea în ochi. Dar, în aceeași clipă, privirile mi-au rămas încremenite pe rufeles desfăcute din legătură. Printre rufe — un vraf de hîrtii ! Și din tot cuprinsul scris al acelor hîrtii m-au izbit în primul rînd aceste cuvinte :

Partidul Comunist din România

Mama se temuse de viața mea, eu mă temusem pentru liniștea ei. Ne ocrotiserăm unul pe altul, fără să știm că-n realitate mergeam pe-același drum, unul către altul. Răscrucea avea să fie însăși casa din care nu pierise urma trecerii, pe-aici, a tatii și a unchiului Bogdan. Pentru mine — omul pe care-l așteptam, pentru mama — cine știe cine de asemeni trăind în ilegalitate.

— Ești gata să arzi și tu ? m-a întrebat mama, fără să mă slăbească din ochi.

— Ard de mult, mamă. Unde trebuie să le duc ?

Mi-a spus. În cine ar fi avut mai multă încredere decât în băiatul ei ? Am pornit pe străzi, nu mă lua nimeni în seamă, eram un oarecine, n-aveam de ce mă teme. Mergeam neșovăit, înfrigurat în același timp, stăpinit de o puternică emoție. Hîrțile acelea erau așteptate, cineva avea absolută nevoie de ele.

Am coborît spre chei. Mi-am potolit pașii, de parcă aș fi ajuns acolo fugind de lume, într-un refugiu odihnitor. Să fiu singur cu mine însumi și să contemplan marea. Trebuia să mai fie cineva acolo, singur de asemeni. Iată-l ! Rezemat de balustrada cheiului, cu ochii pironiți pe mare.

Dar cînd i-am descoperit silueta mică, subțire, înfășurată într-o manta de ploaie cauciucată, cu gluga trasă peste cap, dar sugerîndu-i chiar și așa feminitatea, am avut o strîngere de inimă. M-am apropiat, nu era țipenie de om în jur, am întrebat totuși înăbușit :

— Drumul ăsta duce spre București ?

A rămas neclintită și mi-a răspuns printre buzele strînse :

— Luna a răsărit de mult !

Nu-mi aduc aminte să fi schimbat prea multe vorbe. Am rătăcit un timp, pînă la capătul cheiului, tăcuți. După care am urcat spre oraș, doi tineri oarecari întorși de pe țarm. Abia la capătul străzii, sub lumina oarbă a unui felinar (se pornise o ploaie mărunță) i-am văzut fugar liniile feței.

Ne-am despărțit, cu o strîngere scurtă de mînă, fiecare pornind după consemn în altă parte. Multă vreme n-am știut cum arată cu de-amănuntul, cine e, de unde vine, ce rost are pe lume. Și nici cum o cheamă !

Mult mai tîrziu aveam să le aflui pe toate. Și mai ales că ea era, tu erai, Alexandra...

În aceeași clipă, prin eter, se lansă această chemare :

— *Zet Patru Beta ! Zet Patru Beta !* Răspunde dacă m-auzi ! Răspunde dacă m-auzi !

Radistul explodează în culmea fericirii :

— Ne cheamă, dom'le colonel !

Dintr-un salt, comandantul se și afla în fața G-ului, cu căștile la urechi, răspunzînd :

— *Haș Unu Alfa !* Te-aud, *Haș Unu Alfa !* Te-aud, *Haș Unu Alfa !* Trec pe recepție ! Trec pe recepție !

Glasul îi suna emoționat, cu modulații ușor patetice pe care nu și le putea stăpîni. Ar fi dat totul pentru ca omul de dincolo să-l simtă cît mai aproape de inima lui, să nu se socotească mai ales singur, să știe că fiecare cuvînt de-al său răspunde aici unei nevoi absolute, ca o desperare ajunsă la paroxism, că de el, în primul rînd, depindea viața sau moartea regimentului.

În căști se auzi din nou :

— Mutați acțiunea pe *Caraiman !* Mutați acțiunea pe *Caraiman !*

— Nu înțeleg ! strigă alarmat comandantul și căută, la fel de nedumerit, în ochii șefului de stat-major, venit aproape, cu harta desfăcută larg. De ce pe *Caraiman* ? De ce ?

Doar planurile prevedeau forțarea Tisei prin sectorul batalionului 3, pe varianta asta și se făcuseră toate pregătirile, aveau să se mai coroboreze și ultimele arme. Cum să muți așadar, în plină zi, cu mutații de piese și oameni, efortul de pe un flanc pe altul al regimentului ?

De dincolo, omul preciză laconic :

— *Dunărea* și *Banatul* sunt blocate, interzise. Mutați acțiunea pe *Caraiman*, pe *Caraiman*... Reținut ?

Comandantul n-avea nici un motiv să pună la îndoială justetea aprecierii situației de fapt, la fața locului, în linia inamică, și mai ales răspunderea pe care omul de

dincolo și-o asuma cu o fermitate de neclătinat. Cine știe ce fortificații indestructibile printr-un atac frontal, rețele duble de sîrmă ghimpată sau cîmpuri de mine, tancuri îngropate în pămînt sau tranșee succesive vor fi stînd în fața batalioanelor 2 și 3 ! Poate că și blestematele astea de rîpe, care despicau malul drept al Tisei ca niște cuțite, vor fi constituind tot atîtea focare de moarte pentru un atacator. Și-atunci iarăși apele Tisei să se-nvîlbure de sînge, iarăși noaptea să se umple de cumplite, deznădăjduite vaiere omenеști ?

Comandantul aproape că-și lipi buzele de emițător și spuse :

— Bine, am reținut, bine ! Pentru ca apoi să întrebe neliניștit, într-o taină care sugera însăși gravitatea întrebării : Ce s-aude cu *Bufnița* ? Ce se-aude cu *Bufnița* ?

— N-am găsit *Bufnița*, răspunse omul.

— Caută *Bufnița* și informează ! Informează !

— Am s-o caut.

— La nevoie, distruge-o și singur !

— Am s-o distrug.

— *Haș Unu Alfa !* izbucni aproape imediat, cu o tonalitate mai caldă, paternă, chemarea comandantului. Ascultă, *Haș Unu Alfa !* Ascultă, *Haș Unu Alfa !* Mă băietе ! Mă băietе ! și glasul comandantului păru a se stinge, sufocat de emoție, ca și-n clipa despărțirii din ajun, pe malul Tisei. Dar își recăpătă repede cumpătul și adăugă simplu : Te-aștept pe recepție. Toată ziua pe recepție. Ascult !

— Terminat ! conchise de dincolo tinărul sublocotenent.

Și ruperea brutală a contactului îl zgudui pe colonel.

— Terminat ! repetă, șovăit, ca pentru sine.

Rămase încă multă vreme pironit locului, cu ochii fixați pe aparat. Izbuti pentru un timp să se rupă de realitatea obiectivă, imediată, împotriva sarcinilor urgente pe care le impunea schimbarea situației, și să treacă dincolo de Tisa,

lîngă celălalt, reflectîndu-se în existența lui de acolo ca într-o oglindă. Avea acum, dinainte, cuprinderea întregii panorame a frontului german, cu toate misterioasele așezări pînă atunci și, mai ales, cu acea viață atît de proprie unui tărîm străin, unde toate îți sunt ostile și moartea prezentă la fiecare pas. Ce straniu i s-o fi părăind celuiilalt să-și facă simțită ființa în însăși inima poziției inamice, nici un dușman neavînd cunoștință de prezența ta acolo, în schimb tu observîndu-i nestingherit toate mișcările ! E ca și cum s-ar desface deodată un zid, prin deschizătura căruia te uiți într-o lume despuiată de orice aureolă, în agonie, incapabilă să se mai apere de ochii tăi.

Nu se îndoia că tinărul va descoperi copacul, turnul de biserică, forma dominantă de teren sau cazemata în care-și va fi făcut cuib această pirdalnică *Bușniță*, observatorul artileriei dușmane.

Comandantul se lăsa apoi prins de treburile curente ale operației ce se pregătea, dar de cum își arunca ochii pe hartă, printre semnele topografice și convenționale colorate în albastru și roșu, îl și vedea pe celălalt, viu, observînd mereu, cercetînd lacom, scrutînd cu înverșunare poziția inamică pînă-n măruntaiele cele mai ascunse, ca un aparat Röntgen.

Dar ceasurile treceau, nemilosul timp biciuia carnea și nervii. *Bușnița* conținea să existe ca un simbol funest. Probabil că omul caută încă sau, dimpotrivă, așteaptă clipa prielnică pentru a tăbări asupra-i s-o facă inofensivă. Comandantul nu-și regăsea liniștea și venea el însuși lîngă aparatul de radio, să cheme, să străpungă impenetrabila tăcere dintre ei, să capteze încă o dată inima celuiilalt :

— *Haș Unu Alfa*, răspunde dacă m-auzi ! *Haș Unu Alfa*, răspunde !

Și iarăși se dăruia muncii sale, transfigurat și lucid în același timp, cu nervii încordați pînă la exasperare ca un arc, cu fruntea arzînd de febră. Și iarăși îl vedea pe celălalt, la pîndă, sălbatic și crîncen deopotrivă, cu spaima

curgîndu-i ape-ape de-a lungul şirii spinării, cu ochii lacrimaţi de-atîta încordare, tîrîndu-se pe burtă spre cuibul tănuit al *Bufniţei*, cu mîna încleştată pe grenadă sau pe pistol, să-i închidă gura şi ochii pentru totdeauna.

Iar cînd în căşti, pe la ceasul amurgului, răsună pentru a doua oară glasul mult aşteptat, comandantul zîmbi. Inima şi mintea lui înregistrară cu fidelitate inima şi mintea celuilalt.

— Am distrus *Bufniţa* ! comunică tinărul.

Un fior de gheaţă străbătu însă făptura colonelului.

— De ce te-aud atît de slab ?

— Am distrus *Bufniţa* ! repetă omul. Acum mă găsesc lîngă *Cloşca cu pui*.

— De ce vorbeşti atît de slab ? strigă, zguduit, comandantul.

— *Cloşca cu pui* se găseşte pe *Eleşteu* ! *Eleşteu* ! repetă sublocotenentul. Loviţi în plin *Eleşteul* !

— Am înţeles, am reţinut. Dar ce e cu tine ?

— Sunt rănit...

— Grav ?

— ...rănit ! repetă omul, stîns ca o şoaptă.

Şi astfel începu ultima parte a misiunii lui în spatele frontului inamic. Dar firul vieţii sale se subţia neştiut. Orele se scurgeau egale şi monotone, dar fiecare bătaie de secundă o anunţa asurzitor pe cea din urmă.

— Spune-mi ! strigă atunci, încă o dată, comandantul. Unde te-au lovit ? Grav ? Răspunde ! Nu se poate face nimic ? Sosim, la noapte sosim, ca să rezşti pînă sosim, răspunde ! Pentru Dumnezeu, răspunde !

— *Cloşca cu pui* pe *Eleşteu* ! se mai auzi însă, pentru ultima oară, glasul sufocat de singe şi suferinţă al omului de peste Tisa. Bateţi în plin *Eleşteul* ! Bateţi în plin *Eleşteul* ! Şi daţi-mi... daţi-mi...

dați-mi caietul Vreau să-i scriu Alexandrei V-aud
V-aud Dar nu se mai poate face nimic Atît vreau Să-i scriu
Alexandrei Mă scufund în pămînt Ceva mă trage în pămînt
Deasupra mea e cerul Vast albastru inaccesibil A
apărut un nor alburîu O simplă pată Seamănă cu un
fluture imens își modifică mereu forma Acum seamănă
cu tine Dați-mi caietul Vreau să-i scriu Alexandrei Ale-
xandra te iubesc Nu mă doare nimic Mi-e foarte cald atît
Și mă trage ceva în pămînt Norul stăruie deasupra mea
neschimbat Seamănă mereu cu tine De ce taci Spune ceva
De ce te uiți așa la mine Vorbește Unde te duci Așteap-
tă-mă Mi-ai făgăduit că m-aștepți Unde ești Nu te mai văd
Norul s-a risipit Ceva mă trage în pămînt Clipele se
scurg greu Mi-e sete Aud foșnind iarba Vine cineva Tu
ești Alexandra Da te recunosc Îți mulțumesc norule Tare
mi-a fost dor de tine E foarte greu singur Ce mai faci
Rochița asta albă te prinde bine Așază-te alături Ești
foarte frumoasă De ce taci De ce te uiți așa la mine Dă-mi
mîna să fugim prin iarbă pînă pe țărmul mării Nu-ți fie
teamă Sunt cu tine N-am să mă despart de tine niciodată
Stai puțin Mă cheamă colonelul Trebuie să răspund Da
bateți pe Eleșteu bateți pe mine pe mine N-are nici o im-
portanță și-așa sunt grav rănit Nu se mai poate face nimic
Terminat Terminat Ceva mă trage în pămînt Dați-mi
caietul Vreau să-i scriu Alexandrei Da ai dreptate nu mai
e nevoie Ești aici Ai coborît din nori Unde mergem Și
dacă nu pot să mai merg cu tine pînă pe țărmul mării Nu
mă doare nimic dar sunt foarte obosit Apropie-te mai
mult De ce te temi E aceeași iarbă de odinioară Am mai
stat cîndva alături Nu vorbi Dă-mi mîna Vrei să fii soția
mea Da bine e tot ce-am vrut să aflu Și acum sărută-mă
Sărută-mă Sărută-mă...

Ireparabilul, va să zică, tot se produsese. Și comandantul nu mai fu în stare să vadă nimic în oglindă imaginară de peste Tisa. O perdea groasă de întuneric se așază între el și omul de dincolo. Porni să măsoare, împletindu-se, adăpostul de la un capăt la altul. Îi sta pe creieri o povară cumplită. Spera nebunește că se înșală, că n-a auzit bine, că nu-i încă totul pierdut, că mai sunt posibile minuni, acele minuni absurde în care cred toți deserații, scutura întruna umerii radistului și-i cerea :

— Cheamă-l ! Cheamă-l mereu !

Și vocea radistului suna fără culoare, sub acoperișul postului de comandă :

— *Haș Unu Alfa ! Haș Unu Alfa !* Răspunde dacă m-auzi ! Răspunde dacă m-auzi !

Șeful de stat-major i se adresă, pentru prima dată el însuși covârșit :

— E ora, domnule colonel !

— Adevărat ! murmură comandantul. E ora ! Se apropie de telefon și comunică artileriei proprii informația primită prin radio de dincolo. Bateți caroul 5, caroul E ! E de la *Eleșteu*... Acolo au nemții masată toată artileria grea. Bateți ! strigă apoi din răspuțeri, ordonând cu o înverșunare aproape sălbatică, răzbunătoare : Bateți în plin, la metru pătrat, fără nici o economie. Praful și pulberea să se-aleagă de toată poziția lor... M-auziți ? Foc ! Foc ! Foc !

Avu loc mai întâi un fel de sincopă în scurgerea infinită a timpului, o tăcere absolută. Nu clătina frunza în copac, nu tremura firul de iarbă pe pământ, aerul însuși vibra de propria lui încremenire. Apoi, toate elementele universului acesta părăură a se descleșta din unitatea infailibilă căreia aparținuseră pînă atunci, se ciocniră unele cu altele în avalanșa uraganică, dezlănțuind la rîndu-le alte furii explozive, abia începuse noaptea, dar noaptea se

făcu și mai neagră cînd cerul se năpusti material, în rafale de fulgere și nori de obuze, asupra pămîntului ocupat de dușman.

Bătălia pentru forțarea Tisei începuse !

— Măcar un ceas de-ar mai trăi, rosti comandantul. Să vadă și să constate că asta-i izbînda lui !

Se apropie apoi într-o doară de lada de campanie pe care se aflau zăcînd acum inutile, aceleași lucruri ale omului plecat pentru totdeauna dintre ei. Le privi îngîndurat, de parcă omul însuși ar fi stat întins dinaintea lui, cu fruntea fulgerată de cine știe ce glonte sau grenadă, cu un zîmbet impietrit pe buze, sfîrșit.

Șeful de stat-major întrebă :

— Ce ordonați să facem cu lucrurile lui ?

— Rămîn în păstrarea mea, hotărî comandantul regimentului. Le voi duce eu cui trebuie, în țară.

Deschise caietul de însemnări la ultima foaie scrisă doar pe jumătate și citi ultimele cuvinte pe care omul (presimțindu-și poate moartea sau numai încoronîndu-și gîndirea) le lăsase, ca pe un testament, celor ce-aveau să vină cu inima și cu fapta pe urma lui :

Sinteza vieții unui om stă în valoarea actului său ultim.

La toate suferințele, remușcările comandantului avea să se mai adauge una, poate cea mai de neîndurat : că-n vîltoarea luptelor și-n urgia de dincolo, trupul omului se va pierde neștiut de nimeni. Și chiar de-l va găsi cineva, întrucît nu avea să se afle asupra lui nici un act de identitate, omul va rămîne pentru grămăticii războiului și pentru istorie : un simplu soldat necunoscut...

CAPITOLUL ȘAPTE

1

E lucrul de care m-am temut cel mai mult, să nu mor fără a se ști cine sunt. Am văzut pe drumurile războiului atât de multe cruci pe care sta scris cuvântul NECU-NOSCUȚ și într-atîta m-a durut inima pentru destinul acelor oameni ai nimănui, încît spaima de un destin asemănător s-a așezat în mine mai grea decît însăși spaima morții. Gîndul că peste ani ar voi cineva să mă caute și nu m-ar găsi, nereușind niciodată să știe care dintre atîția fără nume sunt eu, gîndul acesta mă tortura mai ales în ceasurile dinaintea fiecărui atac. Sau poate nu era decît nevoia de a dăinui într-un fel în memoria omenirii, numele și datele despre moartea mea să mă proiecteze oarecum în istorie și, închipuindu-mi că peste milenii nici un alt nume sau date nu se vor mai găsi despre acest război, să devin eu însumi esența epocii mele ?

Astfel că înaintea fiecărui atac aveam grijă să pipăi buzunarul interior al vestonului, în care-mi păstram actele, hîrțiile, fotografiile, nimicurile capabile să ajute la reconstituirea identității oricărui om căzut în război. Presupunînd c-aș fi fost rănit de moarte și vestonul mi-ar fi fost lepădat cine știe pe unde, ori brancardierii m-ar fi jefuit de toate cele, îmi verificam pînă și tăblița de alu-

miniu agăţată de gît, matricola prin care eram înregistrat printre alte numere în ordinea de bătaie a regimentului. Numai, orice s-ar întimpla, admitînd că şi din abstracţiuni se poate prefigura o viaţă de om, să nu rămîn pentru grămăticii războiului şi pentru istorie un simplu soldat necunoscut.

Iată însă că, de ce mi-a fost frică, tot n-o să scap. Prima senzaţie pe care o am e c-am fost îngropat de viu, mă strînge pămîntul din toate părţile, hain. Prima durere pe care o simt se localizează undeva pe frunte, dacă frunte se cheamă partea din mine pe care o ating acum bijbiind cu mîna prin bezna de sub pămînt. Prima întrebare pe care o strig asurzitor în mine, fiindcă mi-e gura plină cu pămînt, se compune din doar două cuvinte : Cine sunt ? Şi un singur răspuns aud în mine la fel de desperat : Nu ştiu ! Toţi funcţionarii cu care am avut de-a face pînă azi, de-ar fi să-şi întocmească din nou chestionarele despre mine, ori Dumnezeu de va fi să-mi aare-seze aceleaşi întrebări, la Judecata de Apoi, ar primi acelaşi răspuns : Nu ştiu !

— NUMELE ŞI PRENUMELE :

— Nu ştiu.

— PROFESIUNEA ŞI DOMICILIUL ACTUAL :

— Nu ştiu.

— NUMELE TATALUI, NUMELE MAMEI :

— Nu ştiu.

— LOCUL ŞI ANUL, LUNA, ZIUA NAŞTERII :

— Nu ştiu.

— SOŢIE, COPII, PRIETENI, AMANTA :

— Nu ştiu, nu ştiu nimic, nu mi-aduc aminte de nimic... *Nu-mi aduc aminte de nimic !*

— *Dar trebuie să-ţi aduci aminte, se întunecase, cred că era ora opt.*

— *Opt !*

— *Da, iar eu stam ascunsă după un copac, pe marginea şoselei, te aşteptam.*

— Mă așteptai ?

— Da, te pîndeam, ca să știi că de patru zile te pîndeam, te vedeam dimineța cum treci, te vedeam seara cînd te-ntorci, dimineța ascunsă în vie, seara ascunsă după copac, mă-ndrăgostisem de tine și te pîndeam.

— Te-ndrăgostiseși de mine ?

— Da, tu nu știai nimic, numai eu știam și simțeam nevoia sa ți-o spun, mi-era teamă că regimentul vostru o să plece și tu n-o să știi niciodată nimic, atunci te-am strigat.

— M-ai strigat ?

— Da, așa te-am strigat : Tu, omule, vino încoace !

— Și am venit ?

— Da, te-ai apropiat oarecum intrigat și șovăind, era răcoare și-mbrăcasem la repezeală o haină de-a tatii, purtam codițe, dar mă puteai lua drept un băiețel obraznic.

— Ce-am făcut ?

— Din prima clipă n-ai priceput ce-i cu mine acolo, poate că nici nu ți-ai dat seama de sunt sau nu sunt, ce sunt, făptură de om sau nălucă, m-ai mîngîiat ușor pe obraz și te-ai convins.

— Te-am mîngîiat eu pe obraz ?

— Da, și nu mi-a mai fost frică, mi-am lăsat obrazul în palma ta și te-am privit drept în ochi, mută, știi cîți ani aveam ?

— Cîți ani aveai ?

— Șaisprezece.

— Șaisprezece ?

— Da, cred că eram un pic nebună, m-am strîns lângă tine și m-am agățat de umerii tăi, m-am înălțat pe vîrfurile picioarelor și te-am sărutat fără sfială pe gură.

— M-ai sărutat ?

— Da, și tu ai rîs, mi-ai spus că nu știu să sărut, va trebui să mă-nvețe cineva cum se sărută. Învață-mă ! am strigat, și tu iar ai rîs.

— De ce am rîs ?

— Fiindcă eu eram mică și proastă, iar tu făceai pe grozavul, atunci m-am supărat și ți-am spus să pieri din viața mea.

— Și am pierit ?

— Nu, pentru că-n seara următoare te-am așteptat din nou, ascunsă tot după copac, de astă dată mă-mbrăcasem cu o rochiță albă și nu mai purtam codițe, și tu știai că te-aștept, și ai venit spre mine.

— Eu ?

— Da, tu, chiar nu-ți mai amintești de prima noastră întâlnire ?

— Nu.

— De nimic nu-ți mai amintești ?

— De nimic, de nimic.

— Fiindcă ai febră, arde cămașa 'pe tine, uite cum îți brobonează fruntea, o să-i telefonez doctorului, ai febră prea mare.

Nu, n-am febră, de unde dracu' ai scos-o că arde cămașa pe mine și că am febră ? Mi-e frig, dimpotrivă, și mă sufoc, atîta tot ! Va trebui să ies cît mai repede cu putință din mormîntul ăsta, în care am fost aruncat de viu. Probabil c-am fost îngropat de explozia vreunui obuz greu, altfel nu-mi explic de unde s-a așezat atîta pămînt peste mine. Zadarnic aș încerca să strig după ajutor, e sigur că nu m-ar auzi nimeni.

Mă-nșurubez așadar în pămînt, cu coatele și cu capul înfipt înainte, ca o cîrțiță, și-mi fac drum orbește spre suprafață. Uneori materia cedează ușor, cleioasă ca o pastă și noroioasă. Alteori îmi opune o rezistență îndîrjită, ca de fiară care cu nici un preț nu-și lasă prada din gheare. E lupta mea cu moartea, și moartea nu se lasă chiar atît de lesne învinsă. Consum astfel un timp infinit, în care gem și mă zbat, cu care mă bat din răputeri și pe care-l implor să nu mă părăsească mort sub pămînt. Respir în sfîrșit și constat adevărul de la suprafața pămîntului, exist ! Dar cine sunt eu, cum mă cheamă ?

Încerc să mă ridic, măcar în genunchi să pot sta, dar mă trage pământul înapoi. Mă-nclăștez în noroi și-ncerc să mă târăsc mai departe, dar o durere, năprasnică mă trăsnește în moalele capului și mă paralizează. Îmi duc anevoie mina la frunte, dar mina cade moale alături, mînjită de sînge negru. Îmi proptesc cu chiu-cu vai bărbia într-o piatră, privirile pot cuprinde acum întreaga priveștițe sumbră dinaintea mea. Atîta vreme cît nu mi-am reciștiștigat cunoștința despre mine, om sau gînganie ce-oi fi, lugubra priveștițe n-are de ce să mă-nfioare.

Nenumărate leșuri de soldați și leșuri de cai zac răsfirate pe cîmp, ori îmbrățișate unele cu altele ca niște stranii compoziții ale unor spasme împietrite de suflarea morții. Zeci de tunuri părăsite și cîteva tancuri răzlețe, răsturnate pe o rină sau cu țevile boante amenințînd inutil cerul, adaugă panoramei o semnificație de tragic grotesc. Pîlnii enorme, ale exploziilor de artilerie grea, împînzesc iarba pămîntului ca niște pecingini, iarba însăși (de culoarea vîntului de toamnă cîndva) a căpătat acum o culoare funerară. Din turela deschisă a unui tanc german se uită la mină holbat, de-ai crede că-i viu, un mecanism țeapăn de om. De pe creanga unui copac zbîrcit flutură în bătaia vîntului spre mine, ca o chemare, mina stingheră a nu știu cui. Alt mecanism de om, rezemat de țeava unui tun, schițează parcă în cinstea mea o intenție de salut. Și vîntul, continuînd să se desfăteze ridicol, filfiie părul de pe țestele descoperite, ondulează pulpanele hainelor verzi și kaki, pune în mișcare un adevărat ritual de gesturi neterminate, abia bănuite, ca într-o halucinație.

Nici o îndoială că pe acest pămînt a avut loc o bătălie cumplită, la care sigur voi fi luat și eu parte, dar nu-mi amintesc nimic. Îmi pipăi instinctiv buzunarul de la piept, mă caut în toate buzunarele, mă caut la gît — să aflu cine am fost și cine sunt, dar nu aflu nimic. Nici o hîrtie, nici o matricolă, nici un act de identitate, nimic ! Doar pistolul agățat de centură pe șold, singurul lucru pe care am

reuşit să-l salvez din lupta mea cu pământul. Poate fi însă lucrul ăsta suficient ca să mă reprezinte, prin care să recunosc dacă sunt eu sau altcineva? Şi dacă eu am încetat să exist, cine există în locul meu? Zgîlţii un cadavru, sperînd că-i unul asemenea mie, un biet paria al războiului şi un evadat din infern, să-mi confirme ori să-mi infirme adevărul despre mine, dar cadavrul tace. Singur printre morţi aşadar, unicul supravieţuitor al unei lumi prăbuşite în abis. Dacă războiul a şi trecut peste noi, ar trebui, la ceasul acesta, groparii să şi fi năvălit aici, să culeagă morţii şi să-i îngroape. Dacă dimpotrivă ne găsim într-o *ţară a nimănui*, prinşi adică între două fronturi, după ce fronturile se vor fi izbit de moarte şi vor fi dat neputincioase înapoi, ar trebui să descopăr cam pe unde o fi frontul nostru acum şi cam pe unde frontul inamic, să-i ascult tăcerii vaielele şi să mă orientez. Dar stăpîneşte peste toate o tăcere prea mare, fără semne de nicaieri. Pînă şi punctele cardinale par pecetluite definitiv, ca pe o planetă pustie. Ce s-a întîmplat atunci cu viaţa de pe acest pământ, în ce mister fără ecou vor fi pierit camarazii mei şi inamicul? Eu însumi al cui sunt şi cine sunt, din-cotro vin şi încotro merg?

Pornesc totuşi de-a buşilea printre leşuri şi unelte ale măcelului, să ies la un liman. Fiecare mişcare declanşează în mine altă durere, de parcă aş fi fost tot numai răni. Mă rostogolesc într-o groapă de obuz, urc spre buza ei ca o rîmă. Continui să mă fîrăsc gemînd, muşc pământul ca să nu izbucnesc în hohote. Şi cum merg aşa în necunoscut, simt deodată că se uită cineva ţintă la mine. La vreo douăzeci de paşi înaintea mea, o formă ciudată de om, pe jumătate îngropat în nămol, se uită ţintă la mine. Din capul năclăit de noroi, ca un cap de Gorgonă, doar ochii îi sticlesc vii, cu lumina neverosimil de albă şi privirea la fel de intensă. De nu i-aş deosebi o anume pîlpîire a buzelor, reală, pe masca obrazului ca de smoală, aş crede că mă aflu tot în faţa vreunuia din acei morţi înşelători care

par gata să-ți adreseze cuvîntul, să te salute ori să-ți ridă în nas. Acest om însă e viu, și dacă imaginea mea e totuna cu imaginea lui înseamnă că mă văd în el ca într-o oglindă, suntem frați buni, din aceeași familie de soboli ai războiului.

— Ei, tu de-acolo ! strig către dînsul. Ce ești, cine ești ?

Forma de pămînt tace, doar ochii mă țintuiesc în focarul privirii lor crunte. Aștept zadarnic un răspuns, omul din nămol continuă să tacă. Nu-mi place tăcerea lui, un suvoi ca de gheață îmi străfulgeră șira spinării.

— Deutscher ? întreb.

— Deutscher... murmură el.

— Ich, Rumäne ! spun, și mă chinui să zîmbesc inofensiv.

— Rumäne... murmură el.

Dar am timp să-i văd mîna cum mișcă alene pe lîngă trup și-n clipa următoare țeava unui pistol îndreptată spre mine. E panica absurdă a răniților rămași între linii, care-și plătesc cît mai scump sfîrșitul. Deși ar trebui să-și închi- puie că tot din nămoluri vin și eu, de ce tocmai eu l-aș ucide ?

Țip îngrozit :

— Nu trage ! Nicht schiess ! Wirf die Pistole weg ! Hol der Teufel die Pistole... *Aruncă pistolul, dă-l dracului de pistol, ce te-a apucat ?*

— *Stimate domn, am de gînd să te-mpușc !*

— *Bravo ! Pretinzi că-ți sunt cel mai scump om de pe lume, că nici pe împăratul Chinei nu m-ai schimba, și-acum vrei să mă-mpuști, de ce ?*

— *Spune-mi că mă iubești.*

— *Și dacă nu te iubesc ?*

— *Te omor.*

— *Ești grozavă, așa ceva încă n-am pomenit, să-mi furi pistolul din haină și să mă ameninți ca pe un tâlhar de drumul mare.*

— *Spune-mi că mă iubești.*

— Fii atentă, e-ncărcat. și-ndreaptă țeava în altă parte.
 — Spune-mi că mă iubești.
 — Da' termină odată, ai înnebunit ?
 — Spune-mi că mă iubești.
 — Fată dragă, ia aminte, nu te juca cu viața mea, să
 știi că pun gheara pe tine și te șnopesc în bățai !
 — Spune-mi că mă iubești.
 — Ei, bine, te iubesc, ești mulțumită ?
 — Cam în silă, dragul meu, te rog mai solemn !
 — Voi încerca să fiu și solemn, te iu...
 — Nu, mai bine jură pe apele Styxului, ca zeii.
 — Poftim ? !
 — Socotești necesar să repet ?
 — Iată-mă prin urmare și zeu...
 — Jură !
 — Jur pe apele Styxului că te iubesc.
 — Că mă vei iubi toată viața...
 — Că te voi iubi toată viața.
 — Numai pe mine...
 — Numai pe tine.
 — Of, prostule, prostule, chiar te-ai speriat ?
 — Aruncă pistolul !
 — Cum de ți-ai imaginat c-o să trag în tine ?
 — Aruncă pistolul... Wirf die Pistole weg ! strig din
 nou către omul îngropat pînă la brîu în nămol. Schau !
 îl fac eu atent. Auch ich werfe sie weg ! și, într-adevăr,
 îmi scot centura și o arunc la mama dracului cu revolver
 cu tot. Verstehst du ?

Omul se mai uită o clipă la mine, uimit, și pare că o
 văpaie lăuntrică îi luminează fața. Privește îndelung
 propriu-i revolver și pînă la urmă îl îndeasă cu țeava în
 nămol, de nu se mai vede nimic. A dispărut astfel dintre
 noi, odată cu aceste două oribile instrumente de război, și
 ura care ne urîtea sufletește, ne desființa ca oameni, sun-
 tem acum alții. M-apropii fără teamă de el :

— Unde te-au lovit ?

- Nu știi, picioarele...
- De câte ceasuri zaci în balta asta ?
- Nu știi, abia m-am trezit din leșin.
- Cum îți explici ce s-a petrecut aici ?
- Nu pricep nimic, sunt încă năuc.
- Au dispărut cu toții, și ai noștri, și ai voștri. Unde or fi dispărut ?
- Se pare că ne-am omorît ca proștii, inutil.
- Știi că suntem singurii supraviețuitori ai măcelului ?
- Cu atît mai mult va trebui să ieșim de-aici.
- Cum să ieșim ?

Mă ridic în picioare și caut de jur împrejur. Soarele dă spre asfințit, imens glob incandescent pe linia orizontului fumuriu. Aceeași nesfîrșită pustietate lugubră, pe care n-o însuflește halucinant decît vîntul. Doar către marginea cîmpiei se zărește o casă parcă tainică și a nimănui, inexplicabil întreagă după poțopul de explozii care a răscolit cîmpia dinaintea noastră. Să fie totuși ocupată — de germani, de români ? Îmi duc palmele pîlnie la gură și urlu spre răsărit, urlu spre apus :

— Ehei, oameni buni ! Soldați români ! Deutsche Soldaten !

Un singur obuz de-ar bubui pe undeva, un simplu glonte de-ar șuiera (indiferent de unde) ne-ar dovedi că universul uman există, chiar și înarmat pînă-n dinți, am avea către cine să ne îndreptăm. Nici un semn de nicăieri însă, degeaba urlu din nou către toate zările și aștept să mi se răspundă. Îngenunchez lîngă rănitul german și mă-nham la trupul său. Îl smulg din nămoluri și-l tîrăsc, agățat de gitul meu, spre casa de la marginea cîmpiei. Omul e greu ca însuși pămîntul, am senzația că trag după mine toată suferința celor rămași să putrezească neîngropați în țara nimănui. Mă opresc, cu povara în spate, să-l întreb pe sobolicul meu frate dacă-l doare ceva. Omul nu răspunde, deși îmi repet întrebarea, și asta mă cam derutează. Îl culc din nou la pămînt și m-aplec temător asupra

lui. Dar pe buzele lui s-a ivit acum un surâs cald și ochii lui sunt plini de lacrimi.

— De ce plîngi ?

2

— De ce plîngi ?

— Mi-e frică.

— N-ar trebui.

— Și totuși mi-e frică.

— Mai ales acum n-ar trebui.

— Știu.

— Tu singură mi-ai spus că...

— Da, n-am uitat.

— Atunci ?

— Doar am și venit de bună voie, așa cum ți-am promis.

— Atunci ?

— Și dacă să zicem tu n-ai fi venit, m-aș fi socotit înșelată, umilită, și nu ți-aș fi iertat-o niciodată.

— Atunci ?

— Cum să-ți spun, tot mi se pare că... Pune un pic mîna pe inima mea, simți cum îmi bate inima ?

— Simt că ai sinul tare și rotund, abia-l pot cuprinde-n palmă.

— Nu fi obraznic, nu-mi descheia bluza !

— Bine.

— Lasă-mă să continui.

— Te-ascult.

— Ascultă : cită vreme gîndeam și visam la lucrul ăsta, la mine în pat, cu ochii deschiși, mi se părea ușor, eram pregătită să-l primesc oricum, întîmplă-se orice, mă simteam ca beată fără să fi băut nimic.

— Și-acum ?

— Sunt ca o osîndită care-ți cerșește grație, îngăduința unei amînări, de cel puțin o noapte, de cel puțin un ceas.

- Mai bine nu veneai.
- De ce vorbești așa ?
- Poate-i mai bine să renunțăm, ridică-te și-ntoarce-te acasă !
- Nu, de ce nu mă-nțelegi ?
- Tocmai fiindcă te-nțeleg.
- Dar pricepe, omule, că e ca și cum m-aș despărți pentru totdeauna de mine însămi.
- Fiecare se desparte într-un fel de câte ceva din el însuși.
- Fără să câștige în schimb nimic ?
- Îl câștigă în întregime pe celălalt.
- De mi s-ar da această certitudine !
- Certitudini... certitudini...
- Da, eu am nevoie de această certitudine.
- Adevărul, draga mea, e că vorbești prea mult și prea despici firul în șapte.
- Ah, Dumnezeuule, și tu în schimb care le simplifici pe toate, de ce refuzi să mă cunoști și de ce mă vrei neapărat orbește ?
- Acum nu te mai vreau nicicum.
- Te-ai supărat...
- Nu.
- ~~Ba~~ da, te-ai supărat.
- Ei bine, da, vrei să știi de ce ?
- De ce ?
- Fiindcă ești o ființă îngrozitoare, și tu și luna, la fel de îngrozitoare și blestemată, luna — pentru că m-a scos din minți, tu — pentru că-ți bați joc de mine, uiți că e între noi un timp nemilos, care ne ucide pe încetul și care pînă la urmă o să ne azvîrle pe amîndoi la mama dracului, unul departe de altul, și că lucrul ăsta, spune-i cum vrei — dragoste, nebunie, e tot ce ne-a mai rămas, singura armă cu care am mai putea înfrunta și timpul și singurătatea și moartea, fiecare prezent în celălalt, fiecare — platoșa de apărare a celuilalt ?

— Acum tu vorbești prea mult.
— O să tac, dar gîndește-te că s-ar putea întîmpla să tac pentru totdeauna.

- E ultimul tău argument ?
- Ești ultima mea speranță !
- Bine, poftim !
- Ce poftim, de ce așa ?
- Fiindcă așa vrei tu.

— Nu, nu, și te rog nu mai plînge, de ce plîngi ?... Dar pe buzele rănitului german s-a ivit acum un suris cald și ochii lui sunt plini de lacrimi : De ce plîngi ?

Rănitul întinde anevoie mîna, cu degete lungi pe care crusta de nămol le face și mai țepene, abia are puterea să-mi atingă mîna.

- Ești un om ! și glasul îi sună înecat de plîns.
- Pe mine însumi simt că mă inundă un val de lacrimi.
- Și tu ești un om !
- Acolo, arată el înapoia noastră, nu eram nimic.
- Nici eu nu eram nimic acolo.
- Cum te cheamă ?
- Se logodește robul lui Dumnezeu, robul lui Dumnezeu, robul lui Dumnezeu... Cum mă cheamă ? Cu roaba lui Dumnezeu, roaba lui Dumnezeu, roaba lui Dumnezeu... Cum te cheamă ? Draga mea, cum te cheamă ?... Nu știu, am uitat cum mă cheamă, cred c-am uitat foarte multe lucruri. Și nu știu dacă o să mi le mai amintesc vreodată.

Se uită la mine crispat de teamă, ca la un nebun.

- Vorbești serios ?
- Vorbesc serios.
- Ai să-ți amintești, spune el repede, cu o indulgență evidentă. Sunt convins că e numai o amnezie parțială. Va fi probabil nevoie de un șoc, sau poate că va trebui să-ți pui mereu întrebări : Cine sunt ? De unde sunt ? Ce-am făcut pînă acum în viață ? și alte multele... Vrei să ți le pun eu ?

- Nu vreau să mă întrebe nimeni nimic.
- Pe mine... și simt în el cum gîlgiie bucuria de a se recunoaște, mă cheamă Seebald ! Johann Seebald, născut la Hamburg, 4 august 1914... Seebald ! Repetă și tu ca să-mi dau seama că-i adevărat !
- Johann Seebald... Ești ofițer ?
- Oberleutnant... Nu se vede ?
- Un epolet e rupt, celălalt e murdar de noroi.
- Oberleutnant... îngînă el pe gînduri. Și tu ești ofițer, nu ?
- Cred că da, vestonul de pe mine e ofițeresc. Dar nici eu n-am epoleti și nu știu ce grad aveam.
- Se întunecă ușor și-și mușcă buzele negre.
- La urma urmei, ce importanță are ? Cine mai are nevoie acum de numele și gradele noastre ?
- Important e să ieșim de-aici.
- Ți-am devenit o povară grea, nici o sută de pași n-ai reușit să mă duci în spinare.
- Voiam să știu dacă te doare ceva, și m-am oprit.
- Nu mă doare nimic. Sau mă dor prea multe ca să simt ceva. Dar dacă ți-e greu, mă poți lăsa aici.
- Vorbești prostii, la marginea cîmpiei e o casă, n-ai văzut-o ? Trebuie s-ajungem numaidecît acolo, să ne petrecem noaptea acolo și să ne curățăm, să ne pansăm. Mîine vom vedea ce va mai fi.
- Are o tresărire și mă-ntreabă mohorit :
- Și dacă acolo sunt români, ce-au să facă românii cu mine ?
- Zimbesc eu însumi amar :
- Și dacă acolo sunt germani, ce-au să facă germanii cu mine ?
- Își înalță încruntat fruntea, se uită în gol :
- Poate că totuși nu e nimeni.
- Poate... Și-acum, sus, Johann Seebald, n-avem timp de pierdut !

Parc-aş fi Cristos cu o cruce vie de om în spate, condamnat să urc o Golgotă fără sfârşit. Cîmpia altfel n-ar fi greu de străbătut, dar pămîntul e mocirlos şi duşman, îmi înhaţă uneori picioarele ca-n adevărate capcane. Mă-mpiedic mereu de alte leşuri, gata-gata să mă prăbuşesc sub povara ofiţerului german şi-abia reuşesc să-mi recapăt echilibrul, ca să nu-l scap în noroi. Alteori am senzaţia că înşişi ochii deschişi ai unora dintre morţi se-agaţă de mine şi mă trag înapoi, măcar o vreme să le țin morţilor de urît ori să-i sfătuiesc cum s-ar putea salva de-aici. Umblu tot cu fruntea în pămînt, doar o dungă a cerului mi-e dat să cuprind. Dar simt cerul întreg cum m-apasă cu imensa lui boltă pe care s-au bulucit nori uriaşi, încărcăţi de ploi sau ninsori. Plouă sau ninge ?... *Fată dragă, pe tine te-ntreb : plouă ?*

— *Plouă, plouă !*

— *Repede, să ne-adăpostim undeva.*

— *Nu m-adăpostesc nicăieri.*

— *Te rog termină cu prostiile, nu vezi ce potop s-a pornit, vrei să te ude pînă la piele ?*

— *Vreau să mă ude pînă la piele şi să merg în neştire toată ziua, să ne iasă în cale o colibă fermecată şi să ne refugiem înăuntru, tu s-aprinzi focul şi eu să mă usuc goală la foc.*

— *Nebună ca-ntotdeauna !*

— *Bună-nebună, ca o paparudă-rudă !*

— *Ce faci ?*

— *Nimic extraordinar, mă descalt, grozav îmi mai place să umblu prin ploaie în picioarele goale !*

— *Fată dragă, vină-ţi în fire, gata, ajunge, ai să răceşti !*

— *Nici nu mă gîndesc, uite coliba, vezi coliba ? Tu ai să-ngenunchezi înaintea mea şi ai să-mi încălzeşti picioarele cu răsufierea ta, ai să mă iei în braţe şi...*

— *Da' ce-ţi închipui tu că toată viaţa o să-ţi suport capriciile astea de domnişoară zevzecă ?*

- Ai să mi le suporti, fiindcă mă iubești și fiindcă te iubesc, oricât de prozaic ai fi și oricât de lipsit de fantezie.
- Unde fugi ?
- Prinde-mă !
- Ascultă, ascultă... Ascultă, Johann ?
- Da !
- Mai trăiești ?
- Trăiesc.
- Dacă te doare ceva, să-mi spui, să mă opresc.
- Bine.
- Eu nu văd mare lucru dincolo de mine. Dacă vezi ceva, vreun soldat, vreo rachetă, să-mi spui.
- Bine.
- Chiar și dacă auzi ceva, vreun tun, vreo explozie, eu n-aud nimic, mi-e mintea dusă pe pustii, nu știu ce e cu mine, să-mi spui.
- Bine.
- Mai e mult până la casa aceea ?
- Destul încă... De ce nu te oprești un pic, să-ți mai tragi sufletul ?
- N-am timp... Da' pricepe că n-am timp.
- Niciodată n-ai timp și pentru mine, te-nchizi toată ziua, toată noaptea la tine în odaie, cu cărțile tale, cu fantasmale tale, până la ce oră ai lucrat azi-noapte ?
- Nu știu, nu-mi place să mă uit la ceas când lucrez, ceasurile și-așa pulverizează timpul, n-aș putea trăi cu o conștiință a timpului-limită, aș crede că-mi ciocănește mereu fatalitatea sub frunte, să mă avertizeze că timpul...
- Când ai venit în pat lângă mine, erai rece ca gheața.
- M-ai simțit ?
- Ca-n vis, și tot ca-n vis mi-aduc aminte că m-am strâns lângă tine să te-ncălesc, aș fi vrut...
- Știu ce-ai fi vrut, ție ți-e foame și-n somn.
- Ești un nesuferit iremediabil !
- Gindeai, eventual, altceva ?

— Nu, dar nesuferit tot rămii, mă și-ntreb dacă merită să te mai iubesc.

— Și ce-ți răspunzi ?

— Că te iubesc ca o nebună ! Știi că azi-noapte m-am trezit de citeva ori și am văzut că sunt singură, m-a apucat jalea și am început să plîng ?

— Foarte rău, ar trebui să te obișnuiești.

— Iar dimineața cînd m-am trezit de-a binelea și te-am văzut alături, am stat aproape un ceas aplecată asupra ta și te-am privit cum dormeai.

— Examen concludent ?

— Îmi place să mă uit la tine cum dormi, mereu pe partea stîngă, cu mîna stîngă pumn lîngă tîmplă, cu dreapta prinsă între genunchi, ghemotoc ca un copil, și uneori zîmbești, cui zîmbești ? Alteori vorbești în somn, cu cine vorbești ?

— Să admitem că ție-ți zîmbesc și cu tine vorbesc.

— Minți !

— Draga mea...

— Minți, te-am auzit rostind alt nume decît al meu.

— Imposibil, nu cunosc altă femeie în afară de tine.

— Minți !

— Draga mea, la urma urmei nimeni nu poate fi făcut răspunzător de cîte i se depozitează în subconștient.

— Grav e că-n subconștientul tău e depozitat un singur nume, și îi spui mereu același lucru.

— Ce nume, ce lucru ? Azi-noapte am spus eu ceva ?

— Da.

— Am spus eu ceva, ce-am spus ? Ce-am spus ?...

Johann, ai spus ceva ?

— Nimic.

— Voiam să te-ntreb : ești căsătorit, Johann ?

— Da.

— Copii ai ?

— O fetiță.

— Bănuiesc că ai fotografia ei, să mi-o arăți și mie.

- Am să ți-o arăt... Tu n-ai pe nimeni ?
- Nu știu, nu-mi amintesc nimic... *Și cum ai vrea să-mi amintesc eu ce-ai uitat tu ?*
- Poate că ai văzut întâmplător unde le-am pus.
- Ce să văd întâmplător ?
- Am uitat unde am pus păpușile fetei.
- Care păpuși, a cui fetiță ?
- Fetița noastră pe care o așteptăm să se nască !
- Dumnezeu mare, alta mai înțeleaptă din grădina ta cea mare n-ai găsit să-mi dai de nevastă ? Ascultă, scumpa-scumpelor : cîte degete ai la o mînă ?
- Unu, doi, trei, patru, cinci.
- Bravo ! *Și de cîte zile te-a binecuvîntat cerul să fii femeie ?*
- De una, două, trei, patru zile, douăzeci și trei de ore, șapte minute.
- Te felicit pentru memorie.
- Mai am și memoria altor întâmplări.
- Să lăsăm... Va să zică atîtea și-atîtea minute, și te-ai și apucat să pregătești păpuși pentru fetița care o să vină, dacă o să vină, abia peste nouă luni ?
- De ce nu ?
- Ești nemaipomenită !
- Dar eu vreau să mă joc, omule ! N-ai impresia că renunțăm prea repede la copilărie, că rămîne mereu treaz în noi un anume copil care vrea să se joace, să i se spună povești, să fie dus încă multă vreme de mînă, din miracol în miracol ? Dragul meu, haide și te joacă cu mine !
- Nu te-aud, ce-ai spus ?
- Haide și te joacă cu mine !
- Nu te-aud, ce-ai spus ? Ai spus ceva ?... Johann. ai spus ceva ?
- Stai puțin.
- Nu-nțeleg, mai clar !
- Oprește o clipă, te rog !

Aș fi trecut pe lângă ei fără să-i văd, cum mergeam cu ochii tot în pământ. Numai el putea să-i vadă, aflându-se deasupra. Sunt șapte morți germani, adunați foarte aproape, ca la un sfat prietenesc. Cred că moartea i-a surprins chiar în timp ce-și luau cina, doi dintre ei își țin și acum miinile încheștate pe gamele. Erau tunari și probabil că se găseau la o oră de liniște absolută, nu se așteptau să mai dea moartea buzna peste ei. Dar moartea i-a izbit în plin, pe toți șapte deodată. Groapa adâncă de jur împrejurul căreia stau, ca rozeta cu șapte petale a unei flori uriașe, dovedește că bomba a căzut și a explodat chiar în mijlocul lor. Unii par că dorm somn liniștit fără vise, doar să-i scuturi ușurel de umeri și se vor trezi. Alții zac îmbrățișați frățeste, pe aceștia greu i-ai rupe din îmbrățișarea lor. Mina unuia răsfrintă înlături, dacă-i urmărești intenția, descoperi că a incremenit căutându-și lingura prin noroi. Doar comandantul lor, un locotenent foarte tânăr cu părul spumos ca paiul și un zîmbet straniu impietrit pe buze, cum stă rezemat în capul oaselor de roata tunului și contemplă cu ochii vag întredeschiși zarea dinspre apus, continuă să pară a fi străin de acest final funebru. Lumina violetă a inserării le împrumută la toți un fel de aureolă, niciodată n-am văzut morți mai frumoși ca aceștia de aici.

L-am sprijinit pe Johann de trunchiul unui copac și aștept alături neclintit, ca și el, cu ochii pironiți pe grupul celor șapte morți.

— Îi cunoști ?

— Doar pe locotenent, am fost colegi de școală, prieteni buni. Nu l-am mai văzut de la Harkov.

— Nu erăți din același regiment, aceeași divizie ?

— Nu. Probabil c-au fost aduși aici anume, ca să ne salveze, dar i-a pîndit și pe ei aceeași soartă.

— Iată unde v-a fost dat să vă reîntilniți !

— Cel puțin de-aș ști cum se cheamă cîmpia asta blestemată.

— Poate c-o să aflăm într-o zi.

— Într-o zi...

Tot mai stăruitor se simte în văzduh apropierea iernii, probabil la noapte va ninge. Norii au devenit foarte albi și aerul e mai rece. Curînd, așadar, zăpada se va milostivi de acești morți și-i va îngropa sub giulgiul ei imaculat. Nu vor mai fi decît forme, ca ale unor statuete dintr-un parc dezolat. Iar la primăvară...

— Vrei să-ți aduc lucrurile lui ?

— La ce bun ? ridică Johann din umeri, și-n vocea lui străbate același șuvoi de plîns lăuntric. Și-așa, reia el, n-am nici o siguranță că voi scăpa de aici. Și chiar dacă o să scap, ce să fac cu ele ? Să mă duc la ai lui, acasă, și să le spun că l-am văzut mort într-un punct necunoscut al Europei ? Să le pun pe masă niște lucruri la fel de moarte ca și el și să le spun că sunt lucrurile lui ? Crezi că ai lui vor fi fericiți ? Crezi că lucrurile rămase de pe urma unui om pot să suplinească viața aceluia om ?

— Uneori înseamnă mai mult.

— Nu înseamnă niciodată nimic.

— Amintirile dăinuie uneori datorită tocmai...

— S-avem decența, mă-ntrerupe însă el enervat, de a nu-i obosi pe ai noștri de-acasă cu amintirile despre noi.

— Îți înțeleg minia, și totuși...

Se-ntoarce spre mine, îmi prinde mîna într-ale sale cu o inversurare neașteptată :

— Chiar te rog, dacă se întîmplă cumva, înțelegi ce vreau să spun, îngroapă-mi hîrțiile odată cu mine. Nu vreau să rămînă nimic de pe urma mea, înțelegi ? Își mușcă buzele ca să nu izbucnească în plîns și repetă : Nimic ! Absolut nimic !

— Bine, acum liniștește-te !

— Vreau să-i eliberez pe ai mei de orice obligație și suferință. Să nu plătească și ei pentru ce e suficient cît am plătit noi.

— Bine, liniștește-te !

— De-ai ști ce grea începe să fie pentru noi memoria acestui război ! Aș zice chiar că te invidiez pentru că nu-ți mai amintești nimic.

— Vrei să spui că, de-ar fi cu puțință să iei viața de la capăt...

— În nici un caz n-aș mai merge pe-același drum !

Răsufală ușurat și-și lăsă mâinile moi pe genunchi. Privirea lui a depășit acum grupul morților, se caută pesemne pe sine printre umbrele care totdeauna se proiectează dincolo de noi, într-o lume ipotetică și teribilă, de unde ne fac semne. Suntem fiecare totdeauna doi — unul aici, concret, altul dincolo, hieratic — și mereu, inconștient, ne căutăm pînă ce ne reintegrăm în unitatea inițială... Ah, lua-v-ar dracu' de gînduri ! Comentîndu-l pe el, îmi comentez de fapt propria reflectare în neant și nu-i bine. Zeii anume ne derutează, amăgindu-ne că-i vorba de altul, ca să nu simțim lațul pe care l-au și pregătit pentru noi.

Mă smulg dintre afurisitele gînduri, îl întreb :

— Ce făceai înainte de război ?

El însuși tresare și zîmbește recunoscător :

— Eram profesor de gimnaziu, într-un orașel de provincie, nu cred să fi auzit de el, Darmstadt. Predam limba și literatura latină : *Ille terrarum mihi praeter omnes angulus ridet...* Nici asta nu-ți amintește nimic ?

— Nu.

— Horațiu : *Tărîmul acela îmi suride mai mult decît oricare altul de pe pămînt...*

— În timpul liber ce făceai ?

— Ai să rizi : creșteam păsări de curte și făceam grădinărie. Aveam cea mai frumoasă grădină din orașul nostru.

— Soția ta ce făcea ?

— Corepetitoare de pian, la o școală de balet.

— Și fetita ?

— Procreație de război, disperarea noastră din noaptea în care războiul ne-a despărțit.

— Te iubeau, le iubeai ?

— Iubirea noastră intrase în ordinea elementelor naturii — ca aerul și pământul, apa și focul. N-am fi putut trăi fără să ne iubim. Numai că războiul... Poate n-ai să mă crezi dar, dacă am rezistat pînă azi în război, numai datorită acestei iubiri am rezistat.

— Te-ai întoarce bucuros la toate astea ?

— Firește că m-aș întoarce ! Dar e posibilă întoarcerea, crezi că mai ieșim vreodată de-aici ? Și de ce mă-ntrebi numai pe mine ? Tu, dacă ar fi posibil, cu ce-ai înlocui memoria războiului și la ce te-ai întoarce ?

— Eu ?

— Tu !

— Eu... *Bună ziua, doamnă, am trista misiune să vă aduc singurele lucruri ce s-au mai găsit la moartea sofului dumneavoastră, lada de campanie și porthartul s-au pierdut, am trăit zile grele atunci, de retragere și panică permanentă, s-au pierdut, acestea le-am găsit mult mai târziu, într-o tranșee pe care am fost nevoiți s-o părăsim, în nămol, pe fundul tranșeei le-am găsit, cînd am revenit și am cules morții, de-aceia și sunt pătate de noroi, mototolite, asta-i scrisoarea pe care n-a mai apucat să v-o expedieze, asta-i fotografia dumneavoastră, cam ștearsă, adevărat, din aceleași motive, și asta-i pipa, observați numele dumneavoastră săpat cu briceagul în lemn, să nu mă-ntrebați unde-i îngropat, n-aș putea să vă spun, nu i s-a găsit trupul, v-aș ruga respectuos să-mi semnați de primire, nu, doamnă, nu vă pot oferi nici o iluzie, e mort, iertați-mi brutalitatea, și morții nu se mai întorc niciodată... Nu, Johann, nu știu la ce și la cine m-aș putea întoarce, nu-mi amintesc de nimic !*

— Iartă-mă !

— Văd că-ți umezești buzele, ți-e sete ?

— Mai degrabă aș fuma o țigară.

— Eu n-am, să-l caut pe fostul tău coleg de școală ?

— Caută-l !

Găsesc într-adevăr o țigară, una singură, și vreo patru bețe de chibrit umede. Izbutesc cu chiu-cu vai s-aprind țigara și o fumăm pe rînd — Johann un fum, eu un fum. O terminăm mai repede decît m-așteptam, fiind amîndoi la fel de lacomi să ni se potolească furiile și suferința. Constat cerul, alb acum fără sfîrșire, cu plafonul norilor tot mai coborît, dar norii difuzați acum unul într-altul ca într-o osmoză, e sigur că la noapte va ninge...

— *Să ningă, să ningă, cu fulgi mari și deși, să nu se vadă om cu om și să ne înece răsufierea, noi să ne-nfofolim cu toate cele și să rătăcim pe ninsoare pînă-n zori, grozav îmi place să umblu prin zăpadă și să mă bat cu zăpadă, să te răstorn și să mă răstorni în zăpadă !*

— *E interesant că ție toate îți plac la modul grozav ; și ploaia, și ninsoarea, și...*

— *Da : și, și, și, și... oricît de imposibil ai fi tu...*

— Ce fel de om ești tu ?

Johann a rămas cu ochii pironiți asupra mea și mă privește îndelung. Răspund oarecum mirat :

— Un simplu semen de-al tău.

— De ce faci tot ce faci pentru mine ?

Șovăi o clipă, simt că e clipa de cumpănă dintre noi doi.

— Am să-ți spun adevărul-adevărat, nu ți l-aș fi spus niciodată, dar m-ai obligat : fiindcă mi-e teamă să nu te fi împușcat chiar eu.

— O ! exclamă uluit Johann.

— După cum e posibil, continui neabătut, ca de rana mea de pe frunte să fii chiar tu vinovatul.

— Dar e cea mai absurdă probabilitate dintr-o mie de probabilități ! se răzvrătește el.

- Firește.
- Numai acceptînd că suntem niște blestemați...
- Nu suntem.
- Atunci, de unde gîndul ăsta ?
- N-am vrut decît să delimitez răspunderea fiecăruia față de celălalt.
- Înțeleg.
- Fiindcă acum ne cunoaștem, era absolut necesar să ne cunoaștem. Pentru ca să nu mai ajungem niciodată să tragem unul în celălalt.
- Înțeleg.
- Și-acum sus, Oberleutnant Seebald ! Pînă la Mecca mai avem.
- Nu ți-e frică ?
- De germanii sau de românii instalați eventual acolo ? Mi-e frică, desigur ! Dar sper că la nevoie o să ne batem fiecare pentru viața celui alt. Sau, poate, ai tu altă soluție ?
- E singura soluție, omule !

Dar ne-am făcut temeri inutile, casa aceea nu-i ocupată nici de români, nici de germani. Înăuntru se află un simplu copil, o fetiță de vreo nouă-zece ani, care stă cu fruntea lipită de geamul vag luminat și ne urmărește atentă cum ne apropiem. Cum pătrundem în lumea ei de taine și mirări, doi oameni negri ieșiți dintre nămolurile războiului...

3

Aștept în fața casei, cu povara pe umeri, s-apară cineva. Stăpinul, stăpîna casei, oricine. N-aș putea năvăli peste un copil singur, cu înfățișarea mea de strigoi, cu alt strigoi în spinare, să-nfricoșez copiii și liniștea patriarhală a

caselor de țară. Niciodată n-am pătruns într-o casă locuită dintr-un teritoriu străin în numele exclusiv al armei cu care mă blagoslovise războiul, fără a cere mai întâi îngăduința să intru. E un respect greu de explicat, puțin cam anapoda și caraghios în comparație cu al altor camarazi de-ai mei, care și-au preschimbat adesea armele în principii implacabile.

Dar n-apare nimeni, doar fetița cu năsucul turtit pe geam și sfredelitorii săi ochi, altfel calmi, deși curioși, care ne urmărește dinăuntru.

— Ehei, oameni buni ! strig atunci. Nu-i nimeni aici ?

Dacă n-aș fi sigur că fetița există, aş crede că alte priviri (nevăzute) și arme (de asemeni) ne pîndesc de după ferestre, gata, la cea dintîi intenție a noastră de a pătrunde înăuntru, să-și verse veninul în noi. Cu toate că, firesc, casa de-ar fi ocupată de români sau germani, măcar unul ar trebui să stea de pază pe-afară. Și dacă nu-i nimeni, ci numai stăpînii casei, pe unde naiba s-or fi ascuns ?

/ — Ascultă, Johann, știi cumva ungurește, cehește, esperanto ?

— De unde dracu' să știi ? !

— Chiar așa, de unde să știi ? ! Ce facem în acest caz ?

— Intrăm.

Nici n-am avea altceva de făcut, ar fi și idiot tocmai acum să-ntoarcem spatele adăpostului de-aici și să ne refugiem iar printre nămoluri. La urma urmei, ce primejdie ar putea să ne pască ? Există o lege a hazardului pe care războiul mi-a verificat-o din plin : niciodată. moartea nu te așteaptă de două ori în același loc !

Pătrundem mai întâi într-un fel de tindă strîmtă, de unde o ușă închisă dă spre stînga, o alta deschisă larg dă

spre dreapta. Trecem dincolo prin ușa deschisă, în vaga lumină a unei lămpi de gaz, și iată-ne față în față cu fetița necunoscută. S-ar zice că ne aștepta, nemișcată în mijlocul odăii, nu pare defel speriată de apariția noastră. În privirile sale e numai o curiozitate intensă, cine om fi și ce căutăm, pe ce limbă om vorbi și ce o să vrem de la ea, nici urmă de spaimă pe obrazul ei un pic palid, poate și din cauza luminii scăzute ori din cauza părului gălbui care-i cade lung, în șuvițe dezordonate, pe umerii mici. E în picioarele goale, îmbrăcată peste rochița de stambă înflorată cu o flanelă fără mineci, cam slăbuță altfel, dar cu o strălucire în ochii albaștri și cu un zîmbet naiv pe buzele subțiri care subliniază dintr-o dată cît de frumoasă e cu adevărat.

— Bună seara ! îi spun.

— Guten Abend ! l-aud și pe Johann rostind.

Dar tăcerea ei ne pune de la bun început în fața unei dificultăți de neînvins, imposibilitatea de a comunica vreodată pe aceeași limbă. Blestematul turn Babel care ne va obliga la schime și onomatopee, la semne cabalistice și clovnerii, ca să ne înțelegem cît de cît. Reduși astfel la dimensiunea unui primitivism penibil, deși mai ales acum am fi avut nevoie să ne dezvăluim, fiecare, esența umană.

— Ce facem, Johann ?

— O să creăm lumea din nou, cu un limbaj unic pentru toată omenirea. Așază-mă undeva și odihnește-te.

Îl așez chiar pe patul instalat în dreptul ferestrei, de unde ne va fi urmărit fetița mai înainte sosirea. E un pat larg și masiv, țărănesc, ocrotit de cițiva ingeri dolofani pictați în auriu pe tăbliile verzi de la capete, acoperit cu un macat deștul de uzat ca să îndure și mizeria acestui truș murdar și oropsit. Dar nu-mi îngădui timp de odihnă,

trebuie mai întâi să-i câştig fetei încrederea. Ştiu că nu va-nţelege nimic din ce-i voi spune, dar sper să străbată în vorbele mele suficientă omenie ca să mi-o apropie sufleteşte. Îngenunchez înaintea ei şi-i cuprind, emoţionat, mâinile într-ale mele :

— Draga mea, să nu te sperii de mutrele noastre, n-am venit să-ţi facem vreun rău. Suntem doar doi amăriţi de soldaţi ai nimănui, deocamdată, fără nici un dumnezeu. Ai să vezi că, după ce o să ne spălăm, o să arătăm şi noi ca oamenii. Altfel nu te-am fi deranjat, te rog să ne acorzi găzduire pentru o noapte. Mîine o să plecăm unde vom vedea cu ochii, fiecare în legea lui. N-o s-avem cu ce te răsplăti, să te răsplătească Cel de sus !

Îngînă nu ştiu ce pe limba ei şi culege de pe fruntea mea cîteva cruste de sînge închegat.

— Vezi ? Sunt rănit, probabil floare la ureche dacă pîn-acum nu mi-am luat cîmpii. Dar omul ăstălalt e rănit mai grav, are picioarele ca vai de ele ! Va trebui să-l spăl şi să-l pansez, de mine depinde dacă va mai trăi sau nu. De mine şi de tine, vreau să spun, vezi ce misiune extraordinară ne-a dat nouă cerul ? Spune-mi însă, dragostea mea : ce rost ai tu pe faţa pămîntului, eşti singură în casa asta ? Unde-i tata, unde-i mama ?

Ciripeşte din nou ceva pe enigmaticul său grai, zădărnice caut vreun înţeles cîntecului ei de păsărică. Îmi petrec privirile peste celelalte lucruri ale odăii şi de-a lungul pereţilor pe rînd, descopăr în sfîrşit o fotografie. Înfăţişează un bărbat mohorit, cu maxilarele încleştate, zdrobind parcă injurături amarnice între măsele, ţeapăn pe un scaun, în uniformă de soldat ; iar alături, în picioare, cu o mîină sprijinită pe umărul său, o femeie firavă şi gînditoare, de o sensibilitate parcă mai distinctă, frumuseţe ceţoasă şi tristă.

— Mama, tata ? întreb, și privesc țintă fotografia. Desigur că tata e și el plecat la război, dar cu mama ta ce s-a întâmplat ? A fugit, s-a ascuns ? Și dacă nu s-a ascuns, cum de te-a lăsat singură acasă ?

Misterul va stărui de nepătruns pe buzele fetei, deși fetița e docilă și înțeleaptă, a priceput ce vreau și-mi răspunde, dar cum să dezleg cu mintea mea proastă taina cuvintelor de pe buzele ei ?

Johann se agită neliniștit :

— Ai reușit să afli ceva ?

— Exact ce-ai fi reușit și tu.

— Măcar vezi ce se poate face pentru rănilile noastre.

— O să mă străduiesc.

De-acum începe greul cel mai greu, descifrarea noțiunilor categorice. Explorez odaia cu ochiri rapide, pe o policioară zăresc un pahar cu apă. Îmi vărs apa în căușul palmei, mă-ndrept glonț către fetiță și-i arăt :

— Asta se cheamă apă, înțelegi ? A-pă ! Am nevoie expresă de apă, multă, multă !

Un zîmbet puțin ironic, de parcă fetița mi-ar reproșa : *De ce atîta demonstrație pentru un lucru atît de simplu ?* Mă trage după ea în tindă, lumina abia răzbate pînă aici. Dar fetița se mișcă prin cuprinsul odăii ca la ea acasă, toate-i sunt cunoscute la amănunt. A găsit lampa, a găsit și chibritul. Aprinde lampa și o agață într-un cui pe perete, găleata plină cu apă răsare în colț după ușă.

— Bravo, drăguță, ești un copil minunat ! și o bat ușurel pe obraz. Acum să facem rost de vreo două brațe de lemne ca s-aprindem focul și de o oală ceva mai mare ca să punem apa la fiert... Vrei să m-ajuti ?

Mă receptează cu o precizie uimitoare, nu-i gînd pe care să nu mi-l intuiască într-o clipă. Aduce lemne și aduce surcele, scoate dintr-un dulap oala de care aveam

nevoie și o umple cu apă, îngenunchează la gura plitei care leagă între ele cele două sobe oarbe din odăile alăturate și se chinuie să ațîțe focul.

— Lasă-mă pe mine, draguță !

Dar n-are astîmpăr, e în casa asta un geniu necunoscut care-i impune o anume răspundere față de soarta noastră. Scoate din același dulap o cratiță cu lapte și trei coji de piine uscată. Pune laptele la încălzit, stropește cu apă cojile de piine și le întinde pe plită. Simt cum mă îneacă un val de duioșie, dar mi-e greu să mă vadă plîngînd, o string lingă mine și o sărut pe timplă.

— Ești o adevărată comoară, dragostea mea !

Rămîne ea însăși lipită de mine, ca un pui neajutorat, întîrziind să se rupă din îmbrățișarea mea.

— Ce s-a întîmplat cu ai tăi, fată dragă, de-ți suntem tocmai noi ultimul sprijin ?

Gîngure și zîmbește. Tare mi-e teamă, și nici nu se poate altfel, ca eu una să rostesc, ea alta să priceapă ? Mă reculeg tîrziu, dau laptele și piinea deoparte, apa din oală e gata să dea în clocot. Găsesc o pojghiță de săpun și o rog pe fetiță să-mi toarne. Simt cum mă curăț de toate noroaiele războiului, de sub masca strigoiului negru simt cum apare chipul meu de totdeauna. Fetița însăși mă privește mirată și bucuroasă de noua mea înfățișare.

— Vezi că sunt și eu om ?

Mă contemp lu și într-un ciob de oglindă, rana de pe frunte e într-adevăr floare la ureche. Semnul cu care m-a însemnat moartea nu face două parale față de traumele care mi-au zdruncinat creierii și mi-au pecetluit memoria poate pentru totdeauna. O fi mai bine așa, cu acest pustiu în mine, și mi se va mai lăsa oare timp să clădesc pe acest pustiu o altă conștiință, pentru binele și răul ce urmează ? Cine știe, cine știe !

— Frumoaso, ştii ce ne trebuie acum ? O bucată de pînză albă, curată, pentru pansamente. Mă doare inima, dar voi fi nevoit să te jefuiesc. N-ai să mă crezi, dar e a treia oară în viaţa mea (exclusiv în război şi din cauza războiului) cînd sunt pus în situaţia să fur. O dată, într-un atac, mi-au împuşcat nemţii bidonul. M-am trezit seara, în satul pe care-l ocupasem, că mi s-a scurs toată cafeaua din bidon, nu mai aveam nici cu ce bea apă. Am intrat în prima casă, nu era nimeni înăuntru cui să cer voie, şi am furat o cană de aluminiu. Atît, o simplă cană de aluminiu ! A doua oară a fost într-un oraş, noaptea, după o bătălie de trei zile şi trei nopţi, mi se umflaseră picioarele şi mă ardeau. De răcorit mi le-aş fi răcorit eu oricum, dar trebuia să-mi lepăd obielele putrede şi aveam nevoie de obiele curate. Am intrat într-o casă pustie, era o casă simandicoasă, boierească, şi am început să scotocesc prin dulapuri şi sertare. Se găseau acolo tacîmuri de argint şi bijuterii, obiecte de artă şi lucruri de mare preţ, care ţi-ar fi ajutat să trăieşti împărăteşte o viaţă întreagă. Eu n-am furat decît o pereche de ciorapi bărbăteşti. Măcar de-ar fi fost mai ca lumea, dar erau cîrpiţi la călcîie. Atît, o pereche de ciorapi cîrpiţi ! Acum fur pentru a treia oară — o bucată de pînză albă şi curată, fiindcă trebuie, înţelegi ? Ai să te superi pentru atîta lucru ? Vino cu mine !

Odaia de-alături e ceea ce în România se cheamă odaie de zile mari, pentru oaspeţi şi cîmetrii. Pereţii sunt împodobîţi cu farfurii şi ulcele înflorate, cu ştergare prinse în unghi şi carpete ţesute la războiul de casă. Pe paturile la fel de greoaie, din lemn masiv, stau virfuite una peste alta plăpumi şi scoarţe, alte carpete şi belşug de perini înfăţate în feţe imaculate. M-apucă jalea gîndind că tocmai cearşafurile şi feţele astea de perini, albe ca zăpada, va

trebui să le sfîșii sub ochii fetei. Sper să descopăr însă pînza menită sacrificării într-una din lăzile de zestre care încadrează lavița scundă de sub fereastră. Nici nu-i nevoie să scotocesc prea adînc, am găsit ce-mi trebuia, mare pierdere nici n-ar fi, descopăr pînza și i-o arăt fetei :

— Ești de acord s-o iau pe asta ?

Copila însă clătină din cap, zîmbind ca-ntotdeauna triumfătoare pentru intuițiile sale spontane, pîrînd a spune : *Nu-i cea mai bună, așteaptă puțin !* Și într-adevăr, după doar cîteva clipe, răscolind în cealaltă ladă, scoate la iveală un tăvăluc de tifon și mi-l întinde.

— Scumpa mea, dar asta-i o perdea în toată legea ! Nu se poate, ce o să zică maică-ta cînd o afla că ți-ai dăruit perdeaua de zestre unor oameni din toată lumea ?

Continuă să zîmbească și trece dincolo, cu aerul că-i inutilă orice discuție. Ne așezăm pe două scaune pitice, față în față — eu sfîșii tifonul în bucăți, ea împăturește bucățile feșe-feșe. Lucrează preocupat, fruntea ușor încruntată și vîrfurile limbii abia întrezărit printre buzele moi. Arar își înalță privirea spre mine, are ochii foarte galeși. Uneori mă scrutează atentă, ca și cum în locul meu ar trebui să fie altcineva. O fi constatînd că nu-i acel cineva, și oftează. Spune ceva, dar eu nu înțeleg nimic, zîmbește resemnată.

— De ce oftezi ? Îți promit, îți jur, ai cuvîntul meu de onoare că după ce mă-ntorc din război, dacă mă-ntorc din război, cel dintîi lucru pe care-l fac — îți trimit un pachet mare-mare, uite așa de mare, cu daruri numai pentru tine ! Am să-ți trimit piele de șarpe și piele de crocodil, să-ți faci cei mai frumoși pantofi din lume ; valuri peste valuri, de stămburi și mătase naturală — albă, albastră, roșie, verde, cu flori și cu desene, ca să-ți faci cele mai elegante rochii din lume ; am să-ți trimit

materiale pentru cămăsuțe și pentru chiloțași, materiale pentru cordoane și pentru pălării — să nu fie în toată Europa fată mai frumoasă și mai distinsă decât tine ; am să-ți trimit inele și cercei, brățări și medalioane, chiar și o cunună de mireasă am să-ți trimit, lucrată anume, pentru ziua când vei fi mireasă, tot ce-mi va mai trece prin minte și tot ce voi avea la îndemână, numai să te răsplătesc pentru bucata asta de tifon, înțelegi ? Să nu uit, mâine dimineață, când o fi să plecăm, să-mi scrii pe o bucățică de hârtie numele și adresa ta, ca să știu cui și unde să trimit. Chiar așa, fiindcă veni vorba, cum te-o fi chemând ? Pe omul de dincolo îl cheamă Johann, Johann Seebald. Pe mine — Tudor, Șandor, Michel, John, înțelegi ? Dar pe tine, și-mi înfig degetul în pieptul ei, cum te cheamă ? Ilona, Elisabeth, Marina, Sofia ? Spune !

Ride cu hohote, amuzată probabil de jocul acesta al numelor atât de proprii auzului ei.

— Spune, draga mea, cum te cheamă ?

— Alexandra !

— Cum ? ! și mă-nclăștez ca fulgerat pe genunchii ei, implorînd-o : Mai spune o dată, repetă !

— Alexandra !...

— Alexandra ? ! *Chiar Alexandra ?*

— *Alexandra, de ce te miri, n-ai mai auzit de numele Alexandra ?*

— *E totuși un nume rar.*

— *Pentru tine, poate.*

— *Pentru mine ești cea dintîi Alexandra pe care o cunosc.*

— *Acum îmi pare rău că ți-am spus cum mă cheamă.*

— *De ce ?*

— *Aș fi preferat să comunicăm fără să știm nimic unul despre celălalt, nici cum ne cheamă, nici de unde*

venim fiecare. Dacă va fi să ne despărțim, să nu ne umbrim sufletele cu nici un regret. S-a întâlnit o frunză cu altă frunză, a-nceput deodată vîntul să bată și frunzele au pierit una din vîzul celeilalte, niciodată același vînt sau alt vînt nu le va mai aduce să se întâlnească din nou.

— Ești o ființă ciudată.

— Sunt o ființă foarte orgolioasă, de ajuns că eu ți-am ieșit cea dintîi în cale și te-am oprit. Dacă va fi să ne despărțim mîine, poimîine, peste o săptămînă, aș prefera să nu păstrăm nici unul vreo amintire despre celălalt.

— Abia ne-am cunoscut și vorbești de despărțire.

— Fiindcă mi-e teamă de vîntul care ne pîndește din întuneric.

— Dar stă în puterea noastră să nu-l îngăduim între noi, să nu ne lăsăm în voia lui. Dă-mi mîna, sau prinde-te de brațul meu, vei vedea că vîntul nu va reuși să ne spulbere ca pe frunzele de care vorbeai adineauri.

— Crezi.

— Sunt sigur.

— O vrei cu orice preț ?

— Pe tine te vreau.

— Nu știu ce fel de om ești tu de-adevărat și ce se întîmplă cu tine acum, dar eu mă gîndesc să fiu a unui singur om și pe toată viața, însuși omul acela să nu gîndească altă femeie în afară de mine și altfel decît pe toată viața, poți fi tu acela ?

— Sunt.

— O, Doamne, de-ar fi acesta adevărul !

— Sunt, Alexandra ! Acum mai regreti că mi-ai spus cum te cheamă ?

— Mă cheamă Alexandra și vreau...

— Alexandra ! șoptește fetița.

— Și vreau... Unde ți-s gîndurile, de ce taci ?

— Alexandra ! repetă fetița.

Mă reped dezlănțuit asupra ei și o cuprind pătimaș în brațe. O strâng înnebunit în brațe, gata să-i frîng trupșorul de fulg, și o sărut de-a valma pe obraji, pe ochi, pe urechi, pe frunte, și iar o sărut și-mi înfig dinții în obrazul ei fără s-o mușc, sperînd-o numai, speriat eu însumi de beția mea. Ea ride buimacă, fericită, amețită, bucuroasă — fără să priceapă nimic din fantastica declanșare a mecanismelor mele lăuntrice, fără să aibă cum vedea ce lumină orbitoare s-a făcut deodată în mine. O arunc în sus pînă la tavan și o prind de subsuori, o dată, de șapte, de zece ori, neobosit — și ea iar se sperie și țipă rîzînd, o legăn deasupra mea și ea se zbate bătîndu-mă cu pumnișorii ei mici, i s-au umezit ochii de lacrimi și rîde, rîde, rîde fără sfîrșire, mi-o lipesc din nou lingă obraz și nu mai știu de-i ea ori *Cealaltă* !

— Dumnezeuule mare ! Ființă fără seamăn pe lume ! Cuvîntule de la începutul lumii ! Știi tu ce miracol ai săvîrșit cu numele tău ? Ai reușit să despici în două bezna din mine, și prin tine încep să fiu iar om !

De-alături răzbate glasul intrigat al lui Johann :

— Ce-i cu voi acolo, ce v-a apucat ?

Mă opresc, cu fetița în brațe, pe pragul odăii vecine :

— Johann, iubitule ! Știi ce miracol a săvîrșit fetița asta ? A reușit prima spărtură în memoria mea pecetluită. M-a făcut să-mi amintesc numele singurei femei pe care o iubesc și la care aș vrea să mă-ntorc după război.

— Necredinciosule !

— Ai avut dreptate. O simplă întrebare, un simplu răspuns, și șocul s-a produs fulgerător.

— Care a fost întrebarea, care răspunsul ?

— Ascultă...

Mă uit concentrat în ochii fetiței, ea însăși nu cli-

pește. Îi comand nerostit să fie atentă, îi spun pe românește :

— Pe el îl cheamă Johann, pe mine mă cheamă André, Zaharia, Tommy... pe tine cum te cheamă ?

— Alexandra !

— *Alexandra*, Johann ! Acum ai priceput ?

— Soția ta ?

— Soție, prietenă, amantă... dumnezeul meu !

— Alexandra... murmură Johann, invocînd-o parcă pe *Cealaltă*, elogiînd-o parcă pe cea de aici. Te felicit, bătrîne ! mi se adresează apoi. Ai cîștigat primul punct de sprijin al noului tău univers. De-acum fii atent la șocurile următoare, fiindcă vor veni și acelea. Sau te mulțumești, poate, doar cu atît ?

— Mi-e teamă că nu.

Foarte bine ! Avem nevoie de întreg universul care ne-a aparținut pînă la război... Știi ce-am făcut toată vremea cît voi erați dincolo ?

— Spune !

— M-am plimbat prin Darmstadt. La început singur. Apoi am auzit pe cineva cîntînd la pian. M-am apropiat de o fereastră și am văzut-o pe soția mea, ea cînta. Era și fetița noastră acolo. Încearca primii pași de balet. Nu le-am tulburat lecția. Le-am strigat numai după ce au terminat și voiau să plece acasă. Păreau amîndouă foarte obosite și triste. Le-am strigat, și ele au dat buzna la fereastră. N-au crezut că sunt eu cu adevărat și a trebuit să le chem afară, să se convingă. Am plecat tustrei pe străzi. Începuse să ningă cu fulgi mari și deși. Nu vorbeam nimic. Dar la un moment dat le-am pierdut. Ninge prea tare și nu le-am mai văzut... Unde să fi dispărut ?

M-apropii de el și-i pun mîna pe frunte :

— Ai febră, Johann.

— Dar n-am visat, se răzvrătește el. De-adevărat am fost la Darmstadt și m-am întâlnit cu...

— Ai febră, Johann ! Vin imediat, să-ți curăți rănile și să te pansez, naiba știe ce o fi cu picioarele tale.

— De ce nu mă crezi ?

— Te cred, Johann. Dar acum n-am timp.

— O să-ți povestesc mai târziu, da ?

— Perfect, mai târziu...

Mă-ntorc cu fetița în tindă, s-aducem oala cu apă fiartă și pansamentele.

— Draga mea, știi ce-am uitat ? Foarfeca ! și mimez cu două degete cum tai un postav imaginar. Am numai-decît nevoie de o foarfecă.

Slavă domnului că ingerul ăsta de copil e de o inteligență sclipitoare, foarfeca a și apărut în mîna ei ca prin farmec.

— Și-acum, duhule al mamei mele, te implor : coboară din raiul sau iadul unde-ți vei fi petrecînd eternitatea și inspiră-mă, suflă-mi la ureche cum se spune pe limba acestei fete doar două cuvinte, fiindcă astea nu se mai pot mima, iar mintea mea e incapabilă să ți explice sensul : spirt sau tinctură de iod ! Fată scumpă, spirt aveți, iod aveți ?

Fetița îmi urmărește atentă mișcarea buzelor, spune și ea :

— *Spirt.*

— Da, bravo, spirt ! Sau iod, iod !

— *Iod !* repetă mașinal fetița.

— Exact. Spirt, iod aveți ?

Obrazul fetei se umbrește, suferă ea însăși pentru neputința de a smulge acestor cuvinte imposibile conținutul.

— Nu-i nimic, o încurajez eu. Vom scoate-o noi la capăt și fără spirt sau iod... Haide !

Cîteva clipe, și odaia e transformată în sală de operație. Lampa un pic mai sus pe perete, ca lumina să cadă în plin peste picioarele rănite. Jos pe podea, alături, oala cu apă fiartă și un lighean pentru bandajele murdare. Foarfeca și feșele pe marginea patului, la îndemînă. Chirurgul și-a scos vestonul și-și suflecă mînele, cînd dă cu ochii de fetiță. O poștește politicos afară, o și conduce pînă în tindă și o așază autoritar pe un scaun.

— Dumneata, domnișoară, ai să-mi stai aici pînă termin. Frumoșii dumitale ochi nu trebuie să vadă în ce hal ajung citeodată oamenii. O fi absurdă viața, dar nu-i cazul să-i cunoști mizeriile chiar de la această vîrstă... Înțelegi ?

Pe dracu', abia am apucat să-l descalț pe Johann și să-i tai pantalonii pînă aproape de genunchi, dumneaei s-a și strecurat pe nesimțite înăuntru.

— Ei bine. dar dumneată ești o încăpățînată fără pereche ! și o apuc de braț, s-o scot din nou afară. Te rog, domnișoară, nu mă supăra ! Eu vreau să-ți ocrotesc sensibilitatea, dar dumneata mă sfidezi într-un chip revoltător... De ce ?

Zadarnic însă orice efort de a o convinge, și-l ia aliat pe profesor. Eterna viclenie feminină, se-apropie de Johann și-i pune protectoare mîna pe frunte. Herr Oberleutnant Seebald Johann rîde înduioșat, dumneaei scoate limba la mine.

— Ascultă, Johann, măcar tu să fii rezonabil ! Te rog să nu urli.

— N-am să urlu.

— Ea o fi crezînd că-i de joacă, să n-o speriem inutil.

— Îți promit că n-am să urlu.

— Imaginează-ți că trăiești în Evul Mediu, cînd rănilor se ardeau cu fierul roșu, iar destinul a făcut să încapi pe mîinile unui chirurg cîrpaci.

— Chiar ai de gînd să mă arzi cu fierul roșu ?

— Totuna...

Povestea a durat mai bine de un ceas, Johann s-a comportat admirabil. Fetița a asistat împietrită, fără să-și abată privirea o clipă, la această nouă facere a omului, peticit și oblojit de mîinile mele butucănoase. Eu însumi m-am îngrozit de propria-mi aventură, îndrăznind astfel să concurez factorii esențiali ai Genezei cu mijloacele mele barbare. Dar la un moment dat am văzut o boabă de sudoare cum se scurge de pe fruntea mea chiar în inima rănii lui Seebald Johann. Nu m-am speriat și mi-am lăsat mai departe sudoarea să se amestece cu sîngele celuilalt, convins că din plămădeala asta lumea de mîine ar putea să cîștige o nouă conștiință. Ar avea tot dreptul s-o cîștige, ar constitui onoarea ei...

4

Onoarea ei, onoarea ei, onoarea ei... Soba oarbă din odaia noastră împrăștie o căldură adormitoare, abia acum îmi dau seama cît sunt de obosit. Dar n-aș vrea s-adorm mai înainte ca să-mi... ca să-mi... *Alexandra, ce cauți aici ? Cum de-ai ajuns aici ?*

— *M-a adus vîntul, mi-a spus că ai nevoie de mine, m-am rugat de el să m-aducă și m-a adus.*

— *Cum de-ai intrat aici ?*

— *Am găsit ușa deschisă și am intrat.*

— *Imposibil, ușa e închisă, de două ori am răsucit cheia, pînă și zăvorul l-am tras pe dinăuntru.*

— *Atunci am intrat pe fereastră.*

— *Cum era să intri pe fereastră, și fereastra e închisă !*

— *Atunci am pătruns prin zid.*

— Cum era să pătrunzi prin zid, zidul n-are nici o spărtură !

— Of, Doamne, că sicîitor mai ești ! Parcă are vreo importanță cine m-a adus și cum am intrat, în loc să fii bucuros c-am venit...

— Sunt bucuros.

— Nici nu m-ai sărutat măcar, sărută-mă, de ce ți-s buzele atît de reci ?

— Mi-s buzele reci ?

— Foarte reci, și mâinile ți-s reci, iar în privire ai ceva turbure, unde te uiți, cine-i omul acesta ?

— Profesorul de latină Seebald, de loc din Darmstadt.

— E rănit ?

— Da.

— Grav ?

— Destul, dar acum sper că-i în afara oricărei primejdii, tocmai i-am curățat rănila și l-am pansat.

— De ce i-ai acoperit picioarele cu vestonul ?

— La picioare e rănit.

— Și fetița asta cine este ?

— Alexandra.

— Alexandra sunt eu !

— Și pe ea tot Alexandra o cheamă.

— Alexandra sunt eu !

— Da-nțelege că...

— De ce se uită așa la mine ?

— I-am vorbit despre tine și-i curioasă să vadă cum arăți.

— Singura Alexandra sunt eu !

— Firește, tu, doar n-o să fii geloasă pe un copil.

— Geloasă ?

— În sfîrșit, parcă te-ar intriga faptul că există și ea pe pămînt, doar nu-i vinovată că și pe ea o cheamă...

- Vreau să trecem dincolo, în odaia cealaltă.
- Nu se poate.
- Vreau să trecem dincolo, să fiu numai eu cu tine.
- Nu se poate.
- Am făcut atîta drum anume pentru tine, și tu...
- Nu pot să-i las singuri, au nevoie de mine.
- Dar gîndește-te că eu trebuie să mă-ntorc !
- Știu.
- Și s-ar putea întîmpla să nu te mai văd niciodată.
- Știu.
- Uite, vîntul îmi și face semne de-afară că e timpul să ne luăm rămas bun, avem drum lung de făcut înapoi și nu-i bine să ne prindă zorii pe drum.
- Știu.
- Atunci de ce... ?
- Du-te, Alexandra !
- Dar nu ne putem despărți așa.
- Du-te, Alexandra !
- Ce-aș putea totuși să fac pentru tine ?
- Nimic.
- Chiar n-ai nevoie de nimic ?

— De nimic, nimic, doar să dorm, atît, sunt foarte obosit și aș vrea să dorm... Dar n-aș vrea s-adorm înainte ca să-mi beau laptele, înainte ca să mănînce și ceilalți.

Stau jos pe podeaua goală, rezemat de perete, și-mi beau laptele. În ciuda stîngăciei grave cu care ne-a servit, fetița s-a dovedit o gazdă ospitalieră și atentă. Pe sine însăși s-a lăsat la urmă, ca să-l servească personal pe profesor. Moaie pîinea uscată în lapte, i-o oferă să muște din ea. La răstimpuri îl ajută să-și ridice ușurel capul, îi duce cana la gură să soarbă cîte o înghițitură de lapte. Oricît l-ar fi hainit războiul, Johann nu-și putea reține plînsul. Astfel că bea laptele amestecat cu lacrimi, se uită la fetiță topit de fericire.

— Ich möchte dich belohnen, i se adresează Johann zîmbind, aber ich weiss nicht wie.

— Ai vrea s-o răsplătești ? il întreb.

— Da.

— Și nu știi cum ?

— Exact.

Fetița descifrează pesemne că rănitul îi vorbește pe altă limbă decît îi vorbeam eu, se-ntoarce spre mine, pa-sămite Doamne ca să-i traduc. Cum să traduci însă prin semne declarațiile de dragoste ale lui, ale mele ?

— Îți propun să-i săruți mina, spun, sunt convins că va pricepe exact ce gîndești.

Un fel de văpaie îi inundă fetei obrazii, dar se vede limpede că-i face plăcere. Profesorul i-a cuprins mîinile într-ale sale, i le sărută lacom și nepotolit. Fetița la rîndu-i, apoi, se simte datorare să-i constate grijulie fruntea și-l întreabă ceva.

— Cred că vrea să știe dacă mai ai febră, mă fac interpretul ei.

— Nu, răspunde Johann, nu mai am.

— Dacă te dor cumva rănile ?

— Nu mă doare nimic.

— Sau, poate, ai totuși vreo dorință, oricare ?

— Dorință ? ! tresare surprins Johann. Zău că am una, dar mi-e teamă să nu îndrăznesc prea mult.

— Îndrăznește !

— O țigară, măcar una singură pentru amîndoi.

— Dar ce imperiu îi oferi tu, în schimb ?

Seebald ride amar, fetița își trece nedumerită privirea de la unul la altul. O dungă subțire i s-a adîncit între sprîncene, mîntea ei se chinuie să dezlege sensurile misteriosului nostru dialog. A o lăsa în derută, înseamnă a-i da sentimentul că ne-am permis răutăți asupra ei, cine știe ce nemernicii am pune la cale.

M-apropii de ea, o mîngîi îndelung pe păr :

— Draga mea, nu te neliniști ! E vorba de cu totul altceva, ceva foarte simplu. Soldatul îndură oricite în război — și bombardamente, și foame, și sete, și răni. Un singur lucru nu poate îndura : lipsa tutunului ! Paf, puf ! Înțelegi ? și iau mina unui fumător în extaz, după care adaug : Mai trece la darurile pe care ți le-am făgăduit încă de șapte ori pe-atât, numai fă-ne rost de ceva tutun. Dă casa peste cap, la nevoie inventează-l chiar tu, câteva fire măcar, tutun, tabac, înțelegi ?

— *Tabac ?* murmură fetița.

— *Exact, frumoaso, tabac !*

O aud răscolind sertarele mesei și dulapului de dincolo, răsturnînd un scaun și ridicîndu-l, suindu-se probabil pe scaun și scotocind alte sertare, apărînd după un timp, îmbujorată, în mină cu o pungă dolidă de tutun și cu o pipă.

— *Dumnezeule mare, o pipă !*

Îi rid ochii pentru uimirea, surpriza pe care le citește în ochii mei, în ochii lui Johann.

— *Dumnezeule mare, o pipă ! O pipă ! Nu m-așteptam la surpriza asta.*

— *Dar azi e 2 noiembrie !*

— *Și ce-i dacă e 2 noiembrie ?*

— *E ziua ta de naștere.*

— *Chiar așa, uitasem, foarte drăguț din partea ta.*

— *Îți place ?*

— *Toată viața mi-am dorit să fumez cu pipa.*

— *E de cireș.*

— *Adevărat, de cireș.*

— *Negustorul de la care am cumpărat-o mi-a spus că pipele de cireș prind cel mai repede crustă, și cu cît crusta e mai groasă, cu atît pipele sunt mai bune.*

— *Da ? Nu știam.*

— *Mi-a mai spus că fabricanții englezi nici nu lansează pipele pe piață înainte de a le folosi un timp, tocmai pentru ca să prindă crustă. Fiecare fabrică are pe lângă ea o echipă anume de fumători pentru treaba asta.*

— O fi, nu-l contrazic, dar mai ales în materie de pipe aş dori să se respecte legile elementare ale igienei.

— În privinţa ăsteia pe care ți-am cumpărat-o eu, să n-ai nici o grijă.

— Se vede, are pereții lucitori ca oglinda.

— Ți-am cumpărat și drăciile respective pentru curățat, și o cutie cu tutun special, turcesc.

— Mă copleșești, draga mea !

— Vrei să ți-o umplu eu cu tutun ?

— Te rog !

— De câte ori o să vrei să fumezi pipă, să mă chemi pe mine să ți-o umplu cu tutun.

— Bine.

— Tu ai să stai la masă și ai să lucrezi, eu am să stau la picioarele tale și am să-ți umplu pipele cu tutun.

— Pipele ?

— Da, fiindcă am să-ți cumpăr mereu, noi, vechi, românești, străine, vreau să ai cea mai bogată colecție de pipe din România.

— Bine.

— Ia să te văd cum îți stă, grozav, adevărat lup de mare, îți dă un aer straniu și o anume severitate. Doamne, cât te iubesc ! Îți place, spune-mi : îți place ?... Dar pipa astălaltă e rudimentară, noduroasă, dintr-un lemn greu, afumat, cu muștiucul rupt în două locuri și prins în inele de metal, moștenită desigur din moși-strămoși, are și un capac de metal deasupra, tăiat în patru.

Nu din această cauză însă șovăi să fumez cu ea, ci gândind numai că omul căreia îi aparține ar putea chiar în această clipă să intre pe ușă, reîntors acasă din refugiu sau fugit ca și noi dintre nămolurile războiului. Ne-ar putea ierta că i-am ocupat casa și că i-am mâncat săracele merinde, dar cum aş reuși să-i explic de ce m-am făcut stăpîn peste bunurile tabieturilor sale pașnice ? Meșteresc în consecință pentru amîndoi, vreau să spun pentru mine și pentru Seebald, din hîrtie de ziar, două țigări soldățești,

enorme, și duhănim pe îndelete, tăcuți. Fetița s-a așezat pe marginea patului, la capătul celălalt, grijulie, să nu lovească picioarele rănitului. Se chinuie cu piinea neagră, prea tare pentru ea, și-și bea laptele alene.

— Jesus Maria ! exclamă atunci profesorul, privind-o. Am câteva bucăți de zahăr pentru tine.

— Tilharule ! izbucnesc în numele ei. Ai zahăr și taci ?

— Acum mi-am adus aminte.

— Unde-l ții ascuns ?

— Caută într-unul din buzunarele vestonului.

Sunt doar patru bucăți de zahăr, cam subțiri și cam gălbui, înfășurate într-o hirtie soioasă, oricum însă — zahăr ! Fetiței nu-i vine a crede, trebuie să insist îndelung ca să accepte că domnul profesor i le dăruiește ei.

— Te rog, e tot ce avem ! și i le pun dinainte. Johann o să se supere dacă-l refuzi, mănincă !

A lăsat deoparte laptele și coaja de piine, ronțăie zahărul ca un șoricel, cu zgîrcenie, de parcă ar vrea să-î tină pînă după război.

— Bun ? o întreabă Johann, și o soarbe toată din ochi.

— Sigur că-i bun, răspund în numele ei.

— Ai o batistă ? mă-ntreabă deodată Johann.

— La ce-ți trebuie batista mea ?

— Dă-mi-o, ai să vezi !

Nu mi-am imaginat că profesorașul ăsta de latină poate să fie dotat cu asemenea talent. Din numai câteva noduri de batistă și din cele zece vîrfuri ale degetelor sale, pe care le împletește și le încalecă în fel și chip, proiectîndu-le pe perete în lumina scăzută a lămpii, să prefigureze o întreagă panoramă de chipuri și siluete, lighioane de tot felul și oameni, într-o fantastică mobilitate și conversînd mut, certîndu-se și răfuindu-se, încleștîndu-se în bătălii cumplite și unii căzînd victime pe dreptate, alții exultînd triumfători. De sub magia degetelor sale apar căței și pisici care se bat pentru o oală cu smîntină, berze și broscuțe care dialoghează pe malul unei bălți, vînători

distrați și iepuri care le fură pușca, moșnegi și băbuțe care-și dispută luna de pe cer și luna care-și râde de ei cu gura pînă la urechi — o vastă, ineputabilă paradă de umbre chinezești, pe care Johann le mișcă cu o dexteritate de mare prestidigitator, a căror acțiune și viață efemeră le-o susține cu hazlii ori grotești onomatopee specifice.

Fetița e peste poate de încîntată, s-a dăruit trup și suflet acestui spectacol inedit. Suferă și se agită pentru aventurile dramatice ale nu știu cui, râde cu lacrimi de năzdrăvăniile altcuiva și aplaudă frenetic orice victorie. Pe mine însumi m-a prins în joc, mă ia părtaș la bucuriile ei. Și dacă inspirația lui Johann dă semne de oboseală, domnișoara noastră e dimpotrivă neobosită, eu însumi stărui pe lîngă profesor să continue jocul.

— Bine ! consimte el în cele din urmă. O să vă spun o poveste ceva mai lungă, și-și masează ușor degetele, să le redea elasticitatea și prospețimea. E o poveste pentru fetețe ca tine, pentru bătrîni ca el ! subliniază Johann, indicîndu-ne pe rînd. Sunteți gata să mă suportați ? Tu, scumpete, înțelegi ce am de gînd ?

— *Da, da !* bate fetița din palme, fericită.

Dar profesorul se pregătește minuțios, cu oarecare solemnitate, sub privirile noastre la fel de grave și nerăbdătoare. Va vorbi tot timpul, deși deocamdată nu mi-e clar de ce e nevoie neapărat de explicații, cînd fetița și-așa nu pricepe nimic iar scenele proiectate pe ecranul peretelui sunt suficient de expresive. Voi observa însă cum ființa lui se detașează pe încetul de realitatea noastră, ochii coboară în propriul său adînc și vocea scade pînă la șoptă — poate că de-adevărat nici nu ne spune nouă povestea, ci altcuiva din amintire.

— Așadar, începe Johann, a fost odată o mamă care avea o fetiță. Mică, mică de tot, uite atît ! Într-o zi, mama

și fetița au plecat la plimbare : lipa-lipa, lipa-lipa ! S-au plimbat printr-un parc, și mama a dat fetița în leagăn : huța-huța, huța-huța ! Mama i-a cumpărat fetei covrigi, și fetița a ronțăit covrigi cum ronțai tu bucata de zahăr : cranț-cranț, cranț-cranț ! Apoi s-au plimbat cu barca pe lac, și fetița a vrut să prindă un peștișor, dar peștișorul a mușcat-o de degetul mic și fetița a făcut : Au ! Atunci s-a pornit să bată un vînt mare și să bubuie norii a ploaie : bum-bum-bum, bum-bum-bum ! Mama a ieșit fuga din parc și s-a grăbit să prindă mașina, s-ajungă mai repede acasă. Dar în stația de mașini era o îmbulzeală nemaipomenită și mama n-a fost atentă, a scăpat fetița din brațe și fetița s-a făcut praf. Praf, înțelegi ? Pfuuu ! Mama s-a uitat în stînga, s-a uitat în dreapta — fetița nicăieri ! Mama își smulgea părul din cap și bocea : Vai-vai-vai, vai-vai-vai ! Atunci o pasăre din înaltul cerului s-a milostivit de ea, a coborît pe umărul ei și i-a spus : Eu știu unde-i fetița ta, după ce s-a făcut praf a venit vîntul și a luat-o, du-te la casa vîntului și vei găsi-o ! Cum să ajung la casa vîntului, a întrebat mama, nu cumva știi, pasăre, tu ? Ba eu știu, a răspuns pasărea, dar nu pot să merg cu tine, tot nu ți-aș fi de vreun folos, se-apropie iarna și aș muri de frig, eu mă călătoresc acum spre țările calde, du-te singură ! Și a pornit mama singură — și a mers, și a mers, însetată, flămîndă, o dureau picioarele și era istovită, pînă a ajuns la o apă și, după ce i-a împărtășit jalea ei, a întrebat-o : Nu cumva știi tu, apă surioară, unde-i casa vîntului ? Ba știu, i-a răspuns apa, dar nu mă pot întoarce din drum, ar însemna să se usuce cîmpiile pe unde trec și oamenii să nu mai aibă cu ce se hrăni, du-te singură ! Și iar a pornit mama — și a mers, și a mers, abia se mai tîra și se gheboșase de-atîta drum, pînă a ajuns la Domnul Soare, i-a mărturisit și lui jalea ei și l-a

întrebat : Domnule Soare, nu cumva ştii domnia-ta pe unde-i casa vîntului ? Ba ştiu, i-a răspuns soarele, dar nu te pot însoţi, ar însemna să ies din rosturile mele şi-atunci bezna ar lua locul luminii, pămîntul ar îngheţa şi omenirea ar pieri toată, dar am să-ţi dau un melc, o să te conducă el. Şi a venit melcul, şi am pornit la drum lung. Şi au mers, au tot mers, peste dealuri şi peste cîmpii, peste ape şi peste munţi, pînă ce iată au ajuns şi la casa vîntului. Vîntul tocmai se pregătea să se ducă în legea lui, îşi aduna forţele şi făcea : Uuuu-uuuu ! Grozav s-a mai infuriat cînd a văzut-o pe femeie, n-o uitase, vezi bine, a trebuit să-i sufle melcul la ureche ce şi cum. Ai noroc, i-a spus vîntul atunci femeii, că te-a ajutat Domnul Soare, altfel nu ţi-ai mai fi găsit fetiţa niciodată, poftim, ia-o ! Mama s-a uitat de jur împrejur, de unde s-o ia ?, peste tot era numai praf şi pulbere. Atunci vîntul a rîs şi s-a uitat pe cer, s-a rugat de un nor ce se zbenguia prin grădina cerului, s-a rugat să-şi verse peste pulberea de jos o lacrimă de ploaie. Norul l-a ascultat, lacrima a căzut chiar la picioarele mamei şi din pulberea de-alături s-a ridicat iar fetiţa vie. De-acum înainte, i-a spus mamei vîntul, să ai grijă de fetiţa ta ca de ochii din cap, întoarceţi-vă acasă ! Şi s-au întors acasă mama, fetiţa şi melcul : lipa-lipa, lipa-lipa ! Că vezi dumneata, fetiţa se-ndrăgostise de melc şi nu mai voia fără el, iar Domnul Soare s-a învoit şi i-a logodit. Şi cînd a ajuns acasă, ningeaa... Ți-a plăcut ? V-a plăcut ?

E-n ochii lui o vagă melancolie, în glas — o umbră de tristețe. Fetiţa își mută privirea de pe peretele din nou rece, neînsuflețit, pe mîinile caligrafe de minuni care s-au aşternut acum obosite de-a lungul trupului, pe pat şi o mîngîie pe cea din dreptul ei cu naivă, neîndemînică recunoştință. Copleșit eu însumi, mă trezesc anevoie ca dintr-un vis frumos.

— Ești un vrăjitor, domnule profesor !
— Trebuia, spuse el oftînd, neclintit cu ochii în tavan, să răsplătim într-un fel ospitalitatea fetei.

— E totuși ceva în povestea asta.

— Da, este, recunoaște el. De fapt o știu de la fiică-mea, din ultimul concediu medical pe care l-am făcut acasă, ultima seară pe care am petrecut-o împreună. A avut o inspirație neașteptată și a început să povestească, eu eram obligat s-o ilustrez pe perete... A fost o seară de neuitat !

— Cum o cheamă ?

— La noi în familie e o tradiție, primul născut primește numele ambilor părinți : Ludwiga-Johanna !

— Mi-ai promis că mi-arăți fotografia ei.

— La ce bun Nu te supăra, mi-e sufletul prea greu...

— Înțeleg.

— N-aș mai putea suporta acum nici o amintire, vreau să spun — nici o comunicare cu amintirile mele.

— Înțeleg.

— Să ne culcăm mai bine, te rog ! Nici nu-ți închipui ce nevoie imensă de somn am... Și-apoi cine știe ce ne mai așteaptă mîine ? ! Și tu, și fetița sunteți probabil foarte oboșiți... De acord ?

Firește, de acord ! Cu toate că, știu bine, nu va adormi chiar atît de repede. Va sta încă multă vreme întins pe spate, cu ochii deschiși în întuneric, de vorbă cu ai săi de acasă. Și tot universul se va limita la o casă tipic germană, dintr-un îndepărtat oraș tipic german, spre care el a și pornit de-a bușilea ori tîrîș cu pămîntul, gemînd și mușcînd pămîntul, beat pînă la pierderea cunoștinței de iluzia mereu nepieritoare dinaintea lui și făcîndu-le alor săi semne, implorîndu-i să deschidă porțile ca să intre, și chemîndu-i, neîncetat chemîndu-i...

— Gata, domnișoară, la culcare ! Domnul profesor e obosit și vrea să doarmă. Și dumneata trebuie să dormi, e târziu !

Dar fetița nici nu m-aude, a rămas cu ochii pironiți pe geamul deodată foarte alb. Se-ndreaptă ca fermecată spre fereastră și deschide încet, ca într-un adevărat ritual, fereastra. Tot văzduhul e de un alb orbitor, ninge.

— Ninge ! exclamăm tustrei în aceeași clipă, pe trei limbi diferite. Ninge ! Ninge !

— *Tu n-auzi că ninge ?*

— *Bun, am auzit, nu-i nevoie să-mi spargi timpanele pentru atîta lucru.*

— *Dar e prima ninsoare din acest an !*

— *Perfect, destupă o sticlă de vin s-o bem în cinstea marelui eveniment !*

— *Eu n-am chef să beau vin.*

— *Atunci culcă-te și lasă-mă-n pace, am de lucru.*

— *Iar eu am chef să mă plimb pe ninsoare.*

— *Te-anunț respectuos că-i trecut de miezul nopții.*

— *Puțin îmi pasă că-i trecut de miezul nopții, eu vreau să mă plimb pe ninsoare și vreau să mă plimb cu tine.*

— *Cu mine în nici un caz, am de lucru.*

— *Lucru, lucru, lucru, veșnic ai de lucru cînd vreau și eu ceva, să știi că plec singură.*

— *Stimată doamnă, ia spune-mi cînd te-am bătut ultima dată ?*

— *Nu m-ai bătut niciodată.*

— *Ei bine, o să te bat în noaptea asta pentru toate zilele și toate nopțile cînd mi-ai scos peri albi, dar te-am iertat, de astă dată nu te mai iert, ca să te-nvești minte și să-mi respecti munca !*

— *Zău ?*

— *Zău !*

— *Atunci află că n-o să-ți dau această satisfacție, adio !...*

— *Alexandra !...* Dar frenezia care a năpădit brusc făptura fetei e de nepotolit, aproape năucitoare pentru niște obosiți ca noi. Deschide o laviță și aruncă în mijlocul odăii, de-a valma, lucrurile dinăuntru, ca să păstreze doar un cojocel fără mîneci și o căciulă de lînă. Se viră apoi ca o sălbăticiune sub pat, de unde scoate la iveală doi ciorapi țărcați și o pereche de ghetete scilciate. Abia izbutesc, cum nu-și află o clipă astîmpăr, s-o prind de braț și s-o întreb :

— Ce-i cu tine ? Unde vrei să te duci ?

Profesorul, însă, ride molipsit :

— Ai văzut copil care să nu se bucure de prima ninsoare ? Mai bine ai grijă de îmbrac-o cum trebuie, să nu răcească.

E chin mare, îmi scapă mereu din mîini. Reușesc în sfîrșit s-o înfofolesc ca vai de lume, ea a și zbughit-o afară pe ușă.

— *Alexandra ! Alexandra...*

— *Nici nu mă gîndesc.*

— *Pentru Dumnezeu, așteaptă, vin și eu !*

— *Cine ești dumneata, domnule ?*

— *Alexandra, lasă prostiile !*

— *Domnule, cine ești dumneata ?*

— *Ascultă, Alexandra...*

— *Ascultă, domnule, cum îți permiți să tulburi nevoia oamenilor de a se plimba singuri pe ninsoare, vrei să ții după ajutor ?*

— *Termină, Alexandra !*

— *Dar explică-te, domnule : cine ești și ce vrei de la mine ?*

— *Sunt bărbatul tău și vreau să mă plimb cu tine pe ninsoare.*

— Imposibil, bărbatul meu e un șoarece de bibliotecă, l-am lăsat acasă cu hîrtoagele lui, nu poți fi dumneata acela.

— Alexandra !

— Te accept însă numai din orgoliu, ca să-i fac șoarecelui meu în necaz, să constate că mai sunt și alți bărbați pe fața pămîntului care se uită la mine, sunt frumoasă ?

— Ești o nebună.

— Sărută-mă !

— Nu te sărut... Alexandra ! Alexandra...

Dar fetița e acum departe de casă, omuleț minuscul sub potopul fulgilor de zăpadă. Se rotește pe loc, într-un picior, cu miinile înălțate spre cer și capul dat pe spate, s-o bată fulgii în plin și ea chinuindu-se să prindă fulgii cu gura.

— Alexandra ! Alexandra...

Tot ceea ce pînă de curînd era negru, urît, deprimant, inuman (dacă memoria mea reține cu fidelitate imaginea nămolurilor de iad în care mă aruncase războiul) a pierit acum sub imensa, neverosimila mantie albă de omăt. Dacă mi-amintesc bine erau pe-aici, pe undeva, tunuri holbindu-se lugubre la cer și leșuri ale căror foste identități n-o să le mai afle nimeni niciodată, erau semne amarnice despre încreștarea dintre două umanități aflate în război și mai erau pe alocuri urme adînci ale morții, unde-i acum trecutul acesta tragic pentru toți și umilitor ? A fost nevoie să cadă prima ninsoare din acest an, zăpada să se aștearnă ca un lințoliu imaculat peste toate, ca să nu se mai vadă nimic. Tunurile tac, tancurile au amuțit, glasul morților nu-l aude nimeni — dacă acest tărîm se chema înainte ca un blestem *țara nimănui*, din această inegalabilă clipă s-a ivit altă umanitate pe pămînt, *țara nimănui* e a noastră — a mea, a profesorului de latină Seebald Johann, a acestei fetițe de vis pe care o cheamă...

— Alexandra ! Alexandra...

Fetița îmi face neconținut semne, își flutură mina spre mine, să gonesc spre ea și s-o prind, să mă prind din nou cu ea de mină în jocul iluziilor purificatoare : *Hai, vino ! Vino ! Vino !*

— *Să știi că te prind.*

— *Numai să poți.*

— *Te prind și te pedepsesc.*

— *Îndrăznește !*

— *O să fie vai și amar de tine, ai să-ți muști pumnii, o să-ți plîng de milă și n-o să-mi fie milă de tine.*

— *Grozav aș vrea s-o văd și p-asta !*

— *Alexandra, nu glumesc.*

— *Parcă eu glumesc !*

— *Ei bine, Dumnezeu mi-e martor c-am folosit toate argumentele ca să te salvez, rămii singura răspunzătoare pentru tot ce va urma.*

— *Asta și vreau, asta și vreau...*

M-așteaptă cu bulgării gata făcuți, cît se pot cuprinde în pumnii ei de copil, și-mi pîndește atentă apropierea. La distanța pe care va fi socotit-o suficientă pentru puterea ei de lovire, începe bombardamentul. Micșorez din cîțiva pași distanța, cît de cît să mă poată atinge. Mă las anume lovit din belșug, fiecare țintă atinsă dezlănțuie cîte o explozie de bucurie. Bulgării mei în schimb tot pe de lături zboară, fetița rîde cu hohote de insuccesele mele și-mi face în ciudă. Evoluez de jur împrejurul ei în neconținută, amăgitoare mișcare, s-o sperii sau cît pe-acî să năvălesc asupra ei. Dar îi las mereu timp să-și pregătească alți bulgări și să mă alunge. De-ar fi cineva treaz la ora asta din noapte pe undeva pe un punct dominant, să vadă cum ne batem cu zăpadă și s-audă cum rîdem pe nesăturate numai de dragul fulgilor de zăpadă și al imperiului peste care suntem singurii stăpîni, pe bună dreptate ne-ar crede nebuni ori pasageri din altă

lume. Dar nouă nici că ne pasă, eu însumi nu-i sunt fetei doar un partener ocazional, fiindcă propria mea exaltare cunoaște intensități nebănuite. Sunt eu cel de-acum, sunt doar copilul de odinioară ? E ea cea de aici, e cumva *Cealaltă* ? Știu doar atât — că jocul îmi place și-l joc cu sufletul la gură, n-aș da nici o altă bucurie ome-nească, dintre cele mai costisitoare și spectaculoase, pe bucuria asta simplă de a mă bate cu zăpadă cu *Alexandra*, într-un timp care-i în afara timpului, într-o zonă care nu aparține nici uneia din părțile beligerante. Și iarăși bulgării fetei se năpustesc asupra mea, bulgării mei tot în gol nimeresc. Sub văzduhul înalt și-n tăcerea patetică a nesfârșiturilor de zăpadă doar risul pînă la lacrimi al fetei se aude, fericită că uriașul e ținut la distanță, și risul copilului din mine — fericit că nu l-a ucis războiul. Uneori mi-e teamă să nu se mistuie în tumultul fulgilor de zăpadă, cu făptura ei fragilă ca fulgul, ori tănuite și vrăjitoarești umbre să nu mi-o fure, fiindcă ninsoarea mă orbește și fetea parcă a și dispărut, dau atunci s-o cuprind și constat că există, jocul poate să continue !

Un pas greșit, anume gîndit, exact în clipa în care năluca fetei părea că nu-mi mai scapă, și iată-mă răstignit la pămînt, cu fața în sus, gîfîind, încercînd zadarnic să-mi acopăr fața, fiindcă fetea e acum deasupra mea și-mi înecă obrazul în zăpadă fără milă.

— *Cine se grozăvea adineauri că mă prinde și mă pedepsește ?*

— *Eu.*

— *Cine pretindea c-o să-mi plîngă de milă și va fi vai și amar de sufletul meu ?*

— *Eu.*

— *Acum ce mai zici ?*

— *Lasă-mă, te rog, fii fată de înțeleș !*

— *Te dai bătut ?*

- *Mă dau bătut.*
- *Ai să mai refuzi să te plimbi cu mine pe ninsoare ?*
- *Niciodată.*
- *Ești gata s-accepti toate condițiile de pace ale învingătoareii ?*
- *Chiar toate ?*
- *Răspunde, c-altfel te ucid !*
- *Bine, bine, fiș !*
- *Prostule...*
- *Asta-i o condiție ?*
- *Sărută-mă, prostule !*
- *E singura condiție ?*
- *Sărută-mă, sărută-mă...*

Mă răsucesc însă pe neașteptate și o răstorn acum pe ea în zăpadă. Zadarnic se zbate sub mine și mă lovește cu pumnii, îmi zgîrie fața și țipă. E rindul meu acum să-i frec obrajii cu zăpadă, slavă Domnului că știe de joacă și rîde, rîde fără oprire.

- *Mai îndrăznești să pui condiții ?*
- *Nu.*
- *Care-i ultimul tău cuvînt ?*
- *Te iubesc !*
- *Iar începi ?*
- *Te iubesc, te iubesc, te iubesc...*

Îi simt atunci brațele moi cum mă cuprind pe după gît și obrazul fierbinte cum se lipește de al meu. Reușește astfel să-mi tempereze miniile răzbunătoare, mă trezesc cu ea pe brațe cum mi-o apropii strîns de piept și o sărut pe frunte. Așa o și port spre casă, amețită. Mai are totuși puterea să culeagă la intrare o mîină de zăpadă, pentru vrăjitorul ei rănit. O descalf și o dezbrac, o așez în pătucul ei de lîngă sobă și o învelesc bine. Mi-ntind și mie o scoartă pe podea, cu vestonul căpătîi, și sting lumina.

- *Johann, spune-i fetei noastre noapte bună !*
- *Guten Nacht, Alexandra !*

— Noapte bună, Alexandra ! *Noapte bună, Alexandra !*
Noapte bu...

Atunci, sau în altă clipă de mai târziu, am auzit o bubuitură de tun. Destul de aproape, spre răsărit ori spre apus, dacă nu chiar pe vreuna din frontierele țării noastre. Dar noi eram prea obosiți, sau prea fericiți, ca să concepem că poate fi adevărat...

5

Și totuși a fost adevărat !

Mă trezesc buimac, fetița îmi zgâlție cu desperare umerii. Trage de mine să mă scol, e-ntipărită pe obrazul ei o panică inexplicabilă. Mi-arată prin pereți, dincolo de casă, undeva departe și mă năucește cu vorbe de neînțeles. Dar spaima din ochii ei, parcă și mai intensă acum, e suficient de grăitoare ca să dea vorbelor un conținut clar și să contureze la dimensiunile exacte primejdia care se va fi pornit pe neașteptate împotriva noastră.

O urmez alarmat în odaia cealaltă, de zile mari, dau perdeaua într-o parte. Abia acum mi se dezvăluie o parte a peisajului înconjurător. Dincolo de cîmpie începe o suită de dealuri în succesiune paralelă de înălțimi crescînde, pe linia de orizont se creionează vag o pădure. Dealul cel mai apropiat de noi însă e golaș, albul catifelat al zăpezii acordîndu-i o unduire de uriașă felină adormită. Numai dacă te uiți concentrat și îndelung, să te usture ochii, cel puțin ochii mei bolnavi și miopi sunt supuși la un examen extrem, descoperi pe coama aceluia deal cum apar la răstimpuri sclipiri de arme și o confuză mișurare ca de furnici enorme, săpînd parcă la șanțuri și cocoșate pentru a nu se lăsa prinse în vizorul vreunei lunete străine.

— Nemții ? Românii ?

În imposibilitate de a ști ce configurație a căpătat peste noapte frontul, după ultima bătălie, pe unde o fi răsăritul și pe unde apusul față de locul în care ne găsim, ca unice puncte cardinale care ar determina poziția liniei noastre față de linia germană, cu atît mai justificată e nevoia mea de certitudini, calmul pe care sunt nevoit să mi-l impun.

În tindă se află o scară care duce la pod, trebuie să fie acolo un ochi de geam prin care să pot observa mai de sus și pe îndelete mișcările musafirilor de pe deal. Urc scara, fetița vine zvirlugă după mine. Ne cocoșăm sub podul scund, ingenuchem alături dinaintea ochiului de geam. De-aici toate se văd ca-n palmă, destul de clar cîteva elemente specifice. Furnicile sunt soldați în uniforme verzi, tăișul armelor lor îl cunosc. A mă amăgi că halucinez, ar însemna să mă dau (să-i dau și pe ceilalți) cu bună știință pradă morții. E în mine o silă fără sfîrșit, ca-n fața unui tribunal care dă sentințe nedrepte.

— Ceea ce era de demonstrat, dragă mea ! îi spun fetiței și încerc să zîmbesc nepăsător. Nici un vis nu ducează cît veșnicia, ne-am făcut iluzii deșarte. Mă și-ntreb dacă a fost adevărată noaptea de azi-noapte, dacă nu cumva doar am gîndit-o ca atare ? ! După cum vezi, imperiul ipotetic peste care devenisem stăpîni azi-noapte a încetat să existe, *țara nimănui* reintră în drepturile sale fatale. Războiul continuă, noi continuăm să fim umilii lui slujitori. Ce cauți însă tu în toată povestea asta, pentru ce te-a făcut Dumnezeu și te-a trimis în calea noastră ? Aștept zadarnic un răspuns, e limpede că fetița constată tragedia pe cu totul alte coordonate. Să coborîm, draga mea, nu mai e nimic de făcut...

Agitația noastră prin casă l-a trezit și pe profesor, tulburarea lui, neștiind ce se întîmplă, e cu atît mai mare. Caută mut în ochii noștri, noi — palizi pe pragul odăii.

— Ești salvat, Johann ! îl liniștesc eu. Germanii au ocupat poziție pe dealurile din apropiere.

M-așteptam să jubileze, își mușcă dimpotrivă buzele mohorît.

— Și românii ?

— Probabil pe celelalte dealuri, la răsărit. Suntem iar prinși între două focuri.

Oftează resemnat, își lasă din nou capul pe pernă.

— Ei bine, rămînem aici și așteptăm.

— Ce așteptăm ? Pe cine așteptăm ?

— Pe oricare va sosi mai întîi. Mie nu mi-e frică. Doar tu însuși spuneai că-n situația asta există o singură soluție : fiecare să se bată pentru viața celuiilalt.

— Johann, situația la care mă refeream eu era o situație de acalmie și de oboseală, cu predispoziție pentru amabilități. Indiferent cine ar fi ocupat casa — noi am fi avut timp să discutăm și să argumentăm, ceilalți — timp să fie oameni.

— Crezi că situația s-a schimbat ?

— Considerabil ! Doar știi bine ce înseamnă o casă izolată între două fronturi. Fiecare o bombardează, convins că cealaltă parte și-a instalat acolo observatori.

— Din bătălia trecută casa a scăpat neatinsă.

— Asta nu înseamnă că istoria se va repeta.

— Dar vom sta liniștiți, vor crede că nu-i nimeni aici. Și n-au decît să vină, germanii sau românii, oricine, se vor convinge că nu constituim pentru nimeni nici o primejdie.

— Johann, pentru ocuparea unei case, mai ales a unei case de unde nu ți se dă nici un semn de viață, nu trimiți parlamentari cu steagul alb. O bombardezi sau o mitraliezi în plin, cu voluptate, iar ajuns la ferestrele ei mai tragi prin ferestre cîteva rafale de asigurare, ca să preîntîmpini orice surpriză. Parcă n-ai fi făcut războiul, n-ai ști cum se ocupă o casă !

— Punem un steag alb la ferestre.

— Copilării, Johann ! Tu nu-ți dai seama că-n situația asta, cu și cu tine alături constituim o absurditate ?

— Nu înțeleg.

— Războiul continuă, Johann ! Și-n războiul ăsta fiecare e dușmanul celuilalt, nimeni n-o să ia în considerație starea de armistițiu la care am convenit arbitrar amîndoi. Pînă să le explic eu alor mei, sau tu alor tăi, ce e cu celălalt, cu siguranță că se va găsi un bezmetic care să restabilească relația exactă dintre noi doi. Binecuvîntata relație de război ! Te va împușca pe tine, mă va împușca pe mine.

— Mai e și fetița...

— Mai ales fetița, care nu va fi nicicum iertată. Conștient sau accidental, n-are importanță. Și asta numai din cauza noastră, e ca și cum noi înșine am condamnat-o la moarte. Și trebuie să recunoști că nimeni nu ne dă dreptul s-o sacrificăm de dragul unei absurdități pe care noi am dori s-o prelungim pînă la pacea definitivă, dar pe care logica războiului n-o acceptă.

— Ce gîndești, în acest caz ?

— Să te duc la ai tăi !

Tresare și se uită la mine lung, cîu respirația tăiată și holbat, de parcă în fața lui nu s-ar găsi un om, ci însăși afirmarea ideii de imposibil.

— La fel de bine m-ai duce și la ai tăi.

— Nu !

— De ce ?

— Am avut, am, voi avea totdeauna oroare de tot ce îngrădește, desființează libertatea omului. Cunosc farmecul pușcăriei, am gustat din dulceața prizonieratului. Nu mi-aș ierta în vecii vecilor că stînd în puterea și voința mea să-ți redau libertatea, chiar fiind cine ești pentru mine din această clipă, eu dimpotrivă ți-am răpit-o.

— Să lăsăm mai bine pe seară, pe întuneric.
— Pe întuneric e mai primejdios decât pe lumină, Johann. Și-apoi bătaia poate să-nceapă la orice oră.
— E departe ?
— Cam vreo doi kilometri de urcuș.
— A nins, îți va fi mai greu să mă duci iar în spinare.

— Nu mor eu dintr-atîta.
— Și cu ea ce faci ?
Fetița se află lingă mine, lipită de mine, mină-n mină cu mine, pare că-nțelege și se uită la mine.
— Deocamdată nu știu, o să văd după aceea.
— Omule...

Simt că-l sugrumă o emoție amarnică, lumina ochilor lucește de lacrimi. Își înghite plînsul, gîndul rămîne nerostit.

— Lasă, Johann ! Cuvintele și-așa n-ajută la nimic.
— Altceva voiam să spun.
— Spune !
— Ai grijă de ea, scoate-o de-aici, îmi promiți ?
— Nu era nevoie, Johann. Dar e bine că mi-ai spus-o.
Înseamnă că... În sfîrșit, pricepi ce vreau să spun. Și-acum pregătește-te de plecare, eu mă duc să văd care-i situația pe-afară. Ține fetița lingă tine pînă mă-ntorc.

Mă strecor pe lingă pereții casei ca șarpele, să nu cad cumva în crucea vreunui ochean german. Ar fi stupid să constituî încă de pe-acum obiectiv viu pentru mitralierele, aruncătoarele lor. E absolut necesar să-mi păstrez sîngele rece, să le cumpănesc pe toate pînă la amănunt. Gîndul că l-aș putea transporta pe Johann și altfel decât în spinare îmi vine pe neașteptate, descoperind în fundul curții șopronul deschis și-n șopron, printre alte unelte gospodărești, o sanie. E o sanie pe tălpici late, cu două hulube ca pentru un singur cal, cu o ladă largă, comodă,

în care, dacă aşterni câteva braţe de paie, bănuiesc că germanul se va simţi ca un paşă. S-ar zice că o doamnă Sfînta Vineri, pe care voi fi îndestulat-o cîndva cu pîine şi apă şi care acum se răscumpără pentru toate, mi le pune pe toate ca prin minune la îndemînă. Şi paiele, şi o chingă de piele cu care leg capetele hulubelor ca să am la ce mă inhăma, pînă şi o prăjină pe al cărei vîrf va trebui să prind nişte zdrenţe de steag — să-i vestim pe germani că n-am pornit de florile mărului spre poziţia lor, nebuneşte, că suntem oameni de omenie, vor vedea şi se vor convinge, să nu ne împuşte.

Îl găsesc pe Oberleutnantul Seebald Johann cu cizmele în picioare, îmbrăcat şi cu vestonul încheiat pînă la ultimul nasture.

— Cine te-a încălţat, cine te-a îmbrăcat ?

— Alexandra.

— *Alexandra, te rog !*

— *Ba nu, lasă-mă pe mine, să te încălţ eu, să-ţi închei eu vestonul, de-ar fi posibil ţi-aş cere să mă iei cu tine, roaba ta, oricînd să apelezi la mine şi eu să te slujesc, dacă ţi-ar fi sete eu să-ţi aduc de băut, dacă ţi-ar fi foame eu să-ţi pregătesc cina, dacă ai fi obosit eu să-ţi aştern pentru somn şi să-ţi veghez somnul, dacă...*

— *Nu-i cu putinţă, războiul e al bărbaţilor.*

— *Atunci să ştii că tot sunt în tine, cuprinsă toată în fiinţa ta, de mult nu-mi mai aparţin şi exist numai în tine, unde te duci tu sunt şi... Ai uitat ceva, ce cauţi, mai ai nevoie de ceva ?*

Mă tot sucesc şi răsucesc prin odaie, trec în odăile celelalte, deschid laviţele şi sertarele pe rînd, am găsit două şuviţe de pînză — una albă, alta roşie, tocmai bune pentru steagul pe care germanii trebuie să-l vadă cît mai de departe.

— Sunt ultimele lucruri de care te mai jefuiesc, draga mea ! O iau de mină și o duc pînă lingă patul profesorului. E timpul, Johann. Luați-vă rămas bun.

— Alexandra ! începe gîtit de emoție Johann. Dragă mea...

— Alexandra, te rog ! Fără lacrimi, chiar și fără cuvinte dacă se poate, convin să mă conduci la gară cu o singură condiție : nici un cuvînt, nici o lacrimă, da ? Mai ales în gară, înainte de plecarea trenului, și după aceea, de acord ?

Dar fetița se smulge din mîinile lui Seebald și-ncepe, într-o goană nebună, să se îmbrace ca pentru drum lung. Abia reușesc s-o astîmpăr, s-o încremenesc pe un scaun :

— Te rog să stai la locul dumitale, unde vrei să mergi ? Numai el pleacă, Johann, eu mă întorc, pricepi ? Eu, eu, eu — și mă bat stăruiitor în piept, mă întorc. Aici, aici, la tine, la tine, pricepi ?

S-ar părea c-am limpezit și lucrul acesta, fetița a rămas pe un scaun cu mîinile între genunchi. Mi-l încarc pe Johann în spinare și-l scot afară din casă. Îl instalez temeinic în sanie, îl acopăr cu paie pînă la gît. Leg zdrențele de steag pe vîrfurile prăjinii, sunt gata să mă înham între hulube și să pornesc. M-asigur că toate sunt la locul lor, cînd mă trezesc cu stimata domnișoară la un pas de mine.

— A, nu ! și o duc ușurel din nou în casă. Te rog fii înțeleaptă ca-ntotdeauna și nu mă obliga să-mi calc principiile în picioare. Altfel te-nchid aici, prizonieră, poți să bizii cît vei pofti. Tu nu pricepi că doar îl duc pe profesor pînă la germanii lui și mă-ntorc la tine ?

Am pornit, opintindu-mă din răspuțeri ca un cal be-teag și prăpădit ce sunt. Sania e grea și chinga cuprinsă pe după umeri mă cuțitează pînă la os. Cad și îngenunchez în zăpadă, dar mă ridic și pornesc mai departe. Țin cît mai sus, deasupra mea, steagul menit să-i avizeze pe

gerinani și să le cerșească o firimitură de indulgență pentru ciudatul parlamentar român. Mi-ntorc ochii într-o doară spre casă, încremenesc locului stupefiat. Fetita e pe urmele mele, împinge la sanie. Îmi dau seama că-n mintea și sufletul ei se va fi instalat o frică teribilă; oamenii aceștia au plecat pentru totdeauna! Cum de nu pricep că fetița asta e a nimănui și că are nevoie de noi, indiferent cine am fi? *Oare așa cum ne-a fost ea visul de azi-noapte, al jocului cu umbrele pe pereți și al jocului cu iluziile prin zăpadă, nu și noi îi suntem ei vis — despre ceva mereu tainic în această lume patronată de prea multe micimi omenеști?*

— Du-te înapoi! țip însă la ea și arunc în ea cu bulgări de zăpadă. Întoarce-te imediat acasă și așteaptă!

Zadarnic însă, preferă să fie lovită și umilită. Cărăghioasa, chiar și acum continuă să împingă la sanie. De parcă ar fi în stare, cu puterea ei de vrăbiuță, să-mpingă singură sania și să treacă peste mine mai departe.

— O, Dumnezeuule, ce o să mă fac eu cu tine? Vino lângă mine, poftim, ține tu steagul!

Și cum înaintăm așa din greu înotînd prin zăpadă pînă la briu, deopotrivă împleticindu-se și ajutîndu-ne unul pe altul să ne ridicăm, urcînd acest deal ca de calvar spre poziția germană — simt deodată că sunt pe punctul de a săvîrși o mare eroare. Bun, îmi spun: îl întorc pe Johann alor lui, mă întorc și eu la ai mei, *dar Alexandra o cui rămîne?* Ce vom continua a fi, fiecare în parte, fără Alexandra? Și părăsind-o pe Alexandra pradă infernului care-i înconjoară ca un cerc de foc casa, tărîmul, cînd infernul abia așteaptă să năvălească din toate părțile asupra imperiului ei și să-l înghită, nu cumva noi înșine îi vom grăbi sfîrșitul? Și chiar dacă, admitînd că alte spirite superioare vor răsări din nămoluri s-o salveze, și vor salva-o, nu ne vom acoperi cu atît mai mult de

rușine pe veci, nu la torturi de iad vor fi condamnate după aceea conștiințele noastre strimbe ? Cu ce ochi, eu cel puțin, aș mai îndrăzni să mă uit în ochii *celeilalte* Alexandra — când ea ar ști, sigur ar afla, că m-am dovedit mizerabil și laș ? Ea însăși, ucisă această de-aici, nu și-ar pierde din plenitudinea și frumusețea ei, ca și cum în ea însăși ar fi murit Ceva, Cineva ?

— *Oprește !* aud în aceeași clipă pe cineva strigînd. *Oprește, omule ! În numele dreptului de viață și de moarte pe care-l am asupra conștiinței tale, îți poruncesc să oprești !*

— *Tu ai strigat, Alexandra ?*

— *Eu !*

— *Ce s-a-ntîmplat ?* Fetița mă trage desperată de mincă, s-agață desperată de brațul meu. *Ce s-a-ntîmplat, Alexandra ?*

Abia acum, ridicîndu-mi ochii din pămînt, pînă atunci cocoșat sub povara hulubelor nu vedeam decît pămîntul, alarmat de spaimile fetei și înălțîndu-mi fruntea spre zare, văd zarea întregă, fără sfîrșire, punctată de nenumărate căști negre. Și sub streășina căștilor, — ochi, mii de ochi negri, în flăcări, cum țintesc pe cătarea armelor firavele noastre făpturi. O simt alături pe Alexandra cea mică tremurînd ca varga, o simt pe Alexandra cea mare pietrificată în mine. Îmi șterg obosit nădușeala de pe frunte, de fapt mai mult ca să-mi recîștig calmul, mă-ntorc spre rînitul german :

— Ascultă, Johann : știi că există riscul să fim omorîți tustrei deodată ? Germania ta de pe deal nici să se-ntrebe cine om fi și ce vrem, nici să se impresioneze de steagul nostru de pace și nici s-accepte un dialog cu noi, să ne omoare mai înainte chiar de a afla că li te-aducem pe tine viu ?

— Știu.

— Știi că, mai presus de orice, ar ucide-o pe Alexandra ?

— Știu.

— Chiar dacă prin absurd nu se confirmă previziunile mele, știi că de fapt te condamni pe tine însuși, și eu te condamn, la moarte ? Că Germania ta se va grăbi să-ți oblojească rănila și să te peticească la loc, să te-ndoaie cu untură de pește și cu seruri de vitejie — pentru ca, după un examen sumar, să te expedieze din nou, urgent, în linia întâi ?

— Știu.

— Știi că după asta, indiferent de ceea ce reprezintă acum pentru mine, devii din nou dușmanul meu ? Că numai simpla ta prezență dincolo mă va obliga să trag în tine, tu însuși vei trage în mine, dar gloanțele noastre vor lovi-o de fapt pe copilă asta, *fiindcă Alexandra se va găsi mereu între noi* și, omorînd-o pe ea, noi nu vom mai fi nimic ?

— Știu.

— Johann, eu întorc sania ! Și pe tine te întorc !

— Întoarce, omule !

— Johann, nu însă înainte de a te preveni că e pentru totdeauna.

— Pentru totdeauna, omule !

— De ce zîmbești, Johann ?

— Sunt fericit.

— *Alexandra, tu de ce zîmbești ?* Tu, zgribulito, veve-riță mică și dulce, pe tine te întreb : de ce zîmbești ? Fiindcă ne-ntoarcem acasă, da ? Fiindcă s-a încheiat cea mai tristă istorie a lumii, da ? Fiindcă din această clipă a și-nceput viitorul altei umanități, da ? Spune ! și o strîng pătimaș în brațe, o sărut și o ridic deasupra ca pe un steag : Spune, minunea mea, de asta zîmbești, da ?

— *Da, da !* și fetița rîde cu lacrimi, rîde plîngînd, rîde amețită ca de o beție fără searnă. *Da, da !*

Ne-am întors acasă și am făcut focul. Pe Johann l-am instalat cît mai aproape de fereastră, să vadă și el cum ninge. *Alexandra-Alexandra* a redevenit gospodina-furnică, ne pregătește din toată sărăcia ei tainul. Iar eu, știind acum bine ce-am fost și cine sunt, m-am apucat să gravez pe stîlpii casei, cu fierul înroșit în foc, aceste simple și esențiale adevăruri...

București, iunie 1966

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

CUPRINS

<i>Eros și Thanatos</i>	V
<i>Notă biobibliografică</i>	XV
Capitolul unu	3
Capitolul doi	49
Capitolul trei	103
Capitolul patru	151
Capitolul cinci	200
Capitolul șase	255
Capitolul șapte	326

Lector : NICOLAE TEICA
Tehnoredactor : ELENA CALUGARU

Bun de tipar 2.IX.1976. Tiraj 45 130 ex. Broșate
43 130 ex. Legate $\frac{1}{2}$ 2000 ex. Coli ed. 19,76.
Coli tipar 12,75.

Comanda nr. 60 290
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”,
București — Piața Scintei nr. 1,
Republica Socialistă România

